

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

100 years of the Estonian-language University of Tartu
320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710)
15 years of the Sun Dial in front of the University of Tartu in Pärnu
30 years from the Baltic Way
30 Years from the Reinstatement of Local Governments in Estonia and from the Fall of the Berlin Wall

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu
Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710)
15 Jahre Sonnenuhr vor der Universität Tartu in Pärnu
30 Jahre nach der Baltischen Kette
30 Jahre seit Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltungen in Estland und
dem Berliner Mauerfall

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli
320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)
15 aastat Päikesekella Tartu Ülikooli ees Pärnus
30 aastat Balti ketist
30 aastat kohaliku omavalitsuse taastamisest Eestis ja Berliini müüri langemisest

Articles (CD-ROM) * Summaries * Chronicle Beiträge (CD-ROM) * Zusammenfassungen * Chronik
Artiklid (CD-ROM) * Kokkuvõtted * Kroonika

27th year of issue * 27. Jahrgang * 27. aastakäik

3 - 4 / 2019

Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years of the Estonian-language University of Tartu / 320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 15 years of the Sun Dial in front of the University of Tartu in Pärnu / 30 years from the Baltic Way / 30 Years from the Reinstatement of Local Governments in Estonia and from the Fall of the Berlin Wall

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 15 Jahre Sonnenuhr vor der Universität Tartu in Pärnu / 30 Jahre nach der Baltischen Kette / 30 Jahre seit Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltungen in Estland und dem Berliner Mauerfall

Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 15 aastat Päikeseaknast Tartu Ülikooli ees Pärnus / 30 aastat Balti ketist / 30 aastat kohaliku omavalitsuse taastamisest Eestis ja Berliini müüri langemisest

Asutatud aastal 1984 / Gegründet im Jahre 1984 / Established in 1984

Publikatsioon ilmub kuni kaks korda aastas / Die Publikation erscheint bis zu zwei Mal im Jahr / The publication is published once or twice a year

ASUTAJA, KOORDINAATOR JA PEATOIMETAJA / GRÜNDER, KOORDINATOR UND CHEFREDAKTEUR / FOUNDER, COORDINATOR AND CHIEF EDITOR:
Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998] /and since 1974–Alumni/ ja Mattimar OÜ / GmbH / Ltd [1993 ...])

ARTIKLID ON AVALDATUD ANDMEBAASIDES: / Die Beiträge sind in der Datenbanken: / Articles have been published in the databases:

DOAJ – Directory of Open Access Journals (Netherlands),

EBSCO – Elton B. Stephens Company (USA),

EBSCO – Central & Eastern European Academic Source,

EBSCO – Discovery Service (**EDS**),

EconBib – Economics Bibliography (KSP Journals; International),

ECONIS – Economics Information System (Germany),

Elsevier-SCOPUS – Largest abstract & citation database of peer-reviewed literature (USA, United Kingdom, Germany),

ESO – European Sources Online (United Kingdom),

SSRN – Social Science Research Network (USA)

KONTAKT - CONTACT:

Matti Raudjärv, Ph D (filosoofiadoktor-majanduskandidaat)

Mattimar OÜ / GmbH / Ltd [1993 ...] (kirjastaja, Verlag, publisher)

Kose tee 79, 12013 Tallinn, Piriia Eesti – Estland – Estland **or**

Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019]; Tallinna Tehnikaülikool *

Tallinn University of Technology [1968–1998] (and since 1974 – Alumni)

mattir@hot.ee * www.mattimar.ee * matti.raudjarv@ut.ee

Tehniline sekretär ja korrektuur / Technical secretary and proofreader:

Kaarin Birk (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)

kaarin_birk@hotmail.com

ESTONIAN DISCUSSIONS ON ECONOMIC POLICY

- * 100 years of the Estonian-language University of Tartu
- * 320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710)
- * 15 years of the Sun Dial in front of the University of Tartu in Pärnu
 - * 30 years from the Baltic Way
- * 30 Years from the Reinstatement of Local Governments in Estonia and from the Fall of the Berlin Wall

ESTNISCHE GESPRÄCHE ÜBER WIRTSCHAFTSPOLITIK

- * 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu
- * Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710)
 - * 15 Jahre Sonnenuhr vor der Universität Tartu in Pärnu
 - * 30 Jahre nach der Baltischen Kette
- * 30 Jahre seit Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltungen in Estland und dem Berliner Mauerfall

EESTI MAJANDUSPOLIITILISED VÄITLUSED

- * 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli
- * 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)
 - * 15 aastat Päikesekella Tartu Ülikooli ees Pärnus
 - * 30 aastat Balti ketist
- * 30 aastat kohaliku omavalitsuse taastamisest Eestis ja Berliini müüri langemisest

27th year of issue * 27. Jahrgang * 27. aastakäik

3 - 4 / 2019

**Berliner
Wissenschafts-Verlag**

TALLINN * BERLIN

TOIMETUSKOLLEGIUM / REDAKTIONSKOLLEGIUM / EDITORIAL BOARD:

Peter Friedrich (University of Federal Armed Forces Munich * University of Tartu)
Irina Gogorishvili (Tbilisi Riiklik Ülikool * Ivane Javakhishvili State University of Tbilisi)

Enno Langfeldt (Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel)

Stefan Okruch (Andrassy Gyula Deutschsprachige Universität Budapest)

Armin Rohde (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald)

Klaus Schrader (Kieli Maailmamaajanduse Instituut * Kiel Institute of the World Economy)

Mart Sõrg (Tartu Ülikool * University of Tartu)

TOIMETAJAD / REDAKTEURE / EDITORS:

Üllas Ehrlich (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)

Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) (Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel)

Sulev Mäeltsemees (Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology)

Matti Raudjärv (Tartu Ülikool * University of Tartu [1996–2019]; Mattimar OÜ * GmbH * Ltd [1993 ...]; Tallinna Tehnikaülikool * Tallinn University of Technology [1968–1998] /and since 1974 – Alumni/)

Toimetaja-konsultant / Redakteurin-Konsultantin / Editor-Consultant:

Ruth Tammeorg (Tartu Ülikooli Ametiühing * Tartu University Faculty Association;
kvalifikatsioon: kutsestandard – raamatukoguhoidja, tase 6/ Occupational qualification
standard – Librarian, level 6)

Käesoleva publikatsiooni-ajakirja koostamist, väljaandmist ja trükkimist on toetanud järgmised ülikoolid ning organisatsioonid /

Die Herausgabe dieser Publikation wurde unterstützt durch folgende Universitäten und Organisationen /

The following universities and organisations have supported the publishing/printing of the publication:

- **Tartu Ülikool * Universität Tartu * University of Tartu**
- **Tallinna Tehnikaülikool * Technische Universität Tallinn * Tallinn University of Technology**
- **Kieli Rakendusülikool * Fachhochschule Kiel * University of Applied Sciences of Kiel**
- **Greifswaldi Ülikool * Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald * University of Greifswald**
- **Jena Rakendusülikool * Ernst-Abbe-Hochschule Jena * University of Applied Sciences of Jena**
- **Mattimar OÜ * Mattimar GmbH * Mattimar Ltd**

Estonian Discussions on Economic Policy: 100 years of the Estonian-language University of Tartu / 320 years from the temporary relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) / 15 years of the Sun Dial in front of the University of Tartu in Pärnu / 30 years from the Baltic Way / 30 Years from the Reinstatement of Local Governments in Estonia and from the Fall of the Berlin Wall. **2019, No. 3 - 4**

Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik: 100 Jahre estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) / 15 Jahre Sonnenuhr vor der Universität Tartu in Pärnu / 30 Jahre nach der Baltischen Kette / 30 Jahre seit Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltungen in Estland und dem Berliner Mauerfall. **2019, Nr 3 - 4**

Eesti majanduspoliitilised väitlused: 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) / 15 aastat Päikesekella Tartu Ülikooli ees Pärnus / 30 aastat Balti ketist / 30 aastat kohaliku omavalitsuse taastamisest Eestis ja Berliini müüri langemisest. **2019, nr. 3 - 4**

Berlin, Tallinn: BWV * Mattimar
27th year of issue / 27. Jahrgang / 27. aastakäik

BERLINER WISSENSCHAFTS-VERLAG GmbH, MATTIMAR OÜ, 2019

ISSN 1736-5597 (trükis)
ISSN 1736-5600 (CD-ROM)
ISSN 2228-1878 (pdf, online)
ISBN 978-9985-844-89-2 (trükis)
ISBN 978-9985-844-90-8 (CD-ROM)
ISBN 978-9985-844-91-5 (pdf, online)
ISBN 978-9985-844-92-2 (epub)
ISBN 978-9985-844-93-9 (pdf, e-book)
ISBN 978-3-8305-5003-7 (trükis)
ISBN 978-3-8305-5003-7 (CD-ROM)
ISBN 978-3-8305-4176-9 (pdf, e-book)

Käesolevas publikatsioonis avaldatud artiklid on eelretsenseeritud anonüümselt sõltumatute doktorikraadiga retsensentide poolt.

Alle Beiträge der vorliegenden Publikation wurden vor der Veröffentlichung anonym von unabhängigen promovierten Experten rezensiert.

Before publishing, the articles in this collection have been anonymously peer-reviewed by independent reviewers holding a doctor's degree.

Trükitud trükikojas Miniprint OÜ / Gedruckt in der Druckerei Miniprint OÜ /
Printed in the publishing house of Miniprint OÜ, Tallinn, Estonia

- © Esikaas ja üldkujundus / Cover und Gesamtlayout / Front cover and general design: kirjastaja Mattimar OÜ; Mattimar-Verlag GmbH; publisher Mattimar 2019
- © Kirjastamine: kirjastajad, Herausgeber, publishers – Berlin, Tallinn: BWV *
Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, Mattimar-Verlag GmbH, 2019
- © Autorid, Autoren, Authors

Tähelepanuks autoritele!

Wichtige Anmerkung für Autoren!

Note for the authors!

Autor vastutab oma kirjutise sisu, õigekirja ja vormistamise eest ainuisikuliselt. Mattimar OÜ ei võta vastutust andmete õigsuse, täpsuse ega täielikkuse osas, samuti ei arvesta ka kolmandate poolte eraõiguslikke huve.

Artikli sisesejuhatavas osas ootame me autoritelt, et nad **konkreetselt ja selgelt**

- kirjutaksid, mille poolt on autori tema arvates artikli teema aktuaalne;
- formuleeriks artikli eesmärgi;
- formuleeriks need uurimisülesanded, mille lahendamine aitab seatud eesmärki saavutada.

Artiklite, kokkuvõtete ja muude materjalide vormistamisnõuded on avaldatud Mattimar OÜ kodulehel (www.mattimar.ee – “Aktuaalne” all: Infokiri).

Verantwortlich für den Inhalt sind die Autoren. Mattimar OÜ (Mattimar GmbH) übernimmt keine Gewähr für die Richtigkeit, Genauigkeit und Vollständigkeit der Angaben sowie die Beachtung privater Rechte Dritter.

Im einführenden Teil des Beitrages erwarten wir von dem Autor, dass er **konkret und deutlich**

- die Aktualität des Beitrages und des Themas hervorhebt;
- das Ziel des Beitrages formuliert;
- umfassend die Forschungsaufgaben formuliert, die zur Erreichung des Ziels gelöst werden müssen.

Die eingereichten Artikel und die dazugehörigen Zusammenfassungen müssen folgende Formvorschriften erfüllen (www.mattimar.ee – „Aktuell“: Merkblatt)

Authors are personally responsible for the content, correct spelling and formatting of their publications. Mattimar OÜ will not accept responsibility for the correctness, accuracy or completeness of the information and will not take into account private interests of third persons.

We expect from authors a **specific and clear** statement in the introductory part of the paper about:

- why the subject of the paper is topical in the opinion of the author;
- the objective of their paper;
- the research tasks which have to be fulfilled to achieve the stated objective.

With the delivery of your paper you will grant to the publishers the right to publish your paper (www.mattimar.ee – „Topical“: Information Letter)

NB! NB! NB!

SCOPUS'e OLULINE TUNNUSTUS MEIE TEADUSAJAKIRJALE

EINE BEDEUTENDE ANERKENNUNG AN UNSERE WISSENSCHAFTSZEITSCHRIFT DURCH SCOPUS

IMPORTANT RECOGNITION FROM SCOPUS TO OUR SCIENTIFIC JOURNAL

Käesolev kolmekeelne rahvusvaheline majanduspoliitika teadusajakiri „**Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused**“ on seni vastanud ETIS-e (Eesti Teadusinfo-süsteem) klassifikaatorile-tasemele 1.2, (paarkümmed aastat tagasi olime tasemel 3.1) edaspidi aga, pärast ajakirja 2019. aasta artiklite registreerimist andmebaasis Elsevier-Scopus, klassifikaatorile-tasemele 1.1 (vt allpool):

2. juunil 2019 saabus ajakirja peatoimetajale e-mail kõrgetasemeliselt rahvusvaheliselt andmebaasilt Scopus (Largest abstract & citation database of peer-reviewed literature / USA, Ühendatud Kuningriigid, Saksamaa LV/), kirja algus:

„Title: *Estonian Discussions on Economic Policy*; ISSN / E-ISSN: 1736-5597 / 2228-1878; Publisher: *Mattimar*

Dear *Matti Raudjärv*,

*The title mentioned above has been evaluated for inclusion in Scopus by the Content Selection & Advisory Board (CSAB). The review of this title is now complete and the CSAB has advised that the title will be **accepted** for inclusion in Scopus. ...“*

Peatselt lubati saata ka dokumendid allakirjutamiseks!

Järgmine kiri, e-mail, saabus 24. septembril 2019. Selle mõned olulisemad momendid olgu allpool esitatud:

„Dear *Sir/Madam*

*Elsevier is pleased to inform you that **Estonian Discussions on Economic Policy** is approved for coverage in selected Elsevier product(s)* from 2019 onwards. We would appreciate a multi-year subscription / standing order and permit us to cover your journal. ...*

Elsevier products are used by leading research institutions, government organizations, decision-making bodies and corporate organizations around the world. Therefore, coverage of your title(s) in Elsevier products provides increased visibility and discoverability of your content.

As you will be aware, Elsevier products have adopted formal content selection criteria and standards. By accepting your title for coverage in one or more of these products, we have determined that your title(s) meet these standards; and by granting us permission to have your title(s) covered, you in turn have confirmed your commitment to the highest possible publishing standards. We feel sure you will appreciate that continued coverage of your title(s) in Elsevier products does depend upon your continued adherence to that commitment. ...

*Please confirm the ongoing permission to cover your title(s) by completing the attached Coverage Form and returning a signed copy per email. We thank you and look forward to the continued cooperation. ...
Thanks and Regards ..."*

Selline kiri saadeti ka meie koostööpartneritele: saksa teaduskirjastus Berliner Wissenschafts-Verlag, välisetoimetaja Kieli Rakendusülikooli emeriitprofessor dr Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) ja Tartu Ülikooli raamatukogu.

M. R.: saadetud dokumendile kirjutasin peatoimetajana alla 24. septembril 2019, tagastasin samal päeval ja oleme nüüd vastavalt saabunud e-kirjade Scopuse Sisu Valimise ja Nõuandekogu (*Content Selection & Advisory Board /CSAB/*) poolt aktsepteeritud ajakiri ning alates 2019. aastast Scopuse (Elsevier product) andmebaasis. See tähendab, et meie ajakirjas alates aastast 2019 ilmunud artiklid registreeritakse mingi aja järeel (tehniline tegevus) Scopuse andmebaasis. Ilmselt võtab see mõnevõrra aega.

NB! Sellise olulise eesmärgi saavutamisel peab ajakirja toimkond oluliseks avaldatavate artiklite senisele ja edasisele tasemele ning kvaliteedile veelgi suurema tähelepanu pööramist.

Palju õnne kõigile ajakirja autoritele, toimetuskolleegiumi liikmetele, toimetajatele¹, retsensentidele, sekretäridele (ka endistele), tõlkijatele-tõlkidele, trükikojale Miniprint OÜ, toetajatele, koostööpartneritele, sõpradele ja kolleegidele ning kõigile, kes meid nii ajakirja väljaandmisel kui iga-aastase teaduskonverentsi läbiviimisel on abistanud! Siirad tänud kõigile!

* * *

Solche Schreiben wurden auch an unsere Kooperationspartner verschickt: dem Berliner Wissenschafts-Verlag, dem Außenredakteur, dem emeritierten Professor der Fachhochschule Kiel, Dr. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) und der Bibliothek der Universität Tartu.

M.R.: als Chefredakteur habe ich den Vertrag am 24.09.2019 unterschrieben und wir sind nun in der Datenbank von Scopus (Produkt von Elsevier).

¹ Kindlasti oleks nüüd rõõmustanud ja asjade käiguga rahul olnud meie endine ajakirja ja konverentside toimkonna liige, paljude artiklite autor ja kaasautor (sageli koos oma doktorantidega), toimetaja, retsensent ning väga hea sõber ja kolleeg, endine Tartu Ülikooli majandusteaduskonna emeriitprofessor majandusdoktor Janno Reiljan (8.10.1951–23.01.2018). Tema panus nii meie konverentside korraldamisel kui ajakirja väljaandmisel ja arendamisel oli väga oluline ning märkimisväärne. 15. oktoobril 2019 kell 14.00 pidasime Tallinna kesklinnas koosolekut (kohal olid toimetajad: Üllas Ehrlich, Sulev Mäeltsemees ja Matti Raudjärv), kus arutasime möödunut ja saavutatut, samuti kavandasime edasisi tegevusi ning meenutasime ka Janno Reiljan'it (tema sünnipäev oli 8. oktoobril, nüüd oli paraku sünniaastapäev!).

NB! Beim Erreichen dieses bedeutenden Zieles hält das Arbeitsteam der Zeitschrift es für wichtig, noch mehr Aufmerksamkeit dem bisherigen Level und Qualität der veröffentlichten Artikel zuzuwenden.

Herzliche Glückwünsche an alle Autoren, Mitglieder des Redaktionkollegiums, Rezensenten², Sekretäre (auch an frühere), Übersetzer und Dolmetscher, Druckerei Miniprint, Unterstützer, Kooperationspartner, Freunde und Kollegen sowie an alle, die uns sowohl bei der Herausgabe der Zeitschrift wie auch bei der Durchführung der alljährlichen Wissenschaftskonferenzen geholfen haben!

Aufrichtigen Dank an alle!

* * *

Such a letter was sent also to our cooperation partners: the German scientific publisher Berliner Wissenschafts-Verlag, external editor Professor Emeritus of the Kiel University of Applied Sciences Dr. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) and the Library of the University of Tartu.

M. R.: I signed the contract as the chief editor on 24.09.2019 and now we are in the Scopus (Elsevier product) database.

NB! In connection with the achievement of such an important objective the editorial staff of the journal considers it important to pay even more attention to the current standards and quality of the papers published.

Congratulations to all authors, members of the editorial staff, editors³, peer reviewers, secretaries (also from earlier times), interpreters and translators, the Miniprint Printing House Ltd, supporters, cooperation partners, friends and colleagues and

² Sicherlich hätte sich unser früheres Mitglied der Redaktions- und Konferenztteams, Autor und Mitautor vieler Artikel (des Öfteren zusammen mit seinen Doktoranden), Redakteur, Rezensent und ein sehr guter Freund und Kollege, der frühere emeritierte Professor der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu, Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Janno Reiljan (8.10.1951–23.01.2018), jetzt sehr gefreut und seine Zufriedenheit mit dem Gang der Dinge ausgedrückt. Sein Beitrag, sowohl bei der Durchführung unserer Konferenzen wie auch bei der Herausgabe der Zeitschrift und deren Entwicklung, war sehr bedeutsam und bemerkenswert. Am 15. Oktober 2019 um 14.00 Uhr hielten wir im Zentrum von Tallinn eine Versammlung ab (anwesend waren die Redakteure: Üllas Ehrlich, Sulev Mäeltseemes und Matti Raudjärv), wobei wir das Vergangene und Erreichte besprachen, aber auch weitere Aktivitäten planten und an Janno Reiljan gedachten (sein Geburtstag war am 8. Oktober, es ist nun bereits ein Jahrestag der Geburt geworden!).

³ Surely also former Professor Emeritus of the University of Tartu, Doctor of Economics Janno Reiljan (8.10.1951–23.01.2018), our former member of the editorial staff of the journal and organisational committee of conferences, author and co-author of many papers (often with his doctoral students), editor, peer reviewer and very good friend and colleague, would have been glad and satisfied with the developments. His contribution both to the organisation of our conferences and publishing and development of our journal was very important and significant. We held a meeting in Tallinn City centre on 15 October 2019 at 14:00 (with the editors Üllas Ehrlich, Sulev Mäeltseemes and Matti Raudjärv participating) to discuss our past events and progress and plan further activities and also remembered Janno Reiljan (his birthday was on 8 October, now unfortunately anniversary of his birth!).

everybody who has helped us in both publishing the journal and conduction of the annual scientific conference! Our sincere thanks to everybody!

Tallinn, oktoober 2019

Ajakirja Toimkonna nimel,⁴

Teie *Matti Raudjärv*
ajakirja asutaja ja peatoimetaja /
Gründer und Chefredakteur /
founder and chief editor

⁴ **NB!**

16.-20.10.2019 toimunud järjekordsel, maailma suurimal Frankfurti (Main) raamatumessil oli Berliini Teaduskirjastuse (ajakirja *ca* paarikümneaastane koostööpartner) väljapanekute seas esindatud ka meie kolmekeelne rahvusvaheline eelretsenseeritud teadusajakiri „*Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused*“; (kirjastuse e-mail /uudised ja viited kataloogile, koos värvifotodega/: 29.10.2019).

Auf dem vom 16.–20.10.2019 wiederholt stattgefundenen weltgrößten Buchmesse in Frankfurt am Main war unter den vom Berliner Wissenschafts-Verlag (Kooperationspartner der Zeitschrift schon etwa zwanzig Jahre) ausgestellten Publikationen auch unsere dreisprachige internationale vorzensierte Wissenschaftszeitschrift „*Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused*“ zu finden (E-Mail des Verlages /Neuigkeiten und Hinweise zum Katalog der Zeitschrift, zusammen mit Farbfotos/: 29.10.2019).

Our international, peer reviewed scientific journal published in three languages *Estonian Discussions on Economic Policy / Estnische Gespräche über Wirtschaftspolitik / Eesti majanduspoliitilised väitlused* was represented among the display of the Berlin Scientific Publishing House (who has been a cooperation partner for the journal for decades) at the annual world's largest, Frankfurt (Main) Book Fair which took place on 16.-20.10.2019 (e-mail address of the publisher / news and references to the catalogue, with colour photos / 29.10.2019).

Tähelepanuks autoritele! / Wichtige Anmerkung für Autoren! / Note for the authors!	6
---	---

Scopus'e oluline tunnustus meie teadusajakirjale / Eine bedeutende Anerkennung an unsere Wissenschaftszeitschrift durch Scopus / Important recognition from Scopus to our scientific journal (peatoimetaja / Chefredakteur / chief editor Matti Raudjärv)	7
--	---

SISUKORD / INHALTSVERZEICHNIS / CONTENTS

100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli Eestis (1919–2019) (Kadri Asmer)	16
100 Jahre von der Gründung der estnischsprachigen Universität Tartu in Estland (1919–2019) (von Kadri Asmer)	19
100 Years of the Estonian Language University of Tartu in Estonia (1919–2019) (by Kadri Asmer)	21

* * *

320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710) (Meelis Friedenthal)	22
Vor 320 Jahren zog die Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710) (von Meelis Friedenthal)	25
320 Years from the Temporary Relocation of the University of Tartu to Pärnu (1699–1710) (by Meelis Friedenthal)	27

Päikese kell ja Tartu Ülikool Pärnus (1699 ... 2004 ... 2019) / Sonnenuhr und Universität Tartu in Pärnu (1699 ... 2004 ... 2019) / Sundial and University of Tartu in Pärnu (1699 ... 2004 ... 2019) (Matti Raudjärv /von Matti Raudjärv /by Matti Raudjärv)	29
--	----

* * *

23. august 1989–2019 – kolmkümmend aastat Balti ketist (Matti Raudjärv)	31
23. August 1989–2019 – dreissig Jahre Baltische Kette (von Matti Raudjärv)	33
23. August 1989–2019 – Thirty Years from the Baltic way (by Matti Raudjärv)	36

* * *

1989. aasta teine pool – kohaliku omavalitsuse taastamise algus Eestis ja Berliini müüri langemine (Sulev Mäeltsemees)	38
Die zweite Hälfte des Jahres 1989 – der Beginn der Wiederherstellung der lokalen Selbstverwaltung in Estland und der Fall der Berliner Mauer (von Sulev Mäeltsemees)	44
The Second Half of 1989 – Beginning of the Reinstatement of Local Governments in Estonia and the Fall of the Berlin Wall (by Sulev Mäeltsemees)	46

* * *

Struktuuriprobleemid Euroopa Liidus. <i>Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast</i> (<u>Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019)</u>) ja Matti Raudjärv)	48
--	----

Strukturprobleme in der Europäischen Union. <i>Gedanken zur gegenwärtigen Situation</i> (von Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) und Matti Raudjärv)	50
Structural Problems in the European Union. <i>Introductory Thoughts on the Current Situation</i> (by Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) and Matti Raudjärv)	52

KOKKUVÕTTED / ZUSAMMENFASSUNGEN / SUMMARIES¹

Tõnu Aavasalu, Matti Raudjärv	Factors Influencing Business Development in Estonia (the Case of North Sakala Rural Municipality) ²	55
<i>Artikkel-Article</i>	Ettevõtluse arengut mõjutavade tegurid Eestis (Põhja-Sakala valla näitel)	55
Wolfgang Eibner	Euroopa majandus- ja rahaliidu riikide võlakergendus: Võimalus taastada Euroopa majanduslik tugevus ja stabiliseerida euro	60
<i>Artikkel-Article</i>	Debt Relief for the EMU Countries: a Chance to Restore Europe's Power and to Stabilize the Euro	73
Klaus Schrader, Claus-Friedrich Laaser	EU Enlargement in Times of Crisis? Readiness for Accession of the Western Balkan Candidate Countries.....	69
<i>Artikkel-Article</i>	EU-Erweiterung in Krisenzeiten? Zur Beitrittsreife Der Beitrittskandidaten vom Westbalkan	99

¹ Tervikartiklid inglise või saksa keeles on käesoleva trükisega kaasasoleval CD-l.
The full text of papers in English or in German is available on the CD enclosed with this publication.
Die Beiträge in voller Länge entweder in englischer oder deutscher Sprache finden Sie auf der beigelegten CD.

^{2 3} Erandkorras, eesti lugejate-üliõpilaste soovil, on käesolev tervikartikkel CD-l eesti keeles ja kokkuvõtte ajakirja trükikoja variandis paberil, inglise keeles. Seda seepärast, et rohkem informatsiooni eeskätt eesti keelsele lugejale anda, kuna tegemist on suures osas eesti-spetsiifilise uuringuga.

As an exception, at the request of readers and students, this full paper is in Estonian on CD and the summary is published on paper media in English. This is in order to provide more information above all to readers in the Estonian language as it is largely a study specific to Estonia.

Ausnahme, auf ausdrücklichen Wunsch von estnischen Lesern und Studenten, wurde der vorliegende Artikel in estnischer Sprache in voller Länge auf der CD veröffentlicht, und als Zusammenfassung in englischer Sprache in der Papierfassung der gedruckten Zeitschrift. Das vor allem deshalb, um mehr Informationen in erster Linie den estnischsprachigen Lesern zugänglich zu machen, da es sich zum größten Teil um eine für Estland spezifische Untersuchung handelt.

Karita Lepiste, Matti Raudjärv	Impact of the Administrative Reform on the Provision of Public Services in Estonia (the Case of Small Settlements of the Jõgeva County) ³ 75
<i>Artikkel-Article</i>	Haldusreformi mõju avalike teenuste osutamisel Eesti väikeasulates (Jõgeva maakonna väikeasulate näitel) 128
Kulno Türk, Kaupo Saue	Töötajate arendamine grupicoachingu abil ja selle rakendamise tõhusus organisatsioonides 82
<i>Artikkel-Article</i>	Employee Development Through Group Coaching and Its Applications in Organisations 157

KROONIKA / CHRONIK / CHRONICLE

A.

**Tähelepanuväärsed Eesti majandusteadlased, majandusõppejõud ja teadus-
organisaatorid**
**Bedeutende estnische Wirtschaftswissenschaftler, Hochschullehrer für Wirtschaft
und Wissenschaftsorganisatoren**
**Notable Estonian economists, economic academics and scientific research
organisers**

Professor Elvi Ulst (23.04.1934–31.12.2017). In memoriam (Jüri Sepp)	88
Professor Elvi Ulst (23.04.1934–31.12.2017). In memoriam (Zusammenfassung)	91
Professor Elvi Ulst (23.04.1934–31.12.2017). In memoriam (Abstract)	92

A-A.

**Teised meie ajakirja ja konverentsi varasemad toetajad – tähelepanuväärsed
ühiskonnategelased, teadlased ning teadusorganisaatorid**
**Andere frühere Unterstützer unserer Zeitschrift und Konferenz – bedeutsame
Persönlichkeiten des öffentlichen Lebens, Wissenschaftler und Wissenschafts-
organisatoren**
**Other earlier supporters of our journal and conference – remarkable public
figures, researchers and research administrators**

Emeriitprofessor Dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam (Matti Raudjärv)	93
Professor Emerit. Dr. rer. Pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam (von Matti Raudjärv)	103
Professor Emerit. Dr. rer. Pol. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019). In memoriam (by Matti Raudjärv)	113

B.

Aktuaalne nii ülikoolide õppe- kui teadustöös

Aktuelles in Unterricht und Forschung der Universitäten

Topical in both the academic and research activities of universities

B1. Tartu Ülikooli majandusteaduskond tähistas 80. aastapäeva (Toomas Haldma) ..	122
Die Fakultät für Wirtschaftswissenschaften der Universität Tartu feierte	
ihr 80-jähriges Jubiläum (von Toomas Haldma)	127
The School of Economics and Business Administration of the University	
of Tartu Celebrated its 80th Anniversary (by Toomas Haldma)	129

Sünnipäevakonverents „Tartu Ülikooli majandusteaduskond – 80“	
(Matti Raudjärv)	132

B2. Jäned 2019: rahvusvaheline XXVII majanduspoliitika teaduskonverents	
(Matti Raudjärv)	134
Jäned 2019: die XXVII. internationale Wissenschaftskonferenz für	
Wirtschaftspolitik (von Matti Raudjärv) / Jäned 2019: XXVII International	
Scientific Conference on Economic Policy (by Matti Raudjärv)	138

B3. Saksamaal – külalisena autode suurtootja Daimler AG tütarettevõttes	
Mercedes-Benz (Matti Raudjärv)	140
In Deutschland – zu Besuch beim Tochterunternehmen Mercedes-Benz des	
grossen Autoherstellers Daimler AG (von Matti Raudjärv)	149
In Germany – Visiting the Mercedes-Benz Subsidiary of the Large	
Car Manufacturer Daimler AG (by Matti Raudjärv)	152

C.

Majanduspoliitika teaduskonverentsid ja muud tegevused

Wissenschaftliche Konferenzen über Wirtschaftspolitik und andere Veranstaltungen

Scientific conferences on economic policy and other activities

C1. Majanduspoliitika teaduskonverentsid Eestis (1984–2019 ... 2020) /	
Liste der wissenschaftlichen Konferenzen über Wirtschaftspolitik	
in Estland (1984–2019 ... 2020) /	
List of Scientific Conferences on Economic Policy in Estonia	
(1984–2019 ... 2020)	154

C2. Loodetav tulevikuinformatsioon (2020–2027) /	
Die Zukunftsinformation (2020–2027) /	
Expected Future Information (2020–2027)	158

*** **

D.

Informatsioon ajakirja toimkonnalt	162
Information from the editorial team	163
Information des Redaktionsteams	164

Mattimar OÜ – usaldusväärne ettevõtte /	
Mattimar GmbH – Zuverlässiges Unternehmen /	
Mattimar Ltd – Trustworthy Enterprise	166

* * *

NB!

Järgmine, **XXVIII** majanduspoliitika teaduskonverents toimub /

Die nächste, **XXVIII** wirtschaftspolitische Konferenz findet statt /

The next, **XXVIII** scientific conference on economic policy will be held:

25.-27.06.2020 (Eesti-Estland-Estonia) – Jäned:

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020: Tartu rahuleping – 100 / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest põhiseadusest (kehtis aastatel 1920–1933)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2020: Friedensvertrag von Tartu – 100 / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland in Kraft (1920–1933)

Economic Policy in the EU Member States – 2020: Peace Treaty in Tartu – 100 / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933)

100 AASTAT EESTIKEELSET TARTU ÜLIKOOLI EESTIS (1919–2019)

1. detsembril 1919, mil Tartu rahu läbirääkimisedki polnud veel alanud, toimus Tartu Ülikooli peahoone aulas avaaktus. Ülikooli pikaajaline töötaja ja hilisem majandusnõunik Karl Laagus (1874–1954) on seda päeva meenutanud: „Väljas niiskest, jäisest uduist ja sompust nõretav sügisilm. Tänavatel pori katteks pisut lumeräämet. Ülikooli hoonetel ja linna majade katustel liiguvad loiuult, nagu väsinult Eesti trikolori udus vetinud voldid. Pea keskpäevani valgustatud äriakende taga siblivad ja askeldavad oma toimingutes inimesed. Rohekat kaitsevärvi „Marsi“ veoautod röögatavad ja rattavad porist lirtsuvatel tänavatel üks sinna, teine tänna, kandes turjal võib-olla laenguid, raskeid mürske, vaenlase peletuseks eemale kohast, vanast Taaralinnast, kus uus Alma mater, Alma mater *Tartuensis* valmistub pidulikult avama oma põue kõigile teadust ja tööd igatsejaile. /---/ Ülikooli peahoone front, koridor, aula oma antiikse kolonnaadiga upuvad rohelisuses ja viimane lühtritist säravasse valgusse.“¹

Rahvusülikool loodi küllaltki väikeses seltskonnas, mille keskmes oli Peeter Põld (1878–1930) – Eesti Vabariigi esimene haridusminister ning Tartu Ülikooli esimene kuraator. Saksakeelne õppetöö oli lõpetatud alles üks aasta varem. Emakeelne ja esmajoones eestlaste vajaduste jaoks mõeldud ülikool alustas tegevust õppejõudude, õppematerjalide ja -tarvete puuduses ning vaid mõnesaja üliõpilasega. Lisaks oli suur osa raamatukogudest ja laborite seadmetest evakueeritud Venemaale.² 1919. aasta suvel loodud ülikooli ajutise nõukogu laual olid praktiliste murede lahendamise kõrval ka rida sisulisi küsimusi alates ülikooli struktuuri loomisest, teadustöötajate leidmisest kuni ülikooli põhimõtete sõnastamiseni. Ühes aga oldi kindlad – ülikooli ametlikuks keeleks on ja jääb eesti keel.³ See otsus oli kõigutamatu. Eestlaste roll ja positsioon manifesteeriti nii ülikooli asutamise põhimõtetes kui ka 1925. aastal vastuvõetud Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli seaduses. Nii ühes kui teises olid prioriteediks rahvusliku ülikooli kujundamine, mis esmajoones jälgiks eestlaste vajadusi ning valmistaks ette eesti keelt kõnelevaid ja kõrgharitud noori tööks ühiskonna teenistuses.

Rahvusülikooli algusaastatel olid mitmedki kohad täitmata, kuhu polnud eestisoost professorit leida. Viimane ei tähenda, et teadustöötajate seas oleks rahvuslikust enesemääratlusest lähtuvalt tehtud väljalõikeid, vastupidi, teadustöö seisukohast ei saa olla prioriteediks teaduskateedri etniline päritolu. Küsimus oli lihtsalt keele oskuses ja vajaduses arendada just eestikeelset teaduskeelt ja terminoloogiat. Sellest tingituna peeti kõige sobivamates välisõppejõududeks soomlasi. „Sugulasrahva esindajaina olid neil parimad eeldused õpetada eesti keelt ja eesti keeles. Lisaks usuti, et nad mõistavad kõige

¹ Karl Laagus, *Mälestusi Tartu ülikoolist. 1900–1944*, koostanud Sergei Issakov, Hillar Palamets. Tallinn: Olion, 1992, lk 220–221.

² Timo Rui, Rahuvaheline ülikool, eesti üliõpilased. *Tartu Ülikooli Ajaloo Küsimusi XXXIII*. Tartu: 2004, lk 11.

³ Helmut Piirimäe, Tartu Ülikooli avamine Eesti rahvusülikoolina. *Universitas Tartuensis 1632–2007*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 289.

paremini eesti ülikooli erijooni ja -vajadusi.⁴ 1920. aastal oli ülikoolis ametis 73 teadustöötajat (professorid ja dotsendid), kellest 31 olid eestlased.⁵ Otsus kaasata ja hoida välisõppejõude andis ülikoolile vajaliku teaduspotentsiaali, et koolitada välja järgmise põlvkonna teadlaskonda ning sedakorda juba eestisoost. 2018. aastal ehk pea sada aastat hiljem oli Tartu Ülikoolis 1517 akadeemilist töötajat, kellest 187 olid välisõppejõud ja -teadustöötajad.⁶

Võib julgelt öelda, et läbi saja aasta on ülikooli prioriteediks olnud Eesti ühiskond ja sellest tulenevalt ka eestikeelse teaduskeele edendamine ja eestlaste kultuuripärandi uurimine, säilitamine ja tutvustamine kogu maailmale. Selle kõrval on Tartu Ülikool tõusnud rahvusvaheliseks ülikooliks ja oluliseks partneriks rahvusvahelises teaduskoostöös. Tegutsemine üheaegselt nii kõrgtasemelise rahvusvahelise kui rahvusülikoolina on võimalik, sest saja aasta jooksul on suudetud säilitada oma keel ja rahvus ning loomupärane vajadus seda hoida. Ideaalid, millest ajendatuna sündis Eesti rahvusülikool, püsivad ka täna.

2019./2020. õppeaasta on Tartu Ülikoolis pühendatud rahvusülikooli sajanda aastapäeva suurejoonelisele tähistamisele. Selle taustal ilmuvad raamatud, valmivad näitused ja toimuvad konverentsid. Juubeliaasta on andnud põhjust vaadata uuesti minevikku, hinnata ülikooli valdkondade kujunemislugu ja arengusuundi, kuid sama palju on selle taustal tõstetud küsimusi tuleviku kohta. „Rahvusülikool 100“ egiidi all restaureeriti 1932. aastal loodud Theodor Lutsu dokumentaalfilm „Alma mater Tartuensis“, mis algselt valmis Tartu Ülikooli 300. aastapäevaks. Kaadritel on rida toonaseid ülikooli juhte ja akadeemilisi töötajaid, alates rektoritest Heinrich Koppelist (1863–1944, rektor aastatel 1920–1928) ja Johan Kõpust (1874–1970, rektor aastatel 1928–1937) ning õppejõududest näiteks õigusteadlane Jüri Uluots (1890–1945), arst Ludvig Puusepp (1875–1942), ajaloolane Hans Kruus (1891–1976) jt. Samuti on ekraanil toonastel juubelipidustustel osalenud riigivanem Jaan Teemant (1872–1941), välisminister Jaan Tõnisson (1868–1941), aukülasena Rootsi kroonprints Gustaf Adolf (1906–1947).

2019. aasta suvel osales ülikool Arvamusfestivalil Paines, kus ühele lavale koondus kolm osalist: Tartu Ülikool, Eesti Rahvusringhääling ja „Eesti Vabariik 100“ meeskond. Eesmärk oli arutleda Eesti tuleviku üle ja kutsuda üles teadmispõhisele lähenemisele ühiskonna jaoks oluliste temade käsitlemisel. Tartu Ülikooli ja Eesti Rahvusringhäälingu koostööna valmis Arvamusfestivalil kõlanud teemadel intervjuusaade „Tuleviku mitu nägu“. Samuti jõudis sügiskuudel Eesti Televisiooni ekraanile 12-osaline saatesari „Rahvusülikooli sajand“, mis asetab rahvusülikooli loo laiemale foonile ning hindab ülikooli ja kõrghariduse mõju laiemalt.

Aasta kõrghetk saabus novembris, mil muuhulgas esitleti „Rahvusülikool 100“ mälestusmünti (kaheeurose mündi emiteeris Eesti Pank) ja postmarki (Eesti Post), TÜ

⁴ Timo Rui, Rahvusvaheline ülikool, eesti üliõpilased. *Tartu Ülikooli Ajaloo Küsimusi XXXIII*. Tartu: 2004, lk 13.

⁵ Helmut Piirimäe, Tartu Ülikooli avamine Eesti rahvusülikoolina. *Universitas Tartuensis 1632–2007*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 294.

⁶ *Tartu Ülikooli statistika*. [https://statistika.ut.ee/ut/] 29.08.2019

muuseumi Morgensterni saalis avati ülikooli ajaloo püsinäitus „Minu elu ülikool“. Juubelipidustuste nädalavahetusel toimus Tartus Vanemuise kontserdimajas helilooja Pärt Uusbergi (sünd 1986) loodud suurvormi „...ja tuulelaeval valgusest on aerud...“ esmaettekanne. Segakoorile ja sümfooniaorkestrile kirjutatud teos on inspireeritud Kristian Jaak Petersoni (1801–1822) ja Uku Masingu tekstidest. Märgiline on, et Peterson asus ülikooli usu- ja filosoofiateaduskonda õppima täpselt kakssada aastat tagasi ehk 1819 ning 2019. aastal täitub Masingu 110. sünniaastapäev.

Kontserdile järgnes traditsiooniline tõrvikurongkäik ning toomkiriku tornidel etendus valgusmäng „Tartu vaim“, mis jutustas eestlaste loo erakordsel moel ja läbi kaasaegse tehnoloogia võimaluste, sidudes heli, valguse ja animatsiooni. Traditsioonide ja innovaatsuse sümbioosist oli kantud ka suurejooneline piduõhtu „Tuleviku juured“ Eesti Rahva Muuseumis. 1. detsember oli Tartu Ülikoolis erilisest meeolust kantud päev, kus pidulikkus oli vaoshoitum ja rohkem sissepoole suunatud. Toimus aastapäeva jumalateenistus Tartu Jaani kirikus ning seejärel traditsiooniline aktus peahoone aulas. Aktus, mis oli inspireeritud päevast sada aastat tagasi, kuid kus kõneldi esmajoones rohkem tänasest ja tulevikust. Audoktorid ja uue põlvkonna doktorid said promoveeritud ning ülikool alustas ametlikult oma järgmist sajandit.

Tartus, august-oktoober 2019

Kadri Asmer

kunstiajaloolane ja „Rahvusülikool 100“ projektijuht

100 JAHRE VON DER GRÜNDUNG DER ESTNISCHSPRACHIGEN UNIVERSITÄT TARTU IN ESTLAND (1919–2019)

Am 1. Dezember 1919 erfolgte in der Aula im Hauptgebäude der Universität Tartu (dt. Dorpat) der Eröffnungsaktus – die Nationaluniversität Estlands nahm den Betrieb auf. Die estnischsprachige Universität wurde von einem verhältnismäßig kleinen Kreis geschaffen, in dessen Mittelpunkt Peeter Pöld (1878–1930) stand – der erste Bildungsminister der Republik Estland sowie der erste Kurator der Universität Tartu. Diese estnischsprachige Universität nahm ihre Tätigkeit mit einem Mangel an Lehrkräften, Lehrmaterialien und Lehrmitteln und mit nur einigen hundert Studenten auf. Weiterhin war ein großer Teil der Bibliothek und der Laboreinrichtungen nach Russland evakuiert worden.¹

In den Anfangsjahren der Nationaluniversität fehlte es an ausreichend Professoren estnischer Herkunft. Dadurch bedingt wurden gerade Finnen für die am besten geeigneten ausländischen Lehrkräfte gehalten, denn als Vertreter eines verwandten Volks verfügten sie über die besten Voraussetzungen Estnisch zu erlernen und in dieser Sprache zu unterrichten. Die Entscheidung, ausländische Hochschullehrer einzusetzen und zu halten, verschaffte der Universität das notwendige wissenschaftliche Potential, um die nächste Generation von Wissenschaftlern auszubilden. Im Jahr 1920 waren 73 Wissenschaftler (Professoren und Dozenten) im Amt, davon stellten Esten 31.² Laut der Statistik vom Jahr 2018, also fast ein Jahrhundert später, verfügt die Universität Tartu über 1517 akademische Mitarbeiter, von denen 187 ausländische Lehrkräfte sind.³

Das Unterrichtsjahr 2019/2020 an der Universität Tartu ist dem hundertjährigen Jubiläum als Nationaluniversität gewidmet. Vor diesem Hintergrund erscheinen Bücher, werden Ausstellungen erstellt und es erfolgen Konferenzen. Der Höhepunkt dieses Jahres fand im November statt, dann wurden die Gedenkmünze und die Briefmarke „Nationaluniversität 100“ vorgestellt, im Universitätsmuseum wurde die beständige Ausstellung zur Universitätsgeschichte eröffnet „Meine Lebensuniversität“. Am Wochenende der Jubiläumsfeierlichkeiten erfolgte in Tartu im Konzerthaus Vanemuine die Erstaufführung des großformatigen Werks des Komponisten Pärt Uusberg „...und das Windschiff hat Ruder aus Licht...“, es fand ein traditioneller Fackelumzug statt sowie auf dem Domberg das Lichtspiel „Der Geist Tartus“. Von der Symbiose der Traditionen und der Innovation war der groß angelegte feierliche Abend „Die Wurzeln der Zukunft“ im Estnischen Nationalmuseum getragen. Der 1. Dezember 2019 war an der Universität Tartu ein von einer besonderen Stimmung geprägter Tag, an dem das

¹ Timo Rui. Rahvusvaheline ülikool, eesti üliõpilased, *Tartu Ülikooli Ajaloo Kõrval XXXIII*. Tartu: 2004, S. 11.

² Helmut Piirimäe. Tartu Ülikooli avamine Eesti rahvusülikoolina, *Universitas Tartuens 1632–2007*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk. 294.

³ *Statistik der Universität Tartu*. [<https://statistika.ut.ee/ut/>] 29.08.2019.

Feierliche zurückhaltender und eher auf das Innere gerichtet war. Es erfolgten der Gottesdienst des Jahrestages in der Tartuer Johanneskirche und ein feierlicher Aktus in der Aula des Hauptgebäudes.

Tartu, August – Oktober 2019

Kadri Asmer
Kunsthistorikerin und Projektleiterin
von „Nationaluniversität 100“

100 YEARS OF THE ESTONIAN LANGUAGE UNIVERSITY OF TARTU IN ESTONIA (1919–2019)

On Monday, 1st December 1919 the university opened its doors for the first time as the University of Tartu of the Republic of Estonia. Estonia's national university was created by a rather small assembly that evolved around Peeter Põld (1878–1930) – the first curator of the university as well as the first Minister of Education for the Republic of Estonia. Although there were no more than 200 students, the Estonian-speaking university started out with a lack of lecturers, study materials and supplies. On top of everything else a significant proportion of the library's collection had been moved out to Russia. The same had happened to laboratory equipment.

It was during the early years when, due to shortage of professors of Estonian origin, Finns were considered the most attractive foreign professors to teach here. It was the Finno-Ugric background with similarities in languages that made them attractive in the first place. But the decision to incorporate and retain foreign professors had another advantage – the university obtained knowledge-based potential to train the next generation of the scientific community. In 1920, there were 73 researchers (professors and assistant professors) employed, of which 31 were Estonians. By 2018, approximately one hundred years later, there are 1,517 academic staff members, of whom 187 are of foreign origin.

The academic year of 2019/2020 is dedicated to the 100th birthday of Estonia's national university, for which a row of books is published, in addition to the organising of several special exhibitions and conferences. The culmination arrived in November when the University of Tartu Museum opened its new permanent exhibition "The University of Our Lives" along with the presentation of a commemorative coin and postage stamp issued to mark the anniversary of Estonia's national university. The anniversary weekend included the premiere of the large-scale composition for mixed choir and symphony orchestra, "...windship with oars of light..." by composer Pärt Uusberg in the Vanemuise Concert Hall; traditional torchlight procession; light show "The Spirit of Tartu" in the cathedral ruins at Toome Hill; and, an anniversary ball "Roots of the Future" at the Estonian National Museum. The weekend concluded in more moderate but noble tones on Sunday, 1st December with an anniversary service in St John's Church after which a public ceremony was held in the University of Tartu's assembly hall.

Tartu, August–October 2019

Kadri Asmer
Art Historian and
Project Manager of Estonia's National University 100

320 AASTAT TARTU ÜLIKOOLI ASUMISEST PÄRNUSSE (1699–1710)

Tartu ülikooli kolimine Pärnusse toimus 1699. aasta augustis ja pidulik Academia Gustavo-Carolina avaaktus peeti uues kohas 28. augustil. See kolimine ei toimunud juhuslikult ning kolimise asjaolusid võib lugeda nii ülikooli senati protokollidest kui spetsiaalselt Pärnu inauguratsiooniaktusega seotud trükistest. Avaaktust kirjeldav raamat anti välja hoolika kaalumise ja ettevalmistustöö tulemusena Pärnu Akadeemias mõned aastad pärast pidulikku avaaktust. Sellesse trükisesse on koondatud kantsler Erik Dahlbergi lühike kõne, seejärel rektor ja ajalooprofessor Sveno Cameeni vastus sellele, millele järgnes tema poolt peetud kõne auditooriumile. Trükis annab ülevaate ka sellest, kuidas siirduti protsessioonis äkitselt pilve tagant välja tulnud päikese paistel, oboehelide ja rahva hõiskamise saatel kirikusse ja kuidas seal kreeka ja idakeelte professor Daniel Ebehard pidas kantslist teemakohase jutluse. On teada, et selle inauguratsiooni tähistava raamatukese väljaandmisel sooviti kindlasti publitseerida ka jutlus, aga paraku ei õnnestunud jutluse teksti asjaosalistel hankida ja nii jäi see trükisest välja. Kirikust siirdus protsessioon linna suurte pronksist kaitsekahurite saluudi saatel krahvi majja, kus peeti suurejooneline pidusöök. Raamatukeses on sees ka järgmisel ja ülejäämisel päeval peetud kõned, vastavalt teoloogiaprofessor Gabriel Skragge ja teoreetilise filosoofia professor Daniel Sacroviuse poolt. Kuna Pärnusse kolimise asjaolusid on Helmut Piirimäe mitmel pool juba käsitlenud ning Sveno Cameeni kõne on samuti koos Kristi Viidingu kommentaaridega juba publitseeritud,¹ siis olen alljärgnevat märkused teinud tuginedes nendele teostele ja lisaks veel Sveno Cameeni disputatsioonile reisimisest ja Gabriel Skragge kõnele, mida on mõnevõrra vähem käsitletud.

Akadeemiline kolimine oli sellel ajal tavaline nähtus, sageli reisisid õpetlased ühest ülikoolist teise ning tõepoolest polnud harv ka tervete akadeemiate kolimine. Seda eelkõige sõdade, aga ka religioosste ja poliitiliste olukordade sunnil. Akadeemilisele rändele pühendati disputatsioone ja kõnesid paljudes ülikoolides ning arenes välja omaette žanr – apodeemiline kirjandus, mis käsitles reisimist, selle ohte ja kasulikkust.² Vaadeldes Tartu ülikooli kolimist Pärnusse, siis hakkab silma, et seda käsitleti samuti selle žanri mõistete abil. Kõnekunsti professor Michael Dau pühendas kolimisele akadeemilise hüvastijätukõne „Teadmiste rändest“ (*De migratione literarum*), mis paraku ei ole (teadaolevalt) säilinud ja akadeemiliste avapidustuste raames peeti Pärnus ka disputatsioon „Arukas reisija, lühidalt visandatud“ (*Prudens peregrinator; breviter delineatus*). Disputatsiooni esimene tees algab sõnadega „see inimene ei juhtu kunagi

¹ *Academia Gustavo-Carolina inauguratsiooniaktus, mis peeti Pärnus 28. augustikuu päeval 1699. aastal*, kommenteerinud Kristi Viiding ja Helmut Piirimäe, tõlkinud Kristi Viiding (Pärnu: Tartu Ülikool, 1999); Helmut Piirimäe, *Ülikoolilinn Pärnu = Pärnu – the university town* (Tartu: Tartu Ülikool, 1999), samuti ka Georg von Rauch, *Die Universität Dorpat und das Eindringen der frühen Aufklärung in Livland, 1690–1710*, Schriftenreihe Schweden und Nordeuropa, H. 5 (Essen: Essener Verlagsanstalt, 1943).

² Vt Kristi Viiding, „Arukast reisimisest. Kolm reisimetoodilist traktaati 17. sajandi Eesti kirjanduses,“ *Läänemere provintside arenguperspektiivid Rootsi suurriigis 16./17. sajandil*, 2, toim Enn Küng (Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2006), 7–49.

millegi imelise peale, kes kogu aeg sedasama põldu künnab, ühtsama niitu kastab ja niidab“. See lause võib käia nii kulunud teemade käsitlemise, kui ka ühes kohas õppimise kohta. Suurele osale professoritest oli kolimine Pärnusse kannatamatult oodatud sündmus ja loodeti, et alles nüüd saab akadeemia korralikult arenema hakata.

Akadeemia kolimisele pühendatud sõnavõttudes tuleb selgelt välja, et Tartu ülikooli Pärnusse viimine ei kerkinud esimesena üles mitte 17. sajandi lõpus, vaid selle üle oli arutatud juba peaaegu ülikooli rajamisest alates. Kõigist tekstidest paistab silma ka asjaolu, et 1656–1658 toimunud Vene-Rootsi sõda mõjus ülikoolile Tartus laastavalt. Professorid ja üliõpilased põgenesid pärast Tartu vallutamist Vene vägede poolt 1656. aastal Tallinna, kuid seal ei õnnestunud akadeemia tegevust kuigivõrd jätkata ja mõne aasta möödudes hääbus akadeemia täiesti. Tartu linn jäi aga pärast sõda väga viletsasse olukorda, akadeemia hoone oli hävinenud, majad lagunenud. Oli üldse küsimärgi all, kas on mõtet ülikooli uuesti Tartus taasavada ning Pärnu kandidatuur oli juba siis väga tõsiselt arutusel. Tartu raad ja bürgermeistrid tegutsesid aga aktiivselt selle nimel, et ülikool jääks ikkagi Tartusse, sest linn sai aru, et ülikool toob piirkonnale kasu ja ka kodanikkond soovis, et ülikool peaks olema Tartus. Lõpuks ja suuresti põhjusel, et ülikool oli enne seal olnud, akadeemia taasavati siiski 1690. aastal Tartus. Ometigi juba „kohe“ – nagu ütleb Gabriel Skragge – hakati arutama küsimust, et kas poleks mõttekam kolida ülikool Pärnusse, millel on parem ühendus Rootsiga ja mis asub ka Vene piirist kaugemal. Just viimane argument oli oluline, et ülikool pöördus kuninga poole ja esitati selgitus, et tänu ebasoodsale positsioonile ei soovi osad inimesed üldse Tartusse kohalegi tulla ning selle tõttu kiratseb ülikooli tegevus. Samuti oli ei soovinud Tallinna ja Riia päritolu tudengid Tartusse õppima tulla ning eelistasid õppeasutusi Saksamaal. Põhjuseks sellele võis olla siiski ka asjaolu, et enamus professoritest olid ülikoolis rootslased ja kohalik saksa rüütelkond kaebas ägedalt rootsistamise poliitika vastu, mille tagajärjel oli neil tunne „et kümne aasta pärast ei ole siin enam ainustki sakslast alles“. Niisiis ebasoodne asukoht Vene piiri lähedal ei olnud ainukeseks põhjuseks, mis ülikool 1690ndatel ei hakanud tegutsema sellise hooga nagu 1630ndatel. Seda ilmsetab ka ülikoolis kaitsitud disputatsioonide arv, mis 1690ndtel on oluliselt väiksem kui varasemal perioodil.

Skragge väidab oma akadeemia avaaktuse kõnes, et otsus Pärnusse kolimiseks tehtigi varakult ära, kuid Karl XI surma tõttu ei jõutud seda ellu viima hakata ja alles järgmise kuninga Karl XII ajal ning Erik Dahlbergi juhatamisel sai mõte teoks. Tõepoolest olid juba 1697. aasa sügiseks plaanid tehtud, et ülikool Pärnusse kolida. Pärnus oli selleks puhuks korda seatud vana kindlustushoone ja vastavalt Dahlbergi korraldusele pidi sinna ehitatama ka kellatorn, sest ülikoolil oli tingimata vaja täpsemat ajaarvamise pidamist kui kirikukellade järgi. Sealjuures soovisid professorid, et Pärnus oleks olemas ka eraldi saal anatoomiliseks õppeks, observatoorium, matemaatiline peegel ja botaanikaaed. Tartus ei olnud õnnestunud hoolimata soovidest botaanikaaeda luua, sest kõik selleks välja pakutud kohad olid kas liiga kaugel, või võimatud selle tõttu, et segasid sõjaväge Tartu fortifikatsioonidele ligipääsemisel. Oluliseks pidasid professorid ka Pärnu uude ülikoolihoonesse korraliku sissepääsu loomist, mis lisaks pidulikkust ja väärikust. Väärikus ja pidulikkus olid selle aja ühiskonnas olulised ning professoritele tuli seega kindlasti ebameeldiva üllatusena, et kuningas andis teada, et ülikooli avamine Pärnus tuleb teha ilma suuremate tseremooniatega, sest tegemist ei ole õieti uue ülikooli

avamisega vaid olemasoleva üleviimisega ühest kohast teise. Tõepoolest säilitas ülikool Pärnus alguses isegi oma nime (*Academia Gustavo-Carolina*) ja alles mõne aja pärast ilmus kasutusse uus nimetus *Academia Pernaviensis*. Selle nime all aga oli võimalik ülikooli tegevust jätkata vaid 1710 aastani – alanud Põhjasõja tõttu oli ülikooli olukord Pärnus veel halvem kui Tartus. Teoloogiaprofessor Ingemund Brömsi kirjutab 1705. aastal, et Pärnus oli sel ajal vaid 7 üliõpilast, üks vähem kui professoreid, linn oli räpane ja „hunddyr“³. On siiski tähelepanuväärne, et hoolimata sõjast ja majanduslikust kitsikusest jätkas ülikool tegevust, õppejõududele maksti palka, ülikools kaitsti disputatsioone, peeti kõnesid, üliõpilased promoveerusid ja toimusid akadeemilised vaidlused.

Tartus, august-september 2019

Meelis Friedenthal

Tartu Ülikooli raamatukogu vanemteadur

³ Seda sõna võib tõlkida eesti keelde kui „sigakallis“. Tänan Kristiina Savinit tõlkimiselase konsultatsiooni eest.

VOR 320 JAHREN ZOG DIE UNIVERSITÄT TARTU NACH PÄRNU (1699–1710)

Der Umzug der Universität Tartu nach Pärnu erfolgte im August des Jahres 1699 und der feierliche Eröffnungsakt der Academia Gustavo-Carolina am neuen Sitz fand am 28. August statt. Über die Umstände der fraglichen Übersiedlung, die nicht zufällig zustande kam, kann man sowohl in den Senatsprotokollen der Universität wie auch in den speziell anlässlich des Inaugurationsaktes in Pärnu herausgegebenen Druck-Erzeugnissen lesen.

Die akademische Umsiedlung war in damaliger Zeit nicht ungewöhnlich, oft reisten die Gelehrten aus einer Universität zur anderen und in der Tat waren sogar ganze Universitäten nicht selten vom Umzug betroffen. Dies geschah vor allem aufgrund der Kriege, aber auch unter dem Zwang der religiösen und politischen Verhältnisse. Auf die akademische Wanderung wurde in den Disputationen und Reden an vielen Universitäten eingegangen und es bildete sich ein eigenes Genre, die apodemische Literatur heraus, worin das Reisen sowie die damit verbundenen Gefahren und Vorteile behandelt wurden. Betrachtet man den Umzug der Universität Tartu nach Pärnu, so fällt auf, dass dies ebenfalls mithilfe der Begriffe des oben erwähnten Genres behandelt wurde. Professor für Rhetorik Michael Dau widmete dem fraglichen Umzug seine akademische Abschiedsrede zum Thema „Über die Migration von Wissen“ (*De migratione literarum*), die (bekanntlich) leider nicht überliefert ist. Im Rahmen der akademischen Eröffnungsfeier wurde in Pärnu auch eine Disputation zum Thema „Ein weiser Reisender, kurz skizziert“ (*Prudens peregrinator, breviter delineatus*) abgehalten.

In den Reden anlässlich des Umzuges der Akademie kommt anschaulich zum Ausdruck, dass die Verlegung der Universität Tartu nach Pärnu nicht erst am Ende des 17. Jahrhunderts zum ersten Mal auf die Tagesordnung gesetzt wurde, sondern darüber war bereits fast seit der Gründung der Universität diskutiert worden. In allen Texten fällt auch der Umstand auf, dass sich der in den Jahren 1656–1658 erfolgte Russisch-Schwedische Krieg auf die Universität in Tartu verheerend auswirkte. Die Professoren und Studenten flüchteten nach der Eroberung von Tartu durch die russischen Truppen im Jahre 1656 nach Tallinn, wo die Tätigkeit der Akademie jedoch nicht erfolgreich fortgesetzt werden konnte, sodass sie nach einigen Jahren völlig zum Erliegen kam. Die Stadt Tartu befand sich nach dem Krieg in einem sehr erbärmlichen Zustand, das Akademiegebäude war vernichtet worden, die Häuser waren verfallen. Es wurde überhaupt infrage gestellt, ob die Wiedereröffnung der Universität in Tartu sinnvoll sei, wobei bereits dann die Kandidatur von Pärnu sehr ernsthaft erwogen wurde. Schließlich wurde die Akademie im Jahre 1690 dennoch in Tartu wiedereröffnet, dies zum größten Teil deshalb, dass sich die Universität früher dort befunden hatte. Dennoch wurde schon bald darauf die Frage aufgeworfen, ob es jedoch nicht vernünftiger wäre, die Universität nach Pärnu zu verlegen, das über eine bessere Verbindung nach Schweden verfügte und auch von der Grenze zu Russland weiter entfernt gelegen war. Eben das letztgenannte Argument war ausschlaggebend, dass sich die Universität an den König wandte und erklärte, dass nicht wenige Menschen wegen der ungünstigen Lage der Universität gar nicht bereit sind, sich zum Studium in Tartu einzufinden, weswegen die Tätigkeit der Universität nicht an Momentum zu gewinnen vermöge.

Mit der Verwirklichung dieses Plans konnte jedoch nicht begonnen werden und erst in der Regierungszeit des nächsten Königs Karls XII. konnte die fragliche Idee unter der Leitung des Akademiekanzlers Erik Dahlberg in die Wirklichkeit umgesetzt werden. In Pärnu konnte die Universität aber nur bis zum Jahr 1710 tätig sein – aufgrund des ausgebrochenen Nordischen Krieges war die Situation der Universität in Pärnu noch schlimmer als in Tartu. Es verdient jedoch Beachtung, dass die Universität ungeachtet des Krieges und einer wirtschaftlichen Notlage ihre Tätigkeit dennoch fortzusetzen vermochte, wobei die Professoren vergütet werden konnten, an der Universität Disputationen verteidigt und Reden gehalten, die Studenten promoviert und akademische Debatten geführt wurden.

Tartu, August-September 2019

Meelis Friedenthal
Wissenschaftlicher Mitarbeiter
der Universitätsbibliothek Tartu

320 YEARS FROM THE TEMPORARY RELOCATION OF THE UNIVERSITY OF TARTU TO PÄRNU (1699–1710)

The University of Tartu moved to Pärnu in August of 1699 and the opening festive assembly of the Academia Gustavo-Carolina in its new home was held on 28 August. This move did not take place by chance and one can read about the circumstances surrounding the move in the transcripts of the university senate as well as in a publication that was specially dedicated to the inauguration assembly in Pärnu.

Academic moving was a common phenomenon at that time. Scholars often travelled from one university to another and indeed, it was not uncommon for entire academies to move. This was primarily due to wars, but also to religious and political situations. Disputations and speeches were dedicated to academic migration in many universities and a separate genre developed, apademic literature, which concentrated on travelling, its dangers and benefits. When considering the moving of the University of Tartu to Pärnu, it stands out that this move was also treated using the concepts of this genre. Professor of rhetoric Michael Dau dedicated his academic farewell speech ‘On the Migration of Knowledge’ (*De migratione literarum*), which unfortunately (as far as is known) has not survived, to the moving of the university, and the disputation ‘The Prudent Traveller, Briefly Delineated’ (*Prudens peregrinator, breviter delineatus*) was also held in Pärnu within the framework of the opening academic festivities.

It clearly emerges from speeches dedicated to moving the academy that the idea of relocating the University of Tartu to Pärnu did not first arise at the end of the 17th century, rather it had already been discussed almost since the founding of the university. The fact that the Russian-Swedish War of 1656–1658 had a devastating effect on the university in Tartu also stands out in all of these texts. Professors and students fled to Tallinn after Tartu was captured by Russian forces in 1656 but the academy did not particularly succeed in continuing to function there and after a few years, the academy had ceased to operate altogether. The city of Tartu remained in very miserable condition after the war. The academy’s building had been laid waste, and the houses were in a state of disrepair. It was questionable whether there was any point at all in reopening the university in Tartu, and Pärnu’s candidacy was already under very serious discussion at that time. Ultimately, and largely for the reason that the university had been there before, the academy was finally reopened in Tartu in 1690. Even so, the question of whether or not it would still be a better idea to move the university to Pärnu already started being discussed shortly thereafter since Pärnu’s connection to Sweden was better and it was located farther from the Russian border. The latter argument in particular was of such importance that the university turned to the king and presented an explanation that thanks to its disadvantageous location, some people did not wish to even come to Tartu at all and for this reason, the university’s activity was withering.

This plan nevertheless did not reach the implementation stage and it was not until the reign of the next king, Charles XII, that this idea was put into action under the direction of the academy’s chancellor Erik Dahlberg. Yet the university could only operate in Pärnu until 1710 – the university’s situation in Pärnu was even worse than it had been in Tartu due to the Great Northern War that had in the meantime broken out. It is

nevertheless noteworthy that regardless of the war and economic hardship, the university still continued to operate, lecturers were paid their wages, disputations were defended at the university, speeches were held and students took their degrees.

Tartu, August-September 2019

Meelis Friedenthal
Senior Research Fellow at
University of Tartu Library

**PÄIKESEKELL JA TARTU ÜLIKOOL PÄRNUS/
SONNENUHR UND UNIVERSITÄT TARTU IN PÄRNU/
SUNDIAL AND UNIVERSITY OF TARTU IN PÄRNU**

Pärnusse ümberasustatud (august 1699) Tartu Ülikooli hoone ette päikesekella asetamise mõtte esiautor oli tollase ülikooli kantsler ja Liivimaa kindralkuberner *Erik Dahlbergh*. Pelgalt mõtteks ja sooviks jäi päikesekella loomine paraku seekord just alanud Põhjasõja tõttu, mil kohalikul Pärnu linnavalitsusel polnud kella jaoks raha.

Idee taasalgatas Tartu Ülikooli majandusteaduskonna õppejõud ja teadur (1996–2005), töötades samaaegselt ka TÜ Pärnu kolledži õppejõuna (külastisena 1999–2001; korralisena alates 2002), majanduskandidaat-filosoofiadoktor (PhD), Associate Professor *Matti Raudjärv*.

2019 – **15 aastat** tänase Tartu Ülikooli regionaalse Pärnu kolledži ees oleva **päikesekella** avamisest Pärnus, Ringi tänav 35 (9. september 2004), autoriks skulptor *Hannes Starkopf*.

„Päikesekella“ loomiseks annetasiid nüüd (aastal 2004) raha 23 eraisikut ja 13 firmat-organisatsiooni, seda nii Eestist kui välismaalt. Skulptuur, selle paigaldamine ja sündmuse avalik tähistamine maksid kokku 83 000 Eesti krooni (ca 5300 €). See kõik oli annetatud, mitte ülikooli eelarve raha. Annetajate nimed on talletatud skulptuuri kõrval olevale kivile kinnitatud metallplaadile.

Siinjuures veelkord kella idee taasalgatajalt siirad tänud skulptorile, kõigile toetajatele, abistajatele ja avamisel kohalolijatele-külastele.

* * *

Als Urheber des Gedankens zur Aufstellung einer Sonnenuhr vor dem Gebäude der Universität Tartu, die nach Pärnu umgesiedelt war (1699), gilt *Erik Dahlbergh*, der Kanzler der damaligen Universität und Generalgouverneur von Livland.

Die Schaffung einer Sonnenuhr blieb damals bloß ein Gedanke und Wunsch wegen des gerade begonnenen Nordischen Krieges, da die lokale Stadtverwaltung von Pärnu kein Geld für die Uhr hatte.

15 Jahre seit Eröffnung der **Sonnenuhr** vor dem Pärnuer College der Universität Tartu, Standort: Ringi tänav 35, Pärnu (9. september 2004), Autor: Bildhauer *Hannes Starkopf*.

Die Idee wurde wieder aufgegriffen von der Lehrkraft und Forscher der Wirtschaftsfakultät an der Universität Tartu (1996–2005), Kandidat der Wirtschaftswissenschaften (Philosophiedoktor, PhD), Associate Professor *Matti Raudjärv*.

Für die Schaffung der „Sonnenuhr“ haben nun (im Jahre 2004) 23 Privatpersonen sowie 13 Firmen und Organisationen Geld gestiftet, sowohl aus Estland wie aus dem Ausland. Die Skulptur, deren Anbringung und kleine Feier zu diesem Ereignis haben insgesamt 83 000 Estnische Kronen (ca. 5300 €) gekostet.

Die Namen der Stifter sind auf einer Metallplatte verzeichnet, die auf dem Stein neben der Skulptur befestigt wurde.

An dieser Stelle möchten wir seitens derer, die die Uhrenidee wieder ins Leben riefen, einen aufrichtigen Dank an Bildhauer, an alle Unterstützer und Helfer aussprechen.

* * *

The original idea of installing a sundial in front of the building of the University of Tartu relocated to Pärnu (in 1699) came from *Erik Dahlbergh*, the then University Chancellor and Governor-General of Livonia.

Unfortunately, the creation of a sundial remained a mere idea and wish then because of the Great Northern War which had just started and left no funds for the local Pärnu City Government to install a sundial.

15 years from the opening of **the sundial** by Sculptor *Hannes Starkopf* in front of the Pärnu College of the University of Tartu at 35 Ringi Street (9 September 2004).

The idea was reinitiated by *Matti Raudjärv*, member of the academic staff and researcher of the Faculty of Economics of the University of Tartu (1996–2005), Candidate of Economics (PhD), Associate Professor.

Now (in 2004) 23 individuals and 13 companies/organisations both from Estonia and from abroad made donations for the creation of the sundial. The cost of the sculpture was 83,000 Estonian kroons (about € 5,300).

Names of the donors are listed on the metal plate fixed on a stone next to the sculpture.

The reinitiator of the idea expresses here again his sincere thanks to the sculptor and everybody who provided support and assistance.

Ajakirja toimkond
Redaktionsteam
Editorial Team of the journal

23. AUGUST 1989–2019 – KOLMKÜMMEND AASTAT BALTI KETIST¹

Balti kett² (läti keeles: *Baltijas ceļš*, „Balti tee“; leedu keeles: *Baltijos kelias*, „Balti tee“) oli 23. augustil 1989 Eestis, Lätis ja Leedus korraldatud ühine poliitiline massimeeleavaldus, mille eesmärgiks oli demonstreerida maailmale Baltimaade vabadustahet ja juhtida tähelepanu NSV Liidu ja Saksamaa vahel poole sajandi eest sõlmitud Molotovi-Ribbentropi paktile, mille salaprotokollid viisid Baltimaade okupeerimise ja annekteerimiseni NSV Liidu poolt. Meeleavaldusest võttis osa ligikaudu 2 miljonit inimest ehk umbes 25% Eesti, Läti ja Leedu tolleaegsest elanikkonnast. Baltimaade rahvad rivistusid üle 600 km pikkuseks Tallinna, Riiat ja Vilniust ühendanud katkematuks inimahelaks.³

Balti kett ning sellele eelnenud Balti apell ja Hirvepargi miiting Tallinnas valmistasid oma nõudmiste õigusliku rõhuasetusega ette Eesti Vabariigi taastamise õigusliku järjepidevuse alusel 20. augustil 1991.⁴

Ka allakirjutanu osales Balti ketis, seistes kaaskodanike vahel kätest kinni ravis Tallinnas Toompeal Hirvepargi nurgal Falgi tee, Komandandi tee ja Toompea tänava ristmikul. Meeleolu oli kõigil ülev ja ühendav. Täiesti võhivõõrad inimesed olid äärmiselt sõbralikud ja tuleviku suhtes optimistlikud. Minu vanemad (ema Salme ja isa Arved) sõitsid oma sõpradega ca 50-60 km Tallinnast Riia poole ja seisis seal Balti ketis. Allakirjutanu otsustas Tallinnas osaleda, sest järgmisel päeval oli tal lubadus-kohustus Võrus, Kubiija Turismibaasis sealsetele turistidele-puhkajatele (põhiliselt olid nad saabunud Venemaalt ja Ukrainast) vene keeles loenguid Eestist, tema ajaloost (sh nõukogude okupatsioonist jm), inimestest, kultuurist jms pidada.⁵

Keti lõppedes kiirustasin Tallinna bussijaama, et Tallinn-Võru kiirbussiga Võrru sõita ning järgmisel päeval loenguteks valmis olla. Bussisõit oli imeline – paljud inimesed-kaassõitjad, samuti Balti ketis seisnud, olid rõõmsad ja heatahtlikud. Poolel teel hakkas juba hämarduma ning siis oli tore näha, et paljude Tallinn-Tartu-Võru maantee äärde jäävate talude-majapidamiste eluhoonete akendel põlesid küünlad – kindlasti Balti ketti tähistades. See vaatepilt oli väga meeliülendav ja südamlük, tänaseni meelde jäänud! Turismibaasi jõudsin juba pimedas, pärast keskööd. Ilm oli aga endiselt ja jätkuvalt ilus ning soe.

¹ allakirjutanu isiklikest läbielamistest ning kogemustest lähtudes inspireeritud ja kirjutatud.

² käesolev artikkel on kirjutatud (ka ajendatud) suurepärase kolleegi professor dr Kostel Gerndorfi mälestuseks, kes lahkus ootamatult meie hulgast 27.06.2019 ja kes saadeti väärikalt teele 4.07.2019 Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) peahoonest (see joonealune pärineb 12. juulist 2019). Kostel oli ka üks Balti keti organiseerijatest.

³ kasutaud Interneti (Google) materjale.

⁴ Ibid.

⁵ Ettepanek loenguteks tuli Turismibaasi juhtkonnalt, kuna olin varem üliõpilasena seal majanduspraktikal viibinud, samuti loenguid pidanud ning matakainstruktorina ja ekskursiooni-juhina mitmel aastal edukalt töötanud.

Kuna turiste oli palju ja nad vaheldusid (osa inimesi olid kohapeal, osa matkadel, osa ekskursioonidel, osa saabumas), siis oli loenguid ca nädala vältel, ikka 1-2 loengut päevas. Loomulikult sai inimesi ka toimunud Balti ketist informeeritud – olin ju ise nn „elav eksponaat“, kes selles osales.

Kuna selliseid loenguid Kubija Turismibaasis pidasin ma juba mitmendat aastat (ka järgnevatel aastatel), siis oli kuulajate hulgas inimesi, kes kuulasid minu etteastet juba teist või kolmandat korda (nad viibisid meil juba teist-kolmandat suve järjest!). Nad tunnistasid, et meil Eestis toimub pidev poliitiline areng ja asjad liiguvad huvitavalt edasi. Esitati palju küsimusi – kõik said vastused.

Valdavalt võeti loengud ja küsimuste vastused hästi vastu, kuigi turistide seltskonna võiks kolme gruppi jaotada:

- inimesed (kõige suurem grupp), kes suhtusid meie olukorda ja arengutesse igati mõistvalt ja positiivselt (nendega olid pärast loenguid veel eraldi vestlused ja küsimustele vastamised – huvi oli üllatavalt suur!);
- inimesed, kes olid meie sündmuste suhtes ükskõiksed (neid oli piisaval hulgal);
- inimesed (neid oli kõige vähem, kuid nad olid kõige häälekamad!), kes meie asjadesse üpris negatiivselt ja vastaliselt suhtusid. Nende inimeste arvamused ja vastuväited said aga oluliste ajalooliste, kultuuriliste ja majandusfaktidega lahti seletatud ja tagasi lükatud.

Huvitav oli see, et eeskätt meie suundumuste ja eesmärkide pooldajad ning isegi mõned ükskõiksed inimesed olid minu (st Eesti) poolt ja asusid vastaseid ründama, neile vastu rääkima. Seda oli tore pealt kuulata ja jälgida, aeg-ajalt neid täiendades.

Oli väga huvitav, isegi pinevalt põnev!

Balti kett oli kindlasti suurepärane ja ajalukku kuuluv sündmus, selles osalemine ja loengute pidamine Võru-Kubijal (neil aastatel ka mujal Eestis) aga allakirjutanule suurepärane isiklik ning positiivne kogemus!

Hommikul, 28. aprillil 2019 ja
12. juulil 2019

Tallinnas, Pirita-Kosel

Peatoimetaja
Matti Raudjärv

23. AUGUST 1989–2019 – DREISSIG JAHRE BALTISCHE KETTE¹

Balti kett (auf Estnisch „**Baltische Kette**“)² (*Baltijas ceļš* – auf Lettisch „Baltischer Weg“; *Baltijos kelias* – auf Litauisch „Baltischer Weg“) war die am 23. August 1989 in Estland, Lettland und Litauen organisierte gemeinsame politische Massenkundgebung. Das Ziel der Aktion war, der Welt den Freiheitswillen der Baltischen Länder zu demonstrieren und die Aufmerksamkeit auf den vor einem halben Jahrhundert zwischen der Sowjetunion und Deutschland abgeschlossenen Molotow-Ribbentrop-Pakt zu lenken, dessen Geheimprotokolle zu der Okkupation und Annektierung seitens der Sowjetunion führten. An der Kundgebung haben ungefähr 2 Millionen Menschen bzw. etwa 25% der damaligen Bevölkerung Estlands, Lettlands und Litauens teilgenommen. Die Völker der Baltischen Länder haben sich in einer mehr als 600 km langen Strecke von Tallinn über Riga bis Vilnius in einer lückenlosen Menschenkette aufgereiht.³

Die Baltische Kette sowie der vorangegangene Baltische Appell und die Kundgebung im Hirvepark (Hirchpark) in Tallinn bereiteten mit rechtlicher Akzentsetzung ihrer Forderungen die Basis zur Wiederherstellung der Republik Estland auf Grundlage der rechtlichen Folgerichtigkeit am 20. August 1991 vor.⁴

Auch der Unterzeichnende beteiligte sich in der Baltischen Kette und stand, Hand in Hand, gemeinsam mit den Mitbürgern in einer Reihe, die am Domberg in Tallinn begann, an der Ecke von Hirvepark (Hirchpark) und Falgi tee, an der Kreuzung der Straßen Komandandi tee und Toompea tänav. Die Stimmung war für alle erhebend und voll Verbundenheit. Vollkommen fremde Menschen waren außerordentlich freundlich und gegenüber der Zukunft sehr optimistisch. Meine Eltern (Mutter Salme und Vater Arved) fuhren gemeinsam mit ihren Freunden ca. 50–60 km südwärts von Tallinn und stellten sich dort in die Baltische Kette. Der Unterzeichnende entschied sich, in Tallinn zu bleiben, denn er hatte eine Zusage und Verpflichtung für den folgenden Tag, in der Touristenherberge Kubija bei der Stadt Võru. Dort sollte er den Touristen und Urlaubern (die vorwiegend aus Russland und der Ukraine gekommen waren) Vorträge über Estland in russischer Sprache, über die Geschichte des Landes (darunter über sowjetische Okkupation usw.), über die Menschen, Kultur usw. halten.⁵

Als die die Veranstaltung der Kette zu Ende ging, beeilte ich mich zum Busbahnhof Tallinn, um mit dem Expressbus Tallinn–Võru nach Võru zu fahren und am nächsten Tag für die Vorträge vorbereitet zu sein. Die Busfahrt war wundervoll – viele Leute und

¹ Anhand von persönlichen Erlebnissen und Erfahrungen des Unterzeichnenden inspiriert und niedergeschrieben.

² Dieser Artikel wurde verfasst (und motiviert) in Erinnerung an den großartigen Kollegen Prof. Dr. Kostel Gerndorf, der unerwartet am 27.06.2019 von uns ging und mit Ehrerbietungen vom Hauptgebäude der Technischen Universität Tallinn (TUT) am 4.07.2019 verabschiedet wurde (diese Fußnote stammt vom 12. Juli 2019).

³ Materialien von Internet (Google) verwendet.

⁴ Ibid.

⁵ Der Vorschlag zu den Vorträgen kam von der Leitung der Touristenherberge, da ich früher als Student dort mein Wirtschaftspraktikum absolviert, ebenso Vorträge gehalten und etliche Jahre erfolgreich als Wanderführer und Reiseleiter gearbeitet hatte.

Mitreisende, die ebenso in der Baltischen Kette gestanden hatten, waren in guter Stimmung und wohlgesinnt. Auf der halben Strecke wurde es bereits dunkel und dann war es schön zu sehen, dass auf vielen Fenstern der Bauernhöfe und Häuser an der Landstraße Tallinn–Tartu–Võru Kerzen brannten – sicherlich als Zeichen für die Baltische Kette. Das sich eröffnende Bild war sehr erhebend und herzerwärmend, das habe bis heute in Erinnerung behalten! Ich habe die Touristenherberge erst in der Dunkelheit erreicht, es war schon nach Mitternacht. Das Wetter war aber nach wie vor noch schön und warm.

Da es viele Touristen gab und die Gruppen sich abwechselten (ein Teil der Leute waren vor Ort, ein Teil auf Wanderungen, ein Teil auf Exkursionen, ein Teil noch nicht angekommen), dann zogen sich die Vorträge über die ganze Woche hin, 1–2 Vorträge am Tag. Natürlich wurden die Leute auch über die Baltische Kette informiert – war ich doch selber ein sog. „lebendiges Exponat“, der sich daran beteiligt hatte.

Da ich derartige Vorträge an der Touristenherberge Kubija bereits mehrere Jahre gehalten hatte (und auch in folgenden Jahren), dann hat es unter den Zuhörern Leute gegeben, die meinen Auftritt bereits zum zweiten oder dritten Mal hörten (sie hielten sich bei uns schon den zweiten-dritten Sommer nacheinander auf!). Sie gaben zu, dass bei uns in Estland eine andauernde politische Entwicklung stattfindet und dass sich die Ereignisse sehr interessant voranschreiten. Es wurden viele Fragen gestellt – alle wurden beantwortet.

Zum größten Teil stießen die Vorträge und Antworten auf Fragen auf einen guten Widerhall, obwohl man unter den Touristen drei Gruppen ausmachen konnte:

- jene Menschen (die größte Gruppe), die in jeder Hinsicht verständnisvoll und positiv zu unserer Situation und Entwicklung eingestellt waren (mit denen ergaben sich nach den Vorträgen noch weitere Gespräche und Beantwortung von Fragen – das Interesse war erstaunlich groß!);
- jene Menschen, die gegenüber unseren Ereignissen gleichgültig waren (an denen hat es eine recht große Anzahl gegeben);
- jene Menschen (das war die kleinste Gruppe, sie waren aber am lautesten!), die zu unseren Angelegenheiten recht negativ eingestellt und sogar dagegen waren. Den Meinungen und Einwänden von diesen Leuten wurden jedoch Erklärungen über bedeutende historische, kulturelle und wirtschaftliche Fakten gegenübergestellt und damit widersprochen.

Es war interessant zu beobachten, dass vor allem jene, die unsere Dynamik und Ziele unterstützten und sogar einige von den Gleichgültigen sich auf meine (d. h. Estlands) Seite stellten und die Widersprechenden attackierten und diesen widersprachen. Es war wirklich schön, dabei zuzuhören und zu verfolgen, ab und zu Ergänzungen einzufügen. Es war sehr interessant, sogar aufregend spannend!

Die Baltische Kette ist sicherlich ein großartiges und zu der Geschichte gehörendes Ereignis, für den Unterzeichnenden ist aber die Beteiligung daran und das Halten der

Vorträge in Võru-Kubija (in diesen Jahren auch an anderen Orten von Estland) eine wunderbare persönliche und positive Erfahrung gewesen!

Am Morgen des 28. April 2019 und
12. Juli 2019

In Tallinn, Pirita-Kose

Chefredakteur
Matti Raudjärv

23 AUGUST 1989–2019 – THIRTY YEARS FROM THE BALTIC WAY¹

The Baltic Way² (in Estonian: *Balti kett* (Baltic Chain), in Latvian: *Baltijas ceļš* (Baltic Way); in Lithuanian: *Baltijos kelias* (Baltic Way)) was the joint political mass demonstration organised on 23 August 1989 in Estonia, Latvia and Lithuania in order to show to the world the wish of the Baltic States to become free and to draw attention to the Molotov-Ribbentrop Pact signed between the U.S.S.R. and Germany half a century ago with secret protocols which led to the occupation and annexation of the Baltic States by the Soviet Union. Approximately 2 million people, i.e. 25% of the population of Estonia, Latvia and Lithuania at that time participated in the demonstration. The people of the Baltic States lined up to form a continuous human chain spanning more than 600 km, joining Tallinn, Riga and Vilnius.³

The Baltic Way and the Baltic Appeal and the Hirve Park (Deer Park) meeting in Tallinn before it prepared with the legal emphasis of their claims the restoration of the Republic of Estonia on the basis of legal continuity on 20 August 1991.⁴

Also, the undersigned participated in the Baltic Way, standing in line, holding hands with fellow citizens on Toompea in Tallinn, on the corner of the Hirve Park on the crossroads of the Falgi Road, Komandandi Road and Toompea Street. Everybody felt elated and united. Complete strangers were extremely friendly and optimistic about the future. My parents (mother Salme and father Arved) travelled about 50-60 km from Tallinn towards Riga and stood there in the Baltic Way. The undersigned decided to participate in Tallinn as I had promised and was obliged to deliver lectures in Russian about Estonia, its history (incl. the Soviet occupation, etc.), people, culture, etc. to tourists/holiday-makers (mainly from Russia and Ukraine) in Võru, the Kubija Tourist Home, the next day.⁵

After the end of the Baltic Way I hurried to the Tallinn Bus Station to take a Tallinn-Võru intercity bus to Võru to be ready for the lectures the next day. The trip by bus was wonderful – many people, fellow passengers, who had also been standing in the Baltic Way, were happy and kind. It was becoming dark halfway during the trip and it was nice to see candles burning on the windows of the farmhouses and country homes at the sides the Tallinn-Tartu-Võru road – surely to celebrate the Baltic Way. This sight was

¹ Inspired by and written according to the personal emotions and experience of the undersigned

² This article has been written to commemorate (and is also inspired by) our wonderful colleague Professor Dr Kostel Gerndorf who unexpectedly left our midst on 27.06.2019 and was sent off with respect on 04.07.2019 from the main building of the Tallinn University of Technology (TalTech) (this footnote is from 12 July 2019).

³ Internet (Google) materials used.

⁴ Ibid.

⁵ The proposal for lectures had come from the management of the Tourist Home as I had been a business trainee there earlier as a student and had also delivered lectures there and worked for them successfully for several years as a hiking instructor and tour guide.

exhilarating and heart-warming, I still vividly remember it! I reached the Tourist Home already in the dark, after midnight. The weather, however, was still fine and warm.

As there were many tourists and they were present at different times (some people stayed there, others went hiking or on tours, new people arrived), I delivered lectures for a week, 1 or 2 lectures every day. I certainly informed people of the Baltic Way that had just taken place – I was a live example, a participant, after all.

As I had held such lectures at the Kubija Tourist Home for several years already (and did it also in the following years), some people in the audience already heard my presentation already for the second or third time (they had visited us for two or three successive summers!). They admitted that there were constant political developments in Estonia and things were moving on in an interesting way. Many questions were asked – they all received replies.

Lectures and replies to questions were mostly received well although the tourist community could be divided into three groups:

- the people (the largest group) who had a quite understanding and positive attitude towards our situation and developments (we had separate discussions with them and replied to their questions after the lectures – they were surprisingly very much interested!);
- the people who were indifferent towards our events (there were enough of these people as well);
- the people (the lowest number but with loudest voices!) who had a negative and antagonistic attitude towards our matters. However, the opinions and objections of these people were explained and rejected with important historical, cultural and economic facts.

It was interesting that above all those who approved of our trends and goals and even some indifferent people were on my side (i.e. on the side of Estonia) and started to attack the opponents, contradict them. It was wonderful to listen and observe to that, adding my thoughts from time to time.

It was very interesting, even intensely exciting!

The Baltic Way was certainly a wonderful and historic event and participating in it and delivering lectures at Võru-Kubija (also elsewhere in Estonia during these years) was a wonderful personal and positive experience for the undersigned!

On the morning of 28 April 2019
12 July 2019

At Pirita-Kose in Tallinn

Chief Editor
Matti Raudjärvi

1989. AASTA TEINE POOL – KOHALIKU OMAVALITSUSE TAASTAMISE ALGUS EESTIS ja BERLIINI MÜÜRI LANGEMINE

Seonduvalt iseseisva riigi sünniga on tähistatud või tähistatakse meil aastatel 2018–2020 mitmeid 100 aasta taguseid suursündmusi. Sünnipäev on ametlikult 24. veebruaril, kui 1918. aastal avaldati Tallinnas „Manifest kõigile Eestimaa rahvastele“, milles kuulutati välja sõltumatu ja demokraatlik Eesti Vabariik. Taustaks märgime aga, et on teadlasi ja poliitikuid, kes loevad riigi sünnipäevaks hoopis 28 novembril 1917¹. See on päeva, kui sama aasta suvel valitud Ajutine Maanõukogu vahetult enne laiali saatmist bolševike poolt kuulutas ennast kõrgeima võimu kandjaks ja kuulutas välja riikliku iseseisvuse. Eeltooduga tahame kinnitada, et nagu Eesti Vabariigi sünn oli protsess (mille oluliseks rajajooneks sai 2. veebruar 1920, kui Eesti Vabariigi ja Venemaa vahel sõlmiti Tartu rahuleping) nii oli ka riigi ja tema olulise alussamba – kohaliku omavalitsuse taastamine pikem protsess.

Nende juubelisündmuste tähistamise tuhinas ei tohiks me unustada samuti veidi juubeliväärilisi, 30 aastat tagasi toimunud. Eriti 1989. aasta teisel poolel oli Eestis järgnevat ajalugu kujundanud mitmeid olulisi sündmusi, alates Balti ketist 23. augustil kuni 10. detsembril toimunud kohalike valimiseni, aga rahvusvaheliselt oli kindlasti tähelepanuväärseim Berliini müüri langemine. Saatuse tahtel sai autor viimasest sündmusest ainulaadselt ja meeldejäädvalt osa, millest ka allpool meenutused. Aga tollaegsete vabanemisprotsesside ajaloolise kokkulangevuse ilmetamiseks ja seonduvalt majanduspoliitikaga märgime, et sügisel 1989 lõppes kohaliku omavalitsuse seaduse ettevalmistus. See oli esimesi seadusi, mis kirjutati Eestis (ei olnud tõlgitud vene keelest), aga igal juhul oli see esimene kohaliku omavalitsuse seadus endistes sotsmaades, st Kesk- ja Ida-Euroopas ning Baltikumis.

Suuremat avalikku huvi pakkuvate seaduseelnõude vastu võtmised Ülemnõukogus toimusid siis tollaegse Vabariikliku Poliitharidusmaja (Sakala Keskuse) saalis, kuhu kutsuti elnõu autorid, aga seal said osaleda paljud teisedki huvilised. Internetiülekandeid tol ajal ju ei tuntud ja eriti elnõu autoreid vajati kõhalepeale ka ekspertidena. Eesti NSV Ülemnõukogu XI koosseisu 13. istungjärgul 10. novembril oli päevakorras „Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse elnõu teine lugemine“.

Sellele elnevalt oli ENSV Ülemnõukogu 1989. aasta 18. mail võtnud vastu seaduse Eesti NSV isemajandamise alused². Samal päeval kiitis Ülemnõukogu oma otsusega Eesti NSV üleminekust isemajandamisele heaks Eesti NSV isemajandamise koondkontseptsiooni ja selle alusel välja töötatud NSV Liidu seaduse projekti «Eesti NSV ülemineku kohta vabariiklikule isemajandamisele (majanduslikule iseseisvusele)» ning

¹ Juba 1989. aastal väitsid Igor Gräzin ja Maie Ruus, et „formaal-juriidilisest vaatekohast” lähtudes on Eesti riigi sünnikuupäev tõepoolest 28. november 1917. Sellele seisukohale on hiljem asunud mitmed teisedki juristid ja ajaloolased:

[<https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/millal-t-histada-est-riigi-juubelit/>] või „Seda tähtpäeva on vahel lausa omariikluse sünnipäevaks hinnatud.“

[<https://www.ev100.ee/et/est-riigi-sundimise-lugu>]

² ÜN ja VT, 1989, 18, 223

kohustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esitama see Eesti NSV seadusandliku algatusena NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressile³. Need olid esimesed õigusaktid, kus pärast enam kui neljakümne aastast vaheaega kasutati taas terminit „kohalik omavalitsus“.

8. augustil 1989 võttis ENSV Ülemnõukogu vastu põhimõttelise tähendusega otsuse „Haldusreformi läbiviimisest Eesti NSV-s“ Kongressile⁴. Lähtudes IME koondkontseptsioonist ja seadusest Eesti NSV isemajandamise alused ning vajadusest tagada üleminek kehtivalt haldussüsteemilt omavalitsuslikule haldussüsteemile, nähti selle otsusega ette viia vabariigis 1990.–1994. aastatel läbi haldusreform, mis pidi hõlmama: 1) rahvavõimu vabariigisisese detsentraliseerimise omavalitsuslikele juhtumistasanditele ning riikliku ja omavalitsusliku juhtimise kindlapiirilise eristamise; 2) territoriaalse haldusstruktuuri reorganiseerimise.

Oluline on rõhutada, et vastavalt sellele otsusele pidid haldusreformi läbiviimise kohtadel tagama kohaliku omavalitsuse esindusorganitena tegutsema hakkavad volikogud. Need polnud veel valitud, kuid pidid saama valitud samal päeval vastu võetud Eesti NSV kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisseaduse alusel. Just märksõna „kohalikud volikogud“ on siinkohal oluline rõhutada, sest aeg-ajalt võib kahetsusväärselt lugeda-kuulda, et kohaliku omavalitsuse volikogudest saame sel perioodil rääkida alles 1993. aasta kohalikest valimistest. Eriti mõistetamatu on see seisukoht maakondade ja vabariiklike linnade kohta, sest märgitud haldusreformi otsuse p.3 kohaselt „maakondade ja vabariikliku alluvusega linnade volikogud asuvad tegevusse 1. jaanuarist 1990“. Ja need organid hakkasid tegutsema 10. novembril 1989. aastal vastu võetud Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse alusel.

Nende käest, kes 1989. aasta 10. detsembri valimisi tahavad tingimata nimetada rahvasaadikute nõukogude valimisteks tahaks küsida – kas Hardo Aasmäe oli siis viimane Tallinna Linna RSN Täitevkomitee esimees? Veelgi enam. 1989. aasta 10. detsembril valitud esinduskogu Tallinnas valis ka 1992. aasta veebruaris tagasi astunud H. Aasmäe järel Jaak Tamme linna täidesaatva võimu juhiks – linnapeaks. Aga seda tegi seesama „rahvasaadikute nõukogu“, kes ka H. Aasmäe valis. Seega hoopis J. Tamm oleks viimane Tallinna Linna RSN Täitevkomitee esimees. Absurdne! Aga seda võiksid mõelda ka 1989. aasta sügisel Tallinnas (ja kogu Eestis) kohaliku omavalitsuse taastamise kriitikud.

1989. aasta sügisel lõppes Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse ettevalmistus. Tolleaegse Vabariikliku Poliitharidusmaja (Sakala Keskuse) saalis toimunud Eesti NSV Ülemnõukogu XI koosseisu 13. istungjärgul 10. novembril oli päevakorras „Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse eelnõu teine lugemine“. Suur saal oli valitud istungi läbi viimiseks, et eelnõu autorid ja teised asjast huvitatud isikud saaksid vahetult osaleda. Internetiülekanदेid tol ajal ju ei tuntud ja eriti eelnõu autoreid vajati kohapeale ka ekspertidena.

³ ÜN ja VT, 1989, 18, 224

⁴ ÜN ja VT, 1989, 26, 348

Täpselt samasse aega jääb minu kojusõit ühelt rahvusvaheliselt nõupidamiselt Prahast. Olin ka üks märgitud Kohaliku omavalitsuse seaduse autoreid ja tahtsin seetõttu ise osaleda selle seaduse arutelul.

1989. aasta 9. novembril tahtsin lennata Prahast Moskvasse ja sealt edasi koju. Lennuvälja tabas aga peale lõunat tihe udu ja Moskvasse lennata soovinud reisijad (hinnanguliselt ca 60 inimest) saadeti kella 22 ajal Prahast väljunud rongi peale, et sõita Berliini ja sealt järgmisel hommikul edasi. Pole tähtsusetu rõhutada, et see sõit toimus novembrikuu ööpimeduses. Meid paigutati ühte vagunisse, kus olid 3+3 istmetega kupeed. Öösel kella kahe paiku jõudis rong Dresdenisse. Istusin kupees keset vagunit. Seal oli ka üks naine suure kohvriga, kes tahtis ainsana Dresdenis väljuda. Kuna tema kohver oli vähemalt poolsada kg raske, siis otsustasin teda aidata. Mingit aimu ei olnud, mis oli eelmisel õhtul juhtunud tolleaegses Saksa DVs.

Jõudsin ülliraske kohvriga vaguni uksele ja nägin pilgeni täis perroonil eelkõige teismelisi noori. Jätsin daami koos kohvriga vaguni uksele ja tormasin tagasi kupees, sest teisest uksest valgus juba sakslasi peale. Sain siiski oma kohale istuda. Kuna meie kupees oli üks iste tühjaks jäänud ja seda märgati, siis tuli selgelt lapseootel tütarlaps sinna istuma. Esialgu oli kupees vaikne, sest Prahast peale tulnud tukkusid. Äkki paari tunni pärast, kusagil nelja paiku kui väljas oli jätkuvalt pilkane pimedus küsis üks vanem mees meie kupees – mis kell on ja millal me Berliini jõuame? Tegi seda muidugi vene keeles. Ah sa püss! Nüüd tormas saksa tüdruk välja ja hüüdis – siin on venelased, siin on venelased! Selle peale järgnesid koridoris kümmekond minutit noorte hüüded „Russen, Russen ...!“

Rong pidi minu teada hommikul kella 7 paiku jõudma Schönefeldi lennujaama. Paar tundi enne seda haarasin oma kohvri sülle ja hakkasin koridoris jalgu libistades aeglaselt nihkuma ukse poole. Kohvri küljes uudistati silti *Czechoslovensko Airlines* ja ka saksa keeles saatsin vabandusi ette ja taha. Vaguni koridori läbimine läks korda.

10. novembri varahommikul Schönefeldi jaamas nägin, mis toimub tänavatel. 2+2 sõidurada olid tihedalt täis autosid ja üksnes Lääne-Berliini suunas. Valgusfoorid ei töötanud ning teises suunas ega ristuvalt sõita ei saanudki. Aga mitte vähem meelde jääv polnud see, et nägin, kuidas kõik ülejäänud reisikaaslased vaatasid vaguni akendest nõutult välja. Püüdsin neid käeviibetega välja kutsuda, aga järgnesid üksnes õlakehitused. Arvasin, et ka keele pärast ei juletud kupeedest väljuda.

Läksin lennujamas Aerofloti leti juurde. Seal juba teati meie tulekust ja küsiti – kus teised on? Ütlesin, et ei saanud vagunist välja. Selle peale järgnes hüüatus, et nad ei saa ju *Ostbahnhof*’ist lennuväljale. Pilt, mida tänaval olin näinud, ainult kinnitas seda. Aga see, mida sel öösel ja hommikul kogesin oli niivõrd muljetavaldav, et on lausa detailideni veel 30 aastat hiljemgi mees. See, millised rahvamassid tolleaegsest Saksa DVst tormasid „demokraatia hapnikukraani“ juurde!

Aga täpselt samal ajal toimus ka meil „hapnikukraani avamine“ Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse vastu võtmise näol. 1980. aastate lõpul püüti just kohalike nõukogude abil päästa nõukogude imperiumi. Juba 60 aastat oli selles riigis kasutatud loosungit

„kogu võim nõukogudele!“ Paljude sotsiaalsete ja majanduslike probleemide põhjuseks toodigi sageli, et rahvasaadikute nõukogud on loovutanud oma võimu partei-komiteedele. See võim tulevat nüüd tagasi võtta. Seepärast pole ka üllatav, et 1988. aasta 12.–14. detsembril kutsuti Moskvasse NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi hoonesse töögrupp (igast liiduvabariigist üks esindaja), et alustada NSV Liidu kohaliku omavalitsuse ja kohaliku majanduse seaduse (*закон о местном самоуправлении и местном хозяйстве*) väljatöötamist. Eesti esindaja oli käesoleva artikli autor, kes siis oli Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi teadusdirektor. Valmis seaduseelnõu redaktsioon, mis saadeti liiduvabariikidele arutamiseks. Eestis olid aga poliitilised protsessid ja arusaam demokraatlikust turumajanduslikust ühiskonna-korraldusest arenenud nii kaugele, et elnõu tunnistati kõlbmatuks, mis ainult põlistab sotsialistlikku korda.

1989. aasta sügisel avaldas⁵ Eestimaa Rahvarinde ajakirjanduses valimisplatvormi 10. detsembri kohalikeks valimisteks, mis algas hingesööbinud sõnadega 1918. aasta Manifestist kõigile Eestimaa rahvastele: „Eesti, sa seisad lootusriikka tuleviku lävel.“ Muuhulgas märgiti valimisplatvormi sissejuhatuses: „Kogu Ida-Euroopa on jõudmas suurimate muudatuste ajajärku pärast Teist maailmasõda. ... Meie rahvale on antud veel üks šanss, mis kohustab meid maksimaalselt kasutama avanenud võimalusi ning andma oma panus Ida-Euroopa uuestisündi ... on mõõdapääsmatu Eesti kõigi rahvaliidumiste uus poliitiline enesemääratlus. Oluliseks etapiks selles enesemääratluses ongi eelseisvad valimised. Oleme jõudnud mitmeparteilise poliitilise süsteemi künnisele. ...“

ENSV Töötajate Interliikumise Koordinaatsiooni nõukogu häälekanaja „Eesti Interliikumine“ 8. numbris oktoobris 1989, mida Jevgeni Kogan oli NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgul levitanud, oli ka „Pöördumine NSV Liidu Ülemnõukogu poole.“ Selles konstateeriti: „Kujunenud olukorras pidada võimatuks osavõttu kohalike võimuorganite valimistest kehtiva Eesti NSV seaduse alusel. Asuda organiseerima ja läbi viima alternatiivseid kohalike rahvasaadikute nõukogude valimisi, lähtudes Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu konstitutsiooni sätetest.“

Alles kümme aastat (!) hiljem saime ajalehest⁶ eeltoodud teksti levitaja (kes oli 17. oktoobril 1999. aastal valitud Tallinna Linnavolikogu liikmeks ja seal oma volitused peatanud) enda sulest teada, et kogu tolleaegne suhtumine olevat olnud üksnes kättemaks holokausti eest ning „kui ta (s.o J. Kogan) oleks olnud teadlik, et Eesti iseseisvust taotlevad inimesed ei ole fašistide poolehoidjad, poleks interliikumist kui niisugust olnud.“

Tolleaegse poliitilise demagoogia näitena võib tuua ka EKP Mererajooni Komitee ühelt pleenumilt rajoonikomitee I sekretäri Aleksandr Gussevi ettekande, kus öeldi:⁷ „Näiteks mulle helistatakse ja soovitatakse oma kandidatuur valimistel üles seada. Mina küsin vastuseks: millistel valimistel? ... Valimistulemuste kindlakstegemise metroodika kohta pole midagi selge. Ajalehte ilmus kirjutis allkirjaga „G. Jānes. ETA“. Aga kes see Jānes

⁵ „Noorte Hääl“, 17. oktoober 1989

⁶ „Eesti Päevaleht“, 1. detsember 1999

⁷ „Õhtuleht“, 21. oktoober 1989

on? Kes teda volitas? Alternatiivvalimiste ideoloogid ütlevad: tahame näha valimistulemuste kindlakstegemise instruksiooni selle idee autorite allkirjadega. On aeg lahendada asju mitte hääletamisega, vaid veenmisega.“

Kahtlemata on isegi tänapäeval kummaline lugeda, et Kommunistliku Partei Tallinna ühe rajoonikomitee sekretär ei teadnud, kes oli Ülemnõukogu Presiidiumi nõukogude töö osakonna kauaaegne juhataja asetäitja. Pea iga tallinlase postkasti jõudsid sellised lendlehed, kus Eesti NSV töötajate interliikumine põhjendas, miks on vaja boikoteerida eelseisvaid valimisi. Muuhulgas olid seal sellised fraasid, nagu: „*Нам не по пути с обманищиками и преступниками, ... нам не по пути с политическими жуликами, ... нам не по пути с организаторами фарса вместо выборов.*“ („meil pole ühist teed petiste ja kurjategijatega, ... meil pole ühist teed poliitiliste sulidega, ... meil pole ühist teed valimiste asemel fars'i organiseerijatega...“).

Valimisreklaami iseloomustati tabavalt ajakirjanduses:⁸ „Lähed enne õhtut korraks majast välja ja viskad eeskojas pilgu postkasti – tühi. Tuled vähekeste aja pärast tagasi – oo! Paberiservad valendavad. Kes muu, kui intrid jälle 10. detsembri valimisi meelde tuletamas. ... lõpus pidulik üleskutse: „Las valimisjaoskonnad jäävad tühjaks!“ ... kästakse moodustada „ustavatest inimestest“ grupid, kes „üldsuse esindajatena“ (tühjades?) valimisjaoskondades valvaksid. Tuletatakse meelde, mida muidu võidakse kasutamata sedelitega teha: 99,9 protsenti valijatest käis hääletamas, neist 99,9 protsenti hääletas poolt ...“ Eks need nn intrid teadsid väga hästi, kuidas aastakümnete jooksul „hääli loeti“.

Hoolimata teatud poliitiliste jõudude tugevast survest valimisi boikoteerida, oli valimisosalus 10. detsembril 1989. aastal Eesti keskmisena 72%. ETA avaldas 22. detsembril 1989 sama päeva seisuga kokkuvõtte toimunud kohalike nõukogude rahvasaadikute valimisest. Valimisringkondades, kus hääletamisest võttis osa alla 50 protsenti valijatest, tunnistati valimised mittetoimunuks. Selliseid ringkondi oli Tallinnas neli, kus tuli valida kokku 13 saadikut (nagu juba märgitud, tuli valimisseaduse alusel Tallinna Linna Rahvasaadikute Nõukogusse valida 80 saadikut). Tallinna territooriumil asuvas Maardu linnas tunnistati valimised mitte toimunuks kolmes valimisringkonnas, kus tuli valida kokku seitse saadikut (Maardu Linna Rahvasaadikute Nõukogusse kuulus valimisele 15 saadikut). Valimisringkondades, kus valimised tunnistati mitte toimunuks, tuli 45 päeva jooksul viia läbi kordusvalimised.

12. detsembril 1989 teatas Jevgeni Kogan NSV Liidu Ülemnõukogu istungil rahvasaadikutele ja televisiooni vahendusel üle NSV Liidu,⁹ „et Tallinna 190 000st vene keelt rääkivast valijast ei võtnud pühapäevastest valimistest osa 160 000. Põhjus – igakülgne diskrimineerimine“. Mida neist arvudest arvata? Linna valimiskomisjoni sekretär Mihkel Pilving ning täitevkomitee organiseerimis-juriidilise osakonna juhataja Taavi Torgo kinnitasid, et Tallinnas ei käinud valimas ühtekokku 141 587 inimest, nende hulgas on nii eestlasi kui ka teistest rahvustest elanikke. Valimistest osavõtu

⁸ „Rahva Hää!“ 5. detsember 1989

⁹ „Rahva Hää!“ 14. detsember 1989

protsent oli 62,68. Kui arvestada, et tavaliselt ei käi valimas 20 protsenti elanikest, jääb boikoti arvele kõigest 18–20 protsenti elanikest, s.o 60 000 – 70 000 inimest. Seega on Kogan tegelikule arvule 100 000 otsa kirjutanud.

Raamatusarjas „Eesti Vabariik 100“ ei ilmunud kahjuks ühtegi raamatut seondult kohaliku omavalitsuse panusega Eesti omariikluse sünni ja taastamisse. Ühes vähestest trükistest, kuigi autoriteetses, aga kahjuks paljudele tundmatus „Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne“ rõhutatakse: „Eesti omariikluse taastamist 1980. aastate lõpus ja iseseisva riigi haldusorganisatsiooni loomist alustati samuti (nagu 1918. aastal – S.M.) kohalikust omavalitsusest. Ajaloolises plaanis on kohalikul omavalitsusel Eesti riikluse tekkes, selle taastamises ja mis kõige tähtsam – ka püsimises väga oluline roll, sest demokraatlikus ühiskonnas seob kohalik omavalitsus riigi tsiviilühiskonnaga.“ Arusaadavalt tuleb öeldut mõista kogu Eesti, iga küla, alevi või linna seisukohalt, aga kõige olulisem on see tõdemus seondult pealinnaga.

Meie esivanemad hindasid ajaloo tundmist meist enam. 1930. aastal rõhutati meie kohaliku omavalitsuse ühes juhtivas ajakirjas „Linnad ja Alevid“: „Heita teatud ajajärgude järele pilku minevikku on tähtis ja tarviline igale inimesele, kuid otse mõõdapääsematu see on kogukonna elus, eriti siis, kui on saadud üle teatud raskusist ja rajatud ühiskondlik elu uutele alustele.“¹⁰ Me taastame oma valla! See eesmärk oli 1980.–90. aastate vahetusel üks peamisi inimeste poliitilisele aktiivsusele ja nõukogude võimust vabanemisele innustaja igas külas, alevis ja linnas.

Tallinnas, 9. novembril 2019

Sulev Mäeltsemees

¹⁰ Tallinna Linnavalitsuse tegevuse põhijooned viimasel veerandsajandil. „Linnad ja Alevid“ 1930, nr 2/3, lk 26

DIE ZWEITE HÄLFTE DES JAHRES 1989 – DER BEGINN DER WIEDERHERSTELLUNG DER LOKALEN SELBSTVERWALTUNG IN ESTLAND UND DER FALL DER BERLINER MAUER

Vor 30 Jahren, in der zweiten Hälfte des Jahres 1989 gab es in Estland etliche bedeutende Ereignisse, die die darauffolgende Geschichte mitgestaltet haben (beginnend von der Baltischen Kette am 23. August bis zu den Kommunalwahlen am 10. Dezember), international war jedoch der Fall der Berliner Mauer das Ereignis mit der meisten Aufmerksamkeit. Wie es das Schicksal wollte, habe ich an diesem Ereignis einzigartig und unvergesslich Anteil gehabt.

Da die Befreiungsprozesse hierbei historisch zusammenfielen, möchte ich zum Hintergrund anmerken, dass im Herbst 1989 die Vorbereitung des Gesetzes über die kommunale Selbstverwaltung zu Ende ging. Es handelte sich um eines der ersten Gesetze, das in Estland geschrieben wurde (nicht aus dem Russischen übersetzt wurde), aber es war auf jeden Fall das erste Gesetz über die kommunale Selbstverwaltung in ehemals sozialistischen Ländern, d. h. in Mittel- und Ost-Europa und im Baltikum.

Die Gesetzesentwürfe, denen ein größeres öffentliches Interesse zukam, wurden vom Obersten Sowjet damals im Republikanischen Haus für Politische Bildung (Sakala-Zentrum) verabschiedet, wohin die Autoren des Entwurfes eingeladen wurden, da konnten aber auch etliche andere Interessenten teilnehmen. Die Übertragungen via Internet waren damals ja noch nicht üblich und daher war es notwendig, dass besonders die Autoren von Entwürfen als Experten vor Ort waren. In der 13. Sitzungsperiode der XI. Zusammensetzung des Obersten Sowjets der Estnischen Sozialistischen Sowjetrepublik am 10. November war „Die zweite Lesung des Gesetzentwurfes zu den Grundsätzen der kommunalen Selbstverwaltungen“ auf der Tagesordnung.

Genau in dieselbe Zeit fiel auch meine Heimreise von einer internationalen Tagung in Prag. Mein Wunsch war es, bis zum 10. November Tallinn zu erreichen. Am 9. November 1989 wollte ich von Prag aus nach Moskau fliegen und von dort weiter nach Hause. Der Flughafen wurde aber am Nachmittag von einem dichten Nebel lahmgelegt und die Flugreisenden nach Moskau (schätzungsweise ca. 60 Menschen) wurden zum Zug geschickt, der um 22 Uhr aus Prag abfuhr, damit sie nach Berlin gelangen und am nächsten Morgen von da aus weiterfliegen. Es ist nicht unbedeutend zu erwähnen, dass diese Fahrt in der Finsternis der Nacht im November stattfand.

Wir wurden in einem Waggon untergebracht, wo es Abteile mit 3 + 3 Sitzplätzen gab. Um zwei Uhr in der Nacht kam der Zug in Dresden an. Ich saß in einem Abteil in der Mitte des Waggons. Da war auch eine Frau mit einem großen Koffer, die als einzige in Dresden aussteigen wollte. Da ihr Koffer mindestens fünfzig Kilo schwer war, hatte ich beschlossen, ihr zu helfen. Wir haben keine Ahnung gehabt, was am vorangegangenen Tag in der damaligen Deutschen Demokratischen Republik geschehen war. Ich erreichte mit dem stark übergewichtigen Koffer die Waggontür und sah auf dem überfüllten Bahngeleis vor allem Jugendliche im Teenageralter. Ich ließ die Dame mit dem Koffer an der Waggontür und spurtete zurück in das Abteil, denn durch die andere Tür drängelten schon Deutsche in den Zug.

Ich konnte mich dennoch auf meinen Platz setzen. Da ein Platz in unserem Abteil leer geblieben war und das bemerkt wurde, dann nahm dort ein Mädchen Platz, das ersichtlich ein Kind erwartete. Anfänglich war es im Abteil still, denn diejenigen, die in Prag zugestiegen waren, machten ein Nickerchen. Dann plötzlich, in ein paar Stunden, so um vier Uhr morgens, als draußen immer noch eine totale Finsternis herrschte, fragte ein älterer Mann in unserem Abteil – wie spät ist es und wann erreichen wir Berlin? Er hatte das natürlich auf Russisch gefragt. Ach du meine Güte! Nun stürmte das deutsche Mädchen aus dem Abteil und rief – hier sind Russen, hier sind Russen! Darauf folgten im Korridor für einige Dutzend Minuten die Rufe der Jugendlichen „Russen, Russen ...!“

Nach meinem Wissen sollte der Zug morgens um 7 Uhr am Flughafen Schönefeld ankommen. Einige Zeit vorher habe ich meinen Koffer geschnappt und mich im Korridor langsam schleichend in Richtung Tür bewegt. Am Koffer wurde das Schild Československo Airlines neugierig beäugt und ich habe auch Entschuldigungen auf Deutsch in alle Richtungen geschickt. Die Durchquerung des Waggons war damit gelungen.

Am frühen Morgen des 10. Oktober habe ich dann am Bahnhof Schönefeld gesehen, was sich auf den Straßen tat. Die 2 + 2 Fahrbahnen waren dicht mit Fahrzeugen bestückt, alle nur in Richtung West-Berlin. Die Ampeln funktionierten nicht und es war schier unmöglich, in die entgegengesetzte Richtung oder quer zu fahren. Aber nicht weniger unvergesslich war es, als ich sah, wie die übrigen Reisegefährten aus den Fenstern des Zuges total ratlos herausgeschaut haben. Ich versuchte, sie mit Handbewegungen nach außen zu rufen, aber darauf folgten nur Achselzucken. Ich dachte mir, dass sie sich vielleicht auch wegen der Sprache nicht getraut haben, aus dem Abteil herauszukommen.

Ich ging am Flughafen zum Aeroflot-Schalter. Dort wussten sie schon über unsere Ankunft Bescheid und fragten – wo sind die anderen? Ich habe gesagt, dass sie es nicht schafften, aus dem Waggon auszusteigen. Darauf folgten einige Fluchworte und der Ruf, dass sie es ja vom Ostbahnhof aus nicht zum Flughafen schaffen. Das Bild, das ich auf den Straßen gesehen hatte, hat es nur bestätigt.

Aber das, was ich in dieser Nacht und am Morgen erfahren hatte, war derart eindrucksvoll, dass es mir noch 30 Jahre danach bis ins kleinste Detail in Erinnerung geblieben ist.

Am 10. November 1989 wurde das Gesetz über die Grundsätze der kommunalen Selbstverwaltung verabschiedet und einen Monat später – am 10. Dezember haben Kommunalwahlen stattgefunden, nach einem halben Jahrhundert die ersten freien Wahlen mit mehreren Mandaten.

In Tallinn, 9. November 2019

Sulev Mäeltsemees

THE SECOND HALF OF 1989 – BEGINNING OF THE REINSTATEMENT OF LOCAL GOVERNMENTS IN ESTONIA and THE FALL OF THE BERLIN WALL

30 years ago, during the second half of 1989, several important events took place in Estonia, which shaped the subsequent history (starting from the Baltic Way on 23 August until the local elections on 10 December) but the fall of the Berlin Wall was certainly the most notable event on an international scale. It was my fate to participate in this event in a unique and memorable way.

I have to note as a background for the historical coincidence of these liberation processes that the preparation of the Local Government Act was completed by autumn 1989. It was one of the first laws written in Estonia (and not translated from Russian) but it was at any rate the first local government act in former socialist countries, i.e. in Central and Eastern Europe and the Baltic States.

Draft acts which were more interesting for the general public were passed by the Supreme Soviet in the hall of the then Political Education House of the Republic (Sakala Centre) to which the authors of the draft act were invited and where also many other interested persons could participate. Internet broadcasting was not known at that time and particularly the authors of the draft act were required to be present also as experts. The agenda of the 13th session of the XI composition of the Supreme Soviet of the Estonian S.S.R. included “Second reading of the Draft Bases of Local Government Act”.

At exactly the same time I travelled home from an international meeting in Prague. I intended to arrive in Tallinn by 10 November. I had planned to fly from Prague to Moscow on 9 November 1989 and from there home. But there was dense fog at the airport in the afternoon, and passengers who wanted to fly to Moscow (about 60 people) were instructed to take a train leaving Prague at 22:00 to travel to Berlin and continue their trip the next morning. It is also important to emphasise that the trip was taken on a dark November night.

We were taken to a railway carriage with compartments with 3+3 seats. The train arrived in Dresden at about 2 o'clock at night. I was sitting in a compartment in the middle of the carriage. There was also a lady with a large suitcase there who was the only one who wanted to get off the train in Dresden. As her suitcase weighed at least fifty kilograms, I decided to help her. We had no idea what had happened the previous evening in the then German Democratic Republic. I came to the carriage door with this extremely heavy suitcase and saw above all teenagers on the platform which was very full of people. I left the lady at the carriage door with her suitcase and rushed back to my compartment because many Germans were already entering through the other door.

I could still sit on my seat. As a seat had become empty in our compartment and it was noticed, a clearly pregnant young woman came to sit there. There was silence in the compartment at first as those who had travelled from Prague were dozing off. But suddenly, at about four o'clock when it was still very dark outside, an older man in our compartment asked – what time is it and when will we arrive in Berlin? He did it in

Russian, of course. Oh my God! Now the German girl rushed out and shouted – there are Russians, there are Russians here! After that the young people shouted for ten minutes “Russen, Russen ...!” in the corridor.

As far as I knew, the train was to arrive in the Schönefeld Airport at about 7 o’clock in the morning. A couple of hours before that I grabbed my suitcase in my arms and started to shift my feet slowly in the corridor towards the door. The label Československo Airlines on my suitcase was examined and I also apologised a lot in German. I managed to pass through the carriage.

In the early morning of 10 November at the Schönefeld Airport I saw what was happening in the streets. The 2+2 lanes were packed with cars and only towards West Berlin. Traffic lights were not functioning and it was not possible to drive in the other direction or cross the highway. But it was at least as memorable to see all other fellow passengers looking out of the carriage windows baffled. I tried to invite them out, waving my hand, but they just shrugged. I think they were afraid to leave the compartments also because of the language.

I approached the Aeroflot counter at the airport. They already know there that we were coming and asked – where are the others? I said that they could not leave the carriage. Then the officials started to swear and shouted that they could not get from Ostbahnhof to the airport then. The situation that I had seen in the streets only confirmed that.

I remember my memorable experience from that night and the morning in detail even now, 30 years later.

The Bases of Local Government Act was passed on 10 November 1989 and a month later – on 10 December the local elections were held, the first free, multi-mandate elections after a half a century.

In Tallinn, 9. November 2019

Sulev Mäeltsemees

STRUKTUURIPROBLEEMID EUROOPA LIIDUS

Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast

7. aprillil 1992 allkirjastati Euroopa Ülemkogu poolt Hollandis Maastrichtis Euroopa Liidu leping. Esmajooneliseks eesmärgiks oli sisemiste turustusvõimaluste laiendamine majandusstruktuuride ühtlustamise ja ühenduse sees püsivate kaubandustakistuste üldise vähendamise kaudu. Lisaks sellele oli ette nähtud ka turustusvõimaluste laiendamine väljaspool liitu koordineeritud kaubanduspoliitika kaudu.

Eelkõige pidid järele jõudma oma majandusarengus mahajäänud riigid. Seda ei ole järgnenud ajal aga saavutatud; hoopis vastupidi: tootmisstruktuuride lahknevused Euroopa tuumikriikide – näiteks Saksamaa ja Austria – ning lõunapoolse piirkonna riikide – nagu Itaalia ja Hispaania – vahel püsivad jätkuvalt. Kreekas stagneerub majandus sügaval tasemel. Ärajäänud ühtlustumine on tänasest vaatenurgast tingitud struktuursete jääkuste edasikestmisest nõrkade riikide majanduskoosluses ja seetõttu ärajäänud vajalikust tootlikkuse tõusust. Need arengud, mida tollal, Euroopa Liidu sünnimomendil ei suudetud veel ette näha, osutuvad tänasel päeval diferentseeritud struktuuriprobleemide tõttu suurimateks ohumomentideks rahaliidu edasikestmisele.

Euroopa Liidu organites käib juba pikemat aega arutelu selle üle, millise majanduspoliitilise kursi peaksid võtma eelkõige nõrgemad ELi riigid. Ühest küljest soovitatakse säästlikku eelarvepoliitikat, et kõigepealt vähendada riigivõlgade kõrget taset ja saavutada sellega rohkem mänguruumi tulevikus kasvu edendavate meetmete jaoks. Nõutakse vähemalt tasakaalustatud riigieelarvet (Brüssel). Vastupidiselt soovitatakse teiselt poolt (Rooma) lõdvemat eelarvepoliitikat, selleks et nende riikide loid majandus uuesti toimima hakkaks.

On kogemustest nähtud tõsiasia, et kui kaubandustõkkeid kõrvaldatakse ja seeläbi turustusvõimalused laienevad, siis lõikavad sellest kasu eelkõige ennat turul juba hästi sisseeadnud ettevõtted. Sest nemad on need, kes suudavad tänu enda juba olemasolevatele turukontaktidele joondada kõrge kvaliteediga ja turukõlblike toodete pakkumise õigeaegselt vastavaks pidevalt muutuvatele turustustingimustele. Kasvava turustuse, käibe ja likviidsusvoo tingimustes osutub neil võimalikuks uurimistöö ja arenduse tõttu tekkivate kõrgete püsikulude ümberjaotamine rohkemate turustusüksuste vahel, nii et lõpptulemusena nende keskmised kulud langevad, mis võimaldab neil arendada konkurentsivõimelisemat hinnapoliitikat.

„Kellel on, sellele antakse!“ Rahvamajandusteaduses räägitakse selles kontekstis mõnikord ka „sisemisest kolonialismist“. Selle all mõistetakse poliitikat ühes riigis või – nagu siinkohal – riikide ühenduses, tänu millele soodustatakse suurema tootlikkuse ja kõrgema kasumlikkusega ettevõtteid võrreldes nõrgema majandusega turuosalistega. Seondult käesoleva problemaatikaga tahetakse selle juhtlausega välja öelda, et Euroopa Ühenduse institutsioonid ignoreerivad oma globaalse suunitlusega poliitika tõttu diferentseeritud tööstuspoliitika vajadust. Teisisõnu: majandusliku arengu tipus olevates riikides tuleb tööstuspoliitikat teisiti kujundada kui nõrga majandusega riikides. Nende riikide nõrga majanduse edendamiseks vajatakse sihispäraseid, põhjapanevaid reforme, mille kaudu saaks nende tootlikkust ja kasvu kestlikult edendada. Seda,

milliseid meetmeid need reformid konkreetselt ette nägema peaksid, saab konkretiseerida ainult üksikjuhul antud riigi spetsiifilisi tingimusi arvesse võttes.

Mai 2019

Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019)
Kiel / Warder,
Saksamaa

Matti Raudjärv
Tallinn / Pirita-Kose ja Pärnu,
Eesti

P. S.: eelolev artikkel, seekord tõesti vaid lühiartikkel, oli viimane, mille lugupeetud emeriitprofessor dr rer. pol. Mandred Oskar Eitel Hennies kirjutas. Allakirjutanul on olnud au talle kaasautoriks olla, nii nagu paljudel varasematel kordadel kui meie ühisartiklid ja -raamat ilmusid. Samas oli Manfredi roll oluliselt suurem kui allakirjutanul. Kas meie ajakirjas selliseid nn „Sissejuhatavaid mõtteid hetkeolukorrast“ veel ilmub, on vara arvata. Kui ilmub, siis kahjuks juba ilma Manfredita. Kuid usun, et tema kui meie ajakirja olulise autori ja toetaja, samuti paljude Värskä konverentside aktiivse innustaja mäletamiseks ehk ikkagi!
Elame-näeme!

11. novembril 2019

Austusega,
Matti Raudjärv

STRUKTURPROBLEME IN DER EUROPÄISCHEN UNION

Gedanken zur gegenwärtigen Situation

Am 7. April 1992 ist im niederländischen Maastricht der Vertrag über die Europäische Union vom Europäischen Rat unterzeichnet worden. Vordergründiges Ziel war, durch Angleichung der Wirtschaftsstrukturen und generellen Abbau von innerhalb der Gemeinschaft bestehenden Handelshemmnissen die internen Absatzmärkte zu erweitern. Darüber hinaus war durch eine koordinierte Handelspolitik auch der Ausbau der Absatzmärkte außerhalb der Union vorgesehen.

Vor allem die in ihren wirtschaftlichen Entwicklungen zurückgebliebenen Länder sollten aufholen. Das ist aber in der Folgezeit nicht erreicht worden; ganz im Gegenteil: Die Diskrepanzen in den Produktionsstrukturen zwischen den europäischen Kernländern – beispielweise Deutschland und Österreich – und den Ländern der südlichen Sphäre – wie Italien und Spanien – bestehen weiterhin. In Griechenland stagniert die Wirtschaft auf tiefem Niveau. Die ausbleibende Konvergenz ist aus heutiger Sicht auf das Fortbestehen der strukturellen Starrheiten im Wirtschaftsgefüge der schwachen Länder und den dadurch ausbleibenden notwendigen Produktivitätssteigerungen zurückzuführen. Diese Entwicklungen, die man damals zur Geburtsstunde der Europäischen Union noch nicht vorhersehen konnte, erweisen sich heute durch die differenzierten Strukturprobleme als die größten Gefahrenmomente für das Fortbestehen der Währungsunion.

In den Gremien der Europäischen Union wird seit langem darüber diskutiert, welchen wirtschaftspolitischen Kurs vor allem die schwachen EU-Länder einschlagen sollen. Einerseits wird eine sparsame Haushaltspolitik empfohlen, um zunächst die hohen Bestände an Staatsschulden zu reduzieren und damit zukünftig mehr Spielraum für wachstumsfördernde Maßnahmen zu erlangen. Zumindest wird ein ausgeglichener Staatshaushalt gefordert (Brüssel). Dem gegenüber wird von anderer Seite (Rom) eine lockere Haushaltspolitik empfohlen, damit die lahmende Wirtschaft dieser Länder wieder in Gang kommt.

Es ist eine Erfahrungstatsache, dass, wenn Handelshemmnisse abgebaut werden und sich dadurch die Absatzmärkte erweitern, davon vor allem die bereits am Markt gut etablierten Unternehmungen profitieren. Denn sie sind es, die durch ihre bereits bestehenden Marktkontakte das Angebot hochwertiger und marktgerechter Produkte zeitnah auf die sich ständig ändernden Absatzbedingungen ausrichten können. Bei steigendem Absatz, Umsatz und Liquiditätszufluss werden sie in die Lage versetzt, die durch Forschung und Entwicklung entstehenden hohen Fixkosten auf mehr Absatzeinheiten zu verteilen, so dass im Endergebnis ihre Durchschnittskosten sinken und sie in die Lage versetzen, eine konkurrenzstarke Preispolitik zu betreiben.

„Wer hat, dem wird gegeben!“ In der Volkswirtschaftslehre spricht man in diesem Zusammenhang zuweilen vom ‚*Internen Kolonialismus*‘. Darunter wird eine Politik in einem Land oder – wie hier – in einer Gemeinschaft von Ländern verstanden, durch welche die produktivitätsstarken und ertragreichen Unternehmungen gegenüber den wirtschaftsschwachen Marktteilnehmern begünstigt werden. Im Zusammenhang mit der

vorliegenden Problematik soll mit diesem Slogan zum Ausdruck gebracht werden, dass die Institutionen der Europäischen Gemeinschaft durch ihre global angelegte Politik die Notwendigkeit einer differenzierten Industriepolitik ignorieren. Mit anderen Worten: In Ländern an der Spitze der wirtschaftlichen Entwicklung muss die Industriepolitik anders angelegt werden als in Ländern mit einer schwachen Wirtschaft. Zur Förderung der schwachen Wirtschaft dieser Länder bedarf es gezielter, grundlegender Reformen, wodurch deren Produktivität und Wachstum nachhaltig gefördert wird. Nur, welche Maßnahmen diese Reformen konkret vorsehen müssen, das kann nur im Einzelfall unter Berücksichtigung der spezifischen Bedingungen des Landes konkretisiert werden.

Mai 2019

Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019)
Kiel/Warder,
Deutschland

Matti Raudjärv
Tallinn/Pirita-Kose und Pärnu,
Estland

P. S.: Der vorliegende Artikel, dieses Mal tatsächlich nur ein Kurzartikel, war der letzte, der uns aus der Hand des ehrenvollen Prof. Emerit. Dr. rer. pol. Manfred Oskar Eitel Hennies erreichte. Der Unterzeichnende hat die Ehre gehabt, als Mitautor zu fungieren, so wie auch früher etliche Male unsere gemeinsamen Artikel und gemeinsames Buch erschienen sind. Dabei war die Rolle von Manfred wesentlich grösser als die vom Unterzeichnenden. Ob in unserer Zeitschrift noch weiterhin dieser Art sog. „Gedanken zur gegenwärtigen Situation“ erscheinen werden, ist noch zu früh zu vermuten. Wenn doch, dann leider schon ohne Manfred. Ich glaube jedoch, dass der eine oder andere erscheinen wird, sei es denn nur als Erinnerung an ihn als Autor und Unterstützer unserer Zeitschrift, oder ebenso als an einen aktiven Initiator von unseren Konferenzen in Värksa!

Wir werden es sehen!

11. November 2019

Mit Hochachtung
Matti Raudjärv

STRUCTURAL PROBLEMS IN THE EUROPEAN UNION

Introductory thoughts on the current situation

On the 7th April 1992 the European Council signed the Maastricht Treaty, the main aim of which was to expand sales markets within the European Union, by reducing barriers to trade. Furthermore, through better coordination of trade policies, the treaty hoped to further develop sales markets outside the European Union.

Particularly weaker countries, those left behind in terms of economic development, should be given the opportunity to make up for this deficit. This however, has not been the case, rather just the opposite: the discrepancies in production structure between the European core countries, such as Germany or Austria, and those countries further south, such as Italy and Spain, have remained. In Greece there has been a stagnation in economic development at lower level. Nowadays it is clear that this lack of convergence is a result of continued inflexibility in economic structures in weaker states, leading to them failing to increase their productivity. These developments, which were unforeseeable at the time of the foundation of the EU, present the biggest challenge to the survival of the monetary union.

For some time now, the European Union has been considering the best economic course to follow, particularly in regard to the weakest EU states. On the one hand, it seems that a frugal budgetary policy would be advisable, in order to reduce debt and enable growth-stimulating reforms, or at least to stabilize state budgets (Brussels). On the other hand, Rome recommends a more relaxed budgetary policy in order to stimulate the economy in these weaker states.

Experience shows that when barriers to trade are removed, allowing sales markets to expand, well established businesses flourish. It is these businesses which, through their established trading partners, are able to offer high quality products, in line with the market, in spite of continually changing selling conditions. Increased sales, turnover and liquidity enable them to operate strong pricing policies necessary to cover fix costs, incurred through research and development, and to remain competitive.

“For to everyone who has, will be given more...!” In economics we often speak of “internal colonialism”, meaning the politics of a country, or in this case a group of countries, in which highly productive and profit-yielding businesses are at an advantage over economically weaker businesses. The aforementioned quotation highlights the fact that the EU, through its global policies, does not allow for the need for differentiation in industrial policies. In other words, economically strong states have different requirements in regard to industrial policy compared to their weaker counterparts.

In order to strengthen productivity and growth in the weaker states specific economic reform is needed. The concrete measures required can only be effective if the individual needs of the states in question are taken into consideration.

May 2019

Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019)
Kiel/Warder
Germany

Matti Raudjärv
Tallinn/Pirita-Kose and Pärnu
Estonia

P.S.: The paper above, this time really just a short article, was the last one written by respected Professor Emeritus Dr. rer. pol. Manfred Oskar Eitel Hennies. The undersigned had the honour of being his co-author, just like in many other occasions in the past when our joint papers and the book were published. Manfred's role was considerably more significant than that of the undersigned, however. It is still early to know whether more of such so-to-say Introductory Thoughts on the Current Situation would be published in our journal. If they will, unfortunately already without Manfred. But I believe that perhaps they will, after all, to commemorate the important author and supporter of our journal and also the active inspirer of many Värška conferences! Wait and see!

11. November 2019

Respectfully,
Matti Raudjärv

KOKKUVÕTTED

ZUSAMMENFASSUNGEN

SUMMARIES

**FACTORS INFLUENCING BUSINESS DEVELOPMENT
IN ESTONIA^{1 2}
(the case of North Sakala Rural Municipality)**

Tõnu Aavasalu³
University of Tartu (UT)
North Sakala Rural Municipality (Viljandi County)

Matti Raudjärv⁴
University of Tartu, Mattimar OÜ
[Georgian Technical University, Tbilisi State University]

Introduction

The regional distribution of the Estonian population is very uneven. This trend has increased during the last decades, and in addition, rural population has rapidly decreased. Continuation of these processes may lead to a situation where some areas remain without any population, businesses lack manpower, and organisation of rural life will become very expensive, even impossible, both for the state and rural governments. Business development and organisation of the activities of local governments largely depend on the national regional development policy. Regional development policy can help to avoid areas becoming peripheries by supporting business activities and rural development. The state has planned special activities which should contribute to the

¹ The full article “Ettevõtluse arengut mõjutavad tegurid Eestis (Põhja-Sakala valla näitel)” is available on the CD enclosed with this publication.

² This article is based on the graduation paper „Factors Influencing Business Development in Estonia: the case of North Sakala Rural Municipality“ by Tõnu Aavasalu. The paper has been successfully defended at the Pärnu College of the University of Tartu in June 2019, supervised by Associate Professor, PhD Matti Raudjärv who is also the author of this article at the consent of and with cooperation from Tõnu Aavasalu, the author of the above-mentioned graduation paper.

The study was also partly represented in the discussions conducted at the round table of Estonian local government leaders “Administrative reform – positive and negative results. Problems and unresolved issues. The future.” (on 3 July 2019 at Jämeda) in which the author Tõnu Aavasalu actively participated and made a considerable contribution during the XXVII International Conference on Economic Policy “Economic Policy in the EU Member States – 2019” held from 3 to 5 July 2019 in Estonia.

³ Tõnu Aavasalu, North Sakala Rural Municipality Mayor and former student of the Pärnu College of the University of Tartu, Master student of the School of Economics and Business Administration of the University of Tartu since autumn 2019; Lembitu pst 42, Suure-Jaani, North Sakala Rural Municipality, 71502 Viljandi County, Estonia;
e-mail: tonu.aavasalu@pohja-sakala.ee; tonu@vanaoue.ee

⁴ Matti Raudjärv, managing director and owner of Mattimar OÜ, chief editor of the international scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* in three languages; visiting professor and external head of the programme of doctoral studies of the Georgian Technical University and visiting professor and co-supervisor of doctoral students of the Tbilisi State University; at the time of supervision of the graduation paper (academic year 2018/2019), visiting lecturer of the Pärnu College of the University of Tartu on the basis of an authorisation agreement; e-mail: matti.raudjarv@ut.ee; mattir@hotmail.ee

development of rural areas with different support measures and reduce the development gap with urban areas.

Despite the large investments already made, the population of the North Sakala Rural Municipality⁵ is decreasing every year according to the information of Statistics Estonia. This has also an important impact on businesses which need manpower. Many entrepreneurs have the choice of either expanding their operations in a rural area or moving their enterprise to an area with enough labour.

Some businesses have started to support local life themselves to become better known among the community, acquire more labour, be attractive and community-friendly. Entrepreneurs have invited people to life in rural areas and offered a pleasant work environment. Contribution of different businesses to local development varies very much. The main purpose of economic activities of a business is to earn profits but to which extent a business can make its own contribution to the local area depends on the values of the business as an organisation and on its sense of responsibility before the local community.

Regional development policy, administrative reform and rural business development are very closely interrelated and have a joint impact on the integrated development of the area. EU regional development policy was started in 1957. Estonia adopted its first conception of regional development in 1994. Administrative reform and support to business activities have received considerably less attention. As a result of the review of information from Statistics Estonia and different analyses conducted by government ministries we have to state that the Estonian regional development policy has not achieved the objectives set in strategies and the situation has aggravated during the years.

The decrease in the Estonian rural population and the proportion of the gross domestic product (GDP) of rural areas in the national GDP is continuing and businesses lack labour as a consequence of all these factors. These subjects need to be addressed and fast solutions have to be found. With the continuing decrease in the rural population, local governments will not be able to provide services, since the cost of a service per individual becomes very expensive and businesses will not find labour, particularly top-level specialists, from the local area. The alternatives are – either to bring labour in from elsewhere or to move the enterprise to an area where labour is available. The trends evident in the distribution of the population, in the decreasing role of the GDP of some regions in the national GDP, and in migration should be taken seriously and solutions should be found to change them to the desired direction.

The objective of the study was to identify the positive and negative factors influencing business activities of the North Sakala Rural Municipality and to make proposals to the local Rural Municipality Government, in order to improve the competitiveness of the area and to decrease the trends of becoming a periphery, improving the local business

⁵ The North Sakala Rural Municipality is located in Central Estonia.

environment for local businesses and preventing the transfer of business activities of entrepreneurs to larger centres of attraction.

The following research tasks were set for the achievement of this objective:

- to study and provide an overview of the impact of regional development policy, administrative reform and rural business activities on the development of the local business environment;
- to study and assess the current business situation of the North Sakala Rural Municipality;
- to conduct a survey among heads of businesses of the North Sakala Rural Municipality and to analyse the results obtained;
- proceeding from the results of the survey, to make suggestions for the improvement of the business situation.

A survey was prepared in order to identify factors influencing business activities, to obtain information directly from entrepreneurs about the general performance, developments of the businesses, their use of different support measures and suggestions for the improvement of the business environment with measures of the state and the local government. The survey was conducted in a web-based survey environment and the link was sent to entrepreneurs by e-mail.

The survey questionnaire was sent to 96 entrepreneurs and 36 of them, i.e. 38% responded to the survey. The businesses selected had at least one employee, positive sales results and an e-mail address. The selection was made from among businesses operating in 2017.

Conclusions and proposals

Factors arising from both the micro-environment and macro-environment have an impact on business activities in rural areas. In many EU countries and regions where regional development policy has been pursued for decades, support of business activities is considerably more effective and regional disparities are smaller than in Estonia. As a result of the administrative reform, local governments have more capacity for making the business environment more attractive. The sense of responsibility of a business itself is very important in the organisation of local life and the activities of the whole community. It has been found as a result of different surveys that in addition to earning profits, the social responsibility of businesses for local development has increased.

Analysis of the information obtained from the survey showed that businesses are generally doing well in the rural municipality. The situation is better in manufacturing, agriculture and construction. Accommodation and food service businesses have a more difficult situation and operated with a loss. It is particularly positive that the export volumes of businesses operating in the rural municipality are high compared to those of businesses of neighbouring local governments. According to total results of four years,

the sales and profits of businesses increased. Many businesses have modernised their technology which has somewhat decreased the number of employees in the recent years.

The main assessments, problems, conclusions and suggestions from the survey conducted among heads of businesses of the North Sakala Rural Municipality were as follows:

- the roads of the municipality are in a poor condition;
Suggestion: the state has to keep its roads in good order and find resources also for increasing the road maintenance funds allocated to local governments. The local government has to contribute more to road maintenance or investments.
- inadequate coverage with fast internet connections;
Suggestion: the state should support internet access of scattered businesses and population through different measures of regional development policy. The rural municipality government should map the situation – which areas are covered with fast internet connections and which areas have problems. This study was not able to clarify the situation. The local government has to continue searching for solutions in areas where service providers are not willing to make investments.
- inadequate mobile network coverage;
Suggestion: the state should establish minimum requirements for service providers and inspect their conformity with requirements, in order to provide high-quality mobile service also in areas with scattered population, supporting them from regional development funds, if appropriate.
- businesses expect preference of local businesses in the consumption of services;
Suggestion: the local government should review its purchasing procedures and make proposals to the local council for changing them, if necessary, to enable also smaller businesses to participate in tenders.
- businesses lack own resources for investments;
Suggestion: the respective government ministries responsible for rural life should take care of these problems. Above all the Ministry of Rural Affairs which is responsible for the support activities of Leader areas and diversification of rural life, but also the Ministry of Economic Affairs and Communications which is responsible for tourism activities. This is a direct measure of regional development policy activities which can be used to support both starting and operating businesses.

Proceeding from the results and conclusions of the analysis of the quantitative survey conducted among heads of businesses, the respective proposals have been made to the North Sakala Rural Municipality Government.

Conclusion

As a result of assessment of regional development policy of different Estonian regions we have to state that several indicators of regional development have aggravated within Estonia and the gaps have become deeper. Despite different regional support measures, regional socio-economic variation is too high. Population is decreasing in peripheries and concentrating mainly to the Harju County and the Tartu region.

The research took into account very many different studies on the impact of business activities in rural areas. Several subjects are overlapping – for instance, support requirements for the creation or expansion of businesses; finding new activities instead of traditional ones; more innovative and more modern approaches.

The article discussed three very interrelated subject areas:

- firstly – regional development policy which should support the development of the region and reduce inequalities both within the EU and within Estonia;
- secondly – administrative reform which should result in sufficiently large municipalities which are capable of organising regional development;
- thirdly – rural business activities and business environment which allows making contributions to the area to make it sufficiently attractive to businesses.

All these subjects are very closely interrelated. The measures prepared through regional development policy can be used both local governments and businesses. Local governments have become capable enough as a result of mergers and are able to develop the business and living environment. We hope that the environment created for entrepreneurs provides sufficient labour and is considerate to businesses.

The survey conducted brought out the main business problems in the region, the three most important of which are the poor condition of roads, lack of fast internet connection opportunities and poor mobile network quality. The local government has to take care of these issues, some problems should be solved in cooperation with service providers, others require assistance from the state to increase the funds.

Shortage or lack of own funds is a serious obstacle for companies to make investments for business development. Regional development measures from the state should surely be required here to find sufficient funds for the support of rural SME during the new support period.

EUROOPA MAJANDUS- JA RAHALIIDU RIIKIDE VÕLAKERGENDUS: VÕIMALUS TAASTADA EUROOPA MAJANDUSLIK TUGEVSUS JA STABILISEERIDA EUROPA¹

– ARUTELUARTIKKEL –

Wolfgang Eibner²
Jena Ernst Abbe Ülikool

1. Sissejuhatus

Artikli aktuaalsus

Vähemalt alates USA kinnisvarast ja finantskriisist ei ole mitte ainult Euroopa, mis kannatab valitsemissektori võla kõrge taseme all. Valitsemissektori kulutused pankade kallutamise ja mitmesuguste stiimuspakettide (välja arvatud väga väikesed riigid, näiteks Eesti) rahastamiseks tõid kaasa juba väga suure valitsemissektori võla järsu suurenemise. Selle tulemusena tekib probleemiks netoinvesteeringu üldine järsu vähenemine peaaegu kõigis Euroopa rahaliidu riikides.

Sellised riigid nagu Kreeka, Itaalia, Belgia, Prantsusmaa ja isegi Saksamaa sõltuvad eelkõige väga madalatest või vähemalt madalatest intressimääradest, et stabiliseerida oma olukorda. Vt selle kohta 2. peatükis esitatud märkused. See on Euroopa Keskpanga madala intressimäära poliitika keskne põhjus, mis on olnud juba peaaegu 10 aastat, on tagada Euroopa rahaliidu (euroala) suure võlakoormusega riigid, kelle intressikoormus on oluliselt vähenenud lahenduse kasuks. Ülekoormuse aeg: anda aega, vajalikke reforme, et suurendada riiklike maksusüsteemide kasumlikkust, aega tööstusstruktuuri tugevdamiseks ning aega, et jätkusuutlikult vähendada bürokraatlikke tõkkeid või isegi rikkuda Struktuurid poliitikas ja äris.

Artikli eesmärk

See ei ole viimase kümne aasta jooksul õnnestunud, kuid: kõhklematu või olematu reformimine peaaegu kõigi Euroopa rahaliidu valitsuste poolt, või populistlike osapoolte surve ja üha suuremate elanikkonnarühmade vastumeelsus, et lükata tagasi suure Euroopa integratsioon raskendab üha enam tulevikku suunatud reformide elluviimist poliitiliselt.

See tähendab, et tuleb kindlaks teha, et seni ei ole Euroopa võlaprobleem isegi peaaegu lahendatud.

¹ Artikli täistekst „Debt Relief for the EMU Countries: a Chance to Restore Europe’s Power and to Stabilize the Euro“ asub publikatsiooni CD-l.

² Rõigiteaduste dr prof Wolfgang Eibner, majandustehnoloogia valdkond, Jena Ernst Abbe Ülikool, Carl-Zeiss-Promenade 2, 07745 Jena, Saksamaa, Wolfgang.Eibner@eah-jena.de; kaasautor MSc Matthäus Röbner, teadur, majandustehnoloogia valdkond, Jena Ernst Abbe Ülikool

Selle asemel süveneb eelarveseiskus euroala riikides, kuid majandusarengus on erinevused pigem suurenemas kui vähenedes, ohustades seeläbi euro stabiilsust ja seega ühisraha tulevikku.

Kiiresti tuleb teha suuri investeeringuid kõigi Kreeka ja Saksamaa vahel traditsioonilise ja üha kaasaegsemaks digitaaltaristusse: selle asemel on Netoinvesteering Euroopa rahaliidu riikidesse selgelt langenud. (Vt allpool toodud fakte). Vt Peatükk 3. Sellega seoses on selge, et Euroopa võlakriisi peamine mõju on investeeringute mahajäämus.

See kirjeldab probleemi, mis on aktuaalne, kuna see on päevaküsimus: küsimus, kuidas taastada Euroopa vanale majanduslikule ja seega ka poliitilisele ja sotsiaalsele-demokraatlikule tugevusele kui eeskujuks suurtele maailma osadele:

Võti seisneb selles, kuidas me suudame lahendada kiiresti ja jätkusuutlikult Euroopa riikide kriise võlaprobleemi.

Artikli uurimisülesanded

Aruteluga seotud panus tahaks esitada selle teema kohta uue murrangulise ettepaneku: võla kergendamise kaudu. 4. peatükis on seega välja töötatud konkreetsed ettepanekud selle kohta, kuidas sellist võla konverteerimist võiks rakendada.

Üldiselt peab võlakorraldus olema alati võlausaldaja sundvõõrandamine ja ta tuleb õigusliku poliitika seisukohast tagasi lükata. Praegu on siiski ajalooliselt ainulaadne olukord, kus Euroopa Keskpank hoiab valitsemissektori võlakirjade näol riigi võla asjakohast osa: lõppkokkuvõttes ei ole see siiski majanduslikult koormamata, kui võlgnevuse nõudest loobuda, kuna see on lõppude lõpuks isegi raha tootva asutuse EO ipso: sellega, loobumine nõudeid saab rakendada täielikult ilma igasuguse mõju reaalse maailma – kui see on tehtud "õigesti". Vt ka 5. peatükki.

2. Probleemipüstis

Järgmises artiklis kirjeldatakse küsimust, kuidas Euroopa ja eelkõige Euroopa rahaliit (EMU) võivad taastada oma kaotatud autonoomia rahandus- ja fiskaalpoliitikas. Selline autonoomia kaotus peaaegu kõigis majandus- ja rahaliidu riikides on seega hiljutise väga suure valitsemissektori võla tagajärg. Seetõttu on vajadus vähendada seda võlga piisavalt, et taastada täielik majanduslik tugevus.

Järgmine artikkel annab aimu, kuidas neid probleeme saab lahendada.

Euroopa ühisraha kasutavate riikide majandus- ja rahaliidu majanduse ees on olulised rahanduspoliitilised probleemid:

1. valitsemissektori suur võlakoorem, mis vähendab võimet vabalt oma rahanduspoliitikat kujundada;
2. sellest tingitud surve Euroopa Kesk pangale hoida intresse ajalooliselt madalal tasemel, mille tõttu omakorda väheneb võime kujundada rahapoliitikat;
3. tootmistegurite „üleilmastumise“ tingimustes kasvav riikide suutmatus kapitali või sellelt teenitavat tulu maksustada, mis sunnib neid kaasama veel rohkem vahendeid riigivõla abil, et oma rahanduspoliitika kujundamise võimet vähemalt mingil määral säilitada;

4. suurte intressimaksete tõttu oluliselt vähenenud riiklikud investeeringud, mille tagajärjel tekib investeeringute alal mahajäämus.

Siia lisandub viies aspekt, millega tuleb kõikide probleemilahenduskatsete puhul alati arvestada:

5. eurooplaste seas juba aastaid süvenev kahtlus, kas Euroopa Liit on ikka poliitiliselt ja sotsiaalselt elujõuline institutsioon.

Nendest kesketest rahanduspoliitilistest probleemidest lähtudes esitatakse selles artiklis tees, et Euroopa saab oma majandusliku ja poliitilise tugevuse rahvusvahelises võrdluses taastada üksnes juhul kui:

1. vähendatakse kiiresti ja jätkusuutlikult valitsemissektori võlga;
2. takistatakse laenamise jätkumist senises mahus;
3. seeläbi taastatakse Euroopa iseseisva rahapoliitika kujundamise võime;
4. kindlustatakse ja tugevdatakse eurot kui mitmel põhjusel vajalikku Euroopa ühisraha;
5. sellega antakse Euroopa majandus- ja rahaliidule ainukordne võimalus veenda Euroopa Liidu kodanikke taas Euroopa lõimumise idee otseses ja isiklikult tunnetatavas kasulikkuses nii, nagu algatajad seda kunagi ette kujutasid.

3. Euroopa Keskpanga ning majandus- ja rahaliidu raha- ja rahanduspoliitilise autonoomia vähenemine

Selles väikeses artiklis ei ole võimalik üksikasjalikult analüüsida raha- ja rahanduspoliitilise tegevusruumi jätkuva kahanemise taga olevaid probleeme ja põhjusi, mistõttu järgnevalt esitatakse vaid lühike olukorra kirjeldus, mis on aga põhjalikumalt lahti kirjutatud lisatud pikemas ingliskeelses versioonis.

Selgitasin samas ajakirjas 2017. aastal pealkirja „Euroopa Keskpanga (EKP) madala intressimäära poliitika ja kvantitatiivne lõdvendamine Euroopa valitsemissektori võlast lähtudes“ all, miks EKP-l ei ole Euroopa valitsemissektori suurte võlgade tõttu praktiliselt mingit muud võimalust, kui jätkata järjekindlalt madala intressimäära poliitikat.

Madalate intressimäärade tugevat soodsat mõju eelarvele iseloomustab hästi see, kui võrdleme majandus- ja rahaliidu avaliku sektori poolt aastatel 2008–2018 tasutud intresse selle intressikoormusega, mis oleks tekkinud ilma EKP 2007. aasta intressilangetuseta.

Näeme, et tänu sellele säästsid majandus- ja rahaliidu riigid perioodil 2008–2019 kokku üle 1,3 triljoni euro, mis vastab ligi 2% nende aastast SKT-st. Ainuüksi Saksamaa hoidis sel moel kokku 370 mld eurot, Prantsusmaa 350 mld ja Itaalia 261 mld, mis vastab 15% Itaalia SKT-st.

Sealjuures on just liidu teatud liikmesriikide väga kõrge valitsemissektori võlg – ja sellest tingitud intressikoormus – olnud pikema aja jooksul teguriks, mis soodustab euro nõrgenemist ning tekitab ebahühtlase majandusarengu tõttu ühisraha tsooni lagunemise ohu. Kui eelkõige just võlaprobleem õnnestuks lahendada nii, et riigid saavad jälle rahanduspoliitilist mänguruumi, võiks selle tulemusena taastuda liidu riikide majanduse

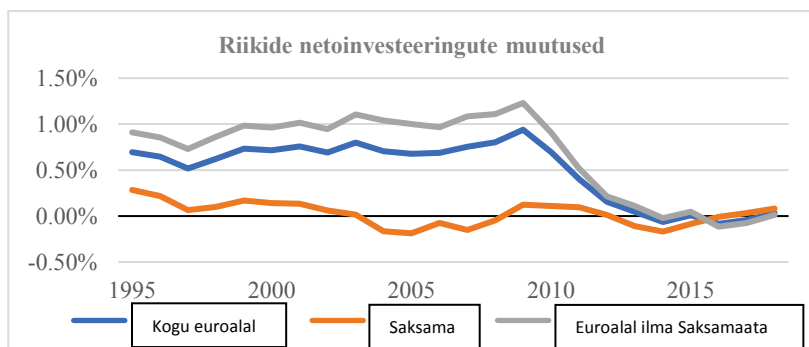
struktuuri suurem ühtlus tänu sobivatele reformidele (mida sel juhul oleks võimalik ka rahastada) ning suureneks euro toimivuse tõenäosus pikas perspektiivis. Majanduslikust aspektist peaks olema selge, et üliiriikide (majanduslike ja poliitiliste), nagu Ameerika Ühendriigid või Hiina, poolt veetaval üleilmastumise ajastul jääks lapitekinä tervet hulka erinevaid riiklikke valuutasid kasutav lagunenud Euroopa rahvusvahelises konkurentsivõime lootusetult nõrgale positsioonile.

Samal ajal häirib madalate intresside poliitika hoiustajaid ja investoreid. Riikide pidevad kokkuhoiumeetmed, mida oma kodanikele meelsasti serveeritakse Brüsseli „ettekirjutustena“, ja nende tagajärjel lagunev taristu vähendavad kodanike seas järjest enam poolehoidu Euroopa Liidule.

Kui ei võeta kiiresti midagi ette selleks, et Euroopa kodanikud tunnetaksid selgelt Euroopast tõusvat kasu, satub ühtse Euroopa idee – ja seeläbi ka Euroopa roll maailmas – väga suurde ohtu.

Üldiselt tuleb märkida, et üleilmastumise raames rakendavad riigid üksteise suhtes kogu maailmas, aga eriti EL-is ning majandus- ja rahaliidus, maksudumpepingut. Seda tehakse sageli just seoses tulu maksustamisega, viies sel moel Euroopa lõimumise idee algatajate kunagised mõtted absurdini. Selle ühe tagajärjena langeb järjest suurem osa maksukoormusest tööjõule, kelle töist tulu otseselt maksustatakse, või tuleb kõikvõimalike aktsiiside näol suurendada kaudseid tarbimismakse – kõik need asjaolud mõjutavad otseselt kodanike heaolu.

Võlgadest tingitud säästmisvajaduse tulemuseks on ka investeringute massiivne ja püsiv vähenemine peaaegu kõigis sektorites. Joonisel 1 on seda netoinvesteeringute (brutoinvesteeringud, millest on lahutatud amortisatsioon) järjepidevat kahanemist kujutatud Saksamaa ning Euroopa majandus- ja rahaliidu näitel.

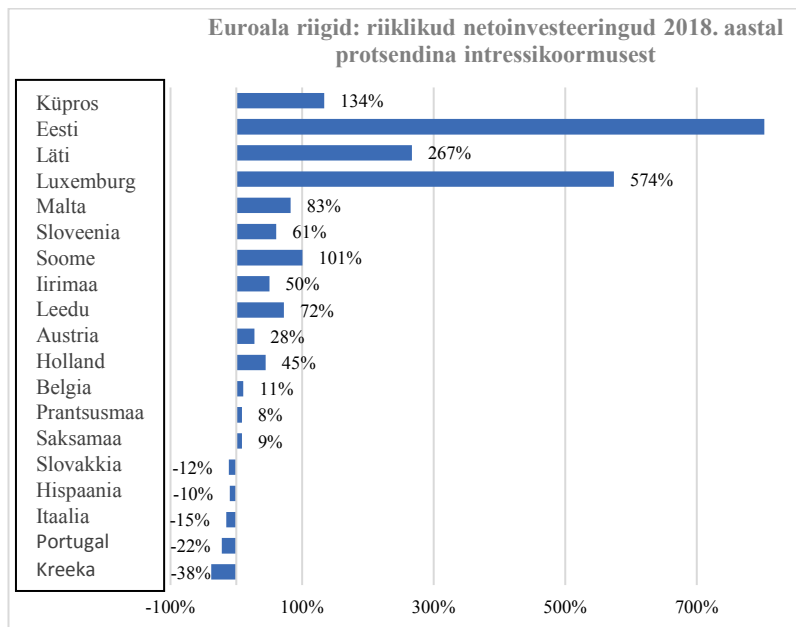
Joonis 1. Saksamaa ning Euroopa majandus- ja rahaliidu netoinvesteeringud aastatel 1995–2019

Kui näiteks Ameerika Ühendriikide ja Jaapani riiklikud netoinvesteeringud moodustavad ligi 1,2% nende SKT-st, siis Saksamaal ja Prantsusmaal on vastav osakaal kõigest 0,1% ringis ning Itaalias, Hispaanias, Portugalis ja Kreekas on see koguni negatiivne.

Euroopa Investeeringispank (EIP) on selle põhjal järeldanud, et aastast jääb tegemata ligi 550 mld euro väärtuses investeeringuid. Tulemuseks on Euroopa selge mahajäämus ja konkreetsemalt väga suur rahanduslik nõrkus, kuigi veel 100 aastat tagasi rahastas Euroopa kogu ülejäänud maailma (välja arvatud Jaapan).

Teemaga haakuvalt esitatakse joonisel 2 riikide netoinvesteeringute ja riigivõla intressimaksete võrdlus.

On ilmne, et just liidu suurte tööstusriikide – Itaalia, Hispaania, Saksamaa, Prantsusmaa – puhul on laenukoormuse ja netoinvesteeringute vahetõrge selline, et see pärsib kasvu või negatiivsete väärtuste korral lausa nullib igasuguse kasvu.

Joonis 2. Euroopa majandus- ja rahaliidu riikide netoinvesteeringud 2018. aastal protsendina intressikoormusest

4. Raha- ja rahanduspoliitilise iseseisvuse tagasivõtmine EKP poolt algatatud kestliku võlavähendusega majandus- ja rahaliidu riikide võlgade konverteerimise teel

Kahes eelmises jaotises esitatud selgitustest järeldeb, et Euroopa riikide valitsemissektori võlakooormust on vaja kiiresti ja kestlikult langetada. Muude variantide puudumisel on see saavutatav ainult võlgade kustutamise või konverteerimisega. Mõistagi ei oleks selliste meetmete võtmine era- või avalik-õiguslike võlausaldajate suhtes võimalik ilma äärmiselt ränkade tagajärgedeta, mis ei piirduks ainult finantsturgudega. Seega saab nõuetest loobuda või võlausaldajate positsiooni vähendada ainult selline osapool, kellele ei kaasne nõuetest loobumisega viimselt mingit koormust. Süsteemi ülesehitusest tingituna on selliseks osapooleks ainult keskpank, majandus- ja rahaliidu riikide puhul niisiis Euroopa Keskpank (EKP). Kuna võlakergendus ei ole õiguspoliitiliselt teostatav, jääb ainsaks realistlikuks lahendusvõimaluseks võlgade pikaajaline konverteerimine.

Järgnevalt on visandatud sellise võlgade konverteerimise esialgsed tunnused. Loomulikult peab see meede olema ühtaegu kestlik ja samas ühekordne, sest vastasel korral looks see riikidele ahvatluse käia oma eelarvega tulevikus ümber veelgi vastutustundetumalt. Reguleerimist vajavad allpool loetletud küsimused.

1. Milliste valitsemissektori võlgade puhul ja millisel määral võiks konverteerimine üldse kõne alla tulla?
2. Millised peaksid olema sellise konverteerimise tingimused: intress, tähtaeg, põhiosa tagasimaksed?
3. Millist „hüvitist“ võimaldada nendele majandus- ja rahaliidu riikidele, kes väikese võlakooormuse tõttu ei võidaks võlgade konverteerimisest midagi või saaksid sellest palju vähem kasu kui teised riigid (nt Eesti võrdluses Kreekaga)?
4. Kuidas saavutada seda, et riigid ei hakkaksid pärast sellist võlgade vähendamist oma eelarvet uuesti laenudest rahastama ja neil ei tekiks jälle ülemäära võlgnevust?
5. Millised siduvad kokkulepped peavad olema eeltingimuseks, et riik saaks võlgade kustutamises osaleda?

Lisatud artiklis (inglise keeles) on esitatud nende küsimuste vastused koos põhjendustega. Käesolevas lühiversioonis on võimalik korrata üksnes nende mõttekäikude JÄRELDUSI.

Punkt 1

EKP on avaliku sektori võlakirjade ostuprogrammi (kvantitatiivne lõdvendamine) raames 2015. aastast kuni 2019. aasta keskpaigani ostanud juba 2,1 triljoni euro eest võlakirju, mis moodustab 26% kõigist majandus- ja rahaliidus käibel olevatest riigivõlakirjadest.

Ettepaneku kohaselt tuleks konverteerida 50% teatud tähtpäeva seisuga (nt 31.12.2018) käibel olevatest riigivõlakirjadest. See oleks saavutatav kõikides riikides EKP poolt juba tehtud või veel tehtavate võlakirjaostudega.

Punkt 2

Kui võlavähenduse meede on üldse teostatav, siis poliitiliste ja majanduslike asjaolude tõttu saab seda teha ainult üks kord. Sellest tulenevalt on vaja vaadata kohe väga pikalt ette.

Ettepaneku kohaselt tuleks tähtaegu pikendada 80–100 aastat emiteerimiskuupäevast alates. Selle eeliseks on asjaolu, et inflatsiooni tõttu muutuks põhiosa tagasimaksete aspekt üsna väheoluliseks ja lunastustähtpäevade edasilükkamine aitaks vältida finantsturgude ülekoormamist.

Võlainstrumentide lõpliku tähtaja pikendamiseks kuni 80 või isegi 100 aastat on neli peamist põhjust:

1. euroala väärtpaberiturg on juba palju väiksem kui USA-\$ turg,
2. EKP ostuprogramm on juba märkimisväärselt vähendanud Eurovõlakirjadega vabalt kättesaadavat kaubandust; näiteks ainult umbes 35% Saksamaa föderaalsetest võlakirjadest on jäetud kaupleva institutsionaalsete investorite poolt;
3. EKP tulevased ostud vähendavad veelgi turul kättesaadavaid euro võlakirju.
4. uue valitsemissektori võla alandamine pärast võlgade konverteerimist langeb euroala olemasolevate võlakirjade maht taas järsult.

Sellega seoses on see pikk tähtaeg oluline selleks, et mitte lubada väärtpaberiturul kokkukukkumist euros.

Ettepaneku kohaselt tuleks intressimäära langetada 0,1% tasemele. See vabastaks riigid suurel määral ka intressikoormusest ja looks võimaluse investeringute massiivseks suurendamiseks, mis on hädavajalik. Selle lahenduse eeliseks oleks ka asjaolu, et kõik riigivõlakirjad jääksid kaubeldavate väärtpaberitena kapitaliturgudele alles ning EKP saaks neid turgudele tagasi lasta, mis suurendaks oluliselt nende likviidsust esmalt kaubeldavate ja seejärel ka AAA-reitinguga väärtpaberitena.

Punkt 3

Sellised riigid, nagu Eesti, on taolise võlavähendusprogrammi suhtes loomulikult äärmiselt kriitilised: Euroopa Ülemkogu saaks sellise meetme koos selle juurde kuuluvate lepingutega ühehäälselt heaks kiita üksnes siis, kui kõik majandus- ja rahandusliidu riigid seda soovivad.

Ettepaneku kohaselt antakse väikese võlakoormusega riikidele võimalus võtta soovi korral uutel tingimustel täiendavalt laenu, kuni nende võlg saavutab EKP kapitalivõtme alusel määratava maksimaalse väljaostetava taseme.

Punkt 4

Suure tõenäosusega ei saavuta võlavähendus oma eesmärki, kui võlgnik saab seejärel oma senist käitumismustrit jätkata ning hakkab oma riikliku maksu- ja kulupoliitika vähest tõhusust taas riigivõla arvelt kinni maksma. Seetõttu on võlakergenduse kohta sõlmitavates lepingutes vaja tingimata ette näha riikliku autonoomia piiramine või reguleerimine tulevaste võlgnevustega seotud küsimustes.

Ettepaneku kohaselt tuleks sõlmida siduv leping, mille kohaselt lisanduv netolaenukoormus ei tohi ületada laenu võtmisele eelnenud viie aasta SKT keskmist kasvu. See annaks jätkuvalt võimaluse esmaseks vastutsükliliseks eelarvepoliitikaks.

Lisaks kehtestatakse tingimus, et püsiva rikkumise korral heidetakse majandus- ja rahaliidu liige teise rikkumisjärgse aasta lõpuks liidust – ja ühtlasi ühisraha tsoonist – välja.

Punkt 5

Eelneva põhjal on enam kui ilmne, et võlgade konverteerimises osaleda soovivad riigid peavad alluma selgetele ja mittemuudetavatele nõuetele, mis reguleerivad ärajäävate põhiosa- ja intressimaksete arvel eelarvesse lisanduvate vahendite kasutamist – ilma selleta võib võlgade konverteerimise algne eesmärk kergesti hāgustuda.

Ettepaneku kohaselt peaks võlgade konverteerimine olema võimaldatud ainult neile riikidele, kes:

- *kohustuvad eraldama vähemalt 60% vähenenud intressikoormuse arvel lisanduvatest vahenditest teatud investeringuteks, mille sisu tuleb veel täpsustada ja mis tehakse ühiselt kindlaksmääratavatesse sektoritesse;*
- *viivad läbi reforme maksustamise või maksusüsteemi tõhususe suurendamiseks;*
- *kehtestavad keskvalitsuse maksudele, eelkõige majandus- ja rahaliidu riikides tasumisele kuuluvatele tulu- ja tehingumaksudele, alumised ja ülemised piirmäärad ning keskpikas perspektiivis ühtlustavad oma maksud kitsastes piirides;*
- *vähendavad mõistlikul määral bürokraatiat ja regulatsioone, tagades samas kehtivate või veel välja töötatavate tulemuspõhise sotsiaalsete standardite järgimise;*
- *rakendavad head valitsemistava varimajanduse ja korrupsiooni vastu võitlemiseks.*

5. Kokkuvõte: võla leevendamine elujõulise lahendusena Euroopa majandusliku tugevuse taastumiseks

Valitsemissektori võla kõrge tase sunnib EKP-lt rakendama püsivat madala intressimääraga poliitikat, kui ta ei soovi riskida Euroopa rahaliit riikide maksejõuetusega. See ei ole ainult Kreeka ei saa intressi maksta, nagu ta tegi finantskriisi eel, ilma suurte kärbeteta valitsemissektori kulutuste kõigis valdkondades. Riigid nagu Prantsusmaa ja Itaalia peaksid samuti kipuvad tegema oma makseid, kui nad ei soovi, et populistlikud osapooled kasvaksid tugevamaks. See ohustaks mitte ainult Euroopa integratsiooni, vaid võib-olla isegi Euroopa riikide demokraatlikke struktuure.

Lisaks nendele poliitilistele aspektidele on suur võlakoorumus ja võla vähendamise kohustus juba tugevalt seotud netoinvesteeringu püsiva vähenemiseni peaaegu kõigis majandus- ja rahaliidu riikides, mis vähendab jätkusuutlikult Euroopa tehnoloogilist juhtimist ning üha enam Euroopas, eriti võrreldes USA ja Hiinaga.

See kirjeldab probleemi, mis on aktuaalne, kui see on paikne: küsimus, kuidas taastada Euroopes majandusvõim. Võtmeks on küsimus, kuidas saame kiiresti ja jätkusuutlikult lahendada Euroopa riikide rahvalisusega seotud võlaprobleeme. Aruteludokumendis esitatud vastus on omamoodi võlakergendus, mida rakendatakse EKP valduses oleva valitsemissektori võlakirjade asjakohase summa konverteerimise teel. Konverteerimine tähendab, et tagasimakse pikendamine 80-100 aastale ja intressimäär on väga väike. Loomulikult on siduv kokkulepe vältimatu, et uut netovõlga saab võtta ainult teatava perioodi SKP kasvu maksimaalseks väärtuseks. Võla konverteerimisel võivad osaleda ainult riigid, kes kohustuvad tegema suuremaid netoinvesteeringuid täpsemaks, et viia ellu reforme, mis on eelkõige seotud maksustamise tõhususega, kehtestatud madalamad ja ülempiirid mõnede keskvalitsuse maksud ja ühtlustada need kitsastes piirides. Samuti

on vaja mõistlikult vähendada ja suuresti dereguleerida bürokraatiat ning lõpetada varjumajandus ja korruptsioon.

Selliste meetmete ja taastatud rahandusliku tugevusega pöörduks uuesti lõimumise ideele pühendunud Euroopa tagasi maailma majanduse tippu koos sellega kaasneva heaolu ja ühiskondliku rahuga. Oma majandusliku jõu tagasi saamine tänu võlgade konverteerimisele, mis on võimalik üksnes tugeva riigiülese koostöö tingimustes, näitaks taas selgelt Euroopa rahaliitu kuulumise eeliseid ning Euroopa Liidul tekiks jälle võimalus – eriti eespool nimetatud järelmeetmete rakendamise korral – tõusta säravaks vabaduse ja heaolu eeskujuks nii, nagu Robert Schuman seda oma 9. mai 1950. aasta deklaratsioonis³ ette kujutas.

Ainus, mida vajame, on JULGUST.

³ Robert Schuman (1950): Schumani deklaratsioon – 9. mai 1950, avaldatud: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_et

EU ENLARGEMENT IN TIMES OF CRISIS? READINESS FOR ACCESSION OF THE WESTERN BALKAN CANDIDATE COUNTRIES¹

Klaus Schrader and Claus-Friedrich Laaser²

Kiel Institute for the World Economy (IfW), Germany

The topicality of the paper's subject "EU accession of the Western Balkan Countries" results from the fact that despite the unresolved crises in the EU, in autumn 2019 the EU member states will decide whether to open accession negotiations with the Western Balkan states of North Macedonia and Albania. Due to doubts concerning the readiness of accession of these countries, the discussion on an alternative option for EU integration between full membership and non-membership for countries that are only partially ready for accession is reviving. The focus here is particularly on economic integration. The corresponding objective of the paper is to clarify whether from an economic point of view doubts about the accession readiness of northern Macedonia and Albania, as well as of the other Western Balkan accession candidates Montenegro and Serbia, are justified. The research tasks in this contribution are reflected in the following modules: drawing conclusions from evaluations by the EU, a statistical analysis of the economic development in the candidate countries, the simulation of convergence processes for each Western Balkan state, the evaluation of international country rankings and finally the execution of a cost analysis of the EU accession of the Western Balkan states.

Problematic enlargement plans of the European Union

In the European Union (EU), which has grown to 28 member states, centrifugal forces are becoming increasingly visible: the efforts of the United Kingdom to withdraw from the EU, the smouldering economic crisis in Southern Europe, the strong differences in refugee and immigration policy, the North-South conflict over the future of the Stability and Growth Pact or the controversial question of further deepening EU integration point to fundamental differences within the EU. In view of a large number of unresolved problems in the current EU, it would be reasonable that the further enlargement of the Community will not be on the European policy agenda. Especially the enlargements during the last 15 years have made the political consensus building in the EU increasingly difficult and can explain the drifting apart of the member states in many policy fields. But a new enlargement of the EU is still planned.

Following their strategy of an Eastern enlargement, in 2004 the EU accepted the majority of Central and Eastern European reform states as full members. The accession of Bulgaria and Romania (2007) as well as Croatia (2013) completed this enlargement process by countries in the Balkans that had been comparatively economically weak or politically unstable until then. From the EU's point of view, however, enlargement is not

¹ The full article "EU-Erweiterung in Krisenzeiten? Zur Beitrittsreife der Beitrittskandidaten vom Westbalkan" is available on the CD enclosed with this publication

² Dr. Klaus Schrader, Kiel Institute for the World Economy, 24100 Kiel, Germany, klaus.schrader@fw-kiel.de; Dr. Claus-Friedrich Laaser, Kiel Institute for the World Economy, 24100 Kiel, Germany, claus-friedrich.laaser@fw-kiel.de.

yet completed—despite all the integration problems that have come to light. In the “Thessaloniki Declaration” in June 2003, the Western Balkan states of Albania, Bosnia-Herzegovina, Macedonia (Northern Macedonia since 2019), Serbia and Montenegro and, with restrictions, Kosovo were also given the prospect of accession. This was reaffirmed in the “Sofia Declaration” in May 2018.

This enlargement project seems to focus less on the enlargement of the EU internal market, which is not surprising given the small size and limited economic potential of these candidate countries. Rather, it is a project for the political stabilisation of the Western Balkans, as can be seen from the highlighted objectives: strengthening democracy and the rule of law, fighting crime and corruption, and pacifying regional conflicts. The establishment of functioning market economies is seen as a vehicle to achieve these goals and also to curb migration from these states to the EU. Therefore, the creation of a perspective for young people to stay in the EU plays a special role.

However, it makes little economic sense to extend the freedoms of the EU internal market to countries that are too far from the level of development and competitiveness of the present member states. Without a realistic prospect of catching up and the ability to survive in the European competition for production sites, the capital inflows needed for the modernisation of infrastructure and the business structures will not materialise—instead, a brain drain is more likely. Moreover, countries that are not ready to join the EU would become victims or a ballast as the EU deepens. Member States that cannot keep up pace would be destabilised and would depend on permanent alimony.

Doubtful readiness for accession

Against this background, the readiness for accession of the four Western Balkan states Montenegro, Serbia, Northern Macedonia and Albania, which are the only countries in the region to have received candidate status, is analysed. But even these countries have, from the EU's point of view, made varying degrees of progress on their way to full membership: Only Montenegro and Serbia have started accession negotiations. In contrast, accession negotiations have not yet been opened with Albania and Northern Macedonia, although the EU Commission had already recommended to the EU Council in June 2018 to open negotiations.

The regular evaluations of the candidates by the EU also point to doubts as to whether the four Western Balkan states are ready for accession. Even the better-rated candidates Montenegro and Serbia do not appear to be qualified accession countries. The economic dynamism and reform enthusiasm that characterises catching-up economies in an ideal way are only rudimentarily observed. In all Western Balkan states, fundamental legal framework conditions, which characterise the rule of law and are indispensable for the functioning of a market economy, have yet to be created or put into practice. The candidate countries therefore receive long “to-do lists”, which they would have to work through on their way to full membership. In Northern Macedonia and Albania, the need for reform appears to be particularly pronounced from the EU's point of view, as the even more extensive reform tasks show.

These doubts are confirmed by the development perspectives of the candidate countries presented in the analysis: The per capita income of the Western Balkan states is only 31 to 47 per cent of the EU average, which would put the four countries at the bottom of the EU wealth hierarchy (Figure 1). But here, too, the Western Balkans do not appear as a homogeneous group of countries — Montenegro and Serbia can set themselves apart to some degree.

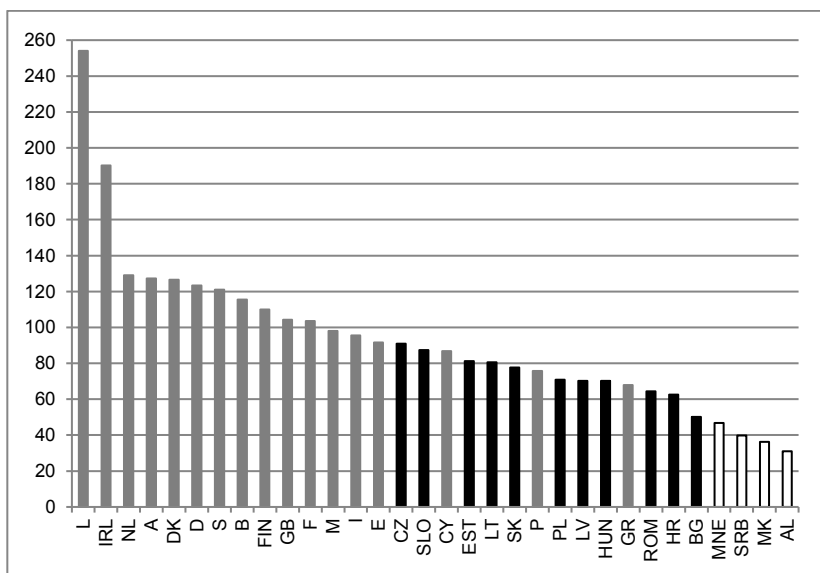

Figure 1:
Ranking of relative per capita income of EU members and Western Balkan candidate countries^{a, b}

^aGDP at current market prices in purchasing power standard per inhabitant in % of the EU 28 average; ranking in descending order; values for Croatia, Montenegro, Northern Macedonia, Albania and Serbia estimated on the basis of IMF (2019); Black marked: New EU members in the context of the Eastern enlargements of 2004, 2007 and 2013; marked in white: Western Balkan candidate countries. – ^bFor the country codes see Figure 1 of the full version.

Source: Eurostat (2019a), IMF (2019); own illustration and calculations.

Development scenarios

Catching up within the EU 28 means that the relative per capita incomes of the candidate countries—i.e. their per capita incomes as a percentage of the average per capita income of the EU—would have to rise. This implies that the per capita income of the Western Balkan countries must grow faster than the EU average. The catching-up process can be regarded as successful if their per capita incomes correspond to the EU average, i.e. the relative per capita incomes assume a value of 100 per cent.

Four alternative development scenarios were presented in order to get an idea of the possible course of this catching-up process of the candidate countries: In addition to updating the candidates' previous development path of relative per capita incomes into the future, the development trends of the accession countries Bulgaria, Romania and Latvia were used to simulate convergence scenarios. At the time of their accession to the EU, these accession countries were at a comparable level of development to the Western Balkan states.

These four convergence scenarios for the Western Balkan states reveal that the duration of the catching-up process must be measured after decades due to the current relatively low level of development and partially restrained growth dynamics. As a result of the economic heterogeneity of the four candidate countries, the development paths considered drift very far apart. However, the development paths of the benchmark countries under consideration themselves also differ greatly, so that the scenarios as a whole cover a relatively large scope for development. Montenegro could have caught up between 2036 and 2053, Northern Macedonia between 2042 and 2082, Albania between 2046 and 2065 and Serbia between 2040 and 2055.

A catching-up process defined in this way requires that the catching-up countries achieve economic growth that is regularly above the EU average. Therefore, the Western Balkan states would have to maintain their previous growth rate at least, while Northern Macedonia would have to increase it significantly. The convergence scenarios presented imply that the candidate countries would have to achieve annual economic growth in the 3 percent range over decades. However, the sluggish catching-up process of some of the previous accession countries shows that EU accession will by no means automatically lead to a higher level of growth. For this reason it is worth considering that the Western Balkan states should develop their institutional frameworks more ambitiously on their own than the EU requires them to do.

Three international rankings are used to assess how ambitious the candidate countries have so far been in adapting their institutional frameworks: Human Development Index of the United Nations Development Programme, Worldwide Governance Indicator of the World Bank and Ease of Doing Business Indicator of the World Bank. The evaluation shows that the four candidate countries' economies and other standards of prosperity are clearly lagging behind those of the EU-28, as are obvious deficits in state and political structures. Even though attractive investment conditions exist for companies in Northern Macedonia, there is also a need for a guarantee of the institutional framework through good and reliable government action, which is lacking in this case.

Conclusions

If the Western Balkan states, despite their backwardness in development, were to be admitted to the EU in the near future, all those involved would have to accept disadvantages: The EU would accept new members who would be more or less dependent in the long term on structural and investment aid amounting to billions. This picture is already evident in the previous accession countries from Central and Eastern Europe, which accounted for about half of all fund resources in the 2014 to 2020 funding

period and had the highest per capita payments in the EU 28 (Figure 2). Expenditure for the Western Balkan states from the EU structural and investment

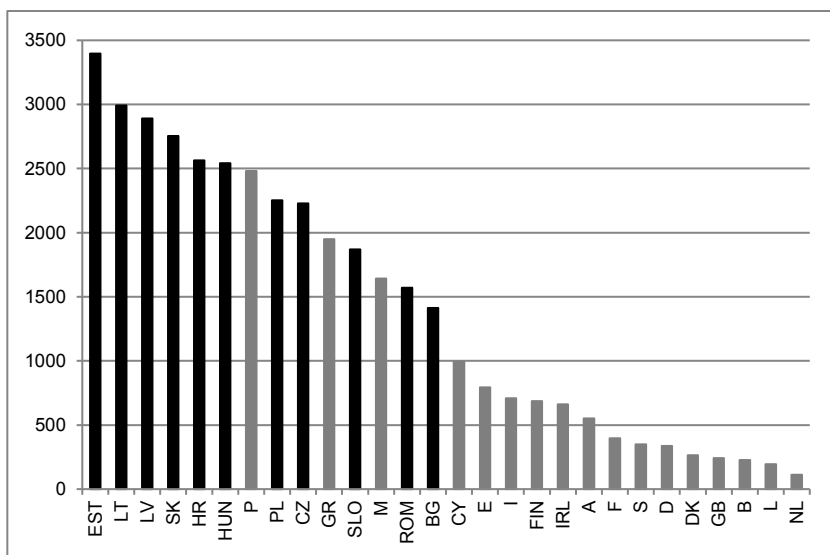

Figure 2:

Per capita transfers to the EU Member States from the European Structural and Investment Funds, 2014–2020^{a, b}

^aThe following funds were considered for the funding period 2014 to 2020: European regional development fund (ERDF), European social fund (ESF), Cohesion fund (CF), European agricultural fund for rural development (EAFRD) and European maritime and fisheries fund (EMFF); black marked: New EU members in the context of the Eastern enlargements of 2004, 2007 and 2013. –

^bFor the country codes see Figure 1 of the full version.

Source: Eurostat (2019c), EU Commission (2019b); own illustration and calculations.

funds would be based on the payments for these accession countries. According to a model calculation, the transfers to the Western Balkans would have amounted to about 24 billion euros in the expiring funding period. This amount would have to be counter-financed by budget increases or by cuts elsewhere. In addition, a further deepening of the EU would reach the limits of feasibility if the development levels of the member states were increasingly spread. The already existing “trade off” between deepening and enlargement of the EU would become even clearer.

The Western Balkan states themselves would also have disadvantages if they had to integrate into the European single market without a prior substantial approximation of their living conditions to the EU average. Their economic policy would lose degrees of freedom by adapting to the regulatory corset of the EU—their fight for investments

would become more difficult. The entitlement to various EU transfers would not provide an adequate compensation for this, and permanent financial support would even tend to hinder development. Furthermore, access to the labour markets and social systems of rich member states would significantly increase the risk of a brain drain in the Western Balkans.

Against this backdrop, full membership of the Western Balkan states in the near future is not recommended. Since, however, for political and geostrategic reasons, the integration of these countries into the EU is desired, an “EU membership light” would be worth considering. Integration of the candidate countries could then take place in a “multi-speed Europe” in which the level of integration is determined by the developmental progress of each individual country. It would not be sufficient for a candidate to formally fulfil the Copenhagen criteria. Progress in development could be better measured by the relative per capita income indicator—also applied by the EU—which could be used to align integration steps.

A per capita income at the level of the EU average might be too ambitious to define a catching-up target. However, the minimum target should be a per capita income of 75 percent of the EU average, which, according to EU guidelines, marks the threshold from less developed regions to transition regions. If the current pace of development in the Western Balkan states were to be maintained, however, even this goal would only be achievable in the longer term: Montenegro would reach this threshold in 2040, Serbia in 2043, Albania in 2045 and Northern Macedonia in 2064.

IMPACT OF THE ADMINISTRATIVE REFORM ON THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES IN ESTONIA^{1 2} (the case of small settlements of the Jõgeva County³)

Karita Lepiste⁴

University of Tartu (UT)

Matti Raudjärv⁵

University of Tartu, Mattimar OÜ

[Georgian Technical University, Tbilisi State University]

Introduction

People spend their whole life mainly creating as good living conditions as possible for themselves. They want a school which provides good education for their child, good medical services, care homes at a reasonable price and with high quality services for their parents, and everything else which makes it possible to have more comfortable living conditions and better prospects for the future. Estonian people move above all to places which have the best living environment for them, and Estonians are well known to be very demanding. Every municipality would like to achieve satisfaction of their population with the work of the local government and with their life. Always new solutions have to be found to make the life of the local population more interesting, better and more efficient.

The Estonian government also wishes to make positive changes for the population, for instance, through the administrative reform, but it is for the people to decide whether it will also be the best in the opinion of the Estonian population. The specific consequences of this activity will probably be evident only years later as it is not possible to assess all impacts immediately. This subject is topical as the elections of local councils and the administrative reform were among the most important changes in Estonia in 1917. Many

¹ The full article “Haldusreformi mõju avalike teenuste osutamisel Eesti väikeasulates (Jõgeva maakonna väikeasulate näitel)” is available on the CD enclosed with this publication.

² This article is based on the graduation paper „Impact of the administrative reform on the provision of public services in small settlements“ by Karita Lepiste. The paper has been successfully defended at the Pärnu College of the University of Tartu in June 2019, supervised by Associate Professor, PhD Matti Raudjärv who is also the author of this article at the consent of and with cooperation from Karita Lepiste, the author of the above-mentioned graduation paper.

³ The Jõgeva County is located in East Estonia, between the centre of continental Estonia and Lake Peipus, bordering on Lake Peipus in North-East and the Tartu County in the South.

⁴ Karita Lepiste, former student of the Pärnu College of the University; e-mail: karita.lepiste@gmail.com

⁵ Matti Raudjärv, managing director and owner of Mattimar OÜ, chief editor of the international scientific journal *Estonian Discussions on Economic Policy* in three languages; visiting professor and external head of the programme of doctoral studies of the Georgian Technical University and visiting professor and co-supervisor of doctoral students of the Tbilisi State University; at the time of supervision of the graduation paper (academic year 2018/2019), visiting lecturer of the Pärnu College of the University of Tartu on the basis of an authorisation agreement; e-mail: matti.raudjarv@ut.ee ; mattir@hotmail.ee

small municipalities disappeared as a consequence and were merged into larger municipalities. Such considerable measures have always their pluses and minuses, so the administrative reform may have positive and negative impacts on the population of small settlements.

The objective of the article is to study and identify the impacts of the administrative reform on the provision of services in small settlements by analysing the opinions of the population of villages, towns and small towns, and to use the result for making proposals for the necessary changes in the set of services provided by local governments.

The research tasks of the study would be as follows:

- to describe the essence of public services in small settlements;
- to examine and identify the essence of the conception of local municipalities and the administrative reform;
- to examine and provide an overview of the organisation of public services in local governments;
- to examine whether the administrative reform has had a positive or negative impact on the services provided;
- to make proposals on the basis of the research results for making the necessary changes in the services provided.

The theoretical background of the article has been created by using different articles, books and other sources. A survey and its analysis were conducted in the course of the study. 144 persons participated in the survey (a questionnaire with 21 questions, with additions (opinions, choices)). The number of women was the highest among the responders to the survey (111 women), they constituted more than a half, i.e. 77.1% of all respondents to the survey. People who responded to the survey could be divided into four different age categories, the youngest of whom were at the age of 18 years or younger and the oldest group of respondents older than 50 years. The objective of the survey conducted in the study was to examine the impact of the administrative reform on public services provided in small settlements.

Conclusions and proposals of the study

As the inhabitants of small settlements are clients of local governments, it is important for local governments to perform all activities in a manner which would improve the life of the local population. This assumes that the population would be satisfied with the organisation of their life also in the future after all the changes made in the course of the administrative reform. As the inhabitants of small settlements are clients of local governments, it is important for local governments to perform all activities in a manner which would improve the life of the local population. This assumes that the population would be more satisfied with the organisation of their life after all the changes made in the course of the administrative reform.

The following positive conclusions can be drawn on the use, satisfaction, quality and accessibility of the public services of local governments based on the survey conducted:

- most inhabitants of small settlements who responded to the survey were aware of the nature of public services provided by the local government;
- 67.4% of the respondents had used the public services provided by their local government;
- most inhabitants of small settlements were satisfied with the public services provided by local governments;
- most inhabitants were satisfied with the quality of the public services provided by their local government;
- 63.2% of the respondents did not consider the services of local governments difficult to access.

It can be concluded from these results that most of the population of small settlements is satisfied with the public services provided there and also actively use the services provided. They are also largely satisfied with the quality of the services provided by local governments, and the population of small settlements receives all public services necessary for their life. Local governments should make radical changes in the provision of services to their population (MR: contradictory statement compared to previous statements). However, local governments have coped relatively well with the provision of public services to their population.

The following negative conclusions can be drawn:

- 47.9%, i.e. almost half of the inhabitants of small settlements who responded to the survey found that information on the services provided by the local government is not easily accessible;
- a large number of respondents to the survey could not tell whether or not enough public services were provided to their age group, and 22.9% found that not enough public services were provided for them;
- according to the survey, 37 of the 144 respondents were not satisfied with the quality of the public services of their local government;
- services of local governments are not easily accessible to 36.8% of the respondents.

We have to state unfortunately that almost a half of the population of small settlements are not aware of the services provided by local governments, thus something has remained undone somewhere and some changes should be introduced. This fact that people do not receive enough information on public services is unfortunate and the situation should be improved as soon as possible. Due to the lack of information, people are not sure whether their local government has enough public services to provide for their age group. Thus, improvement of the accessibility of information may remove the problem of insufficient awareness of the population of the availability of public services for their age group. Unfortunately, a part of the population of small settlements is also not satisfied with the quality of public services, and for some people, public services are not easily accessible in local municipalities. Local governments can also have a common approach to these two subject areas and improve the situation.

Merger of municipalities in Estonia, i.e. the administrative reform in Estonia was/is a very topical subject. The whole process had been a thoroughly considered and long process. All this is done in order to have capable local governments in Estonia and that the local population could have more opportunities for improvement of their quality of life and to make local governments more sustainable.

According to the results of the survey, the following positive conclusions can be drawn about the administrative reform:

- after the administrative reform, the quality of service has remained the same in municipalities or has rather improved compared to the earlier situation;
- 15 persons found that more different public services have appeared that the people in small settlements can use;
- people at the age of 30 or older found that there were enough public services for their age group;
- according to the opinion of 41 respondents, the state has allocated more resources and afforded more freedom to local governments in order to ensure enough public services to the population of small settlements;
- 25.8% of the respondents found that the new, larger municipality takes the opinions of the local population into account;
- in the opinion of 26.8% of the respondents, the local community has become more active after the administrative reform.

It can be concluded on the basis of the results obtained that although the number of positive responses was not as high as it could have been, it was still evident that municipalities are moving in a positive direction after the administrative reform. The objectives of the administrative reforms have not been fully achieved yet and therefore it is difficult to draw final conclusions and make assessments.

The following negative conclusion can be drawn about the administrative reform:

- 39% of the respondents found that the quality of public services has deteriorated after the administrative reform;
- the respondents younger than 30 years of age found that there are not enough public services at their municipality for their age groups;
- in the opinion of 45 respondents to the survey, public services have become less accessible in small settlements after the administrative reform;
- in the opinion of 71.5% of the population of small settlements, local governments have not received enough resources and freedom from the state to adopt decisions on ensuring enough public services to the population of small settlements;
- 29.7% of the respondents to the survey found that the opinion of the local population is not sufficiently taken into account in new municipalities, and 44.5% had no position about it;
- 47.2% of the respondents found that the opinion of the local population is not taken into account in new municipalities after the merger of municipalities as much as in the former municipalities;

- 73.2% of the respondents found that the local community has not become more active after the administrative reform;
- 78.3% of the respondents to the survey found that the local government does not support the activities of the local population more after the administrative reform compared to the former municipalities.

Proceeding from these results we can state that the population of small settlements is not satisfied with the impact of the administrative reform on public services. Since the people have a rather negative attitude, they are not very active but rather keep away and observe what is going on.

According to the results of the survey and the conclusions, a number of proposals can be made based on this study, on how to increase the impact of the administrative reform on the public services provided in municipalities and how to make the opinions of the local population more positive with respect to the changes made in the course of the administrative reform. The proposals could be the following:

- local governments have to find a simple common solution for the distribution of information to the whole local population on the public services provided in the municipality;
- a separate page on public services should be added to the web site;
- local government officials should visit small settlements more in order to see the shortcomings in public services in the opinion of the local population and to obtain a better overview of the situation and problems of the municipalities;
- to inquire from the young population of the municipalities the consumption of what kind of services they would be interested in, and to find solutions for the provision of more and better public services to them;
- different services should be made more accessible to the population of small settlements;
- the route schedules of bus lines should be reviewed and optimised to enable people to reach the establishments/enterprises which provide public services;
- the opening hours of the establishments which provide services should be reviewed and analysed more in terms of their conformity with the needs of the population for specific services;
- use of the resources should be analysed, it should be as optimal as possible; inhabitants of even the most distant villages/households of a large municipality should feel that they are receiving attention as well;
- more public surveys should be conducted – even if these are just surveys on opinions because people feel then that the local government is interested in their opinions and trying to take them into account;
- local governments should find solutions for supporting the activeness of communities and specific people of small settlements – find funds and other resources to support the events organised by communities and motivate people to participate in events organised by local governments.

It is not easy to implement all this fast but the orientation for the future should be agreed upon and specific actions undertaken for their implementation by the local governments together with the communities.

For conclusion

The local government has an important role in the organisation of the life of the population of small settlements. Local inhabitants are the clients of local governments, and local governments have to ensure the satisfaction of their clients with all services provided. Sustainability of the municipality can be ensured through the satisfaction of the local population as people want to live where they feel good and want to be satisfied with their quality of life.

In the recent years, implementation of the Estonian administrative reform has been a very topical subject. The objective is to have capable and sustainable local governments which have more potential for the provision of different activities and opportunities for life for their population. This would also decrease the migration of the population to urban areas and other municipalities.

Each local government provides different public services to its population. If the population is satisfied with the public services provided, the local government is capable, respected by its population and sustainable. The administrative reform is also closely related to the provision of services as it should make different services more accessible to people and improve their quality.

The objective of this study was to identify the impacts of the administrative reform on the provision of services in small settlements, find out the opinions of the population of villages, towns and small towns and use the results for making proposals for the necessary changes in the set of services provided by local governments. A survey was prepared for that purpose to which all inhabitants of small settlements were able to respond online.

According to the results of the survey, the impact of the administrative reform on the provision of public services has unfortunately been negative as very many services have become less accessible for the population of villages, towns and small towns after the merger of municipalities. The reason for this result is mainly the transfer of the necessary services which used to be close-by, to a larger centre of attraction of the municipality, with poor transportation opportunities. Another main reason was the unsuitability of times, i.e. while the establishment which provided the service earlier had been open five days a week, the opening hours were now shortened to three or two days after the reform in some municipalities.

As a result of the study, a number of specific proposals were made that the local governments should consider in the administration and provision of services to the local population. The proposals made have been prepared according to the problem areas identified as a result of the survey and by taking into account the theoretical positions concerning the particular subject area. It was found that the main proposals that the local

governments should take into account are making information on public services more easily accessible for the local population (e.g. on the web site) and making the accessibility of services to the population of small settlements easier also through the improvement of bus traffic. Local governments should also focus on the problems of the younger generation and find solutions for the provision of more public services to them as this is an opportunity to ensure stabilisation of the number of population more effectively in the future.

TÖÖTAJATE ARENDAMINE GRUPICOACHINGU ABIL JA SELLE RAKENDAMISE TÕHUSUS ORGANISATSIIONIDES¹

Kulno Türk², Kaupo Saue³

Tartu Ülikool ja International Supervision and Coaching Institute

Sissejuhatus

Organisatsioonide ja tiimide arendamine ja efektiivsuse tõstmine on pannud meid pöörama senisest enam tähelepanu koostööle ja probleemide lahendamisele. See on nii era kui avalike organisatsioonide majandustulemuste saavutamisel ülioluline ning mõjutab otseselt riigi majanduspoliitiliste eesmärkide realiseerimist. Töötajate ebapiisav arendamine ja vähene koostöö pidurdavad majanduskasvu ning ettevõtete arendamist suuremat lisandväärtust andvate toodete ja teenuste suunas.

Töö eesmärgiks on viia läbi süsteemne uuring coachingu (eesti keeles kasutatakse ka kootsing) ja grupicoachingu (edaspidi GC) rakendamises teaduskirjanduse ning autorite poolt läbi viidud GC põhjal, et määrata kindlaks GC mõju töötajate arendamisele, tegevusele ja omadustele. Autorid lähtuvad uuringus endi poolt välja töötatud GC metoodikast ning selgitavad välja selle mõju Eesti juhtide ja spetsialistide arendamisele, tegevusele ja omadustele. Autorid viisid 2017–2019. a. läbi 445 era- ja avaliku sektori juhi ja spetsialisti GC, mille järel nimetatud isikud vastasid küsimustikele või neid intervjueriti. Uuringute tulemusena selgus, et GC võimaldab saavutada positiivseid tulemusi töötajate arendamisel, probleemide ja konfliktide lahendamisel, stressiga toimetulekul ning töötajate eneseteadvuse ja enesekindluse tõstmisel. GC on arendanud töötajate iseseisvat mõtlemist, eneserefleksiooni ja koostööoskusi.

Autorid püstitasid järgmised uurimisküsimused:

- Missugune mõju on autorite poolt välja töötatud GC meetodil probleemide ja konfliktide lahendamise kvaliteedile organisatsioonides?
- Missugust mõju avaldas GC töötajate arendamisele?
- Missuguseid töötajate tegevusi ja omadusi arendati GC kaudu (probleemide ja konfliktide lahendamise võimekus, eneseteadlikkus, enesekindlus, stressiga toimetulek, iseseisev mõtlemine, loovus, koostöö, heaolu)?
- Missugust mõju avaldas GC minule kui juhile, tiimile/grupile ja organisatsioonile?

¹ Artikli täistekst „Employee Development Through Group Coaching and Its Applications in Organisations“ asub publikatsiooni CD-l.

² Kulno Türk on Tartu Ülikooli majandusteadusskonna professor (<https://majandus.ut.ee>). Aadress: Eesti, Tartu, Liivi 4-205, 50409. E-post: kulno.turk@ut.ee

³ Kaupo Saue on rahvusvaheliselt akrediteeritud superviisor ja coach (ANSE) ning International Supervision and Coaching Institute töötaja (www.isci.ee). E-post: kaupo.saue@isci.ee

1. Teoreetiline ülevaade

Organisatsioonide töötajate tulemuslikkuse tagasisidestamise ja arendamise meetodina on aastakümneid rakendatud hindamis- ja arenguevestlust, mis on toonud kaasa aga olukorra, mil keskendutakse liigselt töötajate minevikule ja negatiivsetele aspektidele, mitte niivõrd aga tulevikule töötajate arendamise kaudu. Seepärast on hakatud rakendama töötajate arendamiseks ka mentorlust ja coachingut. Kuigi coachingut rakendatakse juba aastakümneid, on see paljudele juhtidele endiselt võõras. Selle peamiseks põhjuseks on autorite arvates puudujäägid arengupotentsiaali avada palju tõhusamalt kui varasemad meetodid. Coaching on lähedane mentorlusele – kui mentorlus põhineb nõustamisel tunnustatud praktiku poolt, siis coach ei pea olema vastava eriala ekspert. Coach ei anna nõu, vaid loob tingimused iseenese leidmiseks, arendamiseks ja enesekindluse tõstmiseks. Coach küsib ja kuulab ning suunab töötajat leidma vastuseid oma küsimustele ja probleemidele, väärtustades seeläbi inimest isiksusena. Töötaja enda poolt tehtud otsus on talle ka südamelähedasem ja selle täideviimine tulemuslikum.

Coaching on töötajate arendamise üks enamlevinud meetod Eesti organisatsioonides. Selle põhisisuks on lahenduste pakkumisest hoidumine ja iseseisvat mõtlemist stimuleerivate küsimuste esitamine, et töötaja leiaks ise lahenduse. Töötajate aktiivne kuulamine ja arvamusvabadus võimaldab töötajate arengupotentsiaali avada palju tõhusamalt kui varasemad meetodid. Coaching on lähedane mentorlusele – kui mentorlus põhineb nõustamisel tunnustatud praktiku poolt, siis coach ei pea olema vastava eriala ekspert. Coach ei anna nõu, vaid loob tingimused iseenese leidmiseks, arendamiseks ja enesekindluse tõstmiseks. Coach küsib ja kuulab ning suunab töötajat leidma vastuseid oma küsimustele ja probleemidele, väärtustades seeläbi inimest isiksusena. Töötaja enda poolt tehtud otsus on talle ka südamelähedasem ja selle täideviimine tulemuslikum.

Coachingu põhisisuks on aktiivne kuulamine, mis on mõistetav kuid oskusena raskesti omandatav. Meid kannustab tagant aeg, mida on alati vähe ja mida tuleb ökonoomselt kasutada – kuulamine võtab aga palju aega. Coaching eeldab järgmiste oskuste omandamist: õppida kuulama, vältida eelarvamusi ja emotsioone, keskenduda ühise ja parema lahenduse leidmisele, vältida lahenduste pakkumist, mõista partnerit ja toetada teda jt. Coachingu abil aitame inimestel leida tee oma potentsiaali avamiseks ning arendada ennast ning võimaldab tõsta töötaja enesejuhtimise oskusi ja enesetõhusust.

Individuaalse coachingu kõrval on hakatud rakendama ka GC, mille raames viiakse läbi tööjuhtumite ja probleemide arutelusid. GC on välja kasvanud kovisioonist, supervisioonist ja coachingust, mis on ühendatud ühtseks tervikuks. GC erineb kovisioonist selle poolest, et sisaldab nn coaching-küsimusi, mille eesmärgiks on aidata tööjuhtumil esitajal leida koostöös kolleegidega lahendus oma tööjuhtumile ja -probleemile. GC on omandanud väärika koha ka teadusuuringutes. Kui kovisiooni ja supervisiooni alaseid uuringuid kohtab teaduskirjanduses harva, siis GC alaseid teadustöid on avaldatud ka mainekates teadusajakirjades. Ka Eestis on hakatud rakendama GC-d, kuigi viimast tuntakse võrreldes individuaalse coachinguga palju vähem.

GC on orienteeritud tulevikku ning suunatud kõigi gruppi kuuluvate töötajate arendamisele, aidates neil oma andeid ja oskusi arendada. See aitab vältida ka oma tööprobleemiga üksi jäämist ning on kiire meetod probleemi laiapõhjaliseks lahendamiseks. GC erivormiks on tiimicoaching (*team coaching*), mille all mõistetakse

protsessi, mis hõlmab tiimiliikmete vastastikust arendamist mingi tööprobleemi lahendamise käigus. Tiimicoaching on GC-st kitsam ning selles osalevad teineteist hästi tundvad ja koos töötavad inimesed. GC raames kaasatakse töötajate arendamisse lisaks vahetule juhile ka töötaja kolleege ja koostööpartnereid, mis võimaldab tööjuhtumi esitajal (omanikul) sügavamalt mõista käsitletavat probleemi.

GC on töötajate osalusel ja konkreetsele metoodikale tuginev tööjuhtumi arutelu, mille raames leitakse tööjuhtumile sobiv lahendus. Grupi optimaalseks suuruseks on 5-10 osalejat, mis võimaldab aktiivselt kaasata kõiki grupiliikmeid. Mikroettevõtetes on mõttekas kaasata gruppi ka kliente ja partnereid, kelle kaasabil saab oma mõtteid analüüsida. GC metoodika seisneb tööjuhtumi esitaja/omaniku coach'imes grupiliikmete poolt, mille käigus arutatakse tema tööjuhtumit, mis võimaldab tal leida juhtumile sobiv lahendus. Võrdsete võimaluste tagamine grupiliikmetele arvamuste avaldamisel aitab luua seoseid töötajate seisukohtade ja arvamuste vahel. Tööjuhtumi analüüs võimaldab tõsta töötaja enesekindlust tööprobleemidega toimetulekuks, sh mõista seda, et ta pole oma probleemiga üksi ning võib arvestada kaaslaste toetusega.

GC eeldab usaldusliku, toetava ja konstruktiivse arutelukeskkonna loomist GC protsessi juhi poolt, kes peab valdama vastavat metoodikat ning olema autoriteetne isik. Siis suudab ta luua pingevaba ja usaldusliku arutelu keskkonna, mis aitab tagada juhtide ja töötajate vastastikuse sidususe. GC metoodika omandanud juht arendab ka ennast sotsiaalselt ja emotsionaalselt ning suudab juurutada olulise väärtusena teineteise kuulamise, mis võimaldab vältida olukordi, kus ainult räägitakse ja igal ühel on oma tõde. Niisugune juht hoidub lahenduste pakkumisest ja suunab grupi arutelu nii, et lahenduse leiaks selle elluviija.

Välismaised uuringud näitavad, et teiste kuulamine võimaldab saada probleemidele peegeldust, arendada ja harmoneerida oma võimeid ja oskusi ning tõsta enesekindlust. GC võimaldab organisatsioonis välja arendada *coach* 'i va eestvedamise stiili, mis tagab töötajatele suurema vabaduse ning on positiivselt seotud töötajate töörahulolu ja töö tulemuslikkusega.

2. Tulemused

GC metoodikaid on erinevaid. Autorid lähtusid oma metoodika välja töötamisel Euroopas kasutatavatest erinevatest GC metoodikatest ning oma kogemustest kovisiooni valdkonnas. Nad täiendasid kovisiooni metoodikat coaching-tüüpi küsimustega, mis võimaldab tööjuhtumi arutelu raames arendada ka tööjuhtumi omanikku. Autorite poolt töötati 2017. aastal välja 7-etapiline metoodika (Saue ja Türk 2019):

1. Tööjuhtumi tutvustamine tööjuhtumi omaniku (*coachee*) poolt.
2. Täpsustavate küsimuste esitamine tööjuhtumi omanikule.
3. Tööjuhtumi refleksioon selle parema mõistmise eesmärgil.
4. Coaching-tüüpi küsimuste kirjalik ja suuline esitamine tööjuhtumi omanikule.
5. Lahenduste välja töötamine ning kirjalik ja suuline esitamine.
6. Tööjuhtumi lahenduste süntees ja juhtumi omaniku plaan juhtumi lahendamiseks.

7. GC grupi lõpuring - mida õppisime ja kuidas jätkame tulevikus.

Need on GC metoodika komponendid, mille järgimine võimaldab genereerida loovaid lahendusi ning arendada samal ajal töötajaid. GC ei eelda kuudepikkusi õpinguid ja konsultatsioone, vaid peale esmateadmiste ja oskuste saamist on võimalik seda organisatsioonisiselt kasutada hakata ja omandada metoodikat järkjärgult koostöös kolleegidega. Isetegemine on ka loovate juhtide oluliseks arengustiimuliks ning enamasti piisab 5-10 sessioonist, et omandada metoodika põhimõtted. Otstarbekas oleks seda meetodit aeg-ajalt kogenud coachi juhendamisel aga uuesti läbi teha, mis võimaldab omandada oskusi erijuhtudega toimetulekuks. GC alased väljaõpped on populaarsed ning sageli korraldatakse neid ettevõtte sees. Viis väljaõppepäeva poole aasta jooksul annab osalejatele juba vajaliku enesekindluse ja oskused, et GC iseseisvalt juhendada.

Autorite poolt läbi viidud 445 Eesti spetsialisti ja juhi koolituse raames saadud tagasiside aastatel 2017–2019 võimaldab üldistada GC raames saadud tagasisidet. GC sessioonidel osalenud juhid ja spetsialistid andsid autorite poolt rakendatud metoodikale ja selle raames toimuvale isiklikule arengule kõrgeid hinnanguid. Osalejad märkisid, et GC inspireerib olukorda süsteemsemalt ja sügavamalt mõistma ning ka selle lahendamise eest vastutust võtma. Coaching-tüüpi küsimused võimaldasid oluliselt tõsta töötajate julgust, eneseteadlikkust, enesekindlust, koostööoskust, loovust jm. Ka Eesti coachingu valdkonna tippspetsialistide hinnangul on coachingu üheks põhiülesanneteks töötajate eneseteadlikkuse ja enesekindluse kasvatamine, mis on tulemusliku koostöö eelduseks.

Autorite uuringutest selgus, et enamus juhte tahavad olla arendavad juhid, kuid samas ligi pooled neist ei tegele töötajatega regulaarse arendamisega. Juhid mõistavad, et töötajate arendamine on vajalik ning selleks on vaja omandada ja rakendada mingeid vahendeid (metoodikaid). GC põhitõdede omandamine ei nõua kogenud juhtidelt palju aega – enda arendamine selles valdkonnas töö käigus koos coachide poolse toega on neile kõige sobivam. Autorite uuringu tulemusena on GC ja/või kovisiooni meetodiga praktikas kokku puutunud aga vaid iga kahekümnes juht.

Vabad inimesed on loovamad ja enesekindlamad ning ei karda riski võtta. Nad ei taotle kõigile meeldimist ning keskenduvad arengule. Autorite uuringute tulemused näitasid, et GC aitab probleeme tõhusamalt lahendada ning tagada ka stressiga parema toimetuleku, arendada töötajate eneseteadlikkust, enesekindlust ja võtta vastu otsuseid oma tööülesannete lahendamisel (vt tabel 1). GC aitab vähendada ka töötajate (sh juhtide) üksinduse tunnet ning reaalset tunnetada, et nad pole üksinda oma probleemidega.

Tabel 1

Grupicoachingu mõju töötajate omadustele Eesti eraettevõtetes ja riigiasutustes autorite uuringute tulemusena 2017–2019. aastatel.

Töötajate omadus	Organisatsioonide juhid ja spetsialistid (n=385; 3 coaching sessiooni grupi kohta)	Koolijuhid ja õpetajad (n=60; 11 coaching sessiooni grupi kohta)
arendamine	++	++
probleemide lahendamine	++	++
konfliktide vähendamine	+	+
eneseteadvus	++	++
enesekindlus	++	++
stressi vähendamine	++	++
iseseisev mõtlemine	?	+
loovus	?	+?
koostöö	+?	+
heaolu	+?	+

++ Väga oluline mõju; + Oluline mõju; ? Ebaselge mõju

Kokkuvõte

Töötajate arendamine GC abil sõltub eelkõige organisatsiooni juhist, tema arengust, hoolimisest ja juhtimisstiilist. Autorite uuringute tulemusel ootavad peaaegu pooled GC-s osalejatest oma juhtidelt mitmekesisemat, sagedasemat ja tõhusamat tagasisidet. Selleks on vaja rakendada üha enam coachingut ja coacivat juhtimisstiili. Seni praktiseeritakse coachingut veel vähestes Eesti organisatsioonides. Ühe põhjusena nimetatakse selle ajamahukust, millest aitab üle saada GC rakendamine, kui integreerida GC igapäevasesse juhtimisse, sh nt probleemide lahendamisse.

Ligikaudu saja GC läbiviimise tulemusena 2017–2019. a. saame järeldada, et GC meetod on osalejate poolt leidnud kõrget tunnustust. GC võimaldab tööjuhtumi arutelu käigus arendada ka selles osalevaid töötajaid, sh nende eneserefleksiooni, eneseteadlikkust ja koostööoskusi ning tõhustada nende iseseisvat mõtlemist ja enesekindlust. Uuringute tulemused võimaldavad järeldada, et GC aitab ka probleeme ja konflikte laiapõhjalisemalt ja edukamalt lahendada, mis võimaldab luua suurepärased eeldused organisatsiooni eesmärkide paremaks mõistmiseks ja tulemuslikumaks realiseerimiseks.

KROONIKA

CHRONIK

CHRONICLE

PROFESSOR ELVI ULST (23.04.1934 – 31.12.2017)
IN MEMORIAM

Elvi Ulst (kuni 1975. aastani Pajupuu) sündis Ravila vallas Harjumaal keskmiktalupoja perekonnas neljanda lapsena. Peagi sai pere elukohaks aga Valkla Kuusalu vallas. Elvi koolitee algas 1942. aastal Kuusalu mitmetäielikus keskkoolis. Aastatel 1949–1952 jätkusid õpingud Tallinnas Rahanduse ja Krediidi Tehnikumis. Seejärel viis tee Leningradi. Ta lõpetas Leningradi Finants-Majandusinstituudi pedagoogikateaduskonna 1956. aastal rahanduse erialal tehnikumi õppejõu kvalifikatsiooniga. Seejärel suunati ta tööle Tartu Riikliku Ülikooli kaubandus-ökonoomika kateedrisse vanemlaborandiks. Juba esimesel atesteerimisel soovitas Raimund Hagelberg leida Elvi Ulstile rohkem erialaseid ülesandeid.

Peagi toimub üleminek rahanduse ja krediidi kateedrisse ning 1960. aastal ka assistendi ametikohale. Algas aktiivne õppejõu töö, sh juhendaja ja õppevahendite autorina. Lisaks rahandusainetele õpetas ta arvutustehnika kursust. Edukalt läksid ka kandidaadiinimumi eksamid. Uurimisteenaks sai „Üldhariduslike koolide kulude analüüs ja planeerimine“, mille kohta ta avaldas artikleid ajakirjas „Nõukogude kool“. Elvi Ulstist sai kaugõppe aspirant 1963. aastal ja majanduskandidaat ennetähtaegselt 1966. aastal (Tartus). Praktiline kogemus lisandus tööst Tartu linna rahvasaadikute nõukogus ja selle eelarvekomisjonis.

Elvi Ulsti karjäär jätkus 1966–1967 vanemõpetajana. 1967–1968 sai ta 10 kuud stažeerida Ungaris sealses majandusülikoolis. Tollal loomuliku eeldusena sai Ulstist 1967. aastal NLKP liige. 1968.a. valiti ta dotsendiks (täpsemalt kohusetäitjaks) ning kaks aastat hiljem kinnitati talle dotsendi kutse. Edukalt läbis ta ka kõik kordusvalimised. Tema õppekoormus oli 1970-ndatel 600–800 ja 1980-ndatel ca 1000 tundi aastas. Rekordiline oli 1986/1987 õppeaasta 1199 tunniga. Lisaks tavapärastele õppevahenditele tegi Elvi Ulst uudseid diaposiitive ja diafilme. Toona kuulus õppejõudude kohustuste hulka ka regulaarne stažeerimine, mis dotsent Ulsti puhul tähendas tööd rahandusministeeriumis, aga ka Tartu linna rahandusosakonnas. Lisaks juhtis ta alates 1967. aastast lepingulisi uurimistöid. Käima pidi ka marksismi-leninismi õhtuülikoolis. Oma esimeseks juubeliks 1984. aastal sai Elvi Ulst aukirja nii rahandus- kui ka haridusministeeriumi poolt.

1986. aastal valmis dotsent Ulsti doktoriväitekiri teemal „Rahandus- ja krediidi-mehhanismi roll rajoonitasandi juhtimises (Eesti NSV näitel)“. Kaitsmine sai teoks 1989. aastal Leningradi Finants-Majandusinstituudis. Järgmise aasta märtsis valis TÜ nõukogu ta hääletage 42/2 rahanduse ja krediidi kateedri professoriks. Paraku tuli 1992.

aastal ärirahanduse ja investeeringute korralise professori valimistel alla jääda Vambola Raudsepale.

Elvi Ulst jätkas tööd erakorralise professorina, 1993. aastast majanduspoliitika ja riigimajanduse instituudi riigirahanduse lektoraadis. 1996.a. pärast prof. Heiki Müüri lahkumist kinnitati prof. Ulst riigimajanduse õppetooli hoidjaks. Peale pensionile siirdumist 1998. aastal oli professor Ulstil oluline roll õppeülesande täitjana nii majandusteaduskonnas kui ka TÜ Pärnu Kolledžis. Lisaks jätkas ta 2005. aastani erakorralise vanemteadurina lepingulist uurimistööd Maailmapanga Eesti Missiooni ja Tartu linnavalitsuse tellimusel. Sel perioodil tegi ta aktiivset koostööd soome ja rootsi teadlastega Tampere ja Umea ülikoolidest.

Elvi Ulsti teadustöö oli seotud põhiliselt majandusanalüüsi ja rahanduse, hiljem riigirahanduse ja kohaliku omavalitsuse probleemide uurimisega. Tema poolt kirjutatud olulisemad raamatud on: Käibevahendite kasutamise analüüs (1965), Teenindusettevõtete majandusliku tegevuse analüüsi metoodika (1969) ning koostöös kaasautoritega Rahandussuhted kaasajal (1975), Kapitalistlike riikide rahandus (1989), Rahandus eile, täna, homme (1990), Avalik sektor Eestis (1997), Eesti kohalike omavalitsuste rahastamise probleemid Euroopa Liiduga ühinemisel (2003), Eesti arengu jätkusuutlikkuse regionaalsed probleemid (2005). Samuti on tema koostatud paljudele tuntud kõrgkooliõpikud Riigirahandus 1 (1996) ja Riigirahandus 2 (1996, koos Margus Hansoniga) ning Avaliku sektori ökonoomika (1998, 2tr 2003). Mitu tema uurimisprojekti said Eesti Teadusfondi toetust.

Elvi Ulst avaldas aktiivselt majanduspoliitika alaseid artikleid ajakirjanduses ning oli tegev IME rahandusosa väljatöötamises, kuulus 1990. aasta haldusreformi ekspertkomisjoni. Olulisematest rakenduslikest projektidest viis ta läbi Maailmapanga poolt finantseeritud uurimust Eesti kohalike omavalitsuste tulubaasi kohta. Professor Ulst panustas ka mitmete Eesti Vabariigi seaduste loomisse.

Siinkohal meenutab Sulev Mäeltsemees: *Ülemnõukogu Presiidiumi 7. märtsi 1990. aasta otsusega moodustati Haldusreformi küsimuste ekspertkomisjon, kuhu kinnitati veerandsada teadlast ja kvalifitseeritud spetsialisti-praktikut. Teiste hulgas oli ekspertkomisjoni liige Elvi Ulst, kellel lasus väga raske ülesanne – hinnata endiste külanõukogude haldussuutlikkust saavutada vallale ja teistele haldusüksustele vajalik eelarveline iseseisvus. Endistel külanõukogudel oli eelarve kahe-kolme inimese palgaks ja natuke ka kontoriruumidesse pesupulbri ja seebi ostmiseks. Vald pidi aga hakkama täitma mahukaid sotsiaalmajanduslikke ülesandeid, mida nõukogude võimu ajal täitsid majandid (kolhoosid, sovhoosid), tööstus- või ehitusettevõtted (nt kolhooside ehituskontorid – KEKid). Elvi Ulst oli haldusreformi ekspertkomisjonis see spetsialist, kes esmalt nõustas kohaliku omavalitsuse taastamisele püüdlavaid külanõukogusid jt haldusüksuseid ning seejärel hindas ka neis üksustes töötavate ametnike oskusi koostada mahukat eelarvet.*

Prof. Ulst oli 1988–1991 TÜ teadusökonoomika labori teaduslik juhendaja ning huvitatud teaduspoliitikast (sh ettevõtluslepingutest, rahastamisest ja teadlase karjäärist). Tema mõtted leidsid koha Akadeemias 1991. aastal artiklis "Kas

akadeemiline välistab merkantiilse?" Tema poolt enam kui kaks aastakümnet tagasi essee „Eesti rahvuslik eliit, omand ja võim“ kirjutatud laused mõjuvad tänagi kaasaegselt (Akadeemia 1996: 237): *Avalikus sektoris kehvalt tasustatavas töösse klammerdumise negatiivseks kaasnähtuseks võib olla illusioon, et niisugused avaliku sektori osad nagu haridus ja kõrgharidus funktsioneerivad normaalselt, samal ajal kui tegelikult töötatakse reserve ammendumise piiril. Näiteks puudub noortel igasugune motivatsioon teadusliku kraadi taotlemiseks. Teadust ja haridust tuleb riiklikult paremini rahastada, sest neil tegevustel on väga tugev positiivne kaasmõju, mis ületab tehtud kulutusi suuresti.*

Kolleegidele on jäänud Elvi meelde humoorika, bridži- ja reisihuvilise daami ning oma kahe eduka poja lastele pühendunud vanaamana. Lõpetuseks sobivadki kolleeg Aino Siimoni mälestused:

Õppisin Elvit tõeliselt tundma alles tema viimasel kümnel-viieteistkümnel aastal, kuigi töötasime ühes teaduskonnas pikka aega. Elvi oli minust lihtsalt oma karjääriredelil mitu sammu eespool hoopis teisel erialal. Sellest ajast meenub vaid paar olulist seika, mis iseloomustavad tema sihikindlust oma eesmärkide saavutamise nimel ning ausameelset julgust oma seisukohtade väljaütlemisel. Näiteks Elvi keerukad pürgimused oma teaduskraadide kaitsmisel, julge kriitika majandusteaduskonnas õpetatava kohta üleminekul turumajandusele. Kui sai võimalikuks majandusteaduskonna õppejõudude välismaal stažeerimine, siis oli Elvi üks esimesi, kes sai 11-kuulise stipendiumi Ungarisse. Ja nagu hiljem selgus, õppis ta ära ka ungari keele. Eks näita põhimõttekindlust ka asjaolu, et ta loobus emeriitdotsendi staatusest.

Elvile oli väga tähtis kõik, mis seostus tema perega. Eelkõige tema pojad ja nende pered, lapselapsed. Kalliks pidas ta oma kodukohta. Korraldas seal igal aastal talgupäevi, võttes kaasa head ja paremat piknikukorvis. Rõõmustas südamest kui kõik laabus. Elvi oli ääretult heatahtlik, tema hoolet said tunda paljud lähedased (õde, vennapoej ja tema poeg jt)

Elvil oli palju hobisid ja huvisid, nt reisi-, keele- ja kultuurihuvi. Reisihimulistena said teoks kaks ühist reisi. Esimene Holland-Belgia-Luksemburg 2007. aasta mais ja Baierimaale 2010. Vahepeal üritasime sõita Itaaliasse, aga reisifirma ei saanud gruppki kokku, pakkus asendusreisi, mis ajaliselt mulle ei sobinud. Ja Elvi sõitis oma pojatütrega Annaga. Imetlusväärne, et ta reisis oma tervise kiuste. Enne Itaalia reisi sai ta aru oma haigusest, Baierimaale sõitsime pärast raske ravi läbimist.

Elvi Ulst lahkus meie hulgast 2017. aasta viimasel päeval. Tema ärasaatmine toimus Tartus Pauluse kirikus. Lõpliku rahu on Elvi Ulst leidnud Kuusalu kalmistul.

Oktoober 2019

Jüri Sepp, pikaagegne kolleeg

**PROFESSOR ELVI ULST (23.04.1934 – 31.12.2017)
IN MEMORIAM**

Elvi Ulst (Pajupuu) stammte aus einer bäuerlichen Familie im Landkreis Harjumaa. Sie hat das Institut für Finanzökonomie im damaligen Leningrad im Jahre 1956 abgeschlossen und begann direkt danach die akademische Karriere an der Universität Tartu. Den ersten akademischen Grad (Kandidat der Wissenschaften) hat sie im Jahre 1966 in Tartu erworben. Danach war sie als Dozentin (assoziierte Professorin) an der Universität tätig. Die Verteidigung der Doktordissertation folgte im Jahre 1989 in Leningrad und im nächsten Jahr wurde sie in Tartu zur Professorin gewählt. Nach der Pensionierung im Jahre 1998 setzte sie ihre berufliche Tätigkeit als wissenschaftliche Mitarbeiterin und Lehrbeauftragte bis zum Jahre 2005 fort.

Die Forschung und Lehrtätigkeit von Prof. Ulst war stets mit Finanz- und Kreditwesen verbunden. Als Professorin widmete sie sich insbesondere den finanzwissenschaftlichen Problemen auf der Kommunalebene. Sie veröffentlichte mehrere Lehrbücher, die noch heute in Gebrauch sind. In der Presse äußerte sie sich zu den aktuellen Problemen der Wirtschaftspolitik sehr aktiv. Als eine anerkannte Expertin war sie an Verwaltungsreformen beteiligt. Eine von ihren letzten Forschungsprojekten zum Thema „Einnahmen der Kommunen“ wurde von der Weltbank finanziert.

Prof. Elvi Ulst ist uns als eine lebensfreudige, reiselustige und humorvolle Kollegin in Erinnerung geblieben, die neben der akademischen Tätigkeit immer Zeit für ihre Kinder und Enkel hatte.

Jüri Sepp

PROFESSOR ELVI ULST (23.04.1934 – 31.12.2017)
IN MEMORIAM

Elvi Ulst (Pajupuu) was born in Ravila Municipality, Harju County. She graduated from the Faculty of Pedagogy of the Leningrad Institute of Finance and Economics in 1956 and attained the Candidate of Economics degree in 1966 (in Tartu) and PhD in Economics in 1989 (in Leningrad). Elvi Ulst worked as a senior laboratorian in the Faculty of Economics, University of Tartu during 1956–1960, as an assistant in the Department of Finance and Credit during 1960–1965, as a senior teacher during 1966–1967, as an associate professor during 1968–1990 and thereafter, as a professor. When the Division of Public Finance was formed, she continued to work there as an ad hoc professor and after retiring in 1998 both as a senior researcher as well as an adjunct lecturer until 2005.

The research of Professor Ulst was mainly related to economic analysis and finance, later on to public finance and researching the problems of local governments. She has published numerous teaching materials and publications in the field. Elvi Ulst actively participated in discussions in economic policy via media and was also active in practice, for instance, by being part of the expert committee of administrative reform in 1990. Out of the several applied research projects, the research on the revenue basis of Estonian local governments financed by the World Bank can be considered one of the most important ones.

Colleagues will remember Elvi Ulst as a witty lady with a keen interest in bridge and travelling as well as a devoted mother and grandmother.

Jüri Sepp

EMERIITPROFESSOR DR. RER. POL. MANFRED O. E. HENNIES
(10.09.1938 – 18.10.2019)
IN MEMORIAM

Manfred Oskar Eitel Hennies sündis Saksamaal Berlinis 10. septembril 1938 kondiitri-pagarmeistri pojana. Tema isa oli kondiitri- ja kohvimaja omanik ning kõrge kvalifikatsiooniga diplomeeritud pagarmeister. Perekond elas sama maja teisel korrusel.

Veebruaris 1958 lõpetas Manfred Berliini Tannenbergi Gümnaasiumi. Aastatel 1958–1964 oli ta Berliini Vaba Ülikooli Rahvamajandusõpetuse valdkonna üliõpilane. Veel enne stuudiumi lõpetamist diplomeeritud rahvamajanduse asjatundjana oli ta aastatel 1963–1969 professor dr Carl Föhli¹ teaduslikuks assistendiks Berliini Vaba Ülikooli (VÜ) Majanduspoliitika teooria instituudis. Alates aastast 1966 oli Manfred O. E. Hennies seotud Berliini VÜs ka õppetöoga.

1969. aastal kaitses ta doktorikraadi (Dr. rer. Pol.) väitekirja teemal: „Majanduspoliitiliste eesmärgikogumite teostatavusest“. Sel perioodil avaldas ta koos oma doktoriväitekirja juhendajaga põhjaliku käsiraamatu.²

Dr. Manfred O. E. Hennies oli 1969–1977 Saksa Autotööstuse Liidu Rahvamajanduse plaanimise, tooraine ja väliskaubanduse osakonna juhataja. Sel ajal ilmus ka tema oluline raamat.³ Pärast oma tegevust tööstuse valdkonnas vahetas ta rahvamajandussektorit ja oli aastatel 1978–1986 Kaubandusliku Äri-tegevjuhtimise Haigekassade Liidu Hesseni Liidumaa liige.

Eelneva kõrval oli Dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies:

- alates aastast 1973 kuni 1986. aasta alguseni õppetööl Johann Wolfgang Goethe-nimelise Frankfurti Ülikooli (Main) majandusteaduskonnas, andes seal ainet „Makromajanduslik küberneetika“ ja

¹ Carl Föhl (2.08.1901–19.02.1973) oli saksa uuskeynesianismi oluline esindaja ja teda peetakse kaasaja majanduse ringlus-, konjunktuuri- ja ümberjaotamisteooria uuringute rajajaks. Lisaks rajas ta teooria, mis võimaldab ettevõtetele tarbijatele täielikku ettemaksu kasutada. Teda tunnustasid nii Joseph Schumpeter kui John Maynard Keynes. Ühtlasi peetakse teda ka nn saksa J. M. Keynes'iks (5.06.1883–21.04.1946), kes oli silmapaistev briti majandusteadlane ning kelle ideed ja teooriad muutsid makroökonoomika fundamentaalseid arusaamu ning valitsuste majanduspoliitikat.

² Föhl, Carl; Hennies, Manfred. Vermögensbildung in Arbeitnehmerhand, Schriftenreihe „Politik in unserer Zeit“, Band 2. Pfullingen 1966

³ Hennies, Manfred O. E. Das nicht so magische Polygon der Wirtschaftspolitik. Berlin 1971

- ajavahemikul 1981–1986 õpetas ta Wiesbadeni Valitsemise Rakendus-
ülikoolis õppeainet „Üldine majandusõpetus“.

Alates 15.02.1986 kutsuti Manfred Hennies Kieli Rakendusülikooli Majandus-
valdkonda professoriks, kus ta õpetas ainet „Üldine rahvamajandusõpetus“.

Pärast üleminekut Kieli võttis ta kohe kuni aastani 1990, tuginedes oma kogemustele
avalikus sektoris, vastu vastutava liikme ameti Ettevõtetmajanduslike Rakendus-
ülikoolide Ühenduses.

Kieli Rakendusülikooli kõrval õpetas ta Saksamaal:

- aastatel 1986–1997 veel Maini äärsel Frankfurti Pangandusakadeemias ja
Schleswig-Holsteini Majandusakadeemias, põhiliselt ainet „Üldine rahva-
majandusõpetus, arvestades pangandust“;
- ajavahemikul 1989–1991 Christian-Albrechtsi-nimelise Kieli Ülikooli
õigusteaduskonnas sealsetele juuraüliõpilastele ainet „Majandusteadus
juristidele“;
- aastatel 1997–2005 Rendsburgi Panganduse Ametiakadeemias ainet „Üldine
rahvamajandusõpetus, arvestades pangandust“;
- ka Lübecki Pangandusakadeemias.

Õppejõutegevuse kõrval Saksamaal pidas ta külalisloenguid ka teistes riikides:

- Ungaris, Budapestis (1990) ja
- alates 1991. aastast oli Manfred Hennies aeg-ajalt külalisõppejõuks Eestis,
seda nii Tallinnas, Tartus kui Pärnus.

Alguses olid loenguteemadeks „Majanduskordade transformatsiooni-siirdamise üldised
küsimused“, hiljem „Üldine majanduspoliitika, eriti rahapoliitika ja välistmajandus“. ⁴
Õppejõutegevuse kõrval ilmus professor Manfred Hennies'i kolmeosaline õpikute sari.

Nn blokk-loengutega „Majanduskordade transformatsioon, raha ja välistmajandus“ oli
doktor Hennies ajavahemikus 1993–2000:

- lühiajaliselt külalisõppejõud ka Venemaal Moskva Riiklikus Rahandus-
akadeemias;
- F. Scorina-nimelises Gomeli Riiklikus Ülikoolis (Valgevene) ja
- Doni-äärses Rostovi Riiklikus Ülikoolis (Venemaa).

Sellele järgnesid aastatel 2000–2006 kahlenädalased loengud Soomes, Vaasa
Ärimajanduse Instituudis (teemadeks: „Üldine ettevõtte- ja rahvamajandusõpetus
/alusõppena/“ ning „Raha ja välistmajandus /algõpetusena/“).

⁴ Hennies, Manfred O. E. Allgemeine Volkswirtschaftslehre für Betriebswirte, Band 1: Grundlagen, Wirtschaftsfürdungen, Wirtschaftskreislauf, Agrarwirtschaft. Berlin 1987, 2003; ... Band 2: Marktformen und Produktionplanung. Berlin 1987, 1998; ... Band 3: Geld, Konjunktur, Außenwirtschaft, Wirtschaftswachstum und Verteilung. Berlin 1989, 2003;

M.R.: neid õpikuid ja muud majandusalast kirjandust on professor Henniesi poolt ka Eesti ja teiste
riikide ülikoolide raamatukogudele kingitud.

Professor dr. Manfred O. E. Hennies emeriteerus Kieli Rakendusülikoolis märtsis 2004, kuid kuni suvesemestri lõpuni 2010 võttis seal ikka veel eksameid vastu. Ka seejärel oli professor Hennies jätkuvalt aktiivne nii õpetamisel kui uurimustöös.

Koostöös allakirjutanuga ilmus 2017. aastal Hamburgis (Saksamaa LV) mahukas saksakeelne lühiaartiklite teaduskogumik-raamat.⁵ Lisaks ilmus ka professor Henniesi raamat.⁶

Väljapaistva panuse andis Manfred O. E. Hennies alates aastast 1996 igal aastal Eestis Värskas toimunud rahvusvahelise majanduspoliitika teaduskonverentsil osalejana-kaaskorraldajana ⁷ ning ka käesoleva teadusajakirja toimetuskolleegiumi liikmena (2007–2015) ja ühe olulise toimetajana (alates 2016). Ta on palju kordi kirjutanud meie ajakirjale sisuka, aga samas ka aktuaalseid majandusprobleeme tõstatava Sissejuhatuse ning teinud tänuväärset tööd meie konverentsi ja ajakirja tutvustamisel Saksamaal, Austrias ja Šveitsis. Manfred Hennies on osaliselt ka meie ajakirja nime ristiisa. Ajakirja suurepärase koostöö Berlini Teaduskirjastusega tekkis tänu Manfredi varasematele kontaktidele nimetatud kirjastusega.

Samuti on ta olnud tänuväärne külalisõppejõud nii Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) majandusteaduskonnas kui Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonnas, aga samuti TÜ Pärnu Kolledžis, büroos Mainor, külaline Eesti Raadios ja mujal Eestis. Aastal 2004 TÜ Pärnu Kolledži ees avatud skulptuuri „Päikesekell“ tegemist toetas heldelt ka Manfred O. E. Hennies.

Manfred, kes on rohkem kui kolmkümmend korda (sageli koos abikaasa Monika ja kord /1992/ ka tütre Bettinaga) Eestit külastanud, tundis suurepäraselt Eesti geograafiat, kultuuri ja ajalugu ning rohkelt muudki. Tal oli Eestis palju häid sõpru ja kolleege. Monika ja Manfred olid alati oodatud külalised allakirjutanu kodus Pirita-Kosel Tallinnas, metsatalus Lääne-Virumaal ja Pärnu korteris.

Augustis 1999, kui allakirjutanal 50 eluaastat täitis, viibisid Monika ja Manfred järjekordselt Eestis ning istutasid selle tähtpäeva puhul Kaasiku metsatalu vastrajatud pereparki ⁸ noore kuuse, mis on jõudsalt kasvanud ja tänaseks ca 12-13 meetri kõrgune. Ilus puu, mälestus Manfred'ist! Kevadel 2020 leiab selle kuuse lähedale kindlasti koha ka noor tamm – Manfred'i auks ja meenutusteks!

Aastal 2010 annetas Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži tollane direktor (2009–2018) Henn Vallimäe meie Värskas toimunud konverentsi ajal professor dr Manfred O. E. Hennies'ile tulemusriikka koostöö eest kolledži „Kuldmärgi“ ning samal ajal anti talle

⁵ Hennies, Manfred O. E.; Raudjärv, Matti. Internationale Gespräche über Wirtschaftspolitik im Rahmen einer Konferenzreihe in Estland. Norderstedt 2017, 133 lk.

⁶ Hennies, Manfred O. E. Wirtschaftspolitik im Kreislaufgeschehen. Norderstedt 2017, 257 lk.

⁷ Meie teaduskonverentsid Värskas olid kindlasti nendeks sündmusteks, kus Manfred leidis enesele palju sõpru ja tuttavaid nii Eesti kui teiste riikide ülikoolidest.

⁸ Nn perepark rajati allakirjutanu juubelitepo päeval sõprade poolt. Monikal ja Manfredil oli võimalik Eestisse tulla, Tallinnas, metsatalus ja mujal alles paar nädalat hiljem viibida.

ka Tartu Ülikooli rektori Alar Karise poolt allkirjastatud Tartu Ülikooli auaadress. Manfred oli väga tänulik nende tunnustuste eest.

Kui Eesti Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves 2015. aasta mais riigivisiidil Saksamaa LV külastas ja Kielis viibis, oli ka emeritprofessor dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies Saksa riigi poolt vastuvõtule kutsutud ning tal oli võimalus meie presidendiga Eesti-Saksa ülikoolide vahelisest koostööst rääkida. See kohtumine ja vestlus röömustas mõlemat poolt.

2018. aasta septembris pühitses Manfred tagasihoidlikult oma 80. sünnipäeva.⁹ Allakirjutanul oli hea võimalus augustis-septembris (21.08 – 2.09.2018) teda ja Monika't nende kodus Warderis külastada ning Manfred'it juubeli puhul õnnitleda. Ühe päeva veetsime laevareisil ja Helgoland'i saarel, viibisime ka Eckernfördes, külastasime Manfredi tütre Bettina perekonda Frankfurt'is (Main), olime imekaunis Limburgi linnas (seal abiellusid Monika ja Manfred) ja külas seal lähedal elaval Monika õe perel (Annemari ja Karl), Rendsburgis, Kielis jm. Kõik oli suurepärase.

Ka juunis 2019 külastas allakirjutanu koos oma ema Salme'ga Manfred'it ja tema abikaasa Monika't. Kõik koos külastasime mitmeid Schleswig-Holsteini Liidumaa linnu (Eckernförde, Friedrichstadt /seal oli tore laevareis linna kanalitel/, Kiel, Nortorf, Rendsburg) ja looduskauneid paiku (Schönberger Strand jmt). Oli ilus ja eriti emale kaunis ning meeldejään reis. Samas kogesin, et Manfredi tervis oli ca aasta jooksul mõneti halvenenud ning ta lootis järgmisele operatsioonile.

Suurepärase aeg Saksamaal – 4.-11. juuni 2019 – see oli paraku meie viimane nn silmast-silma kohtumine – röömus taasnägemine Hamburgi lennujaamas, ühised jutud, söömaajad koduses talveaias, meenutused, väljasõidud, külastused-kohtumised, ajaveetmine Manfredi ja Monika suurepäraselt kujundatud koduaias, ka tulevikumõtted ...

Ta saatis koos Monikaga meid emaga lahkumisel ka Hamburgi lennujaama lennukile. Olime kõik kurvad. Hüvastijätt oli siiski optimistlik – kohtume peatselt jälle: Eestis konverentsil, puhkusel!? Saksamaal stažeerimisel, puhkusel!? Manfred'ile oli jäänud veel nädal ja neli kuud ...

Me vestlesime temaga küll veel korduvalt telefonitsi, kuid Manfred oli alati äärmiselt kurb. Siiski tundis ta alati huvi – kuidas edeneb meil järgmise konverentsi ettevalmistamine ning ajakirja koostamine. Samas õnnitles ta allakirjutanut südamlikult 70-juubeli puhul (5. august 2019). Minu isa Arvedi (Manfred kutsus teda papa'ks) kalmule Amblas ta aga kahjuks enam ei jõudnud. Küll oli aga Arved Manfredil Warderis külas 1995. aasta suve hakul kui allakirjutanu oma kolmekuulist stažeerimist Saksamaa ülikoolides (Kiel, Osnabrück, Paderborn) lõpetas ning seejärel isaga koos läbi Põhja-Saksamaa, Taani, Rootsi ja Soome nn puhkuseraisina tagasi koju, Eestisse sõitsime (olin Manfredi asjatundliku nõu ja abiga VW-väikebussi otnud).

⁹ Sel puhul on ajakirjas „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ numbris 1-2/2018 eesti, saksa ja inglise keeles lk 101-110 asjakohane kirjutis avaldatud.

See, et rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud Elsevier-Scopus Nõukogu on meie ajakirja aktsepteerinud (e-kiri – 2. juunil 2019) ja tunnustanud ning et ajakiri-artiklid alates 2019. aastast nende andmebaasi kuuluvad (samuti seejärel ETISe tasemele 1.1 jõudmine¹⁰), on ka Manfredi tubli töö tulemus olnud. Kindlasti ta rõõmustas selle üle kui Scopus ka temale vastava e-kirja saatis (24.09.2019).

Kui meie ajakirja toimetajad 15. oktoobri 2019 pärastlõunal Tallinnas konverentsi ja ajakirja arenguid arutasid (vt ka lk 8 joonealune), ei osanud nad arvata, et sõbral ja välistoimetajal Manfred' il oli vähem kui kolm päeva veel elada jäänud ...

Paraku oli saatus karm ja 18. oktoobri hommikul 2019 lahkus emeriitprofessor dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies oma ilusas kodus Warderis, Dorfstrasse 29 (Warderi küla asub ca 30 km Kielist edelas).

Hüvastijätt lugupeetud emeriitprofessor dr. rer. pol. Manfred Oskar Eitel Hennies'iga toimus 1. novembril 2019 kell 14.00 (saksa aeg)¹¹ Saksamaa LVs Schleswig-Holsteini Liidumaal, tema kodupiirkonna keskuse Nortorf'i kesklinnas, vana kalmistu kaasaegses kabelis.

Avaras kabelis oli tooliridade ette paigutatud Manfredi põrm urniga ja suuremõtmeline foto-portree, paljud kaunid lilled ja lindid hüvastijättudega, taustaks kõlas vaikne muusika. Tunnisel tseremoonial peetud kõne oli paljuhõlmav, sisukas ja südamlük. Kõne keskel kõlas mõtisklev viis ühelt Manfredi saksa lemmiklauljalt, populaarselt Udo Lindenberg'ilt: „Hinter'm Horizont geht's weiter...“, lõppakordiks oli tenori, klassikatähe Andrea Bocelli esitus: „Time to say Goodbye“, itaalia keeles (sellised oli Manfredi soovid!).

Manfredit olid tulnud saatma tema lähedased, paljud sõbrad, naabrid, tuttavad, küla-rahvas. Teiste seas oli Manfredile austust avaldamas ka kolleeg, emeriitprofessor dr Armin Rohde Greifswaldi Ülikoolist, kes oli Manfred'iga pikka aega head koostööd teinud ning ka meie majanduspoliitika teaduskonverentsidel Eestis 20. korral osalenud.

Hüvastijätule järgnes koosviibimine Manfredi kodukülas Warderis, järveäärses suurepärases küla restoranis „Zum Assmus“ (e. k.: „Assmuse juures“) ja hiljem lähedaste ringis Manfredi kodus.

Ka allakirjutanul oli au oma kauaaegse unustamatu sõbra ja kolleegi ärasaatmisel viibida¹², tema lähedastel, sõpradel ja kolleegidel leinas kätt suruda, neid tervitada, vestelda ja head Manfredit mälestada.

Kokkuvõttes – tseremoonia oli ilus, väärikas ja hinge minev!

Järgnev samuti – veelkordne Manfredi meenutamine ja paratamatuse tunnistamine ning samas – Elu läheb edasi ja Manfred jääb meiega!

* * *

¹⁰ ETIS – Eesti Teadusinfo Süsteem: teaduspublikatsioonide tase 1.1 on kõrgeim, mida on võimalik saavutada ja see on Eestis suhteliselt vähestel publikatsioonidel, sh sotsiaalteadustes ja majandusteadustes.

¹¹ Ka paljud Manfredi sõbrad Eestis süütasid samal ajal (kell 15.00, eesti aeg) küünlad tema mälestuseks! See oli allakirjutanu tagasihoidlik soov ja ettepanek.

¹² 3. novembri öösel, pärast teekonda Warder-Nortorf-Hamburg läbi Helsingi Tallinnasse, ja seejärel koju Pirita-Kosele tagasi jõudes, ootas ees hea sõbra ja venna Manfredi viimane kiri allakirjutanule:

„**Lebe wohl, mein lieber Bruder!** /eesti keeles: Ela hästi, mu kallis vend!/- **Manfred**“

Prof dr. rer. Pol. Manfred Oskar Eitel Hennies'i tuhaga urn maeti perekonna kitsas ringis 7. novembril Oberurseli väikelinnas (Taunuse piirkond Kesk-Saksamaal) oma ema ja isa juurde sealsel kalmistul.

* * *

Manfred'it jäid leinama tema abikaasa Monika oma tütre Jasmin'iga, tütar Bettina ja Michael, tütar Sandra ning lapselapsed Laura ja Alicia, paljud sõbrad, kolleegid, naabrid ja tuttavad.

Samuti hulk sõpru, kolleege ja tuttavaid ka Eestist.

Oktoobris-novembris, 2019

Tallinnas, Pirita-Kosel

Puhka rahus, kallis sõber ja hea kolleeg!

Sinu Matti Raudjärv ja ema Salme (*mutti*),

Mari-Liis ja Julius Marcus

Sügava kurbusega mälestavad emeriitprofessor Manfred O. E. Hennies't sõbrad, kolleegid ja koostööpartnerid Eestist ning mujalt (Georgia, Saksamaa LV, Ungari, Venemaa jt):

- ajakirja toimetaja Üllas Ehrlich (TTÜ);
- ajakirja toimetaja Sulev Mäeltsemees (TTÜ);
- ajakirja toimetaja-konsultant Ruth Tammeorg (TÜ Ametiühing);
- tänane toimkondade (ajakiri ja konverents) sekretär Kaarin Birk (TTÜ raamatukogu);
- ajakirja toimetuskollegiumi liige, paljude artiklite autor ja kaasautor ning alates 1999. aastast alates 20 korda meie konverentsidel (Värska, Jäneda) osaleja, pikaajaline koostööpartner emeriitprofessor dr Armin Rohde¹³ (Greifswaldi Ülikool, Saksamaa LV);
- ajakirja toimetuskollegiumi liige, paljude artiklite autor ja kaasautor ning meie konverentsidel (Värska, Jäneda) rohkem kui 10-kordne osaleja, pikaajaline koostööpartner emeriitprofessor dr. Peter Friedrich (Müncheni Bundeswehri Ülikool, Saksamaa LV; TÜ);
- ajakirja toimetuskollegiumi liige, paljude artiklite autor ja kaasautor ning meie konverentsidel (Värska) osaleja, pikaajaline koostööpartner emeriitprofessor dr Mart Sõrg (TÜ);
- ajakirja toimetuskollegiumi liige, mitmete artiklite autor ning meie konverentsidel (Värska) osaleja, emeriitprofessor dr Enno Langfeldt (Kieli Rakendusülikool, Saksamaa LV);

¹³ Professor Armin Rohde on ka allakirjutanule mitmel stažeerimisel Greifswaldi Ülikoolis alati nõu ja jõuga abiks olnud. Ta on ka TÜ Pärnu Kolledžile palju majandusosalast kirjandust kinkinud. Ka Manfred O. E. Hennies kinkis TÜ Pärnu Kolledžile hulgaliselt õppekirjandust. Kõige selle eest neile veelkord palju tänu!

- ajakirja toimetuskolleegiumi liige, paljude artiklite autor ja kaasautor ning meie konverentsidel (Jänedal) osaleja, dr Klaus Schrader (Kieli Maailmamajanduse Instituut, Saksamaa LV);
- ajakirja toimetuskolleegiumi liige, meie konverentsidel osaleja (Jänedal), professor dr Irina Gogorishvili (Tbilisi Riiklik Ülikool, Georgia);
- ajakirja toimetuskolleegiumi liige, pikaajaline koostööpartner professor dr Stefan Okruch (Andrassy Gyula Budapesti saksakeelne Ülikool, Ungari);
- konverentside ja ajakirja toetaja, konverentsidel (Jänedal) osaleja ja mitmete artiklite autor professor dr Wolfgang Eibner (Jena Rakendusülikool, Saksamaa LV);
- konverentside ja ajakirja toetaja, konverentsidel (Jänedal) osaleja ja mitmete artiklite autor dr Claus-Friedrich Laaser (Kieli Maailmamajanduse Instituut, Saksamaa LV);
- ajakirja autorid ja retsensendid (aastatel 1984, 1994–2019);
- saksa keele tõlkija-tõlk Jänedal konverentsil – Toomas Metsis (vabakutseline; Tallinn-Merivälja);
- 2019. aastal juba 27. korda (sellest 20 korda Värskas ja seitsmendat korda Jänedal) toimunud rahvusvahelise majanduspoliitika-alase teaduskonverentsi korraldustoimkond;
- Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna kolleegid;
- Tartu Ülikooli majandusteaduskonna kolleegid;
- Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži endine direktor (2009–2018) Henn Vallimäe (Tallinn; Muhu saar), kes on koos varalahkunud TÜ rektori (2012–2017) Volli Kalm'uga meie ajakirja ja konverentside toetajad-tunnustajad olnud;
- ajakirja ja konverentsiga koostööd teinud kolleegid Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžist;
- Värskas Sanatooriumi kollektiiv (juhataja Vello Saar, pearaamatupidaja Viktoria Laanelind, hotelli perenaine Kaja Linnus jt);
- sõbrad-tuttavad:
 - Terje Kaaret (Pärnu; varem ühing „Teadus“);
 - Hillar Kala (Tallinn, Tõrva; varem büroo „Mainor“);
 - Kaie Kerem (Tallinn-Mustamäe; varem TTÜ majandusteaduskond);
 - Tiina Kreman (Tartu-Annelinn; varem Tartu Linnavalitsus);
 - Ants Laos (Lääne-Virumaa, Haljala vald, Võsu; endine tootmisjuht ja mitmekordne minister, EOK liige);
 - Enn ja Margit Leppik (Tartumaa, Kambja vald, Ülenurme alevik; Enn – M. R. pinginaaber ja sõber Rakvere 1. Keskkooli / tänane Rakvere Gümnaasium / kuuendast klassist tänaseni; varem TÜ);
 - Eino ja Virve Loo (Tallinn, Pirita-Kose, M. R. naabrid aastast 1966);
 - Liivi Lukas ja Tiit Tammar (Rakvere; mõlemad Rakvere Muusikakool; Tiit – M. R. naaber Rakvere päevilt /1955–1965 ... , sõber siiani!);
 - Andres Mandre (Lääne-Virumaa, Tapa vald, Karkuse küla, Raja talu; M. R. naaber maakodus);
 - Juta Noorkõiv (Hiiumaa, Kärkla-Putkaste; varem Kärkla Gümnaasium);
 - Jaanus ja Natalja Palm (Järvamaa, Järva vald, Reinevere küla, Vana-undiaugu talu; M. R. naaber naaberküllast);

- Priit Potisepp (Tallinn-Brüssel; varem, TTÜ üliõpilasena /lõpetas majandusteaduskonna 1993/ üks õppeaasta vahepealseid õpinguid Kieli Rakendusülikoolis prof. dr. rer. pol. Manfred O. E. Henniesi jmt professorite juures /allakirjutanu soovitus/, hiljem Eesti Statistikaameti peadirektor /2004–2012/, praegu kolmandat aastat Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi rahandusdiplomaat Brüsselis);
 - Siiri Reiljan (Valga; varalahkunud kolleegi, sõbra ja meie ajakirja endise toimetaja, emeriitprofessor Janno Reiljani /elas 1951–2018/ lesk);
 - Helgi-Annika Reisenbuk (Harjumaa, Lääne-Harju vald, Keelva küla, Mardi talu; varem TTÜ majandusteaduskond);
 - Jaak Tamberg (Tallinn-Mustamäe; ka Laitse, Saue vald, Harjumaa; varem TTÜ majandusteaduskond);
 - Tiia Tiido /Teras/ (Tallinn, Pirita-Kose, M. R. naaber aastast 1966; varem Eesti Kontsert);
 - Tiit ja Epp Õim (Lääne-Virumaa, Haljala vald, Augu talu; M. R. sõber ülikooliajast; varem ENSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituut, ENSV Plaanikomitee, Liviko AS)
- rahvusvahelistel majanduspoliitika teaduskonverentsidel Värskas osalenud, kes Manfred'iga paljude aastate vältel kokku puutusid (sh varasemad toimkondade liikmed ja sekretärid, sh pikka aega meiega koostööd teinud Ülle Maidla /TÜ majandusteaduskond/), tema sisukaid ettekandeid ja tuliseid ning emotsionaalseid diskussioone kuulasid ning muidu temaga suhtlesid.

M. R.: Allakirjutanuna usun, et kindlasti on kõigile kohtumistest Manfred O. E. Hennies'iga igati meeldivad ja sõbralikud muljed-mälestused jäänud.

* * *

P.S.:

Novembris 2019 oleks möödunud 30 aastat Manfredi ja allakirjutanu esimesest kohtumisest-tutvumisest ja ligi paaritunnisest sõbralikust vestlusest Kielis, Kieli Rakendusülikooli majandusvaldkonna dekaani kabinetis¹⁴ (just oli Berliini müür langenud!) ning sellele järgnenud pikaajalisest ja suurepärasest sõprusest. Manfred oli väga heatahtlik ja toetav sõber ning südamlik inimene. Ta oli inimlik kolleeg. Ta oli tõeline härrasmees-džentelmen, arukas ja helde inimene.

¹⁴ Selle vestluse alusel järgnesid teised läbirääkimised ning sügisel 1990, kui Kieli Rakendusülikooli (Kieli RÜ) majanduse valdkonna-teaduskonna delegatsioon (14 inimest, professorid ja üliõpilased; sh ka Manfred O. E. Henniesi eesotsas dekaan Dieter W. P. Kaerger'iga Eestit, Tallinna Linnavalitsust (eestvedajaks Kieli Linnavalitsuse välissuhete juht ja Kieli RÜ professor Jürgen Spickhoff /Jürgen oli heades suhetes ka Eesti Vabariigi hilisema Presidendi Lennart Meri ja paljude eesti kirjanike ning kultuuritegelastega/) ja Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonda külastas, sõlmiti Kieli RÜ majandusvaldkonna ja TTÜ majandusteaduskonna vahel koostööleping. Kieli RÜ poolt nimetati eestvedajaks-koordineerijaks professor Manfred O. E. Hennies, TTÜ poolt allakirjutanu. See lepingupõhine koostöö toimis seni, kuni allakirjutanu siirdus 1998. aasta sügisel tööle Tartu Ülikooli majandusteaduskonda. Sisuline inimestevaheline koostöö küll jätkus, kuid kitsamas ringis (eeskätt just Manfred'iga, aga ka mõnede tema lähedaste kolleegide ja sõpradega), kuid Eesti poolt esindas edaspidi paraku vaid Matti Raudjärv, aeg-ajalt lisandusid ka mõned inimesed TTÜ majandusteaduskonnast, TÜ majandusteaduskonnast ja TÜ Pärnu Kolledžist.

Manfred oli kui meie perekond Raudjärve liige, ta oli justkui minu vanem vend! Temagi kutsus mind oma vennaks (saksa keeles – „Bruder“; mõnikord nimetas ka – „Brüderchen“, eesti keeles – vennas, vennake) ja minu ema-isa – mutti-papa! Alati õnnitles ta neid sünnipäeva ning muude tähtpäevade-pühade puhul, ja ka vastupidi! (Manfredi vanemad ja vend on ammu lahkunud).

Allakirjutanu on siiralt tänulik sisuka ja heatahtliku sõpruse eest – on, mida mäletada! Lühike ühisartikkel, mis on meie ajakirja käesolevas numbris avaldatud, osutus kahjuks sõber Manfredi viimaseks teaduskirjutiseks! Ta osales küll enamikel nn Värska konverentsidel, kuid nn Jäneda konverentsidele ta paraku ei jõudnud, kuigi lootused olid järgmisele, 2020. aasta XXVIII rahvusvahelisele teaduskonverentsile pandud ... !

Lootsime veel koos Manfred'iga minu suitsusaunas vihelda, seejärel aias kamina ees istuda-vestelda ja üht-teist maitsvat pruukida ... ! Saun, ka soome saun, oli pea alati Eestit külastades üks tema lemmikkohti, samuti Lahemaa (sh Altja, Viru raba, Võsu-Käsmu, Palmse, Sagadi, Vihula, Karepa jt), Lääne-Eesti saared, Kagu-Eesti (sh Võru, Haanja, Värska, Seto talumuuseum, Piusa koopad, Taevaskoda jt), Haapsalu, Narva, Pärnu, Tartu, Viljandi, allakirjutanu Kaasiku metsatalu Lääne-Virumaal, Rakvere ja linnusevaremetega Vallimägi, Tallinn (sh eriti vanalinn oma arhitektuuri, tänavate, kohvikute, antiigipoodide ja inimestega), Pirita-Kose, Kloostrimets, Metsakalmistu, Peipsi, Keila-Joa, Jägala juga ja paljud teised kaunid kohad Eestimaal!

Justkui saatuse sõrmena tuleb võtta Manfredi juttu kui ta juba 10-20 aastat tagasi meie ühiste vestluste käigus avaldas mõnikord mõtet, et talle piisab kui ta elab 80-aasta vanuseks!?

Muuhulgas oli Manfred enne emeriteerumist Kieli Räkendusülikoolis pikki aastakümneid ka amatöörpiloot (sertifikaadi kehtivuse säilivus nõudis igal aastal kindlate lennutundide sooritamist)! Neist lennutundidest ca paar tundi pühendas ta neljakohalise lennumasinaga 1991. aasta suvel (juuni lõpus) Kieli Nädala (Kieler Woche) ajal Schleswig-Holsteini Liidumaa kohal peaaegu pilvitus taevas allakirjutanule ja tema tütar Mari-Liis'ile. Oli tore ja meeldejääv sündmus-elamus!

Manfredil oli rikkalik raamatukogu, sh palju väärtuslikku erialast kui ka muud kirjandust, eriti aga väga häid ajaloo raamatuid.¹⁵ Alates allakirjutanu esimesest stažeerimisest Kielis olid Manfredi raamatukogu riitlulitel ka allakirjutanu mõõdetelt suured ja kaalult rasked sõnaraamatud: Eesti-saksa ja Saksa-eesti. Neid oli Kielis ja mujal Saksamaal viibides ikka vaja kasutada ja siis ei olnud

¹⁵ Manfred'il oli ka teisi huvisid-hobisid:

- kunst (maal ja minigraafika /sh eesti kunstnikud, näiteks Johannes Uiga, Viive Tolli/, miniskulptuur /näiteks, saksa skulptor ja graafik Heinz Janke, tema skulptuurid Manfredi koduaias ning toas/ ja -plastika jt);
- vanakraam-tarbeesemed (sh Eestist), minitehnika (sh sõjandus jm);
- loomad (kunagine belgia lambakoer Deisi, kes Manfredi loengute ajal teda rahulikult ja kannatlikult kabinetis-büroos ootas!; koduaias: pesakastid siilidele ja ca 15, valdavalt omatehtud pesakasti erinevatele lindudele);
- aiakujundus (taimed ja kivid /neid vedas ta jalgrattal paljude aastate vältel ümbruskonna loodusest koju kui sõitis ja koera jooksupäevade aeda, koos valgustuse ja voolavaringleva veega; ühe, ca võrkpalli suuruse kivi, tassis ta isegi Põhja-Norrast koju!);
- nn tugitooli sport (eeskätt jalgpall ja poks!);
- reisimine (külastas paljusid riike erinevates ilmajagudes, viimasel ajal igal aastal 2-3 reisi);
- kaminapuude tegemine!

Kõik see võttis kindlasti mitte vähe aega ja muid ressursse, aga ta tuli kõigega rahulolevalt ning rõõmsalt toime!

midagi liigset tarvis Eestisse tagasi viia ega Eestist kaasa võtta. Need ootasid mind juba ees, sest teadsin alati – tulen siia kindlasti tagasi ja mul läheb neid sõnaraamatuid siin, Saksamaal, vaja!

Olen õnnelik meie pikaajalise, sündmuste- ja muljeterohke ning kustumatu sõpruse ja viljaka koostöö üle. Olen tänulik Manfredi (ja ka tema lähedaste) külalislahkuse ja abivalmiduse eest! Tänan kõige eest!

M. R.

**PROFESSOR EMERIT. DR. RER. POL.
MANFRED O. E. HENNIES (10.09.1938 – 18.10.2019)
IN MEMORIAM**

Manfred Oskar Eitel Hennies wurde am 10. September 1938 in Deutschland, Berlin, als Sohn eines Konditor-Bäckermeisters geboren. Seine Eltern waren Besitzer einer Konditorei mit angrenzendem Kaffeehaus. Die Familie wohnte im Obergeschoss des gleichen Gebäudes.

Im Februar 1958 absolvierte Manfred das Berliner Tannenberg-Gymnasium. In den Jahren 1958–1964 war er Student der Volkswirtschaftslehre an der Freien Universität Berlin. Noch vor dem Abschluss des Studiums zum Diplom-Volkswirt, war er in den Jahren 1963–1969 wissenschaftlicher Assistent von Professor Dr. Carl Föhl¹ am Institut für Theorie der Wirtschaftspolitik der Freien Universität Berlin (FU). Ab dem Jahr 1966 war Manfred O. E. Hennies mit Lehraufträgen an der FU Berlin betraut.

Im Jahre 1969 promovierte er zum Doktor (Dr. rer. pol.). Das Thema der Dissertation lautete „Zur Realisierbarkeit eines wirtschaftspolitischen Zielbündels“. In dieser Periode veröffentlichte er zusammen mit seinem Doktorvater ein umfangreiches Handbuch.²

Dr. Manfred O. E. Hennies war in den Jahren 1969–1977 als Leiter der Abteilungen Volkswirtschaft, Rohstoffe und Außenhandel im Verband der Deutschen Automobilindustrie e. V. (VDA) tätig. In dieser Zeit erschien auch sein bedeutendes Buch.³ Nach seiner Tätigkeit im industriellen Bereich wechselte er den Volkswirtschaftssektor und war in den Jahren 1978–1986 Mitglied der kaufmännischen Geschäftsführung der Landesstelle der Kassenärztlichen Vereinigung des Bundeslandes Hessen.

Neben den vorher aufgeführten Tätigkeiten war Dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies:

- ab dem Jahr 1973 bis zum Anfang 1986 an der Johann Wolfgang Goethe-Universität in Frankfurt am Main mit Lehraufträgen im Bereich Wirtschaftswissenschaften im Fachgebiet „Makroökonomische Kybernetik“ tätig und
- unterrichtete in den Jahren 1981–1986 an der Verwaltungsfachhochschule Wiesbaden das Studienfach „Allgemeine Grundlagen der Wirtschaftstheorie und Wirtschaftspolitik“.

¹ Carl Föhl (2.08.1901–19.02.1973) war ein bedeutender Vertreter des deutschen Neu-keynesianismus und wird als Gründer der zeitgenössischen Forschung zur Zirkulations-, Konjunktur- und Umverteilungstheorie betrachtet. Zudem hat er eine Theorie gegründet, die es den Unternehmen ermöglicht, die vollständige Vorauszahlung des Konsumenten anzuwenden. Er wurde sowohl von Joseph Schumpeter wie auch von John Maynard Keynes anerkannt. Zugleich wird er auch als der sog. deutsche J. M. Keynes (5.06.1883 – 21.04.1946) angesehen, der ein hervorragender britischer Wirtschaftswissenschaftler war, dessen Ideen und Theorien das fundamentale Verständnis der Makroökonomie und die Wirtschaftspolitik der Regierungen erheblich verändert haben.

² Föhl, Carl; Hennies, Manfred. Vermögensbildung in Arbeitnehmerhand, Schriftenreihe „Politik in unserer Zeit“, Band 2. Pfullingen 1966

³ Hennies, Manfred O. E. Das nicht so magische Polygon der Wirtschaftspolitik. Berlin 1971

Ab 15.02.1986 wurde Manfred Hennies zum Professor des Wirtschaftsfachbereiches an die Fachhochschule Kiel berufen, wo er das Fach „Allgemeine Volkswirtschaftslehre“ unterrichtete.

Nach seinem Umzug nach Kiel, übernahm er dort bis 1990, basierend auf seinen Erfahrungen im öffentlichen Sektor, das Amt des geschäftsführenden Präsidialmitgliedes der Betriebswirtschaftlichen Fachhochschulgesellschaft.

Neben der Fachhochschule Kiel unterrichtete er in Deutschland:

- in den Jahren 1986–1997 auch an der Bankakademie in Frankfurt am Main sowie an der Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein, vorwiegend im Fach „Allgemeine Volkswirtschaftslehre unter besonderer Berücksichtigung der Bankenlehre“;
- im Zeitraum 1989–1991 unterrichtete er an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel den dortigen Jura-studenten das Fach „Wirtschaftswissenschaften für Juristen“;
- in den Jahren 1997–2005 unterrichtete er an der Berufsakademie für Bankwirtschaft in Rendsburg das Fach „Allgemeine Volkswirtschaftslehre unter besonderer Berücksichtigung der Bankenlehre“;
- auch an der Bankenakademie in Lübeck.

Neben seinen Lehrverpflichtungen in Deutschland hat er Gastvorlesungen auch in anderen Staaten gegeben:

- in Ungarn, Budapest (1990)
- seit 1991 war Manfred Hennies regelmäßig Gastdozent in Estland, sowohl in Tallinn, wie auch Tartu und Pärnu.

Zunächst waren seine Vorlesungsthemen „Allgemeine Fragen der Transformation von Wirtschaftsordnungen“, später „Allgemeine Wirtschaftspolitik, insbesondere Geldpolitik und Außenwirtschaft“. Neben seiner Tätigkeit mit Lehraufträgen erschien von Professor Manfred Hennies eine dreibändige Lehrbuchreihe.⁴

Mit den sog. Blocklehrveranstaltungen zum Thema „Grundlagen der Transformation von Wirtschaftsordnungen, Geldlehre und Außenwirtschaft“ war Dr. Hennies im Zeitraum 1993–2000:

- Gastdozent in Russland, an der Staatlichen Finanzakademie in Moskau;
- an der Staatlichen Universität F. Scorina in Gomel (Weißrussland) und
- an der Staatlichen Universität (Wirtschaftsakademie) in Rostow am Don (Russland).

⁴ Hennies, Manfred O. E. Allgemeine Volkswirtschaftslehre für Betriebswirte, Band 1: Grundlagen, Wirtschaftsordnungen, Wirtschaftskreislauf, Agrarwirtschaft. Berlin 1987, 2003; ... Band 2: Marktformen und Produktionplanung. Berlin 1987, 1998; ... Band 3: Geld, Konjunktur, Außenwirtschaft, Wirtschaftswachstum und Verteilung. Berlin 1989, 2003; M. R: diese Lehrbücher und sonstige wirtschaftsbezogene Literatur wurden vom Professor Hennies auch an die Bibliotheken der Universitäten sowohl in Estland wie auch in anderen Staaten geschenkt.

Darauf folgten in den Jahren 2000–2006 jeweils zweiwöchige Lehrveranstaltungen in Finnland, Vaasa, am Institute of Business Economics (als Themen: „Allgemeine Betriebswirtschafts- und Volkswirtschaftslehre /im Grundstudium/“ sowie „Geldlehre und Außenwirtschaft /im Aufbaustudium/“).

Professor Dr. Manfred O. E. Hennies wurde an der Fachhochschule Kiel im März 2004 emeritiert, war jedoch bis Ende Sommersemester 2010 immer noch mit der Abnahme von Prüfungen tätig. Auch danach blieb Professor Hennies weiterhin sowohl in der Lehrtätigkeit wie in der Forschungsarbeit aktiv.

In Zusammenarbeit mit dem Unterzeichnenden erschien im Jahre 2017 in Hamburg (Bundesrepublik Deutschland) ein umfangreicher deutschsprachiger Sammelband mit wissenschaftlichen Kurzartikeln.⁵ Darüber hinaus erschien auch das Buch von Professor Hennies.⁶

Einen hervorragenden Beitrag hat Manfred O. E. Hennies ab dem Jahre 1996 an den alljährlichen in Värskä in Estland stattfindenden internationalen wirtschaftspolitischen Wissenschaftskonferenzen geleistet, als Teilnehmer und Mitveranstalter, ebenso als Mitglied des Redaktionskollegiums der vorliegenden Wissenschaftszeitschrift (2007–2015) und als einer der bedeutenden Redakteure (ab 2016). Er hat mehrere Male für unsere Zeitschrift eine inhaltsreiche, gleichzeitig aktuelle wirtschaftliche Probleme behandelnde Einleitung geschrieben, ebenso hat er dankenswerter Weise unsere Konferenz und Zeitschrift in Deutschland, Österreich und in der Schweiz vorgestellt. Manfred Hennies ist zum Teil auch der Namenspatre unserer Zeitschrift. Die hervorragende Zusammenarbeit der Zeitschrift mit dem Berliner Wissenschafts-Verlag entstand dank seiner früheren Kontakte mit dem erwähnten Verlag.

Ebenso war er dankenswerter Weise Gastdozent an der Wirtschaftsfakultät der Technischen Universität Tallinn (TUT), wie auch an der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu (UT), am Pärnuer College der Universität Tartu, im Büro Mainor und als Gast im Estnischen Rundfunk sowie anderen Teilen Estlands. Die Fertigung der im Jahre 2004 vor dem Pärnuer College der Universität Tartu eröffneten Skulptur „Sonnenuhr“ wurde großzügig auch von Manfred O. E. Hennies unterstützt.

Manfred, der mehr als dreißig Mal Estland besucht hat (des Öfteren gemeinsam mit seiner Gattin Monika und einmal, 1992, auch mit der Tochter Bettina), war sehr kundig in der estnischen Geografie, Kultur und Geschichte. In Estland hatte er viele Freunde und Kollegen. Monika und Manfred waren immer sehr willkommene Gäste bei der Familie des Unterzeichnenden in Piriita-Kose in Tallinn, auch in seinem Waldbauernhof in Lääne-Virumaa und in der Wohnung in Pärnu.

Im August 1999, als der Unterzeichnende sein 50. Lebensjahr beging, hielten sich Monika und Manfred wieder einmal in Estland auf und haben zur Feier des Tages im

⁵ Hennies, Manfred O. E.; Raudjärv, Matti. Internationale Gespräche über Wirtschaftspolitik im Rahmen einer Konferenzreihe in Estland. Norderstedt 2017, 133 S.

⁶ Hennies, Manfred O. E. Wirtschaftspolitik im Kreislaufgeschehen. Norderstedt 2017, 257 S.

Waldbauernhof Kaasiku des kürzlich gegründeten Familienparks⁷ eine junge Fichte gepflanzt, die kraftvoll gewachsen ist und bis heute eine Höhe von ca. 12 – 13 Metern erreicht hat. Ein schöner Baum, Erinnerung an Manfred! Im Frühjahr 2020 wird in der Nähe der Fichte sicherlich auch eine junge Eiche ihren Platz finden – zur Erinnerung und Ehre von Manfred!

Im Jahre 2010 überreichte der damalige Direktor (2009–2018) des Pärnuer Colleges der Universität Tartu Henn Vallimäe während unserer in Värka durchgeführten Konferenz, an Professor Dr. Manfred O. E. Hennies ein „Goldenes Abzeichen“ des Colleges für seine ergebnisreiche Zusammenarbeit. Gleichzeitig wurde ihm die vom Rektor der Universität Tartu, Alar Karis, unterzeichnete Ehrenadresse der Universität Tartu übergeben. Für diese Anerkennungen war Manfred sehr dankbar.

Als der Präsident der Republik Estland Toomas Hendrik Ilves während des Staatsbesuches im Mai des Jahres 2015 die Bundesrepublik Deutschland besuchte und sich in Kiel aufhielt, war auch der Professor Emerit. Dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies seitens des deutschen Staates zum Empfang eingeladen und hatte die Gelegenheit mit unserem Präsidenten die Zusammenarbeit zwischen den estnischen und deutschen Universitäten zu erörtern. Dieses Zusammentreffen und Gespräch hat beide Seiten erfreut.

Im September des Jahres 2018 beging Manfred zurückhaltend seinen 80. Geburtstag⁸. Sein gesundheitlicher Zustand machte ihm immer mehr zu schaffen, da seine körperlichen Kräfte abnahmen. Der Unterzeichnende hatte jedoch eine gute Gelegenheit, im August–September ihn und Monika in ihrem Zuhause in Warder zu besuchen und Manfred zu seinem Jubiläum zu gratulieren. Einen Tag machten wir eine Schiffsreise zu der Insel Helgoland, wir besuchten Eckernförde, Frankfurt am Main, Limburg, Rendsburg, Kiel u. a.

Auch im Juni 2019 besuchte der Unterzeichnende zusammen mit seiner Mutter Salme, Manfred und seine Gattin Monika. Gemeinsam besuchten wir etliche Städte des Bundeslandes Schleswig-Holstein (Eckernförde, Friedrichstadt, Kiel, Nortorf, Rendsburg) und naturschöne Orte (Schönberger Strand usw.). Ich habe gesehen, dass sich die Gesundheit von Manfred innerhalb eines Jahres wiederum verschlechtert hatte und er auf eine weitere Operation hoffte.

Die großartige Zeit in Deutschland – 4.–11. Juni 2019 – blieb jedoch unser letztes vis-à-vis Treffen – ein freudiges Wiedersehen am Flughafen Hamburg, gemeinsame Gespräche, Mahlzeiten im heimischen Wintergarten, Erinnerungen, Ausflüge, Besuche, Treffen, Zeitvertreib im, von Manfred und Monika großartig gestalteten heimischen Garten, auch Zukunftsgedanken ...

⁷ Der sog. Familienpark wurde am Tag der Jubiläumsfeier des Unterzeichnenden von den Freunden gegründet. Monika und Manfred hatten die Gelegenheit, nach Estland zu kommen und sich einige Wochen in Tallinn, im Waldbauernhof und an anderen Orten aufzuhalten.

⁸ Zu diesem Anlass wurde in der Ausgabe 1-2/2018 der Zeitschrift „Estonische Gespräche über Wirtschaftspolitik“ auf Seiten 101–110 ein themenbezogenes Schriftstück auf Estnisch, Deutsch und Englisch veröffentlicht.

Er begleitete mich und meine Mutter, zusammen mit Monika, zum Hamburger Flughafen, wo wir die Heimreise antraten. Wir waren alle traurig. Der Abschied war dennoch optimistisch – wir werden uns in Bälde wiedersehen: auf einer Konferenz in Estland? In Deutschland beim Forschungsaufenthalt, im Urlaub!? ... Manfred waren noch eine Woche und vier Monate verblieben ...

Wir haben noch des Öfteren telefoniert, jedoch war Manfred immer äußerst traurig. Trotzdem hat er immer Interesse gezeigt – wie entwickelt sich die Vorbereitung der nächsten Konferenz und die Zusammenstellung der Zeitschrift. Zugleich hat er den Unterzeichnenden sehr herzlich zu seinem 70. Jubiläum beglückwünscht (5. August 2019). Das Grab meines Vaters Arved in Ambla hat er aber nicht mehr besuchen können.

Die Tatsache, dass der international hoch geschätzte Elsevier–Scopus unsere Zeitschrift akzeptiert und anerkannt hat und dass die Zeitschrift und Artikel ab dem Jahr 2019 zu seiner Datenbank gehören (ebenso das folgende Erreichen des ETIS Levels 1.1.⁹) ist auch ein Ergebnis der hervorragenden Arbeit von Manfred gewesen. Sicherlich hat er sich darüber gefreut, als Scopus auch ihm eine entsprechende E-Mail schickte (24.09.2019).

Das Schicksal war jedoch unnachgiebig und am Morgen des 18. Oktober 2019 verschied Professor Emerit. Dr. rer. pol. Manfred O. E. Hennies in seinem schönen Zuhause in Warder, Dorfstraße 29 (Warder befindet sich ca. 30 km südwestlich von Kiel).

Der Abschied vom verehrten Professor Emerit. Dr. rer. pol. Manfred Oskar Eitel Hennies fand am 1. November 2019 um 14.00 Uhr (deutscher Zeit)¹⁰ in der Bundesrepublik Deutschland, im Bundesland Schleswig-Holstein statt.

In der weiträumigen Kapelle von Norddorf wurde die Urne von Manfred, zusammen mit einem Portraitfoto von ihm aufgestellt. Viele schöne Blumen und Bänder mit Abschiedssätzen waren um die Urne gelegt; im Hintergrund ertönte leise Musik. Die Trauerrede war umfassend, inhaltsreich und herzlich. Während einer kurzen Unterbrechung der Rede wurde, auf Wunsch von Manfred, ein Lied seines Lieblingssängers Udo Lindenberg gespielt. Der Titel lautete „Hinter'm Horizont geht's weiter...“ Nach der Trauerzeremonie wurde dann das Lied des Klassikstars Andrea Bocelli „Time to say Goodbye“ gespielt. (das waren die Wünsche von Manfred!).

Um Manfred zu verabschieden, waren seine Nächsten, viele Freunde, Nachbarn und Bekannte gekommen. Um seine Ehrerbietung auszudrücken, war unter anderen auch ein Kollege von Manfred gekommen, der Professor Emerit. Dr. Armin Rohde von der Universität Greifswald, der mit Manfred sehr gut zusammengearbeitet hatte und auch an unseren wirtschaftspolitischen Wissenschaftskonferenzen in Estland 20 Mal teilgenommen hatte.

⁹ ETIS – Estnisches Wissenschaftsinformationssystem: das Level 1.1. der Wissenschaftspublikationen ist das höchste, was zu erreichen möglich ist. Das haben in Estland relativ wenige Publikationen, darunter auch in Sozialwissenschaften und Wirtschaftswissenschaft.

¹⁰ Auch viele Freunde von Manfred in Estland haben um 15.00 Uhr (estnischer Zeit) die Kerzen zu seiner Erinnerung angezündet! Das war der zurückhaltende Wunsch und Vorschlag des Unterzeichnenden.

Im Anschluss der Trauerfeier trafen sich alle Trauergäste in Manfred's Heimatdorf Warder; in dem schönen Restaurant „Zum Assmus“ am Wardersee und später dann im Kreise seiner Nächsten bei ihm zu Hause.

Auch der Unterzeichnende hatte die Ehre, beim Abschied seines langjährigen unvergesslichen Freundes und Kollegen anwesend zu sein¹¹, die Hand seiner Nächsten, seiner Freunde und Kollegen in Trauer zu drücken, sie zu grüßen, sich zu unterhalten und dem lieben Manfred zu gedenken.

Zusammengefasst – die Zeremonie war schön, würdevoll und ins Herz gehend!

Ebenso das Darauffolgende – noch einmal Manfred zu gedenken und das Unausweichliche an zu erkennen – dass das Leben ohne Manfred weitergehen wird, er aber in Gedanken immer bei uns bleibt.

In Trauer verblieben seine Gattin Monika mit der Tochter Jasmin, Tochter Bettina mit Michael und seinen beiden Enkeln, Laura und Alicia, Tochter Sandra mit den Nächsten, viele Freunde, Kollegen, Nachbarn und Bekannte. Ebenso eine Reihe von Freunden, Kollegen und Bekannten in Estland.

Im Oktober–November 2019

In Tallinn, Pirita-Kose

Ruhe in Frieden, lieber Freund und guter Kollege!

Dein Matti Raudjärv und Mutter Salme (*Mutti*),

Mari-Liis und Julius Marcus

In tiefer Trauer gedenken Freunde, Kollegen und Kooperationspartner in Estland und anderswo (Georgien, Bundesrepublik Deutschland, Ungarn, Russland u. a.) an den Professor Emerit. Manfred O. E. Hennies:

- Redakteur der Zeitschrift Üllas Ehrlich (TUT);
- Redakteur der Zeitschrift Sulev Mäeltsees (TUT);
- Redakteurin und Konsultantin der Zeitschrift Ruth Tammeorg (Gewerkschaft der UT);
- die heutige Sekretärin der Arbeitsteams (Zeitschrift und Konferenz) Kaarin Birk (Bibliothek der TUT);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Autor und Mitautor mehrerer Artikel und seit dem Jahr 1999 schon 20 Mal Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Värska, Jäneda), langzeitiger Kooperationspartner, Professor Emerit. Dr. Armin Rohde¹² (Universität Greifswald, Bundesrepublik Deutschland);

¹¹ In der Nacht zum 3. November, nach einer Reise von Warder–Nortorf–Hamburg über Helsinki nach Tallinn, und danach bei Ankunft zu Hause in Pirita-Kose, erwartete den Unterzeichnenden das letzte Schreiben des guten Freundes und Bruders Manfred:

„**Lebe wohl, mein lieber Bruder! – Manfred**“

¹² Professor Armin Rohde stand dem Unterzeichnenden bei Forschungsaufenthalten an der Universität Greifswald immer mit Rat und Tat zur Seite. Er hat auch an das Pärnuer College der Universität Tartu viel wirtschaftsbezogene Literatur geschenkt. Auch Manfred O. E. Hennies hat

- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Autor und Mitautor mehrerer Artikel und mehr als 10 Mal Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Värska, Jäneda), langzeitiger Kooperationspartner, Professor Emerit. Dr. Peter Friedrich (Universität der Bundeswehr München, Bundesrepublik Deutschland; UT);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Autor und Mitautor mehrerer Artikel und Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Värska), langzeitiger Kooperationspartner, Professor Emerit. Dr. Mart Sörg (UT);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Autor und Mitautor mehrerer Artikel und Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Värska), Professor Emerit. Dr. Enno Langfeldt (Fachhochschule Kiel, Bundesrepublik Deutschland);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Autor und Mitautor vieler Artikel und Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Jäneda), Dr. Klaus Schrader (Institut für Weltwirtschaft Kiel, Bundesrepublik Deutschland);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, Teilnehmer auf unseren Konferenzen (Jäneda), Professorin Dr. Irina Gogorishvili (Staatliche Universität Tiflis, Georgien);
- Mitglied des Redaktionskollegiums der Zeitschrift, langzeitiger Kooperationspartner, Professor Dr. Stefan Okruch (deutschsprachige Gyula Andrassy Universität Budapest, Ungarn);
- Unterstützer der Konferenzen und der Zeitschrift, Teilnehmer auf den Konferenzen (Jäneda) und Autor mehrerer Artikel, Professor Dr. Wolfgang Eibner (Ernst-Abbe-Hochschule Jena, Bundesrepublik Deutschland);
- Unterstützer der Konferenzen und der Zeitschrift, Teilnehmer auf den Konferenzen (Jäneda) und Autor mehrerer Artikel, Dr. Claus-Friedrich Laaser (Institut für Weltwirtschaft Kiel, Bundesrepublik Deutschland);
- Autoren und Rezensenten der Zeitschrift;
- Übersetzer und Dolmetscher für das Deutsche bei der Konferenz in Jäneda – Toomas Metsis (freischaffend; Tallinn-Merivälja);
- Organisationsteam der im Jahre 2019 bereits zum 27. Mal (davon 20 Mal in Värska und zum siebten Mal in Jäneda) stattfindenden wirtschaftspolitischen Wissenschaftskonferenz;
- Kollegen aus der Wirtschaftsfakultät an der Technischen Universität Tallinn;
- Kollegen aus der Wirtschaftsfakultät an der Universität Tartu;
- der frühere Direktor des Pärnuer Colleges (2009–2018) Henn Vallimäe (Tallinn, Insel Muhu), der gemeinsam mit dem früh verschiedenen Rektor der Universität Tartu (2012–2017) Volli Kalm ein anerkennender Unterstützer unserer Zeitschrift und Konferenzen gewesen ist;
- Kollegen aus dem Pärnuer College der Universität Tartu, die mit unserer Zeitschrift und Konferenz zusammengearbeitet haben;
- Kollektiv des Sanatoriums Värska (Leiter Vello Saar, Chefbuchhalterin Viktoria Laanelind, die gute Seele des Hotels Kaja Linnus u. a.);

dem Pärnuer College der Universität Tartu reichlich Lehliteratur geschenkt. Für das alles ihnen noch einmal vielen herzlichen Dank!

- Freunde und Bekannte:
 - Terje Kaaret (Pärnu; früher Gesellschaft „Teadus / Wissenschaft“);
 - Hillar Kala (Tõrva; früher Büro „Mainor“);
 - Kaie Kerem (Tallinn-Mustamäe; früher Wirtschaftsfakultät der TUT);
 - Tiina Kremann (Tartu-Annelinn; früher Stadtverwaltung Tartu);
 - Ants Laos (Lääne-Virumaa, Gemeinde Haljala, Võsu; früherer Produktionsleiter und mehrfacher Minister, Mitglied des EOK);
 - Enn und Margit Leppik (Tartumaa, Gemeinde Kambja, Siedlung Ülenurme; Banknachbar und Freund von M. R. aus der 1. Oberschule von Rakvere /heutiges Gymnasium von Rakvere/, von der sechsten Klasse bis heute; früher UT);
 - Eino und Virve Loo (Tallinn, Pirita-Kose, Nachbarn von M. R. seit 1966);
 - Liivi Lukas und Tiit Tammar (Rakvere; beide an der Musikschule Rakvere; Tiit – Nachbar von M. R. aus den Tagen in Rakvere /1955–1965 ..., ein Freund bis heute!);
 - Andres Mandre (Lääne-Virumaa, Gemeinde Tapa, Dorf Karkuse, Bauernhof Raja; Nachbar von M. R. beim Bauernhof);
 - Juta Noorkõiv (Hiiumaa, Kärkla–Putkaste; früher Gymnasium von Kärkla);
 - Jaanus und Natalja Palm (Järvamaa, Gemeinde Järva, Dorf Reinevere, Bauernhof Vana-Undiaugu; Nachbar von M. R. aus dem Nachbardorf in Järvamaa);
 - Siiri Reiljan (Valga; Witwe des früh verschiedenen Kollegen, Freundes und unseres früheren Redakteurs der Zeitschrift Professor Emerit. Janno Reiljan (1951–2018));
 - Helgi-Annika Reisenbuk (Harjumaa, Gemeinde Lääne-Harju, Dorf Keelva, Bauernhof Mardi; früher Wirtschaftsfakultät der TUT);
 - Jaak Tamberg (Tallinn-Mustamäe; Laitse, Gemeinde Saue, Harjumaa; früher Wirtschaftsfakultät der TUT);
 - Tiia Tiido /Teras/ (Tallinn, Pirita-Kose, Nachbar von M. R. seit 1966; früher Eesti Kontsert / Estnisches Konzert);
 - Tiit und Epp Õim (Lääne-Virumaa, Gemeinde Haljala, nahe der Siedlung Haljala, Freund von M. R. aus der Universitätszeit; früher Wirtschaftsinstitut an der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR, Komitee der Planwirtschaft der Estnischen SSR, Liviko AS)
- Teilnehmer der Konferenzen, die während vieler Jahre mit Manfred zusammentrafen (darunter Mitglieder und Sekretäre der früheren Arbeitsteams, darunter Ülle Maidla /Wirtschaftsfakultät der UT/, die lange Zeit mit uns zusammengearbeitet hat), seine inhaltsreichen Vorträge und heftigen wie auch emotionsgeladenen Diskussionen hörten und sonstwie mit ihm kommunizierten.

M. R.: Als Unterzeichnender bin ich sicher, dass die Treffen mit Manfred O. E. Hennies allen in jeder Hinsicht als angenehme und freundliche Eindrücke in Erinnerung geblieben sind.

* * *

P. S.: im November 2019 wären es genau 30 Jahre gewesen vom ersten Treffen und Kennenlernen des Unterzeichnenden mit Manfred. Die Berliner Mauer war gerade gefallen und wir verbrachten ein paar Stunden mit intensiven Gesprächen in Kiel.¹³ Aus diesem Treffen ist eine großartige und langjährige Freundschaft entstanden.

Manfred war ein sehr wohlwollender und unterstützender Freund wie auch ein herzlicher Mensch. Er war ein wahrer Gentleman, klug und großzügig. Manfred war wie unser Familienmitglied, fast wie ein Bruder für mich! Auch er nannte mich Bruder (manches Mal auch „Brüderchen“) und meine Eltern – Mutti und Papa! (Manfreds Eltern und Bruder sind vor Langem verschieden).

Der Unterzeichnende ist vom ganzen Herzen dankbar für diese inhaltsreiche und wohlwollene Freundschaft – es ist etwas, woran es sich zu erinnern lohnt! Der gemeinsame Artikel, der in der vorliegenden Ausgabe unserer Zeitschrift veröffentlicht wurde, ist leider der letzte Wissenschaftsbeitrag von unserem Freund Manfred geblieben! Er hat zwar an den meisten Konferenzen in Värksa teilgenommen, zu den Konferenzen in Jäneda hat er es leider nicht mehr geschafft, obwohl er auf die nächste Konferenz von 2020 hoffte ... !

Wir hofften, zusammen mit Manfred noch in meiner Rauchs sauna zu quästen, danach vor dem Kamin zu sitzen, um zu plaudern und etwas Schmachhaftes zu genießen ... ! Die Sauna, auch die finnische Sauna, war beinahe jedes Mal, wenn er Estland besuchte, einer seiner Lieblingsorte, ebenso Lahemaa (darunter Alti ja, das Hochmoor Viru, Võsu, Käs mu, Palmse, Sagadi, Vihula, Karepa usw.), die Westestnischen Inseln, Südost-Estland (darunter Võru, Värksa, das Bauernmuseum Seto, Sandsteinhöhlen von Piusa,

¹³ Aufgrund dieses Gesprächs folgten weitere Besprechungen und im Herbst 1990, als die Delegation des Fachbereichs Wirtschaft an der Fachhochschule Kiel Estland besuchte (14 Menschen, Professoren und Studenten, darunter auch Manfred O. E. Hennies), geführt vom Dekan Dieter W. P. Kaerger, die Tallinner Stadtverwaltung (angeführt vom Leiter der auswärtigen Beziehungen der Kieler Stadtverwaltung und Professor der Fachhochschule Kiel, Jürgen Spickhoff /Jürgen hatte sehr gute Beziehungen mit dem späteren Präsidenten der Republik Estland, Lennart Meri, und mit vielen estnischen Schriftstellern und Kulturschaffenden/) und die Wirtschaftsfakultät der Tallinner Technischen Universität besuchten, wurde ein Zusammenarbeitsvertrag zwischen dem Fachbereich Wirtschaft der Fachhochschule Kiel und der Wirtschaftsfakultät der TUT unterschrieben. Seitens der Fachhochschule Kiel wurde zum Leiter und Koordinator Professor Manfred O. E. Hennies genannt, seitens der Technischen Universität Tallinn der Unterzeichnende. Diese auf dem Vertrag basierende Zusammenarbeit blieb solange bestehen, bis der Unterzeichnende im Herbst des Jahres 1998 die Arbeit an der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu aufgenommen hat. Die inhaltliche Zusammenarbeit zwischen den Menschen setzte sich zwar fort, jedoch im engeren Kreis (in erster Linie gerade mit Manfred, aber auch mit einigen ihm nahestehenden Kollegen und Freunden), aber die estnische Seite wurde im Folgenden leider nur von Matti Raudjärv vertreten, von Zeit zu Zeit gesellten sich auch einige Leute aus der Wirtschaftsfakultät der Technischen Universität Tallinn, von der Wirtschaftsfakultät der Universität Tartu und vom Pärnuer College der Universität Tartu hinzu.

Taevaskoda usw.), Haapsalu, Narva, Pärnu, Tartu, Viljandi, der Waldbauernhof des Unterzeichnenden in Lääne-Virumaa, Rakvere, Tallinn (darunter im Besonderen die Altstadt mit ihrer Architektur, Straßen, Kaffeehäusern und Antiquitätengeschäften), Pirita-Kose, Kloostrimetsa, Metsakalmistu / Waldfriedhof/, der Peipussee /Peipsi/, Wasserfall von Jägala und viele andere schöne Orte in Estland!

Unter anderem war Manfred vor seiner Emeritierung von der Fachhochschule Kiel lange Jahrzehnte auch ein Hobbypilot (die Gültigkeit des Zertifikats verlangte eine festgelegte Zahl an Flugstunden per jedes Jahr!). Von diesen Flugstunden hat er ein paar Stunden in seiner viersitzigen Flugmaschine im Sommer 1991 (Ende Juni) während der Kieler Woche dem Unterzeichnenden und seiner Tochter Mari-Liis gewidmet und ist mit uns bei fast wolkenlosem Himmel über Schleswig-Holstein geflogen. Das war ein schönes und unvergessliches Erlebnis und Ereignis!

Ich bin glücklich über unsere langanhaltende, ereignis- und eindrucksvolle sowie unvergessliche Freundschaft und fruchtbare Zusammenarbeit. Ich bin Manfred (und auch seinen Nächsten) dankbar für die Gastfreundschaft und Hilfsbereitschaft! Ich bin dankbar für alles!

M. R.

PROFESSOR EMERIT. DR. RER. POL.
MANFRED O. E. HENNIES (10.09.1938 – 18.10.2019)
IN MEMORIAM

Manfred O.E. Hennies was born, the son of a baker and confectioner, on 10th September 1938, in Berlin, Germany. His parents owned a patisserie with a coffee shop and lived on the top floor of the same building.

In February 1958, he graduated from high school, Tannenberg Gymnasium (Grammar School) and began studying Economics at the University of Berlin where he stayed until 1964. Even before completing his Diploma, Manfred began working (1963 – 1969) as a research assistant to Professor Dr. Carl Foehl¹ at the Institute for the Theory of Economic Policy, also at the University of Berlin. In the year 1966 he began teaching at the same university.

In 1969 he completed his PhD, writing his dissertation on “The Realization of Economic Policy Objectives”. At this time he also published a handbook², together with his doctoral supervisor.

From 1969 – 1977 Manfred Hennies was the Head of the Economics, Resources and Foreign Trade Department of the German Automobile Industry e.V. (VDA). At this time he also published a significant work.³ Following his work in industry Manfred Hennies moved into the Economics sector and, from 1978 – 1986, he was on the management board of the Association of Statutory Health Insurance for the state of Hesse.

Besides the afore mentioned Manfred Hennies also:

- taught Economic Sciences, specializing in Macroeconomic Cybernetics, at the University of Frankfurt on Main from 1973 – 1986.
- taught “General Fundamentals of Economic Theory and Economic Policy” at the College for Administration in Wiesbaden.

¹ Carl Foehl (02.08.1901 – 19.02.1973) was an important representative of German Neo-Keynesian economics and is considered to have been the founder of contemporary research into circulation theory, economic theory and redistribution theory. Furthermore, he established a theory which enables businesses to implement advance payment to consumers. He was recognized by both Joseph Schumpeter and John Maynard Keynes. He has also been referred to as the German J.M. Keynes (05.06.1883-21.04.1946), who was a renowned British Economist whose ideas and theories provided a fundamental understanding of Macroeconomics which radically changed the Economic Policy of governments.

² Foehl, Carl; Hennies, Manfred. Capital Accumulation in the Hand of the Workers, from “Politics in our Time”, Vol. 2. Pfullingen 1966

³ Hennies, Manfred O.E. The Less than Magical Polygon of Economic Policy. Berlin 1971

On 15.02.1986 Manfred Hennies was appointed Professor of Economics at the University of Applied Sciences in Kiel where he lectured in General Economics.

After moving to Kiel his experience in the public sector brought him the opportunity to work as managing member of the Executive Committee of the University of Applied Science Business Society.

As well as his work at the University of Applied Science he taught:

- from 1986–1997 at the Banking Academy in Frankfurt on Main and the Schleswig-Holstein Business Academy, mainly in the area of General Economics with an emphasis on Banking.
- from 1989–1991, Economic Science for Law students at the Faculty of Law at the Christian-Albrecht-University in Kiel.
- from 1997–2005, General Economics, with a focus on Banking, at the Vocational Academy in Rendsburg
- at the Banking Academy in Lübeck

As well as teaching in Germany, Manfred Hennies also gave guest lectures in other countries:

- in Hungary, in Budapest (1990)
- from 1991 he regularly appeared as a guest lecturer in Estonia, in Tallinn, as well as Tartu and Pärnu.

Originally his lectures covered the topic of “General Questions regarding the transformation of Economic Systems” and later “General Economic Policy, in particular Monetary Policy and Foreign Trade”. During this time Professor Manfred Hennies also a three volume study series.⁴

Between 1993 and 2000 Dr. Hennies gave block seminars on the topic of “General Economic Policy, in particular Monetary Policy and Foreign Trade”:

- as a guest lecturer in Russia at the State Financial academy in Moscow
- at the State University F. Scorina in Gomel, Belarus and
- at the State Business Academy in Rostow on the Don, Russia.

Thereafter, between 2000–2006 Professor Hennies gave two-week seminars in General Economics and Business for undergraduate students, as well as the theory of money and foreign trade for post-graduate students at the Institute of Business Economics in Vaasa, Finland.

⁴ Hennies, Manfred O.E. General Economics for Business Economists, Vol.1: Fundamentals, Economic Systems, Economic Circulations, Agriculture. Berlin 1987, 2003, Vol. 2: Market Forms and Production Planning. Berlin 1987, 1998, Vol. 3: Money, Economic Situation, Foreign Trade, Economic Growth and Distribution. Berlin 1989, 2003;

Although Professor Hennies retired from the University of Applied Sciences in Kiel in 2004, he carried on working as an examiner until the end of 2010. In the following years he remained active in research and teaching.

In 2017 in Hamburg, Germany, together with the signatory, he compiled a comprehensive collection of scientific short articles⁵. Furthermore, 2017 also saw the publication of Professor Hennies' book.⁶

Professor Hennies made an outstanding contribution, both as a participant and organizer, to the annual international conferences on economic policy which took place in Värskas in Estonia, and as a member of the editorial board of the scientific journal (2007 – 2015), as well as being a significant editor (from 2016). He frequently wrote comprehensive and informative introductory remarks for our journal and we are grateful that he propagated the conferences and the journal in Germany, Switzerland and Austria. Manfred Hennies was, in part, responsible for the name of our scientific journal. The close collaboration between the journal and the Berlin Scientific publishing company was a result of his previous contact with this publisher.

We are also grateful for his contribution as guest professor at the Business Faculty of the Technical University of Tallinn (TUT), at the Business Faculty of the University Tartu (UT), at the Pärnu College of the University of Tartu, in the office of Mainor, as well as appearing as a guest on Estonian Radio and other parts of Estonia. The completion of the sculpture, "Sundial" in front of the Pärnu College of the University of Tartu, in 2004, was a result of Professor Hennies' support.

Manfred, who visited Estonia more than 30 times (often with his wife, Monika and, in 1992, with his daughter Bettina) was extremely knowledgeable in Estonian geography, culture and history. He had many friends and colleagues in Estonia and he and his wife were always very welcome guests at the home of the signatory and his family in Pirita-Kose in Tallinn and at their forest farm in Lääne-Virumaa, as well as in the apartment in Pärnu.

On the occasion of the 50th birthday of the signatory, in August 1999, Monika and Manfred visited Estonia once more and planted a young spruce tree in the recently founded Family Park⁷. The tree has, in the meantime, grown to be 12-13 metres tall. A beautiful tree, in memory of Manfred! In the Spring of 2020, a young oak will be added, in memory and in honour of Manfred!

⁵ Hennies, Manfred O.E.; Raudjärv, Matti. International Discussions on Economic Policy in the context of the series of conferences in Estonia. Norderstedt 2017, 133 P.

⁶ Hennies, Manfred O.E. Economic Policy in Circulatory Events. Norderstedt 2017, 257 P.

⁷ The so-called "Family Park" was founded by friends of the author, on the day of the anniversary celebrations. Monika and Manfred enjoyed the opportunity of visiting Estonia and spending several weeks in Tallinn and the surrounding area.

In the 2010, during our conference in Värskä, the then director of the Pärnu College of the University of Tartu, Henn Vallimäe (2009 – 2018), presented Professor emeritus Manfred Hennies with the Golden Award of the college for his significant contribution to the collaboration. At the same time he received, from the principal of the University of Tartu, Alar Karis, the signed Honour of the University; Manfred was very grateful for this recognition.

When the President of the Republic of Estonia toured Germany in 2015 and visited Kiel, Professor Manfred O.E. Hennies was invited, by the State of Germany, to the official reception and had the opportunity to speak to our President and to mention the collaboration between the Estonian and German universities. This meeting and conversation was a great pleasure for both.

In September 2018 Manfred modestly celebrated his 80th birthday⁸. No longer strong, his health was becoming an increasing problem. However, the signatory had the opportunity to visit him and his wife, Monika in Warder and to congratulate him. We enjoyed a boat trip to Heligoland, as well as visiting many towns, including Eckernförde, Frankfurt on Main, Limburg, Rendsburg and Kiel.

In June 2019, the signatory, together with his mother Salme, visited Monika and Manfred once again and we toured many towns in Schleswig-Holstein (Eckernförde, Friedrichstadt, Kiel, Rendsburg and Nortorf), as well as beautiful natural areas such as Schönberger Strand. Unfortunately, it was plain to see how Manfred's health deteriorated within that year as he hoped for further operations.

This wonderful time we enjoyed together in June (4th – 11th) 2019 was to be our last face to face encounter – our reunion at Hamburg airport, enjoying conversation together, mealtimes in the winter garden, memories, trips to the local area, spending quality time together in Monika and Manfred's beautifully kept garden, plans for the future... He and Monika accompanied my mother and me to Hamburg airport and we sadly said our farewells. The parting was, however, optimistic as we were to meet again soon: at a conference in Estonia? A research visit to Germany, on holiday!?... Manfred would only live for one week and four months after this farewell...

We spoke on the telephone regularly, but Manfred always seemed sad. Nevertheless, he still showed great interest in the preparations for the next conference and the compilation of the journal. He congratulated the signatory on the occasion of his 70th birthday (5th August 2019), but was no longer able to visit the grave of my father, Arved in Ambla.

⁸ On this occasion an article written in English, German and Estonian was published in the issue 1-2/2018 of the journal "Estonian Discussions on Economic Policy".

The fact that the internationally respected Elsevier-Scopus accepted and recognized our journal and included our articles in its databank (also reaching ETIS level 1.1⁹) is a result of Manfred's excellent work. He was most surely delighted to receive an E-Mail from Scopus informing him of this. (24.09.2019)

Fate was however, relentless and on the morning of 18th October 2019 Professor emeritus Dr. Manfred O.E. Hennies passed away at his home in Dorfstrasse 29, Warder. (Warder is approximately 30 Km South-West of Kiel)

We bid farewell to the highly respected Professor emeritus Dr. Manfred Oskar Eitel Hennies on 1st November 2019 at 2.00 pm (German time)¹⁰ in the state of Schleswig-Holstein in Germany. The memorial service was held in the chapel in Nortorf where Manfred's urn was placed, together with a portrait, amongst ribbons, flowers and wreaths with farewell messages accompanied by quietly played music. The eulogy was comprehensive, rich in substance and warmly given. During a short break, at Manfred's request, the congregation listened to a song from Udo Lindenberg – "Hinter dem Horizont geht's weiter..." (Beyond the horizon life goes on...) At the end of the service, once again at Manfred's request, the guests left the chapel to the music of Andrea Bocelli - "Time to say goodbye".

As well as his close family, friends and neighbours were present to bid their farewells to Manfred. The Professor emeritus Dr. Armin Rohde, from the university of Greifswald, who had worked closely with Manfred and attended the Economic Science Conferences in Estonia, twenty times, also came to pay his respects.

Following the memorial service the guests were invited to a wake in Manfred's home village of Warder, at the Restaurant "Zum Assmus" on Lake Warder. Close friends and family then spent the evening together at his home.

The writer of this text also had the honour of being present at the memorial service¹¹ and bidding farewell to an unforgettable friend and colleague and expressing his deep sorrow and respect, as well as offering some consolation to Manfred's closest relatives.

In summary, the memorial service and the hours following, were a worthy, heartwarming and respectful acknowledgement of the life and work of Manfred Hennies, reminding us that life, without him, must go on, but that he will remain in our hearts forever.

Manfred leaves, in great sadness, his wife Monika with her daughter Jasmin, his daughter Bettina with Michael and two grandchildren, his daughter Sandra and relatives,

⁹ ETIS – Estonian Scientific Information System: Level 1.1 of this publication is the highest level achievable. Relatively few publications in Estonia have achieved this in the areas of Social Science and Economics.

¹⁰ At 3.00 pm Estonian time many friends of Manfred's lit candles in his memory. That was the modest wish of the author of this text.

¹¹ On returning home to Pirita-Kose, from Warder, via Nortorf, Hamburg, Helsinki and Tallinn, the author found a letter from his dear friend, "brother" and colleague Manfred:

"Farewell my dear friend" – Manfred

many friends, colleagues, neighbours and acquaintances, as well as many friends and colleagues in Estonia.

October – November 2019

Tallinn, Pirita-Kose

Rest in peace my dear friend and colleague!

Yours,

Matti Raudjärv and Mother Salme (*Mutti*)

Mari-Liis and Julius Marcus

In sad memory of our friend and colleague and collaboration partner, in Estonia and elsewhere (Georgia, Hungary, Russia and Germany), Professor emeritus Dr. Manfred O.E. Hennies:

- Editor of the Journal Üllas Ehrlich (TUT)
- Editor of the Journal Sulev Mäeltsemees (TUT)
- Editor and Consultant of the Journal Ruth Tammeorg (Union UT)
- Secretary of the working team (Journal and Conference) Kaarin Birk (TUT Library)
- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at 20 conferences (Värska, Jäneda), since 1999, long term collaboration partner, Professor emeritus Dr. Armin Rohde¹² (University of Greifswald, Germany)
- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at more than 10 conferences (Värska, Jäneda), long term collaboration partner, Professor emeritus Dr. Peter Friedrich (Bundeswehr (military) University, Munich, Germany)
- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at conferences (Värska), long term collaboration partner, Professor emeritus Dr. Mart Sörg (UT)
- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at our conferences (Värska), Professor emeritus Dr. Enno Langfeldt (University of Applied Sciences, Kiel, Germany)
- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at our conferences (Jäneda), Dr. Klaus Schrader (World Economic Institute, Kiel, Germany)

¹² Professor Armin Rohde was a constant support to the signatory during research visits to the University of Greifswald. He donated a great deal of scientific literature to the University of Tartu. Manfred Hennies also gave scientific literature to the University of Tartu. Many thanks for these generous donations!

- member of the magazine's editorial staff, author and co-author of many articles and participant at our conferences (Jänedä), Professor Dr. Irina Gogorishvili (State University of Tiflis, Georgia)
- member of the magazine's editorial staff, long term collaboration partner, Professor Dr. Stefan Okruch (German-speaking Gyula Andrássy University Budapest, Hungary)
- supporter of conferences and the magazine, participant at conferences (Jänedä) and author of many articles, Professor Dr. Wolfgang Eibner (Ernst-Abbe University Jena, Germany)
- supporter of the conferences and the academic journal, participant at many conferences (Jänedä) and the author of many articles, Dr. Claus-Friedrich Laaser (World Economic Institute, Kiel, Germany)
- authors and reviewers of the journal;
- translator and interpreter of German at the conference in Jänedä – Toomis Metsis (freelance; Tallinn – Merivälja)
- organisational team for the 27th Economic Policy Scientific Conference (held 20 times in Värskä and seven times in Jänedä) 2019;
- colleagues from the Business Faculty of the Technical University of Tallinn;
- colleagues from the Business Faculty of the University of Tartu;
- the former Director of Pärnu College (2009 – 2018) Henn Vallimäe (Tallinn, Island of Muhu), who was, together with the principal of the University of Tartu (2012 – 2017) Volli Kalm (deceased), a great supporter of our journal and conferences;
- colleagues from the Pärnu College of the University of Tartu who worked with us on the journal and conferences
- collective body of the sanatorium Värskä (the manager Vello Saar, chief accountant Viktoria Laanelind, the “good fairy” of the Hotel Kaja Linnus etc.)
- friends and acquaintances:
 - Terje Kaaret (Pärnu; former society “Teadus/Business”);
 - Hillar Kala (Tõrva; formerly office “Mainor”);
 - Kaie Kerem (Tallinn – Mustamäe; formerly Business Faculty of TTÜ);
 - Tiina Kremann (Tartu – Annelinn; formerly city administration Tartu);
 - Ants Laos (Lääne – Virumaa, community of Kaljala, Vosu; formerly head of production and several times Minister, member of EOK)
 - Enn and Margrit Leppik (Tartumaa, community of Kambja, Ülenurme estate; classmate and friend of M.R. from Grade 6 onwards, at High School von Rakvere; formerly UT);
 - Eino and Virve Loo (Tallinn, Pirita-Kose, neighbours of M.R. since 1966)
 - Liivi Lukas and Tiit Tammar (Rakvere; both at the music school Rakvere; Tiit – neighbour of M.R. from Rakvere/1955 – 1965..., still a friend today/);
 - Andres Mandre (Lääne-Virumaa, community of Tapa, village of Karkuse, Raja Farm; neighbour of M.R. at the farm);
 - Juta Noorkoiv (Hiiumaa, Kärkla–Putkaste; formerly Grammar school of Kärkla);

- Jaanus and Natalja Palm (Järvamaa, community of Järva, village of Reinevere, Vana-Undiaugu Farm; neighbour of M.R. from the neighbouring village of Järvamaa);
 - Siiri Reiljan (Valga; widow of the deceased colleague, friend and our former editor Professor emeritus Janno Reiljan (1951 – 2018))
 - Helgi-Annika Reisenbuk (Harjumaa, community of Lääne-Harju, village of Keelva, Mardi Farm; formerly Business Faculty of TUT);
 - Jaak Tamberg (Harjumaa, community of Saue, Laits; formerly Business Faculty University TUT);
 - Tiia Tiido/Teras/ (Tallinn, Pirita-Kose, neighbour of M.R. since 1966; formerly Eesti Kontsert/Estonia Concert);
 - Tiit and Epp Oim (Lääne-Virumaa, community of Haljala, near the Haljala estate, friend of M.R. from university days; formerly Business Faculty at the Business Academy of the Estonian SSR, Committee for Planned Economy of the Estonian SSR, Liviko AS)
- participants of the conference (including members and secretaries of the former working teams, for example the long-serving Ülle Maidla/Business Faculty of UT/who worked with Manfred for many years) who heard, with great interest, Manfred's informative lectures, took part in discussions, sometimes heated, and all those who had dealings with him.

M.R.: as signatory, I am certain I speak for us all when I say that meetings with Manfred O.E. Hennies will remain in memory as very pleasant and friendly.

* * *

P.S. November 2019 is the anniversary of the first meeting of the signatory with Manfred. The Berlin Wall had just come down and we spent several hours in pleasant discussion in Kiel.¹³

The result of that meeting was a great and lasting friendship.

¹³ As a result of this one conversation many more followed and in Autumn 1990, a delegation (14 professors and students, Manfred Hennies among them), led by the deacon Dieter W. P. Kaerger, the Tallinn city administration (led by Jürgen Spiekhoff, professor at the Kiel University of Applied Sciences and also a member of the city administration, Kiel, who had excellent connections to many Estonian authors, as well as to Lennart Meri, who was later to become president of the Republic of Estonia) and members of the Economics Faculty of the University of Applied Sciences, Kiel, visited Estonia. During this visit a contract of collaboration was signed between the Economics Departments at the universities of Kiel and the TUT. Professor Manfred O. E. Hennies was named representative and coordinator of this project for Kiel and the author of this paper the representative for the Technical University in Tallinn. The collaboration on the basis of this contract was to continue until the signatory took up his work at the Economics Faculty of the University of Tartu, after which it was continued, albeit on a smaller scale (mainly due to the motivation of Manfred and several of his close colleagues). The Estonian side was represented by Matti Raudjärv and from time to time supported by colleagues from the Economics Faculty of the University of Tallinn, from the Faculty for Economics, University of Tartu and from Pärnu College, University of Tartu.

Manfred was a very warm, well-meaning and supportive friend. He was a real gentleman, clever and generous. Manfred was a family member to us, almost a brother to me! He often called me “brother” and my parents “Mutti” and “Papa”! (Manfred’s own parents and his brother had passed away many years before)

The signatory is grateful, from the bottom of his heart, for this intense and benevolent friendship – it is something well worth remembering! The recent article written, in collaboration, for the last issue of the journal will remain the last scientific contribution from our friend Manfred! He participated in most of the conferences held in Värskä, but unfortunately was not able to attend the conference in Jämeda, although he had hoped to attend the conference in 2020...!

We were looking forward to relaxing in my smoke sauna, sitting in front of the fire and enjoying a bite to eat in conversation together...! The sauna, also the Finnish sauna, was one of his favourite places when he came to Estonia. He also enjoyed visiting Lahemaa (also Alaja, the highlands of Viru, Voo, Käsmu, Palmse, Sagadi, Vihula, Karepa etc.), the west Estonian islands, south-east Estonia (including Võru, Värskä, the Farmer’s Museum Seto, the sandstone caves at Piusa, Taevaskoda etc.), Haapsalu, Narva, Pärnu, Tartu, Viljandi, the signatory’s forest farm in Lääne-Virumaa, Rakvere, Tallinn (especially the old city with its beautiful architecture, alleys, coffee shops and antique shops), Pirita-Kose, Kloostri metsa, Metsakalmistu/forest cemetery, Lake Peipus./Pepsi, the waterfalls at Jägala and many other beautiful areas in Estonia!

Before his retirement from the University of Applied Science in Kiel, one of Manfred’s hobbies was flying. (In order to retain his license a certain number of flying hours each year had to be recorded!) An unforgettable experience for the signatory and his daughter, Mari-Liis, was a flight, in his four-seater machine, over the clear skies of Schleswig-Holstein during Kiel Week (late June) in the summer of 1991.

I am very happy to have enjoyed this long lasting, eventful and fulfilling friendship and productive collaboration. I am grateful to Manfred (and those close to him) for the hospitality and helpfulness! I am grateful for everything!

M.R.

TARTU ÜLIKOOI MAJANDUSTEADUSKOND TÄHISTAS 80. AASTAPÄEVA

Möödunud aasta novembri lõpus tähistas Tartu Ülikooli majandusteaduskond 80. aastapäeva. See on väärikas iga, kuid nii nagu kogu meie kordades vanem *alma mater*, tunneb ka teaduskond end noorusliku ja mõtteeksana.

Tartu Ülikooli raamatukogu äsja renoveeritud konverentsisaali kogunes juubeli-konverentsile rohkearvuliselt kolleege, üliõpilasi, vilistlasi ja koostööpartnereid kellega koos meenutati lähikäidud teid ja seati suundi ka tulevikuks. Suurem osa meie tänase sünnipäevalapse ajaloost on ju meie kõigi hetked, mida saaksimegi koos meenutada.

Teaduskonda on küll liidetud ja lahutatud, kuid majandustarkuste jagamine ning uuringutest uute teadmiste ammutamine on toetanud Eesti majandusarengut pea läbi kogu meie *universitase* ajaloo. Võib öelda, et Tartu Ülikooli 387-aastane ajalugu on ka Eesti majandushariduse ja -teaduse ajalugu. Kui 1632. aastal loodud Tartu Ülikoolis loeti majandusteadusi teiste erialade (peamiselt matemaatika) koostisosana, siis 1802. aastal taasavatud ülikoolis kujunesid majandusteadused nii omaette distsipliinideks kui ka institutsioonideks. 1803. aastal loodud kameralistikateaduste, rahanduse ja kaubanduse õppetooli võib lugeda mitmete tänaste õppetoolide eelkäijaks (Majandusharidus ja -teadus..., 2015, lk. 41-43)

Majandusteaduskonna tegevuses võime eristada kolme ajajärku:

- Esimese Eesti Vabariigi periood;
- Nõukogude periood;
- Taasiseseisvunud Eesti periood.

Huvi majandusõpingute vastu on kõigil ajaloetappidel olnud suur. Seda ka **esimese Eesti Vabariigi** ajal juba kaubandusosakonna asutamisest õigusteaduskonna juurde 1920. a. Majandusüliõpilaste arv oli suurim 1926. a. (936), edaspidi see kahanes, olles peamiselt 500-600 piires (*ibid*, lk. 104). Ei ole miskit uut siin taeva all – oluliseks probleemiks oli tudengite töötamine juba vabariigi ajal. 1927. a. töötas ligi 40% tudengitest. Ajalooürikud selgitavad et lõpetamiseni jõudis neist samuti vaid 40% (*ibid*, lk. 106-107). Kuna huvi majandusõppe vastu kasvas, loodi Tartu Ülikooli majandusteaduskond, mis alustas tegevust 1. jaanuaril 1938. a. pärast eraldumist õigusteaduskonnast. Ettevalmistustööd teaduskonna loomiseks algasid juba 1932. aastal, kui alustati uute õppekavade koostamist. Üleminek nendele toimus ladusalt. Teaduskond alustas tegevust 11 professuuriga. Dekaanina hakkas teaduskonda juhtima käitismajanduse professor Eduard Poom.

Majandusteaduskond sai Tartus tegutseda 1940. aasta suveni, sest sama aasta sügisel viidi majandusteadlaste ettevalmistus Tartust Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) juurde.

Saksa okupatsiooni ajal toodi majandusteaduskond 1941. aasta sügisel Tallinnast tagasi Tartu Ülikooli juurde. Õppimine ja õpetamine oli neil aastatel keeruliste olude tõttu paraku tagaplaanil. Aastatel 1941 kuni 1943 andis majandusteaduskond 58 lõpetanut. Uuesti suleti majandusteaduskond Tartus 1944. a. sügisel ja see taasavati TPI juures.

Majandusteaduskond andis sel perioodil ülikoolile ka ühe rektori – Edgar Kanti, kes oli Tartu Ülikooli rektoriks aastatel 1941–1944.

Taas jõudis majandusõpetus Tartusse **nõukogude perioodil** 1954. a. sügisel, mil Tallinnast ületooduna alustas Tartu Ülikoolis õpinguid 60 kaubandusökonomika päevase ja 79 kaugõppe osakonna üliõpilast. Lisaks võeti esimesele kursusele päevasesse osakonda kaubanduse ja rahanduse tarbeks vastu 50 üliõpilast (Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40, 2008, lk.17). Majandusteaduskonna algena ühendas kõiki tegijaid ühtseks meeskonnaks kaubandusökonomika kateeder. Kateedrit juhatas dotsent Feliks Sauks, kõige vanem ja kogenum kolleegidest. Ajaloolisi traditsioone järgides kuuluti ametlikult õigusteaduskonna koosseisu.

Ja meil paljudel on sellest vahetu kogemus. Algusaeg oli keeruline. Tartu elamufondist oli II maailmasõja tules hävinud hinnanguliselt 50% (Majandusharidus ja -teadus..., 2015, lk. 131). Kaubandusökonomikat 1954. a. õppima asunud hilisem staažikas kergetööstusjuht Jüri Kraft elas algul vanas Tiigi ühiselamus, mida tudengid kutsusid Tiigi põrguks. Tema mäletamist mööda oli nende toas 7-8 voodit ja toast käis läbi veel kolme toa rahvas (Laos, 2009, lk. 137). Keerulised olid ka õppejõudude elamis-tingimused. Kuid rasketele oludele vaatamata oli majandusõpe populaarne. Oleme suutnud sellest ajast alates jätkusuutlikult tegutseda, esialgu küll ühises teaduskonnas juristidega. Kuid juba siis oli teaduskonnas ühtsustunne, mida on märkinud nii professorid Uno Mereste ja Valner Krinal kui paljud hilisemad kolleegid ja siinkirjutaja võib oma enam kui 40 aastasele kogemusele tuginedes kinnitada, et see on nii kestnud tänaseni. Ühtsustunne loob aluse edasiliikumisele.

Stabiilne edasiliikumine eeldab aga perspektiivitunnetust, vastutusjulgust ja ka sihi-kindlust. Need omadused on iseloomustanud ja mõjutanud ikka ka meie teaduskonda. Küllap tänu nendele omadustele valmistasid 1960-ndate keskel tolleaegsed dotsendid Heino Siigur, Raimund Hagelberg ja Heiki Müür ette iseseisva majandusteaduskonna taassünni. Teist korda jõudsimme „lahutuseni“ õigusteaduskonnast 1968. a. ning nii oli möödunud aastal lisaks 80. sünnipäevale võimalik tähistada teistki ümmargust juubelit teaduskonna taasavamisest – 50! Iseseisva teaduskonnana alustati tegevust 1. septembril 1968. Esimeseks dekaaniks valiti dotsent Valner Krinal.

Kohe algusest võeti suund õppevahendite väljaandmisele. Sellega taotleti kaht eesmärki: varustada üliõpilased eestikeelsete õppematerjalidega ning vähendada õppejõudude loengukoormust. Üksikuid õppevahendeid avaldati ka juba 1960. aastail, (aastas 1–2) ning aastakümne lõpul ilmus ka juba õpikuid kuid hoog saadi sisse 1970. aastail. 1971–1981 publitseeriti teaduskonnas 122 õppevahendit (Krinal, 1999). Osa neist olid küll kordustrükitud, kuid enamus siiski esmaväljaanded.

Aegamisi hakkas suurenema ka teadusartiklite ja konverentsiteeside hulk. Uurimistööde põhiteemaks oli aastaid majandusliku analüüsi ja planeerimise meetodika, mis võimaldas ühendada mitmeid üksikuurimusi. Enamus teaduskonna õppejõududest oligi koondunud selle põhiteema alla. Peale nimetatut olid plaanis majandusliku tegevuse täiustamine kaubanduses, kõrgkooli õppeprotsessi teaduslik organisatsioon jt. teemad.

Tõusma hakkas ka õppejõudude teaduskvalifikatsioon. Kui 1970. aastateni olid teaduskonnas olnud ülekaalus kraadita õppejõud, siis uuel kümnendil olukord muutus. Juba 1971/72. õppeaastal oli teaduskonna 31st õppejõust teaduskraadiga 54,8%. (Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40, 2008, lk.28) Kogu nõukogude perioodi oli kraadiga õppejõudude osatähtsus üle 50%.

Teaduskond läks aktiivselt kaasa 1980. aastate teise poole majanduse liberaalseerimisega. Majandusteaduskond toetas Isemajandava Eesti (IME) ideed, andes 1987. aastal autoritele spetsiaalselt asutatud autasu. Aktiivselt osaleti IME kontseptsiooni väljatöötamisel ja sellega seotud avalikes diskussioonides. Majanduskeskkonna muutumine nõudis ka majandushariduse ja -teaduse reforme. Nii võttis 1989. aasta septembris majandusteaduskonna nõukogu vastu tööplaani aastateks 1990–1995, kus oli seatud eesmärgiks minna 1990. a. sügisest erialati vastuvõtult üle ületeaduskonnalisele vastuvõtule (mis tegelikult realiseerus 1991. a. vastuvõtuga) ja koheselt intensiivistada välissuhtlust (ibid., lk.33). Muudatused õppetöös algasid juba 1987. aastal. 1989. a. avati majanduse arengu vajadusi silmas pidades uus eriala — välismajandus. Süstemaatiline õppetöö ümberkorraldus algas samal aastal.

Nõukogude perioodil toimus teaduskonna õppe- ja teadustegevus seitsme kateedri raames (1990.a. seisuga): rahanduse ja krediidi kateeder (juhataja prof. V. Raudsepp), kaubanduse kateeder (dots. A. Siimon), turunduse kateeder (dots. M. Miljan), majandusküberneetika ja statistika kateeder (dots. A. Isotamm), raamatupidamise ja analüüsi kateeder (dots. V. Järve), majanduse üldteooria kateeder (dots. O. Raju) ja rahvamajandusharude ökonoomika kateeder (prof. H. Müür). Laulva revolutsiooni perioodil alanud õppeprotsessi ümberkorraldused tingisid ka organisatsioonilisi ja struktuurilisi ümberkorraldusi. Juba kevadel 1991. a. otsustati üle minna õppetoolide süsteemile.

Täna võime nentida, et nõukogude perioodi „karastavates“ tingimustes suutsime säilitada teaduslikku lähenemist majandusele. Sellel perioodil löime baasi tänasele majandusteaduskonnale. Näiteks majandusküberneetika eriala andis selle põlvkonna õppejõude, kes kandsid turumajandusse sisenemise põhiraskust laulva revolutsiooni järel. Kuid suur oli ka kaubanduse ja rahanduse eriala lõpetajatest kolleegide panus.

Taasiseseisvunud Eestile majandusharidusega spetsialistide paremaks ettevalmistamiseks ja vastavate sihtide seadmiseks koostati majandusteaduskonna strateegiline arengukava (maht üle 200 lehekülje), mis kinnitati 1993. a. sügisel TÜ nõukogus. See oli esimene strateegiline arengukava kogu Tartu Ülikoolis. Arengukavas seadis teaduskond mitmed ambitsioonikad eesmärgid, mida asuti usinasti ellu viima ja milliseid põhimõtteid järgitakse tänaseni:

Esiteks, tõsta õppejõudude vastutust õppetöö kvaliteedi eest. Juba 1994. aastast rakendati teaduskonnas üliõpilaste tagasiside süsteemi õppejõudude vastutuse tõstmiseks. Esialgu alustati seda praktikutele suunatud avatud ülikooli õppekavadel kuid hiljem Õppeinfosüsteemi (ÖIS) käivitudes juba kõigil õppekavadel. Tagasisidet on võetud arvesse ka õppejõudude tulemuspalkade kujundamisel.

Teiseks, varustada üliõpilased kvaliteetsete õppematerjalidega. Esмalt langetati otsus, et õppejõud pidi kõigis ainetes õppematerjali kirjalikult või elektroonselt kättesaadavaks tegema. Paljud kolleegid publitseerisid juba aastatel 1991–1994 rea uutel turumajanduslikel alustel õppevahendeid ja -materjale. 1995. a. käivitus TÜ majandusteaduskonna õpikute sarja avaldamine – ilmus seitse esimest õppevahendit. Järgneva 20 aasta jooksul ilmus TÜ majandusteaduskonna õpikute sarjas üle 100 nimetuse õpikuid. 1999. aastal käivitus ka teadusmonograafiate sarja väljaandmine, kus tänaseks on ilmunud 36 nimetust. Nende väljaannetega andis teaduskond väärtusliku panuse ka eestikeelse majandusterminoloogia väljaarendamisse.

Kolmandaks, tõsta õppejõudude vastutust oma teadusliku taseme pideva tõstmise eest. Juba 1990ndate kesksaigast võeti õppejõudude publitseerimisaktiivsust arvesse stimuleerimissüsteemis tulemuspalkade kujundamisel.

Neljandaks, luua töötajaile (sh eriti noori silmas pidades) motivatsioon pühendada end täielikult akadeemilisele tööle. Eelmainitud õppejõudude tasustamis- ja stimuleerimissüsteemis olid integreeritud ühtsesse nn punktiarvestusse õpetegevus, teadustegevus ja administratiivtöö. Sellel süsteemil oli oluline roll ka teaduskonna juhtimise detsentraliseerimisele, sest instituutidele ja õppetoolidele jaotati raha teaduskonna nõukogu poolt kinnitatud põhimõtete alusel vastavalt nn punktiarvestuse tulemustele.

Viiendaks, käivitada täiendava töö ja raha saamiseks rakendus- ja täiendkoolitus. Esimesed avatud ülikooli tasulised õppekavad avasime 1995. aastal. 2000-ndate aastate esimese kümnendil oli tasuliste õppijate arv oluliselt suurem riigieelarvelistel kohtadel õppijate arvust. See võimaldas üle elada vahepealse riikliku rahastamise minimeerimise. Samuti kasutasime ära erinevad välisabi võimalused teaduskonna kohanemiseks turumajanduse tingimustes, sh euroteaduskonna loomise ja toimise kaudu.

Teaduskond osales konstruktiivselt ülikooli struktuuri- ja juhtimisreformis 2000-ndate aastate teise kümnendi kesksaigas. Selle tulemusena õnnestus majandusteaduskond säilitada, ehkki suure sotsiaalteaduste valdkonna raames.

Eeltoodud eesmärkide saavutamise toel suutsime 1990-ndatel uuendada oma õppekavad alul 4 (bakalaureus) +2 (magister) ja hiljem 3+2 (Bologna) süsteemis ning käivitada majandusteaduse doktoriõppe.

Aastate jooksul on majanduserialadel ülikooli lõpetanud enam kui 9000 inimest. On rõõm tõdeda, et teaduskonna vilistlased on aidanud Eesti elu edendada nii majandust juhtides kui ka seda uurides, nii poliitikat tehes kui ka meedias meie elu kajastades. Eks see ole õppijate ja õppejõudude ülikooliaegse hea koostöö peegeldus, mis avaldub teaduskonna lõpetajate hilisema tegevuse laias amplituudas ja nende ühiskondlikus läbilõigivõimes.

Kuid rahvusvahelises rahvusülikoolis on õpetegevuse veduriks teadustegevus. Teadus on alati rahvusvaheline. Ka rahvuslikke majandusaspekte peame positsioneerima rahvusvahelistesse lähenemistesse. Järelikult kujuneb edasiliikumise toetajaks koostöö erinevates võrgustikes. Kui nõukogude perioodil oli koostöö reguleeritult suunatud peamiselt ida suunas, siis taasiseseisvumise järel tehti järsk pööre Läände. Kindlasti peame väikese riigina Balti mere kaldal tegema koostööd kõigis ilmakaartes. 2019. aasta novembri alguses avaldas rahvusvaheline ülikoolide paremusjärjestuse koostaja Times

Higher Education (THE) järjekordse erialade edetabeli, kus Tartu Ülikooli ärinduse ja majanduse erialad on tõusnud 201.–250. kohale – kõrgeimale, mida Eesti ülikoolide majandusteaduskonnad on saavutanud.

Loodame, et viljakas koostöö saab meid saatma ka järgmistel aastakümnetel.

Suurim tänu

- kõigile kolleegidele, kelle koostöös on kujunenud tänase teaduskonna tegu ja nägu;
- vilistlastele, kes on Tartu vaimu kandnud laiali mööda Eestimaad ja kaugemale;
- üliõpilastele, sest nemad viivad teaduskonna tänased tegemised ja teadmised Eesti järgnevate aastate arengusse.

Edu ja koostööd meile kõigile!

Viidatud kirjandus

Krinal, V. (1999) Tartu Ülikooli majandusteaduskonna minevikust ja tänapäevast. Tartu: TÜ Kirjastus

Laos, M. (2009) Härra seltsimees minister: kilde Jüri Krahti eluteelt. Tallinn: Jüri Kraft & Pojad.

Majandusharidus ja -teadus Tartu Ülikoolis.(2015) Toim. J. Sepp. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus.

Tartu Ülikooli majandusteaduskond 70/40. (2008) Toim. J. Sepp, T. Haldma. Tartu: TÜ Kirjastus

Tartus, november 2018–2019

Toomas Haldma,
TÜ majandusarvestuse professor

DIE FAKULTÄT FÜR WIRTSCHAFTSWISSENSCHAFTEN DER UNIVERSITÄT TARTU FEIERTE IHR 80-JÄHRIGES JUBILÄUM

Im November 2018 feierte die Fakultät für Wirtschaftswissenschaften der Universität Tartu ihr 80-jähriges Jubiläum.

Die 387-jährige Geschichte der Universität Tartu (UT) ist auch die Geschichte der estnischen Wirtschaftslehre und -wissenschaft. An der Universität Tartu, die 1632 gegründet wurde, fand wirtschaftswissenschaftliche Lehre und Forschung zunächst im Rahmen anderer Fachrichtungen (hauptsächlich Mathematik) statt. Der Lehrstuhl für Kameralistik, Finanzen und Handel, der 1803 gegründet wurde, kann als Vorläufer vieler der heutigen wirtschaftswissenschaftlichen Lehrstühle angesehen werden.

Für die Aktivitäten der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften lassen sich drei Perioden unterscheiden:

- die Periode der ersten Republik Estland
- die Sowjetzeit
- die Zeit des neu unabhängigen Estland.

Das Interesse an Wirtschaftsstudien war in allen Phasen der Fakultätsgeschichte groß. Dies war auch während der ersten Republik Estland seit der Gründung der Handelsabteilung an der Juristischen Fakultät im Jahr 1920 der Fall. Als das Interesse an Wirtschaftsstudien zunahm, wurde die Fakultät für Wirtschaftswissenschaften gegründet. Sie hat ihre Tätigkeit am 1. Januar 1938 nach dem Verlassen der rechtswissenschaftlichen Fakultät, aufgenommen. Eduard Poom, Professor für Betriebswirtschaft, war der erste Dekan.

Während des Zweiten Weltkriegs wurde die Ausbildung der Ökonomen erstmals in 1940 von Tartu nach Tallinn übergeführt. Im Jahre 1941 wurde sie nach Tartu zurückverlegt und schließlich 1944 wieder in Tallinn lokalisiert.

In dieser Zeit stellte die Fakultät der Universität Tartu auch einen Rektor, Edgar Kant, der von 1941 bis 1944 Rektor der Universität war.

In der Sowjetzeit kehrten die Wirtschaftsstudien nach Tartu zurück, sie wurden jedoch in der juristischen Fakultät angesiedelt. Zum zweiten Mal nahm die Fakultät für Wirtschaftswissenschaften im September 1968 ihre Tätigkeit an der Universität Tartu auf. Der assoziierte Professor Valner Krinal wurde zum Dekan gewählt.

Der Schwerpunkt der Fakultätsaktivitäten lag von Beginn an auf der Herausgabe von Lehrbüchern sowie der Publikation von Forschungsbeiträgen. Auch die wissenschaftliche Qualifikation des Lehrpersonals wurde angehoben. Bereits in den 1970er Jahren lag der Anteil der promovierten oder habilitierten Dozenten und Professoren an den Lehrenden über 50%.

Die Fakultät begleitete wirkungsvoll die Liberalisierung von Wirtschaft und Gesellschaft in der zweiten Hälfte der 1980er Jahre bei und sie unterstützte die Idee des selbstverwalteten Estland (IME), indem sie den Autoren, die das IME-Konzept

entworfen haben, 1987 einen Sonderpreis verlieh. Die Kollegen beteiligten sich aktiv an der Entwicklung des IME-Konzepts und der damit verbundenen öffentlichen Debatten. Im Jahre 1989 wurde ein neues Hauptfach - Aussenwirtschaft - eröffnet, um den Bedürfnissen der wirtschaftlichen Entwicklung Estlands gerecht zu werden. Im selben Jahr begann die systematische Neuordnung der Studienpläne.

Zur besseren Vorbereitung der Wirtschaftswissenschaftler in Estland auf die Wiedererlangung der Unabhängigkeit im Jahr 1991 und zur Festlegung der entsprechenden Ziele wurde der strategische Entwicklungsplan der Fakultät für Wirtschaftswissenschaften (mit mehr als 200 Seiten umfassend) erstellt. Dieser Plan, der vom akademischen Rat der Universität Tartu im Herbst 1993 bestätigt wurde, war der erste strategische Entwicklungsplan für die gesamte Universität Tartu. In ihrem Entwicklungsplan hat sich die Fakultät eine Reihe ehrgeiziger Ziele gesetzt, die sorgfältig verfolgt wurden und die grundsätzlich bis heute eingehalten werden.

Aufgrund der Erfüllung der Hauptziele des Strategieplans konnte die Fakultät ihre Lehrpläne Anfang der neunziger Jahre auf ein vierjähriges Bachelorstudium und ein zweijähriges Masterstudium ausrichten. Später wurden die Studien auf das 3 + 2-System gemäss der Bologna Richtlinien umgestellt und ein wirtschaftswissenschaftliches Doktorprogramm eingeführt.

Im Laufe der Jahre haben mehr als 9.000 Studierende ein wirtschaftswissenschaftliches Studium in Tartu absolviert. Es erfüllt die Fakultät mit Freude, dass die Alumni der Fakultät dazu beigetragen haben, das Leben Estlands fortschrittlich zu gestalten, indem sie Wirtschaft und Organisationen geführt und analysiert, Politik gemacht und in den Medien reflektiert haben.

Aber an einer internationalen forschungsorientierten Universität zu denen die Universität Tartu zählt, ist Forschung die treibende Kraft für die Lehre. Forschungsorientierte Wissenschaft ist immer international geprägt. Anfang November 2019 veröffentlichte die internationale Times Higher Education (THE) eine Universitätsrangliste, bei der in der Fachrichtung Wirtschaftswissenschaften die Universität Tartu mit den Plätzen 201 bis 250 erfolgreich war – sie reflektieren die höchsten Einstufungen, die wirtschaftswissenschaftliche Fakultäten der estnischen Universitäten je erreicht haben.

Wir hoffen, dass unsere fruchtbare Zusammenarbeit zwischen Kollegen, Studenten, Alumni, Partnern und der Unternehmerschaft Gemeinde in den kommenden Jahrzehnten fortgesetzt wird.

Toomas Haldma
Professor für Rechnungswesen und Controlling,
Fakultät für Wirtschaftswissenschaften

THE SCHOOL OF ECONOMICS AND BUSINESS ADMINISTRATION OF THE UNIVERSITY OF TARTU CELEBRATED ITS 80TH ANNIVERSARY

On November 30, 2018, the School of Economics and Business Administration (SEBA) at the University of Tartu celebrated its 80th anniversary.

The 387-year history of the University of Tartu (UT) is also the history of Estonian economic education and science. At the University of Tartu, founded in 1632, economics first considered as a component of other specialties (mainly mathematics). At the University, which was reopened in 1802 by Russian Empire, economics became both, a separate discipline and an institution. The Chair of Cameralistics, Finance and Commerce, founded in 1803, can be considered the forerunner of many of today's chairs and departments of the SEBA.

In the activities of the SEBA we can distinguish three periods:

- First period of the Republic of Estonia
- Soviet period
- The period of the newly independent Estonia.

Interest in economic studies has been great at all stages of history. This was also the case during the **first Republic of Estonia** from the establishment of the Department of Commerce at the Faculty of Law in 1920. The number of students in economics was the highest in 1926 (936), it subsequently decreased, being mainly within the range of 500-600. As interest in economic studies grew, the Faculty of Economics of the UT was established and started its activities on January 1, 1938. after leaving the Faculty of Law. Eduard Poom, professor of business administration, served as the first dean.

In the autumn of 1940, the training of economists was transferred from Tartu to the Tallinn Polytechnic Institute (TPI). During the German occupation, the Faculty of Economics was brought back from Tallinn in 1941 to UT. The Faculty of Economics in Tartu was closed again in 1944 and it was reopened at TPI.

In this period the Faculty also gave the Tartu University one rector, Edgar Kant, who was the rector of the university from 1941 till 1944.

In the Soviet period economics studies returned to Tartu in the autumn of 1954, when 60 daily students of the Department of Commerce and 79 part time students started their studies again at UT. Following the historical traditions, the studies in economics started within the Faculty of Law.

For the second time, a "divorce" from the Faculty of Law took place in 1968. when the Faculty of Economics started to operate on September 1, 1968. Associate Professor Valner Krinal was elected to the position of the Dean.

From the very beginning, the faculty focus was on publishing textbooks and also the number of scientific papers began to increase. The scientific qualification of the teaching

staff also started to increase. As early as the 1970s, the share of lecturers with scientific degrees was over 50%.

The faculty actively contributed to the economic liberalization of the second half of the 1980s. The Faculty of Economics supported the idea of Self-Managing Estonia (IME) by awarding the authors a special award in 1987. The colleagues actively participated in the development of the IME concept and related public debates. In 1989 a new major – International business – was opened to meet the needs of economic development of Estonia. The systematic reorganization of study curricula began in the same year.

For the better preparation of economists in **Estonia, regaining the independence** in 1991, and for setting the respective goals, the Strategic Development Plan of the SEBA (with more 200 pages) was prepared. This Plan, which was passed by the UT Council in Fall 1993, was the first strategic development plan for the entire UT. In the development plan, the faculty set a number of ambitious goals, which were carefully pursued and the principles are followed up to this day.

Firstly, to increase the responsibility of the teaching staff for the quality of teaching.

Second, to equip students with quality study materials. In 1995 the publication of a series of textbooks for the SEBA began. Over the next 20 years, over 100 titles of textbooks were published in this series. In 1999, also the publication of a series of scientific monographs began, with 36 titles to date.

Third, increase the responsibility of the teaching staff for continuously improving their scientific excellence. As early as the mid-1990s, the publishing activity of lecturers was taken into account in the incentive system of the SEBA.

Fourth, to create motivation for staff to devote themselves fully to academic work. Teaching, research and administrative activities were integrated into an integral remuneration and incentive system for the teaching staff.

Fifth, to launch retraining for practice people to get additional work and money. SEBA opened the first fee-based university curricula in 1995. In the first decade of the 2000s, the number of fee-based students was significantly bigger than the number of students in state-funded places. This made it possible to survive the minimization of public funding in the meantime.

The faculty played a constructive role in the university's structural and management reform in the mid-2010s. As a result, the FEBA as a faculty was retained, although within the broad field of social sciences.

With the support of the abovementioned activities, we were able to renew our curricula in the early 1990s in 4 years (bachelor) +2 years (master) and later in the 3 + 2 (Bologna) system, and to launch doctoral studies in economics.

Over the years, more than 9,000 people have graduated in economics. It is a pleasure to admit that the alumni of the faculty have helped to advance the life of Estonia by conducting and investigating economy and organizations, making politics and reflecting it in the media.

But at the International National University, research is the driving force for teaching. Science is always international. In early November 2019, the international Times Higher Education (THE) published another special ranking, where the University of Tartu specializations (majors) in business and economics have succeeded 201-250. places – the highest achieved by the economics faculties of Estonian universities.

We hope that our fruitful cooperation will continue over the coming decades.

We are very grateful to

- all colleagues, who have collaborated to form the faculty and face of today's faculty;
- alumni who have spread the spirit of Tartu around Estonia and beyond;
- students, as they bring the faculty's current activities and knowledge to the development of Estonia in the coming years.

In Tartu, November 2019

Toomas Haldma
Professor of accounting, SEBA

SÜNNIPÄEVAKONVERENTS „TARTU ÜLIKOOLI MAJANDUSTEADUSKOND – 80“

Allakirjutanul oli meeldiv võimalus Tartu Ülikooli (TÜ) majandusteaduskonna juubeli tähistamisest 30. novembril 2018 Tartus vahetult osa saada.

Päeva alustati vilistlastele kavandatud külastusega ülikooli peahoones asuvas TÜ kunstimuseumis professor Maaja Vadi juhatusel.

Sünnipäeva aktus ja konverents toimus TÜ raamatukogu konverentsisaalis:

- esmalt tervitas kohalolijaid teaduskonna juhataja professor Maaja Vadi;
- sellele järgnes põhjalik ja kohati asjalikult humoorikas ettekanne teaduskonna ajaloost professor Toomas Haldma'lt¹ (arenguetapid ja nendele vastavalt ettekanaja poolt huvitavalt originaalne üliõpilasteklite vahetus).

Seejärel avati näitlikult teaduskonna teerajaja ja esimese dekaani professor Eduard Poomi tahvel (mis hiljem oma koha teiste väärivate kõrval teaduskonnas Tartus, Toomel – J. Liivi 4 – leidis).

Järgnes konverentsi nn rahvusvaheline osa TÜ majandusteaduskonna Saksamaa LV ja Ungari pikaajaliste koostööpartnerite aktiivsel osavõtul – Vaade majandusteaduse tulevikku.²

- *Sissejuhatavalt tervitas kõiki osalejaid Eesti Vabariigis Tallinnas asuva Saksamaa LV Suursaatkonna kultuuri- ja pressiaatašee hr Clemens Hellemeier.*
- *Esimese välisettekande teemal „Ettevõtluse tulevik“ tegi Leipzigi Ülikooli professor Helge Löbler.*
- *Teiseks ettekandeks „Ökonomieetria roll suurandmete ajastul“ sai sõna Konstanzi Ülikooli professor Winfried Pohlmeier.*
- *Kolmanda ettekandega esines Budapesti Andrässi Gyula Saksakeelse Ülikooli professor dr Siegfried F. Franke teemal „Majanduslik teadmus – teadus või tehniline rakendus“.*

Järgnes vaheaeg sünnipäevavordi ja kohviga!

Pärast vaheaega kuulati TÜ turunduse dotsendi Andres Kuusiku huvitavat ettekannet teemal:

- *„Uus aeg nõuab uut moodi lähenemist innovatsioonile“ – Ettekanne keskendus sellele, et mida aeg edasi, seda mahukamaks ja ressursinõudvamaks muutub tootearendus ja innovatsioon. Seetõttu pole mõttekas seda teha ettevõtte sees üksi, vaid otsida võimalusi, et kaasata teisi osapooli väljast-*

¹ Vt ka eelnevat Toomas Haldma artiklit „Tartu Ülikooli majandusteaduskond tähistas 80. aasta-päeva“.

² Seda osa toetas Saksa-Eesti akadeemilise nädala Academica raames rahaliselt Saksamaa LV Nordrhein-Westfaleni Liidumaa Tööandjate Liit.

poolt. Räägiti ka sellest, kuidas ülikool saaks ettevõtjaid nende ettevõtmiste arendamisel abistada.

Juubelikonverentsi lõpuks toimus ca tunnine põnev teaduskonna väljapaistvate vilistlaste poolne aruteluring teaduskonna tulevikust ja majandusteaduste kasulikkusest, mida juhtis professor Kadri Ukrainski.

Arutelul osalesid: *Dmitri Jegorov (Rahandusministeeriumi asekanstsler), Kaspar Oja (Eesti Panga ökonomist), Ann Runnel (Reverse Resources asutaja-juht), Mari-Liis Eensalu (Kantar Emori juhtekspert) ja Kaili Laansalu (Finnair Business Services'i personaliarendusjuht).*

Konverentsitöös osales teiste kõrval aktiivselt ka TÜ majandusteaduskonna vilistlane ja vilistlaskogu-ühingu „Hermes“ juhatuse liige, endine edukas pikaajaline tootmisjuht ja kergetööstusminister ning veel täna suurepärane ja mitmekülgne ettevõtja, hr Jüri Kraft.

Kuigi allakirjutanu pidi pärast konverentsi esimest poolt paraku oma ülesannete tõttu Tallinnasse tagasi sõitma, on ta rahulolevalt seisukohal, et kogu konverents läks kokkuvõtlikult kindlasti hästi korda.

Palju õnne – edukas TÜ majandusteaduskond ja head kolleegid, peagi tuleb ka 100 ja seda jälle meie iseseisvas ning loodetavasti hästi arenevas Eesti Vabariigis!

Tallinnas, 14. novembril 2019

Lugupidamisega ja parimat soovides,

Matti Raudjärv
sünnipäeva kutsutud külaline
(pikaajaline kolleeg Tallinnast-Pärnust)

JÄNEDA 2019: RAHVUSVAHELINE XXVII MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTS

Konverents toimus 27. korda ajavahemikul 3.-5. juuli 2019¹ järjekordselt Jänedas, Lääne-Virumaal. Konverentsi üldteemaks oli: „**Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2019: Eesti Vabariik – 15 aastat Euroopa Liidu ja NATO liige / 100 aastat eestikeelset Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse (1699–1710)**“. Nimetatud allteemad leidsid kajastust ka meie ajakirjas – nii esimeses väljaandes (nr-d: 1-2/ 2019) kui ka teises (nr-d: 3-4/ 2019).

Seekord oli konverentsi põhirõhk pandud esimesel päeval toimunud ümarlauale teemal „*Haldusreform – positiivsed ja negatiivsed tulemused. Probleemid ja lahendamata küsimused. Tulevik – kuidas edasi?*“. Osales kaheksa Eesti kohaliku omavalitsuse juhti – vallavanemat ja abivallavanemat viiest maakonnast:

- Harjumaalt (**Uno Silberg** – Kose vald);
- Järvamaalt (**Tiina Oraste** – Järva vald);
- Lääne-Virumaalt (**Riho Tell** – Tapa vald);
- Pärnumaalt (**Mikk Pikkmets** – Lääneranna vald, **Jane Mets** – Põhja-Pärnumaa vald, **Jaanus Männik** – Saarde vald, **Lauri Luur** – Tori vald);
- Viljandimaalt (**Tõnu Aavasalu** – Põhja-Sakala vald).

Ümarlaud oli igati sisukas – informeeriti oma kohalikest kogemustest, vastuseid püüti saada põhiliselt järgmistest toimunud haldusreformi valdkondades:

- Reformi positiivsed, oodatud tulemused;
- Reformi negatiivsed (mittesoovitud) tulemused;
- Probleemid, mis tekkisid reformi käigus ja on nüüd hiljem, praktikas tekkinud;
- Lahendamata küsimused, mida ei suudetud reformiga lahendada; Tulevik – kuidas edasi? Kas riigireform toetab haldusreformi?

Nendel teemadel väitlused-diskussioonid olid äärmiselt huvitavad. Kogu ümarlauda juhatas Tallinna Tehnikaülikooli emeriitprofessor Sulev Mäeltsemees, tema kõrval aitas

¹ Möödus ka 35 aastat esimesest, nn laevakonverentsist (1984) ja 25 aastat teisest konverentsist (1994). Kui teha veidi statistikat, siis osales esimesel /I/ 67 inimest ja teisel /II/ 32 inimest (neist 10 osalesid ka esimesel konverentsil). Seega esimesel ja teisel konverentsil osales 67/I/+ (32/II – 10/I-II/) = 89/I-II/ inimest. Tegelikult näitab, et (39/I/+13/II/ = 52/I-II/) inimese kohta puudub informatsioon (kus asuvad, mida teevad, kontaktid jms); 14/I/+3/II/ = 17/I-II/ ja 6/I/+2/II/ = 8/I-II/, kokku 25/I-II/ inimest – kas on teised huvid, valdkonnad, pensionil jms; 6/Is/+4/IIs/ = 10/Is-IIs/ inimest on paraku surnud. Seega kokku 52/I/+25/II/+10/Is-IIs/ = 87/I-II/ inimest. Kindalasti on nende seas inimesi, kelle kohta puudub korraldajatel igasugune informatsioon; ka nendest, kes on pensionile siirdunud või surnud! Kindlasti on esimestel konverentsidel osalenud tänaseks pea kõik pensioniikka jõudnud! Kaks inimest (Sulev Mäeltsemees ja Matti Raudjärv) on alates esimesest konverentsist senini vastu pidanud ja osalenud! Loomulikult on pidevalt ka uusi osalejaid lisandunud, seda eriti teistest riikidest. (Varasematest osalejatest saab ülevaate ajakirja numbris 2-2017 ilmunud Matti Raudjärve kroonikaartiklis lehekülgedel 75-89).

arutelule kaasa ümarlaua algataja, Tartu Ülikooli (Pärnu Kolledž) külalisõppejõud ning Georgia Tehnikaülikooli ja Tbilisi Riikliku Ülikooli külalisprofessor Matti Raudjärv.² Ettekanded ja diskussioonid toimusid järgnevalt:

Armin Rohde (Greifswaldi Ülikool, Saksamaa LV), (saksa keeles, tõlkega eesti keelde) – Results and possible Consequences of the Eurosystems Current Monetary Policy

Sulev Mäeltsemees (TTÜ), (eesti keeles, tõlkega saksa keelde) – Mis ja miks võinuks olla teistiti 2016. aastal käivitatud haldusreformis?

Matti Raudjärv (TÜ), (eesti keeles, tõlkega saksa keelde) – Eesti palgapoliitika mõned aspektid

Viktor Trasberg (TÜ), (inglise keeles) – Mis mõjutab alkohoolse joogi valikut Eestis?

Maret Güldenkoh (Sisekaitseakadeemia, TTÜ, Eesti Mereakadeemia) ja **Uno Silberg** (Eesti Maaülikool), (eesti keeles, tõlkega saksa keelde) – Pereettevõtlus Ida-Euroopa riikides

² Matti Raudjärv oli ümarlaua õnnestumisest ja informatsioonist ka seetõttu huvitatud, et ta juhendab Tbilisi RÜs regionaalpoliitika alaseid doktoritöid ning on Georgia Tehnikaülikoolis doktoriõppekava välismaine juht. Georgias ollakse väga huvitatud sellest, mil määral on võimalik Eesti kogemusi majanduspoliitika vallas oma majanduses arvesse võtta.

Ettekannetega esinenud osalejate arv jäi varasematest aastatest väiksemaks, seda põhjustasid mitmed olulised konverentsivälised tegurid.³ Samas olid toimunud ettekanded ja diskussioonid⁴ huvitavad ja sisutihedad – nagu alati on olnud.

³ Ja neid ei olnud vähe:

- Kuna 4.-7. juuli toimus Tallinnas XXVII laulu- ja XX tantsupidu (algselt oli kavandatud 5.-7.07.2019; sellest ka meie kuupäevade valik konverentsi korraldamiseks – lootsime, et pärast meie konverentsi on hea ka suurel kultuurisündmusel osaleda; ilmselt oli meie-poolne konverentsi korraldamise ajavalik seekord ebaõnnestunud – juhtub!), mis tähendas seda, et mitmed esialgselt konverentsil osalemist kavandanud inimesed pidid ikkagi suurel kultuuripeol osalema, st laulma-tantsima; möödus ju 150 aastat Eesti esimesest laulupeost (18.-20. juunil 1869 Tartus) ja 85 aastat esimesest tantsupeost (15.-17. juulil 1934 Tallinnas Kadrioru staadionil);
- Kuna nii mõnegi välisriigi ülikoolis-instituudis toimusid juhtkonna vahetused ja struktuurimuudatused, lisaks rahaliste vahendite nappus (näiteks Kieli Ülikooli juures asuv Kieli Maailmamajanduse Instituut jt), siis jäid mitmed meie varasemate aastate külalised koos abikaasadega sellel aastal paraku tulemata;
- Oli ka isiklikke-perekondlikke põhjusi mittetulemiseks (näiteks Ungaris, pereliikme surm);
- Pikaajalised välisstažeerimised Georgia ülikoolide kolleegidel;
- Mitmel Eesti ülikoolide inimesel – varem kavandatud ja neist mittesõltuvad olulised välislähetused;
- Pensionile minek, teised huvid ja (või) pikaajalised haigestumised (Saksa ülikoolide kolleegid);
- Mõnel varasemal aktiivsel osalejal oli takistuseks juuli algul toimunud õppetöö-eksamid (Georgia ja Venemaa ülikoolide kolleegid);
- Mõnel kolleegil oli viimane tööaasta ülikoolis ning emeriteerumine ja teadustöö lõpetamine;
- Pärast pikaajalist tööd ülikoolides (lisaks hulk aastaid ka pensionieas), töö lõpetamine ja lahkumine ülikoolist (Saksa-Eesti ülikoolide kolleegid);
- Paljudel Eesti kõrgkoolide õppejõududel-teaduritel on üheks piiravaks teguriks krooniline ülikoolide alarahastamine, mistõttu inimeste lähetamine teaduskonverentsidele on sageli rahaliselt keeruline (eriti Eestisse, sest välismaale sõita on märksa huvitavam ja eeskätt siis kui ei pea oma taskust kulutusi katma);
- Juuli alguses olid paljud Eesti ülikoolide kolleegid juba puhkusel ning töölähetust siis võtta ei saanud;
- Eestis on mõnikord tegemist ka motivatsiooni puudumisega, et teadustööga tegeleda (sh konverentsidel osaleda) ja doktoritööd kirjutada (näiteks, Tartu Ülikooli regionaalsetes kolledžites, aga ka mujal).

Kõik inimesed (enamik neist on meie konverentsil mitmeid kordi osalenud ja ajakirjale korduvalt artikleid kirjutanud) informeerisid varakult konverentsi korraldajaid mittetulemisest ja põhjustest (enam kui 20 kolleegi viie riigi üheteistkümnest ülikoolist ja institutsioonist jäid tulemata):

- Budapesti Andrassy Ülikool /professor Jörg Dötsch/, Ungari;
- Georgia Parlament, Georgia Tehnikaülikool /professor Marina Metreveli/, Georgia;
- Georgia Tehnikaülikool /professorid Alexander Sichinava, Dali Sekhniashvili, doktorant Nina Kekelidze /, Georgia;
- Jena Rakendusülikool /professor Wolfgang Eibner/, Saksamaa LV;
- Kieli Rakendusülikool /emeritprofessor Manfred O. E. Hennies/, Saksamaa LV;

-
- Kieli Ülikooli juures asuv Kieli Maailmajanduse Instituut /dr Claus-Friedrich Laaser, dr Klaus Schrader/, Saksamaa LV;
 - Kubani Riiklik Ülikool /akadeemik, professor Tatjana Avdejeva, professor Larisa Drobyshevskaya/, Venemaa;
 - Tallinna Tehnikaülikool /professor Üllas Ehrlich, Maret Guldenkoh/, Eesti;
 - Tartu Ülikool /dr Diana Eerma, professor Peter Friedrich, dr Jelena Rootamm-Valter, osalenud alates 2016 Jänedal/, Eesti;
 - Tbilisi Riiklik Ülikool /professor Irina Gogorishvili, doktorant Erekle Zarandia/, Georgia;
 - Voroneži Riiklik Ülikool /professor Igor Risin/, Venemaa;
 - ja mitmed teised,

lubades siiski edaspidi osaleda ning käesoleva aasta ajakirja sügisnumbrisse (nr. 3-4/ 2019) või edaspidi artikli kirjutada. Ei teki ju igal aastal inimestel ootamatuid ja olulisi takistusi. Ilmselt oli sellel, 2019. aastal, küllalt palju meie konverentsi mittetoetavaid kokkusaatumisi. Aga konverents toimus siiski aktiivses ja tõises meeleolus ning ajakiri ilmus õigeaegselt juunis, kahenumbriksena. Kirjutisi-artikleid jätkus ka käesolevasse-sügisesse, kolmandasse numbrisse. Järgmise, XXVIII konverentsi kavandame Jaanipäeva järgselt, ajavahemikul 25.-27. juuni 2020 korraldada, samuti ilmub ajakiri. Kes ei jõudnud oma artiklit käesolevasse numbrisse õigeaegselt esitada (sh ka eelretsenseerimist läbida, mis on oluline!), siis need kirjutised saame järgmisel, 2020. aastal avaldada.

⁴ Saksamaad esindas seekord ettekandega Armin Rohde Greifswaldi Ülikoolist (osalenud meie konverentsidel juba alates aastast 1999). Eesti poolelt olid ettekannete-artiklitega esindatud eespool nimetatud ja juba esimesel, nn laevakonverentsil osalenud Sulev Mäeltsemees ja Matti Raudjärv, aga samuti nn pika osalemissataažiga kolleegid: Uno Silberg tänase Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituudist (osales esimest korda meie konverentsil aastal 1997 Värskas; artikkel koos Maret Guldenkoh' iga /varasem perenimi: Kirsipuu – esmaosalus 2009 Värskas/) ja Viktor Trasberg Tartu Ülikooli majandusteaduskonnast (esmaosalus oli 2000. aastal samuti Värskas).

Head kaastööd ajakirjale ning tere tulemast XXVIII konverentsile 25.-27. juunil 2020. aastal Jänedal.

Tallinnas, Pirita-Kosel, juuli-september 2019

Lugupidamisega, Matti Raudjärv

PS: On heameel, et 2. juunil 2019 saabus allakirjutanule e-mail kõrge tasemega rahvusvaheliselt andmebaasilt Scopus, kus teatati, et pärast meie ajakirjaga pikaajalist tutvumist, pidas nende Nõukogu vajalikuks ajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ (kolmes keeles), aktsepteerida Scopuse andmebaasi võtmiseks. Lepingule allakirjutamise e-mail saabus 24. septembril 2019, millele Matti Raudjärv peatoimetajana samal päeval ka allkirjastas ning Scopus'ele tagasi saatis. Seega – nüüd vastab käesolev ajakiri ETISe klassifikatsiooni alusel nõuetelt ja kvaliteedilt tasemele 1.1 (seni 1.2), sest tunnustatud andmebaasi kõrge kvalifi-katsiooniga spetsialistid selle Nõukogus (Elsevier – Scopus) on oma hinnangu andnud. Artiklite fikseerimine Scopuse andmebaasis võtab tehniliselt kindlasti mitte vähe aega. Seega – autoritel palume veidi kannatust varuda.

JÄNEDA 2019: DIE XXVII. INTERNATIONALE WISSENSCHAFTSKONFERENZ FÜR WIRTSCHAFTSPOLITIK

JÄNEDA 2019: XXVII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON ECONOMIC POLICY

Die siebenundzwanzigste Konferenz (“**Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019**“) im Sommer des Jahres 2019 (3. – 5. Juli) fand bereits das siebende Mal in Jäneda statt. Inhaltlich fand die Arbeit wie folgt statt:

The twenty-seventh Conference (“**Economic policy in the EU member states – 2018**“) in summer 2018 (3 – 5 July) was held in Jäneda for the seventh year already. The work was essentially conducted as follows:

- Eröffnung der Konferenz: **Matti Raudjärv** (Universität Tartu /UT/; [TU Georgia, SU Tbilisi]), Initiator der Konferenzreihe und Hauptveranstalter-Koordinator der XXVII. Konferenz.

- Rundtisch: **Verwaltungsreform in Estland**

Moderatoren: **Sulev Mäeltsemees** (Technische Universität Tallinn /TUT/) und **Matti Raudjärv** (UT)

Diskutanten:

- **Tõnu Aavasalu** (Gemeinde: Põhja-Sakala)
- **Lauri Luur** (Gemeinde: Tori vald)
- **Jane Mets** (Gemeinde: Põhja-Pärnumaa)
- **Jaanus Männik** (Gemeinde: Saarde)
- **Margus Möldri** (Gemeinde: Põltsamaa)
- **Tiina Oraste** (Gemeinde: Järva)
- **Mikk Pikkmets** (Gemeinde: Lääneranna)
- **Uno Silberg** (Gemeinde: Kose, Estonian University of Life Sciences)
- **Riho Tell** (Gemeinde: Tapa)

- Vorträge und Diskussionen:

Armin Rohde (Universität Greifswald, Deutschland), (auf Deutsch, Übersetzung ins Estnische) – Ergebnisse und mögliche Folgen der aktuellen Geldpolitik des Eurosystems

Sulev Mäeltsemees (TUT), (auf Estnisch, Übersetzung ins Deutsche) – In What Way Should the Preparations for the 2016 Administrative Reform. Have Been Different and Why?

Matti Raudjärv (UT), (auf Estnisch, Übersetzung ins Deutsche) – Einige Aspekte der Estnischen Lohnpolitik

Viktor Trasberg (UT), (auf Estnisch, Übersetzung ins Deutsche) – Alcoholic Beverage Choice – What Matters?

Maret Güldenkoh (Estonian Security Academy Sciences; Tallinn University of Technology /TUT/, Estonian Maritime Academy) and **Uno Silberg** (Estonian University of Life Sciences), (auf Estnisch, Übersetzung ins Deutsche) – The characteristics of family businesses a comparative analysis of East European countries

Schluss-Sitzung.

Tallinn/ Pirita-Kose, July 2018

Hochachtungsvoll – Sincerely
Matti Raudjärv

SAKSAMAAL – KÜLALISENA AUTODE SUURTOOTJA DAIMLER AG TÜTARETTEVÖTTES MERCEDES-BENZ

Allakirjutanu viibis septembris 2019 huvitaval reisil Saksamaa LVs:¹ Mercedes-Benz (MB) Eesti Klubi liikmena oli hea võimalus ajavahemikul 25.-28.09.2019 saksa firmat, üleilmselt tuntud autode suurtootja Daimler AG tütarfirma Mercedes-Benzi tehaseid ja muuseume ning ka teisi tehnikaobjekte-ettevõtteid külastada. Reisi korraldas Mercedes-Benzi Eesti Klubi².

¹ Selle reisiga seoses oli Matti Raudjärv'el heameel mõningaid soovitusi oma hea sõbra ja kolleegi professor Manfred O. E. Hennies'i käest juunis 2019 eelnevalt kuulda (nädalane nn erakülaskäik Saksamaale, olles koos emaga Manfredi ja tema abikaasa Monika kodus oodatud külalisteks).

See MB külastus oli mõningaseks võrdluseks, sest aastal 1977 õnnestus allakirjutanul Eesti ühingu „Teadus“ ca 10-liikmelise delegatsiooni koosseisus rohkem kui nädala jooksul Venemaal (Nõukogude Liit), Volga-äärses Togliatti linnas asuvat tolle aja kohta eesrindlikku ja suurt „Žiguli-Lada (Fiat)“ autotehast „Avto-Vaz“i (nimetati küll sageli lihtsalt Volga autotehaseks) külastada (sh toimus suurejooneline, hästi korraldatud, väga sisukas ja huvitav üleliiduline teaduslik-praktiline konverents, kus oli ka võimalus osaleda) ning, st nn Žiguli-autotehasega, püüdis põhjalikult ja igakülgselt tutvuda. Saadud informatsiooni ja muljete alusel pidas allakirjutanu seejärel pea aasta vältel Eesti erinevates ettevõtetes ja organisatsioonides ühingu „Teadus“ lähetusel kümneid ja kümneid loenguid.

Kuigi külastuste vahe on allakirjutanul 42 aastat, on mingit võrdlust kahe autotootja vahel siiski võimalik teha! Muidugi tuleb arvestada, et

- *Daimler AG* on tänaseks pika ajaloolise ja teadus-tehnoloogilise arengu läbinud (firmad: 1883 – Karl Benz; 1890 – Gottlieb Daimler; 1926 – Daimler-Benz /kaubamärk: Mercedes-Benz/; 1998 – Daimler-Chrysler; 2007 – Daimler), olles paljude traditsioonide ja suurte kogemustega.
- *Togliatti autotehas* rajati aga tühjale kohale – ehitati uus linn (leping autotehase rajamiseks sõlmiti itaallaste /FIAT/ ja NSVL vahel 16.08.1966; esimesed autod valmisid 19.04.1970; VAZ-2101 oli aastatel 1970–1984 sõiduauto baasmodeliks /modelite prototüübiks määrati FIAT 124, mis 1967 valiti aasta autoks/, seejärel baasmodelit täiendati ja arendati edasi). Kindlasti mängis olulist rolli ettevõtte ja tema toodangu suhteliselt heale tasemele jõudmises see, et üle kümne aasta olid itaallased Togliattis kohapeal oma kogemusi edastades, juhtimas, õpetamas, juhendamas, korregeerimas, kontrollimas ja hinnanguid andmas.

² Allakirjutanu on MB Eesti Klubi liige alates 2016. aasta lõpust, omades sel ajal kolme MB-sedaani (kõik automaatkäigukastiga, kesklukustuse, kassettraadio või raadio ja katuseluugiga /mehhaaniline või elektrooniline/), olles kõigi nende autode kolmas omanik (neil kõigil oli esimene omanik MB tehase spetsialist härra Theo, teine omanik oli kõigil MB-del härra Theo sõber ja allakirjutanu hea sõber ning suurepärane kolleeg, tänane Kieli Rakendusülikooli emeriitprofessor dr. Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) Saksamaalt):

- pastellhall MB-200 (unikum /väljalaske aasta 1982, Eestis registreeritud 1992/; müüdud aastal 2017);
- tumepunane MB-190E /mootor 230/ (tänapäevase unikum /väljalaske aasta 1988, Eestis registreeritud 2004 /; kasutusel, kuid müüdav). MB sõidukid, mis on vähemalt 30 aastat vanad, loetakse Eestis unikumideks, võimalus taotleda nn musta numbrimärki, mis annab teeninduses ja mujal mõningaid eeliseid!; ja

Reisigrupp oli kavandatud 30-liikmelisena³.

25. septembri varahommikul kogunesime rahvusvahelises Lennart Meri Tallinna Ülemiste Lennujaamas ning Lufthansa lennuk viis meie delegatsiooni Tallinnast kell 6.10 Frankfurti (Main).⁴ Seal renditi kaks mugavat MB väikebussi (roolis klubiliikmed) ning suunduti lõunasse, Stuttgarti poole, sest pea kõik MB tehased ja muuseumid asuvad valdavalt ümber Stuttgarti ca 25-40 km kaugusel (kuigi ühest ettevõttest-muuseumist teise ja hotelli sõidud /sh ummikud maanteedel/ võtsid tavaliselt pea 2-3 tundi aega. Ilm Kesk-Saksamaal oli ca 18-20° C järgi – reisimiseks igati soodne, kuigi sadas ka vihma ning aeg-ajalt päris tugevasti /meid see ei seganud, sest viibisime kas sõites bussides või ekskursioonidel ettevõtete ruumides!/ Tallinnas jagati enne lendu huvilistele MB-sümboolika ja Eesti lipuga toredad polosärgid, et vajadusel ühtviisi välja näha, ja miks mitte ka Klubi-sündmustel kanda! Ka MB muuseum ja tehas jagasid suveniire (paraku küll mitte autode kujul!)

-
- helebeež MB-C200 Elegance (väljalaske aasta 1994, Eestis registreeritud 2016; kasutusel, kuid müüdav; viie aasta pärast uunikum).

Mõlemad müüdadavad autod on heas seisukorras (regulaarne hooldus, kehtiv TÜV) ja hästi hoitud salongiga.

Lisaks oli allakirjutanul ka VW-transporter (endine vähesõitnud Bundeswehri Punase Risti 8-kohaline mikrobuss; väljalaske aasta 1984, ostetud Saksamaal Izehoes 1995. aasta suvel) Kielis stažeerimisel olles); Eestis registreeritud 1995; müüdüd 2018). See oli suurepärase transpordivahend nii suurema seltskonnaga sõitmiseks kui ehitusmaterjalide, küttepuude jms vedamiseks (sageli koos järelhaagisega). VW-bussist oli suur abi ajavahemikul 1995–2017 eeskätt Tapa vallas oleva Kaasiku metsatalu ülesehitamisel (ehitusmaterjalidega varustamine, metsa hooldamine, tehnika transport, perepargi rajamine jms) ning Tallinnas, Pirital olevale elamule (keskküte, pliit, kamin, soome saun, suitsusaun jms) küttepuude vedamisel ja muudel majapidamises vajalikel vedudel. Nüüd teeb aastal 2012 ostetud Škoda Yeti 4x4 koos Respo järelhaagisega ära kõik vajalikud veosed.

³ Tegelikult osales 23 inimest: 9+9=18 inimest (kahes MB renditud mikrobussis) ning 3+1+1=5 inimest olid oma autodega; seega oli grupi suuruseks kokku 23 inimest. Reisil osales sealhulgas ka allakirjutanu 17-aastane tütrepoeg Julius Marcus, kelle jaoks oli nii Saksamaa asulates-looduses, MB tehases-ettevõtetes ja mujal nähtu-kuuldu päris suureks ja toredaks elamuseks. Allakirjutanu oli ka vanaisana toimunud sündmustega igati rahul!

⁴ **Frankfurdi lennujaam** (IATA: **FRA**, ICAO: **EDDF**; valdaja: Fraport AG) on Saksamaa peamine ja suurim rahvusvaheline lennujaam ning rahvusliku lennuliini Lufthansa baasjaam. Kolm lennurada, kõigil pikkust 4000 m. Lennujaam avati 1936. aastal, asub umbes 10 km Maini-äärsest Frankfurdist edelas. Frankfurdi lennujaam oli 2009. aastal liikluse intensiivsuse ja reisijate arvu poolest Euroopa kolmas, veetud lasti poolest aga Euroopa suurim lennujaam. Aastatel 1991–2009 lendas liinil Frankfurdist Tallinna Estonian Air. Sama liini on teenindanud 2004–2010 Lufthansa CityLine, alates 2010 Lufthansa. 2016. aastal teenindati ligi 60,8 miljonit reisijat (2000 – 49,4 miljonit; 2015 – 61,0 miljonit).

[https://et.wikipedia.org/wiki/Frankfurdi_lennujaam] 23.09.2019

Frankfurdi lennuväljale maandusime kell 7.40 kohaliku aja järgi (ajavahe meiega: –1 tund). Seega terve pikk päev oli meie käsutuses.

Reisiprogramm oli järgmisena kavandatud:

25.09.2019

- * lahkumine Frankfurdi (Main) lennujaamast kell 9.15;
- * kell 10.30: **Auto- ja Tehnikamuuseum** Sinsheimis;
- * kell 14.30: **Unimogi muuseum** Gaggenaus;
- * ööbimine Švaabimaal hotellis *Graf Eberhard **Bad Urachis*** (sh Thermal SPA külastamise võimalus);

26.09.2019

- * hotellist lahkumine kell 8.45;
- * kell 10.00: restauraatorfirma **Kienle Automobiltechnik** Ditzingenis (vanade MB sõidukite restaureerimine). Tegemist on perekond Kienle perefirmaga – isa Klaus Kienle ning pojad Alexander ja Marc);
- * kell 12.30: **MB Muuseum** Stuttgartis (Daimler AG peahoone läheduses);
- * vaba napp õhtupoolik ***Stuttgardi ja Bad Urachi*** külastuseks-tutvumiseks; Stuttgartis peamiselt kaubanduskeskuse külastamiseks (mitte see keskus, mida külastasime teisel päeval) einestamiseks ja puhkuseks;
- * ööbimine hotellis *Graf Eberhard **Bad Urachis***;

27.09.2019

- * hotellist lahkumine kell 7.00;
- * kell 8.30: **MB Kundencenter** Sindelfingeni tehas (uute sõiduautode koostamine konveieritel);

- * kell 16.00: **MB Classic Center** Fellbachis (MB klassikute restaureerimi ne);
- * kaubanduskeskuse Königsbau Passagen külastamine (1+3 korrust:rohkem kui 80 kauplust /sh keskmise suurusega Market „tegut ...“, bistrood, kohvikut ja restorani; 30 kulinaarset kohtumispai ka erinevate maitseelamustega, sh aasiapäraseid maitseid), kolm maa-alust korrust sõiduautode parkimiseks (420 kohta); samas asub ka metroojaam (U-Bahn); mõnesaja meetri kaugusel mööda jalakäijate tänavat (Königstrasse) asub Stuttgarti pearaudteejaam (Hbf);
- * ööbimine lennujaama lähedases hotellis *Goethe Classic Hotel*;

28.09.2019

- * hotellist lahkumine kell 7.00, sest hoiatati ette, et lennujaamas on tohtud reisijate hulgad ning kõigi nn protseduuridega läheb palju aega. Nii oligi – vaid veidi enne pardale asumise algust olime vajaliku terminali juurde jõudnud. Lennujaam oli ainus pettumus kogu reisi jooksul (tipptundide ummikud maanteedel olid tavalised ja ette teada)⁵;
- * keskhommikul (kell 9.55, kohalik aeg) lend Lufthansaga Frankfurdist (Main) Tallinnasse;
- * juba pärastlõunal (kell 13.10) Tallinna Ülemiste lennujaamas ja õhtupoolikul kodus; algas informatsiooni ja märkmete ülevaatamine,

⁵ M. R.: kui rikas Saksamaa ei suuda oma lennujaamades ja maanteedel tegevust nii korraldada, et inimestel poleks pikki ja väsitavaid ajakadusid, siis ei maksa meil digitaliseerimisest, robotiseerimisest, teenindusühiskonnast jms lähitulevikus eriti tõsiselt rääkida!? Ei tahaks küll väga kriitiline olla, aga ligi kahetunnises järjekorras seismine-aeglane liikumine, tekitab paraku mõningaid pessimistlikke mõtteid!

muljete jagamine ning hiljem õhtul ka käesoleva artikli kirjutamise jätkamine.

Mida siis oli võimalik näha-kuulda ja millised olid muljed?

Ette rutates ühe lausega – näha ja kuulda sai väga palju ning muljed olid suurepärased! Seal, kus oli lubatud, sai ka suhteliselt palju fotografeeritud (MB tehases ja Classic Center's ei lubatud, Tehnikamuuseumis ununes aparaat bussi – oma viga!).

Esimene päev:

Tehnikamuuseum Sinsheimis:

esindatud olid sõiduautod (nii vanad kui uued ja päris uued mudelid, sh MB mudelid), sportautod, võidusõiduautod (Formel-1 legendid jmt), jalgrattad, mootorrattad, lennukid (sh prantsuse Concorde ja Nõukogude Liidu Tupolevi Tu-144/ sh minifilm osaliselt demonteeritud lennuki transportimisest Saksamaale Sinsheimi muuseumisse, hõlmates Volga jõge, Moskvat ja tolleaegset Leningradi; mõlemad hiiglased olid nii väljast kui seest vaatamiseks suure näitusehalli katusele paigutatud), militaar tehnika, mõned vedurid, veealune tehnika jms. Vaadata oli nii Euroopa kui USA autotööstuse toodangut.

Programmis-piletihinnas (see oli juba osalustasu sees ja varem makstud) oli ka kino IMAX 3D külastamine ja lõunasöök. Meie külastuse ajale langes parajasti suurepärase uue (ilmus 1.03.2019) Kanada dokumentaalfilmi (režissöör: Todd Douglas Miller) demonstreerimine Apollo 11 lennust; see lend (16.-24. juuli 1969) oli NASA Apollo programmi viies mehitatud missioon, mis sooritas kolmanda mehitatud lennu Kuu orbiidile ja esimese mehitatud maandumise Kuu pinnale. Meeskonda kuulusid piloodid ja astronaudid: komandör Neil Armstrong, juhtimismooduli piloot Michael Collins ja kuumooduli piloot Edwin Aldrin). Film, kestusega 40 minutit, lennu ettevalmistamisest ja astronautidest, lennust, Kuule maandumisest ja astumisest Kuu pinnale ning seal tegevusest oli väga huvitav, haarav ja inimlik.

MB Unimogi Muuseum Gaggenaus (mitmesugused ehitus- ja põllumajandus-masinad-sõidukid, sh eriotstarbelised):

väljapanek ei olnud küll suur, kuid piisavalt mitmekesine ja huvitav. Võimalik oli kaassõitjana ühel eriotstarbelisel sõidukil end spetsiaalsel trassil nn testsõidul proovile panna (peaaegu püstloodis laskumised, järsud tõusud, sõidud kallakutel (kartus ümberminekuks) jms. Kõik see meenutas kõrberallisid džiipidel (näiteks, allakirjutanu sõidukogemused Siinai poolsaarel, AÜE – Araabia Ühendemiraatide kõrbetes jm). Uut informatsiooni lisandus rohkesti.

Bad Urach⁶: korralik Švaabimaa hotell *Graf Eberhard*, ööbimine koos hea hommikusöögiga. Paraku jõudsime hotelli nii esimesel kui teisel õhtul suhteliselt hilja

⁶ **Bad Urach** (külad-linnaosad kokku: 9 289 tuhat elanikku, 31.12.2005), on Švaabimaa *Albi* (ehk inglise keelest Švaabi Alpid) jalamil ning on tuntud oma spaa'de ja terapeutiliste vannide poolest. Ümbruskonnad, välja arvatud Bad Urachi linnaosa (küla), moodustavad üheaegselt külad Baden-Württembergi munitsipaalkoodeksi tähenduses (viis nn küla-linnaosa: Hengen (854 elanikku, 31.12. 2005), Seeburg (302 elanikku), Sirchingen (1031 elanikku), Bad Urach (2797 elanikku) ja Wittlingen (1112 elanikku). Keskaja järel sai linnast kudumise keskus. Bad Urach pääses sõdade

ning lahkusime vara (magamise-puhkamise aeg kippus napiks jääma). Siiski jäi veidi aega kohaliku Švaabi TV (SWR BR) vaatamiseks, eeskätt päevauudiste ja ilmateate ülevaateks. Puhkenappuse kõrval oli tähtsaim aga see, et nägime ja kuulsime palju huvitavat tehnikast, autodest, vanast ja uuest ning inimestest läbi ajaloo (seda ka riikide lõikes).

Teine päev:

Restauraatorfirma **Kienle Automobiltechnik** Ditzingenis (perefirma, valdavalt vanade MB sõidukite restaureerimine):

restaureerimis-taastamistööd on praktiliselt kõik nõ käsitööd. Valdavalt on vanade autode taastamise tellijateks jõukad inimesed USAst, Araabiamaadest (sultanid, šeigid jt), Austraaliast ja Euroopa rikkamate riikidest. Osa restaureeritud sõidukitest läheb omanike soovil müüki (näiteks, meie viibimise ajal firmas oli müügis üks taastatud sinine MB Coupe hinnaga 2 miljonit eurot!). Kuna autode omanikud on valdavalt jõukad-varakad inimesed ja restaureerimistööd kõrget kvaliteeti nõudvad ning hinnalt väga kallid, siis on tööle võetud töötajad oma ala professionaalid, kõrge kvalifikatsiooniga ning kõrgelt tasustatavad. Näiteks, tabelis1 on esitatud tööde hinnakiri, mis rippus firma välisruksel (ehk eesmärgiga – enne kui uksest sisse astute, vaadake hinnakirja!?). Nii eelnimetatud sinisest MBst, kui hinnakirjast ning paljudest ilusatest, uhketest ja toredatest autodest ning töökorraldusest Kienle's tegi allakirjutanu ka hulga fotosid (samuti ka teistes firmades, kus fotografeerimine oli lubatud ja väljapanekud fotografeerimise jaoks piisavalt huvitavad).

Tabel 1. Mõned näited perefirma *Kienle Automobiltechnik* kõrge kvalifikatsiooniga tööliste-spetsialistide ühe töötunni töötasudest septembris 2019, sh lisaväärtusmaks (Mehrwertsteuer /MwSt/), (eurodes)

Tööline-spetsialist, tehtav töö	Töötasu ühes tunnis	sh. lisaväärtusmaks
Mehhaanikute tööd, neto*		
a) lihtsamad tööd	154,00 €	12,83 €
b) keerukamad tööd	183,26 €	15,27 €
Autokeretööd (kõigil autotüüpidel), neto*		
a) lihtsamad, tööriistade kasutamisega	165,00 €	13,75 €
b) õnnetusjuhtumid	196,35 €	16,36 €
MB 600 tööd, neto*		
a) mehhaanikatööd	170,00 €	14,16 €
b) hüdraulikatööd	202,30 €	16,85 €

Allikas: Kienle Automobiltechnik, Ditzingen 26.09.2019;

* sellele lisanduvad muud kulud ja kasum.

ajal tõsisest kahjustustest ja on seega suurepärase ajaloolises seisukorras. Alates 1985. aastast on Bad Urach olnud riiklikult tunnustatud kuurortlinn.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Bad_Urach] 23.09.2019

Ajalooliselt huvitavana näidati meile ka taastamisel olevat Hermann Göring'ule⁷ kuulunud Mercedes Benz'i, mis oli väidetavalt veel originaalvärvi all (rohekas-helesinine) ning pidi veel päris rahuldavas sõidukorras olema. Samas oli autol ka kaks originaal-kuuliauku – vasakpoolisel mootorikattel ja juhipoolel külgesiaknal!⁸

MB Muuseum Stuttgartis⁸:

suurepärane hoone-silinder kõrgusega 34 meetrit (kokku üheksa korrust: 0, 1, 2-8) – seitse korrust näitust (lisaks viis vahekorrust kollektsioonidega tutvumiseks), mis algab ülalt (sealt, ülalt tuli ka alustada; sinna jõudmine toimus omapärase kiirliftiga /vaid üles/; korruste vahel sai üles-alla liikuda kas jalgsi mööda spiraalset kaldteed või tavalise liftiga);

1. korrusel ehk aatriumis oli sissepääs-väljumine, seal asusid kassad ja informatsioonilett, garderoob, kohvibaar ja tualettruumid; seal oli võimalik ka saksa- ja inglise keeles rääkiv (eksponaatidest üldist ülevaadet andev, endale kaela ja kõrva riputatav nn giidiaparaat) tasuta laenutada ning seejärel kiirliftiga üles sõita);

nn 0 korrusel asusid tehnoloogia väljapanekud, laste- ja koolitusprogrammide ruumid, restoran ja muuseumi kauplus, parkla ja sissepääs MB-keskusesse (MB-Center).

Ülemisel, 8. korrusel olid eksponaatideks kõige vanemad sõidukid alates aastast 1886 (kalessid, jalgrattad, paadid, vagunid, õhusõidukid, eelautod jms). Sellelt korruselt spiraalselt allapoole liikudes hakkasid eksponaadid järjest noorenema, uuenema ja täiuslikumateks muutuma. Muuseumis on ca 1500 eksponaati „maalt, veest ja õhust“ ning näitab eksponaatide kaudu on võimalik näha ja kaasa elada sellele, kuidas Mercedes-Benz on aja jooksul kuni tänaseni arenenud!

MB-Klubi liikmekaadiga oli sissepääs tasuta (muidu täiskasvanule 10.- €), sooduspilet Klubi liikmega kaasaolevale isikule maksis 5.- €.

Muljed olid suurepärased! Kolmest tunnist jäi väheseks, kuid väsimus hakkas võimust võtma ... Ikkagi teine informatsiooni- ja muljeterohke külastus sellel päeval!

⁷ *Hermann Göring* (12.01.1893 Rosenheim, Baierimaa – 15.10.1946 Nürnberg) oli Saksamaa poliitik, sõjaväelane ja lendur. Ta tunnistati üheks paremaks Saksa Keisririigi hävituslenduriks. 7.07.1918 määrati ta eliitlennueskadrilli ülemaks. 1919 läks ta reservi hauptmanina, 1920. aastal oli ta lennufirma Svenska Lufttrafik juhtpilot, Saksamaa lennuväe juht ning Ida-Preisimaa peaminister 10.04.1933 kuni 24.04.1945. Alates 1.09.1939 Adolf Hitleri ametlik asemik riigikantsleri kohal. 25.04.1945 tagandas Hitler ta kõigist ametitest ja käskis arreteerida. Hitleri testamendi teise osa kohaselt (29.04.1945) heitnud „füürer“ Hermann Göringi ja Heinrich Himmleri NSDAP-st välja. Saksa presidendiks ja Wehrmacht'i ülemjuhatajaks määras „füürer“ suuradmiral Karl Dönitz (1922. ja 1929. aastal külastas Dönitz Eestit). Hermann Göring langes ameeriklaste kätte vangi ning mõisteti Nürnbergi tribunali poolt poomissurma, kuid tegi enne kohtuotsuse täideviimist enesetapu, hammustades suus katki kaaliiumtsüaniidikapsli.

[https://et.wikipedia.org/wiki/Hermann_G%C3%B6ring] 29.09.2019

⁸ **Stuttgart** on tööstuslinn Saksamaal, Baden-Württembergi liidumaa pealinn ja ühtlasi suurim linn. Asub Schwarzwaldi serval Neckari jõe ääres. Elanikke: 632,7 tuhat (31.12.2017). Seal asub Hohenheimi ülikool, kus õpib üle 9000 üliõpilase. Ülikool asutati 1818. aastal. Stuttgart asutati umbes 950. aastal. 13. sajandil sai linnast Württembergi krahvide residents ja 1482. aastal Württembergi pealinn. Stuttgartist on alguse saanud ettevõtted Daimler, Porsche ja Bosch. Stuttgart on veinipiirkonna keskus. Linnas tegutsevad ka õlletootjad Stuttgarter Hofbräu, Dinkelacker ja Schwabenbräu. [<https://et.wikipedia.org/wiki/Stuttgart>] 23.09.2019

Kolmas päev:

MB Kundencenter tehas Sindelfingenis (uute sõiduautode valmistamine, tootmisliinid jms):

tehas paljude hoonete ja korpustega hõlmab 2,9 ha (sh hoonete vahelised sõiduteed sõidu- ja kaubaautodele, autobussidele, ca 10 km raudteed (tooraine ja materjalide, detailide, kütuse jms sisseveoks ning autode väljaveoks), parkimis- ja laoplatsid, katsetus-testväljakud (autodroomid), minihaljasalad jms). Töötajate arv on ca 35 000 (varasemate aastakümnete mehhaniseerimiste, automatiseerimiste, robotiseerimiste, digitaliseerimiste jms tulemusel on töötajate arv vähenenud ca 15 000 inimese võrra). Septembris 2019 toodeti tehases üheksat erinevat mudelit sõiduautosid – E-klass (limusiinid ja T-mudel); S-klass; CL-klass; CLS-klass; CLS-Shooting Brake; S-klassi Coupe; Mercedes-AMG GT ja Mercedes-Maybach S-klass.

Tehase korpuste vahel sõidutati meid suurte mugavate MB-autobussidega, tootmisliinidest tehti ülevaade ülakorruste rõdudelt giidi eestvedamisel-rääkimisel. Tootmisliinid ja laoriulid asetsevad vaheldumisi, nii tööriistad kui detailid-osad transporditakse töö- ja koostekohadele robotitega mööda spetsiaalseid põrandasse paigutatud metall-magnetlinti mööda. Robotid meenutavad väliselt meil koduaedades kasutusel olevaid roboteid-muruniidukeid (on aga olulisel suuremad, et kannataksid suuremaid raskusi ja oleks suurem jõudlus; sageli ühe saadetise /konteineri/ all 2-3 robotit).

Konveieritel vahetavad töölised tööpäevas oma vahetuse ajal mitu korda töökohta ja teevad teisi tööoperatsioone. Seda selleks, et oleks vaheldus ning töö ei muutuks monotoonseks, sest siis võivad tähelepanu ja erksus väheneda ja vead tekkida. Kontrolli mõttes peab iga tööline vastavatele hallidele kaartidele märkima oma tehtud operatsioonid, kellajaad ja allkirjaga kinnitama (kuupäevad on kaartidel niigi peal). Samuti, kui tööline märkab vigu varasemate montaažioperatsioonide juures, peab ta sellest kohe punasel kaardil märku andma. Kõiki montaažiga seotud kaarte säilitatakse MB arhiivides 20 aastat!

Paljusid koosteoperatsioone tegid robotid ja seda oli huvitav vaadata. Paraku pole võimalik nähtut detailselt ja selgelt kirjeldada – seda kõike peab lihtsalt nägema! Muljed olid aga suurepärased!

Firma peahoone väga avaras liigendatud fuajees oli külaliste vastuvõtt ja infopunkt, suure valikuga MB suveniiride müük (kuid üpris kallid!), uute ostetud autode väljastamine (ca iga 10 minuti järel veeres välja uus sõiduk õnnelike omanikega), ekskursioonide alguspunkt, kohvik-restoran, tualettruumid ja muud vajalikud väljapanekud-stendid ning loomulikult uuemad säravad MB-mudelid.

Pärast 1-2 tunnist (sõltuvalt grupist ja keelest /saksa või inglise keel/) ekskursiooni koos eelneva lühifilmi vaatamisega toimus meie delegatsioonile ühine lõunasöök Kundencenteri restorani privaatsaalis.

MB Classic Center, taastamistöökoda Fellbachis /linn-linnaosa Stuttgardi nn külje all/, (vanade klassikaliste, st enim toodetud populaarsete MB mudelite-sõidukite restaureerimine):

firma on sisuliselt MB tehastest sõltuvuses (samas, Kienle Automobiltechnik kui pereettevõtte on MB tehastest sõltumatu, kuigi teatud koostöö toimub, sh originaal-varuosade hankimine). Classic Centeri ekskursiooni juht rõhutas, et nende tegevus baseerub ainult originaal-osade kasutamisel (Kienle pidavat vahel ka originaalide eeskujul uued osad valmistama). Mõneti oli seda erinevust ka näha, sest eriti vanu autosid Classic Centeris

ei silmanud (Kienles aga küll). Ka tootmispinnad olid Kienles mitu korda suuremad kui MB Classic Center'is. Oli siiski üks huvitav fakt: taastamisel oli üks sportmodel, mida olevat toodetud vaid kolm eksemplari, kuid turul pidi levima info, et seda mudelit on 40 eksemplari toodetud (ilmselt tegeletakse ka võltsimistega, sest sellised autod maksavad väga palju ning kollektsionääre ei ole mitte vähe)!?

Kaht sarnast tööd tegevate ettevõtete võrdlus ja nähtu-kuuldu oli põnev!

Frankfurt (Main)⁹:

lennujaama lähedane rahuldava taseme ja normaalse hommikusöögiga hotell *Goethe Classic Hotel*. Öhtul hiljem autoga saabudes on hotelli juures mõningane kitsikus vaid parkimisega. Pärast hotelli jõudmist öhtustati ühekoos hotelli tagasihoidlikus restoranis, seejärel veidi aega kohaliku TV programmi (ARD jt) vaatamist ning oligi järg öörahuks.

Neljas päev:

Frankfurt (Main) – Tallinn, Ülemiste – Pirita-Kose:

Varajane tõusmine hotellis (kell 5.45), veeprintseduurid, pakitud kohver ja hommikusöök. Start (kell 7.00) lennujaama, rendiautode tagastamine ja seejärel rahvarohkuse tõttu ligi 2,5 tundi vintsutusi järjekorras (sh pikad-pikad vahemaa), et lõpuks lennuki pardale minekuks „Gate 56“ jõuda. Õnneks lendasime aga mugavalt ja õigeaegselt Lufthansaga Tallinna lennujaama Ülemistel (kell 13.10) ning siis õnnelikult Pirita-Kosele – koju! Seejärel kohver lahti – järgmise korra!

* * *

⁹ **Frankfurt (Main)** on Saksamaa transpordikeskus ning Mandri-Euroopa suurim finantskeskus, samuti Euroopa rahandus- ja messikeskus. Linnas asuvad Euroopa Keskpank, Saksa Föderaalpank ja Frankfurdi börs. Linna on esmakordselt mainitud 794. aastal. Selle asutas Frangi riigi valitseja Karl Suur. Keskajast alates on Frankfurt olnud Saksamaa vürstiriikide tähtsamaid linnu. 2019. aastal elas Frankfurdis üle 750 000 inimese, kellest pisut üle 200 000 olid immigrandid (ca 27 %). Frankfurdi kesklinna ilmestavad pilvelõhkjad, millest Commerzbank Tower (hoonel on 56 korrust /sellest 45 bürookorrust/ ja see on 259 m /koos antenniga 300 m/ kõrge), oli Saksamaa ja kogu Euroopa Liidu kõrgeim hoone kuni 5.07.2012, kui Londonis avati pidulikult 309,6 m kõrgune pilvelõhkuja *The Shard*). Frankfurdi keskväljak on Römerberg, mida ümbritsevad 14. ja 15. sajandi ehitised. Enamik neist hävis teise maailmasõja ajal, kuid ehitati hiljem uuesti üles. Keskväljakul asub linna raekoda Römer.

[<https://et.wikipedia.org/wiki/Frankfurt>] 23.09.2019

Allakirjutanu stažeeris majanduspoliitika valdkonnas Johann Wolfgang Goethe Frankfurdi (Main) Ülikooli majandusteaduskonnas professor dr Rudolf Gumbel'i seminaris kuu aega jaanuaris 1990 DAADI stipendiaadina pärast kahte kuud (november-detsember 1989) Kieli Christian Albrechti Ülikooli (asutatud aastal 1665, tänapäeval õpib seal ca 24 000 üliõpilast) majandusteaduskonna majanduspoliitika instituudis, direktor professor dr Gerhard Prosi juures nii majanduspoliitika kui saksa majanduse valdkonnas stažeerimist; (/vrdl. Tartu Ülikool asutati aastal 1632, tänapäeval õpib seal ligi 13 000 üliõpilast; ainukese ülikoolina Baltimaades kuulub Tartu Ülikool 2% maailma parimate seas); Kieli Ülikooli loetakse kümne parema hulka kuuluvaks ülikooliks Saksamaa ülikoolide seas). Frankfurdi Ülikool asutati 1914 ja seal õpib üle 46 000 üliõpilase (2018). Pärast stažeerimist on allakirjutanu rohkem kui kümnel korral lühemalt ja pikemalt Frankfurti ja selle lähiümbrust (sh Darmstadt, Limburg, Mainz, Taunus jmt) külastanud. (*M. R.: allakirjutanu isiklik erialane eraraamatukogu ja ülikoolide andmed*)

Seekordne Saksamaa nn MB-reis septembris 2019 oli nii Eesti delegatsioonile kui sh allakirjutanule igati põnev ja huvitav. Uut informatsiooni, kvaliteeti ja kvantiteeti ning suurepäraseid muljeid oligi nüüd Mercedes-Benzilt oodata!

Tähelepanuks – kõigis külastatud ettevõtetes toimus töö rahulikus tempos, täpselt mõtestatud liigutustega, mitte kuhugi kiirustades-tormates (nagu meil tihti võib näha!). Ja see pole omane mitte ainult sellel reisil nähtule, vaid varasemate kogemuste põhjal omane kogu Saksamaale, nii tööülesandeid täites kui eraasju ajades!

Ka see külastus, mis toimus 42 aastat tagasi Togliattis, oli tolle aja võimalusi arvestades kahtlematult suursündmus (kindlasti on ka endine Avto-Vaz kaasajastunud ja edasi arenenud). Kuid MB tehase, ettevõtete ja muuseumide külastamine oli ikkagi uus ja täiendav suurepärase silmaringi laiendamise ja teadmiste süvendamise võimaluskogemus. Seda saab õppetöös üliõpilastega nii Eestis kui mujal edukalt kasutada. Ka käesolev artikkel on mõningane informatsioon kuuldust-nähtust lugejatele, sh üliõpilastele.

Septembris-oktoobris 2019 Tallinnas, Pirita-Kosel

Lugupidamisega,
Matti Raudjärv
(Mercedes Benz Eesti Klubi liige)

IN DEUTSCHLAND – ZU BESUCH BEIM TOCHTERUNTERNEHMEN MERCEDES-BENZ DES GROSSEN AUTOHERSTELLERS DAIMLER AG

Im September 2019 verweilte der Unterzeichnende auf einer interessanten Reise in der Bundesrepublik Deutschland: als Mitglied des Estnischen Klubs von Mercedes-Benz (MB) hat es eine gute Möglichkeit gegeben, in der Zeit vom 25.–28.09.2019 die Produktionswerke und Museen wie auch andere technische Objekte und Unternehmen einer deutschen Firma zu besuchen, nämlich das Tochterunternehmen Mercedes-Benz des weltweit bekannten großen Autoherstellers Daimler AG. Die Reise wurde vom Estnischen Klub des Mercedes-Benz organisiert, die Gruppe bestand aus 23 Mitgliedern (davon fünf mit drei eigenen Wagen).

Am frühen Morgen des 25. September versammelten wir uns am internationalen Lennart-Meri-Flughafen in Tallinn-Ülemiste und der Lufthansa-Flug brachte unsere Delegation um 6.10 Uhr aus Tallinn nach Frankfurt am Main. Dort wurden zwei bequeme MB-Kleinbusse reserviert (Klubmitglieder an der Steuer) und die Reise ging los, Richtung Süden, nach Stuttgart, denn fast alle MB-Produktionswerke und Museen befinden sich überwiegend im Stuttgarter Raum, in einem Umkreis von ca. 25–40 km. Die mit dem Reiseprogramm verbundenen Besuche waren wie folgt geplant:

Erster Tag:

Technisches Museum in Sinsheim: vertreten waren Personenkraftwagen (sowohl alte wie auch neue und vollkommen neue Modelle, darunter Modelle von MB), Sportwagen, Rennwagen (Formel-1-Legenden u. a.), Fahrräder, Motorräder, Flugzeuge (darunter französische Concorde und Tupolews Tu-144 aus der Sowjetunion), Militärtechnik, einige Lokomotiven, Unterwassertechnik u. Ä. Ausgestellt war die Produktion von Autoherstellern sowohl aus Europa wie aus den USA.

Das Programm sah auch einen Besuch im IMAX 3D Kino vor. In unsere Zeit fiel gerade die Demonstration des großartigen neuen Dokumentarfilmes über den Flug von Apollo 11 (Kanada, veröffentlicht ab 1.03.2019). Dieser Flug (am 16.–24. Juli 1969) war die fünfte bemannte NASA-Mission des Apollo-Programmes, die die erste bemannte Landung auf den Mond durchführte. Der Film, von einer Dauer von 40 Minuten, über die Vorbereitungen zum Flug und Astronauten, den Flug, die Landung auf den Mond und Betretung der Mondfläche und die dortige Tätigkeit war sehr interessant, mitreißend und menschlich.

MB Unimog Museum in Gaggenau (unterschiedliche Maschinen und Fahrzeuge für Bau und Landwirtschaft, darunter Spezialgeräte): die Exposition war zwar nicht groß, dennoch ausreichend vielfältig und interessant. Wir haben viel Neues erfahren.

Zweiter Tag:

Restaurierungsfirma **Kienle Automobiltechnik** in Ditzingen (ein Familienunternehmen, vorwiegend für Restaurierung von alten MB-Fahrzeugen, erste Hälfte des 20. Jh.): bei den Restaurierungs- und Wiederherstellungsarbeiten handelt es sich praktisch

vollständig um sog. Handarbeit. Bei den Bestellern der Wiederherstellung von alten Fahrzeugen handelt es sich vorwiegend um wohlhabende Menschen aus den USA, aus den arabischen Ländern (Sultane, Scheichs u. a.), aus Australien und den reicheren Ländern aus Europa. Ein Teil der restaurierten Fahrzeuge wird auf Wunsch der Besitzer verkauft (z. B. wurde in der Zeit unseres Besuches in der Firma ein wiederhergestellter blauer MB-Coupé um den Preis für 2 Mio. Euro zum Verkauf angeboten!). Da es sich bei den Besitzern dieser Autos vorwiegend um wohlhabende und reiche Menschen handelt, und da die Restaurierungsarbeiten eine hohe Qualität fordern und damit sehr teuer sind, so wurden Professionelle ihres Faches eingestellt, die eine hohe Qualifikation besitzen und entsprechend hohe Löhne beziehen (z. B. mit einem Stundenlohn von 154 – 202 Euro!).

Das MB-Museum befindet sich in der Industriestadt Stuttgart: ein großartiger Gebäudezylinder mit einer Höhe von 34 Metern (insgesamt neun Stockwerke: 0, 1, 2–8) – sieben Stockwerke mit Ausstellungsräumen (zusätzlich fünf Zwischenstockwerke zum Kennenlernen von Kollektionen), alles beginnt von oben (dorthin gelang man mit einem eigenartigen Schnellaufzug /nur hinauf/; zwischen den Stockwerken konnte man sich hinauf und hinunter zu Fuß entlang einer spiralförmig angeordneten Rampe oder mit einem gewöhnlichen Aufzug bewegen).

Am obersten, 8. Stockwerk, waren als Exponate die ältesten Fahrzeuge, angefangen vom Jahre 1886 (Kaleschen, Fahrräder, Boote, Waggon, Luftfahrzeuge, Vorgänger von Automobilen u. Ä.). Von diesem Stockwerk aus spiralförmig nach unten bewegend wurden die Exponate immer jünger, neuer, perfekter und zeitgenössischer. Im Museum sind ca. 1500 Exponate „von Luft, Wasser und Land“ ausgestellt und über diese Exponate kann man verfolgen und regelrecht miterleben, wie sich Mercedes-Benz im Laufe der Zeit bis heute entwickelt hat!

Dritter Tag:

MB-Kundencenter und Produktionswerk in Sindelfingen (Fertigung von neuen Personenkraftwagen, Produktionslinien u. Ä.): Produktionswerk mit vielen Gebäuden und Gebäudekomplexen umfasst eine Fläche von 2,9 ha (darunter Fahrwege zwischen den Gebäuden für PKWs und LKWs, Omnibusse, ca. 10 km Eisenbahnen (es werden Rohstoffe und Materialien, Bauteile, Kraftstoff u. Ä. hineingeführt und Autos hinausgeführt), mit Park- und Lagerplätzen, Versuchs- und Testflächen (Autodromen), Minigrünflächen u. Ä.). Die Zahl der Mitarbeiter beträgt ca. 35 000. Momentan werden neun unterschiedliche Modelle von Personenkraftwagen hergestellt. Zwischen den Gebäudekomplexen der Produktionswerke wurden wir in großen bequemen MB-Omnibussen gefahren, über die Produktionslinien erhielten wir einen Überblick vom Balkon des oberen Stockwerkes, geführt von einem Guide. Die Produktionslinien und Lagerregale sind abwechselnd aufgebaut, sowohl Werkzeuge wie Details und Bauteile werden zu den Arbeits- und Montageplätzen von Robotern transportiert, entlang der in den Boden gelassenen Metall-Magnetband. Am Fließband wechseln die Arbeiter im Laufe des Arbeitstages während ihrer Schicht mehrmals ihren Arbeitsplatz und vollziehen andere Arbeitsoperationen (um der Routine entgegenzuwirken). Alle Arbeitsoperationen werden auf Karten fixiert und alle mit der Montage verbundenen

Karten werden in den MB-Archiven 20 Jahre lang aufbewahrt! Vielen Montageoperationen wurden durch Roboter vollzogen und es war sehr interessant zu verfolgen. Leider ist es nicht möglich, das Gesehene im Detail zu beschreiben – das muss man einfach mit eigenen Augen sehen! Die Eindrücke waren aber großartig!

MB Classic Center, die Wiederherstellungswerkstatt in Fellbach /städtischer Vorort bei Stuttgart/ (Restaurierung der alten klassischen Fahrzeuge, d. h. der am meisten produzierten populärsten MB-Modelle): die Firma ist inhaltlich der Leitung der MB-Produktionswerke unterstellt und davon abhängig (dabei ist Kienle Automobiltechnik als Familienunternehmen von den MB-Produktionswerken unabhängig, obwohl eine gewisse Zusammenarbeit stattfindet, darunter die Ausstattung mit den Originalersatzteilen). Ein Vergleich von zwei Unternehmen, die ähnliche Arbeit leisten, das dort Gehörte und Gesehene war spannend!

Vierter Tag:

Mit der Lufthansa: **Frankfurt (Main) – Tallinn, Ülemiste**

* * *

Die sog. MB-Reise nach Deutschland im September 2019 war sowohl für die estnische Delegation wie auch für den Unterzeichnenden in jeder Hinsicht spannend und interessant. Es hat sich nun bestätigt, dass von Mercedes-Benz neue Informationen, Quantität und Qualität sowie großartige Eindrücke zu erwarten waren!

Im September-Oktober 2019, in Tallinn, Pirita-Kose

Hochachtungsvoll, Matti Raudjärv

(Mitglied des Estnischen Klubs von Mercedes-Benz)

IN GERMANY – VISITING THE MERCEDES-BENZ SUBSIDIARY OF THE LARGE CAR MANUFACTURER DAIMLER AG

The undersigned took an interesting trip to the Federal Republic of Germany in September 2019: as a member of Mercedes-Benz (MB) Club Estonia, I had an opportunity to visit on 25–28 September 2019 the Mercedes-Benz plants and museums and also other technology sites/enterprises of the German company, global large car manufacturer Daimler AG. The trip was organised by Mercedes Benz Club Estonia and the group consisted of 23 members (five of them with their own three cars).

In the early morning of 25 September we gathered at the international Lennart Meri Tallinn Ülemiste Airport and a Lufthansa flight took our delegation at 6:10 from Tallinn to Frankfurt (Main). Two comfortable MB minibuses were rented there (driven by club members) and we started off towards the south, to Stuttgart, as almost all MB plants and museums and other enterprises are located mainly within a distance of about 25–40 km around Stuttgart. The visits related to our trip programme had been planned as follows:

Day 1:

Technik Museum in Sinsheim: all cars (old and new and quite new models, incl. MB models), sports cars, racing cars (Formel-1 legends, etc.), bicycles, motorcycles, aircraft (incl. the French Concorde and the Tupolev Tu-144 of the Soviet Union), military technology, some locomotives, underwater technology, etc. were represented. Production of both European and U.S. car industry was on display.

The programme included also visiting of the IMAX 3D cinema. The excellent new documentary of Apollo 11 mission (Canada, released on 01.03.2019) was shown at the time of our visit. This was the fifth manned mission (on 16–24 July 1969) of the NASA Apollo programme which performed the first manned landing on the surface of the Moon. The 40-minute movie about the preparations for the mission, the astronauts, mission, landing on the Moon and stepping on the Moon surface and activities performed there was very interesting, captivating and human.

MB Unimog Museum in Gaggenau (different construction and agricultural machines/vehicles, incl. special purpose vehicles): the display was not extensive but varied and interesting enough. A lot of new information was received.

Day 2:

The **Kienle Automobiltechnik** restoration company in Ditzingen (family company, mainly restoration of vintage MB vehicles from the first half of the 20th century): restoration and repair works are performed almost fully so-to-say manually. Restoration of vintage cars is ordered predominantly by wealthy people from the USA, Arabic countries (sultans, sheiks, etc.), Australia and the wealthier European countries. Some restored vehicles are sold at the request of their owners (for instance, during our visit to the company a restored blue MB Coupe was on sale at the price of 2 million euros!). Since the owners of the cars are predominantly wealthy people and the restoration work requires high quality and is very expensive, the staff consists of professionals of their field who are highly qualified and well paid (e.g., the rates per hour are 154–202 euros!).

MB Museum is located in the industrial city Stuttgart: in an excellent cylindrical building with the height of 34 metres (in total nine floors: 0, 1, 2–8) – seven floors of the exposition (in addition, five mezzanine floors for the collections), everything starts

from the top (a special fast lift took visitors (only up); visitors could move between floors by walking along a spiral ramp or with an ordinary lift);

The exposition of the top floor, the 8th floor, consisted of the oldest vehicles starting from 1886 (horse carriages, bicycles, boats, railway carriages, aircraft, predecessor cars, etc.). When moving down the spiral from that floor, the exposition became increasingly younger, newer and more sophisticated/modern. The museum has about 1500 items displayed, “from the land, water and air” which show the story of the development of Mercedes-Benz through the times until now!

Day 3:

MB Kundencenter plant in Sindelfingen (manufacturing of new cars, production lines, etc.): the area of the plant with its many buildings and complexes is 2.9 ha (incl. the access roads for cars, trucks and buses, about 10 km of railroads (for the transportation of raw materials, components, fuels, etc. and shipping of cars), parking and warehouse lots, testing areas (racetracks), mini green areas, etc.). The approximate number of employees is 35 000. Nine different car models are currently produced. We were transported between plant buildings in large comfortable MB buses, the production lines were shown and explained by guides from upper floor balconies. Warehouse shelves are located between production lines and both the tools and components are transported to workplaces and assembly sites by robots along special metallic/magnetic belts installed in floors. Workers change their workplace at the assembly line for several times during each shift and perform other operations (to avoid routine). All work operations are recorded on cards and all cards related to the assembly are stored for 20 years in MB archives! Robots performed many assembly operations and it was interesting to watch them. Everything we saw cannot be described in detail, however – one simply has to see it oneself! But the impressions were excellent!

MB Classic Center, the restoration workshop in Fellbach (town, city district on the border of Stuttgart), (restoration of classical vintage cars, i.e. popular MB car models produced most): the company is controlled by the management of MB plants (on the other hand, Kienle Automobiltechnik as a family business is independent of MB although they have certain cooperation, incl. through supply with original parts). It was exciting to compare and see the two companies which perform similar work!

Day 4:

With Lufthansa: **Frankfurt (Main) – Tallinn, Ülemiste**

The MB trip to Germany in September 2019 was very exciting and interesting both for the Estonian delegation and for the undersigned. New information, quality and quantity and wonderful impressions is also what you would expect from Mercedes-Benz!

September–October 2019 at Pirita-Kose in Tallinn

Sincerely, Matti Raudjärv (Member of the Mercedes-Benz Club Estonia)

**MAJANDUSPOLIITIKA TEADUSKONVERENTSID
EESTIS (1984–2019 ... 2020)**

**WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZEN ÜBER
WIRTSCHAFTSPOLITIK IN ESTLAND (1984–2019 ... 2020)**

**SCIENTIFIC CONFERENCES ON ECONOMIC
POLICY IN ESTONIA (1984–2019 ... 2020)**

I	1984	Ühiskondliku tootmise intensiivistamise probleemid Eesti NSV-s
II	1994	Majandusteadus ja majanduspoliitika Eesti Vabariigis
III	1995	Majanduspoliitika teooria ja praktika Eesti Vabariigis
IV	1996	Aktuaalsed majanduspoliitika küsimused Euroopa Liidu riikides ja Eesti Vabariigis /I ja II/ Aktuelle wirtschaftspolitische Fragen in den Ländern der Europäischen Union und in der Republik Estland /I und II/ Topical Problems of the Economic Policy in the Member States of the European Union and the Republic of Estonia /I and II/
V	1997	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja integreerumine Euroopa Liiduga Die Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Integration mit der Europäischen Union Economic Policy of the Republic of Estonia and Integration with the European Union
VI	1998	Eesti Vabariigi integreerumine Euroopa Liiduga – majanduspoliitika eesmärgid ja abinõud Die Integration der Republik Estland mit der Europäischen Union – Ziele und Mittel der Wirtschaftspolitik Integration of the Republic of Estonia into the European Union – Goals and Instruments of Economic Policy
VII	1999	Eesti Vabariigi majanduspoliitika ja Euroopa Liit Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
VIII	2000	Eesti Vabariigi majanduspoliitika tulemuslikkus ja Euroopa Liit Wirksamkeit der Wirtschaftspolitik der Republik Estland und die Europäische Union Effectiveness of the Economic Policy of the Republic of Estonia and the European Union
IX	2001	Harmoniseerimine ja vabadus Eesti Vabariigi majanduspoliitikas integreerumisel Euroopa Liiduga Harmonisierung und Freiheit der Wirtschaftspolitik Estlands in EU-Integrationsprozess Harmonisation and Freedom in the Economic Policy of Estonia integrating with the European Union
X	2002	Euroopa Liiduga liitumise mõju Eesti majanduspoliitikale Die Integration der Europäischen Union und ihre Wirkungen auf die Wirtschaftspolitik Estlands

		Effect of Accession to the European Union on the Economic Policy of Estonia
XI	2003	Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu Die Wirtschaftspolitik Estlands auf dem Weg in die Europäische Union
XII	2004	Estonian Economic Policy on the Way Towards the European Union Eesti majanduspoliitilised perspektiivid Euroopa Liidus Wirtschaftspolitische Perspektiven Estlands als Mitglied der Europäischen Union
XIII	2005	Economic Policy Perspectives of Estonia in the European Union XIII majanduspoliitika teaduskonverents Die XIII. wirtschaftspolitische Konferenz
XIV	2006	13 th Scientific Conference on Economic Policy XIV majanduspoliitika teaduskonverents Die XIV. wirtschaftspolitische Konferenz
XV	2007	14 th Scientific Conference on Economic Policy Eesti majanduspoliitika – kolm aastat Euroopa Liidus Die Wirtschaftspolitik Estlands – drei Jahre in der Europäischen Union
XVI	2008	Economic Policy of Estonia – three Years in the European Union Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2008 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2008
XVII	2009	Economic Policy in the EU Member States – 2008 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2009 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2009
XVIII	2010	Economic Policy in the EU Member States – 2009 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2010 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2010
XIX	2011	Economic Policy in the EU Member States – 2010 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2011 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2011
XX	2012	Economic Policy in the EU Member States – 2011 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2012 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2012
XXI	2013	Economic Policy in the EU Member States – 2012 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2013 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2013
XXII	2014	Economic Policy in the EU Member States – 2013 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2014 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2014
XXIII	2015	Economic Policy in the EU Member States – 2014 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2015 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2015
XXIV	2016	Economic Policy in the EU Member States – 2015 Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2016 Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2016
		Economic Policy in the EU Member States – 2016

- XXV 2017 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2017:**
Juubelikonverents – 25; (29.06-01.07.2017)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2017:
Jubiläumskonferenz – 25; (29.06-01.07.2017)
Economic Policy in the EU Member States – 2017:
Jubilee conference – 25; (29.06-01.07.2017)
- XXVI 2018 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2018:**
Eesti Vabariik – 100 / 100 aastat eestikeelset rahvuslikku
Tehnikaülikooli Eestis; (28.-30.06.2018)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2018:
Republik Estland – 100 / 100 Jahre von der Gründung der
estnischsprachigen nationalen Technischen Universität; (28.-
30.06.2018)
Economic Policy in the EU Member States – 2018:
Republic of Estonia – 100 / 100 years of the Estonian-language
national University of Technology in Estonia; (28.-30.06.2018)
- XXVII 2019 **Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2019:**
Eesti Vabariik – 15 aastat EL-s ja NATO-s / 100 aastat eestikeelset
Tartu Ülikooli / 320 aastat Tartu Ülikooli asumisest Pärnusse
(1699–1710); (3.-5.07.2019)
Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2019:
Republik Estland – 15 Jahre in EU und in NATO / 100 Jahre
estnischsprachige Universität Tartu / Vor 320 Jahren zog die
Universität Tartu nach Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019)
Economic Policy in the EU Member States – 2019:
Republic of Estonia – 15 years in EU and in NATO / 100 years
of the Estonian-language University of Tartu / 320 years
from the temporary relocation of the University of Tartu to
Pärnu (1699–1710); (3.-5.07.2019)

NB! NB! NB!

Järgmine, **XXVIII** majanduspoliitika teaduskonverents toimub /
Die nächste, **XXVIII** wirtschaftspolitische Konferenz findet statt /
The next, **XXVIII** scientific conference on economic policy will be held:

25.-27.06.2020 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020: Tartu rahuleping – 100 / 100
aastat Eesti Vabariigi esimesest põhiseadusest (kehtis aastatel 1920 – 1933)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2020: Friedensvertrag von Tartu
– 100 / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland in Kraft
(1920-1933)

Economic Policy in the EU Member States – 2020: Peace Treaty in Tartu – 100 / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933)

Täpsem informatsioon alates oktoobrist-novembrist 2019 / Genauere Informationen ab Oktober-November 2019 / More detailed information from October-November 2019: www.mattimar.ee

LOODETAV TULEVIKUINFORMATSIOON (2020–2027)
järgmistel lehekülgedel:

EVENTUELLE PLANUNG FÜR ZUKÜNFTIGE KONFERENZEN
(2020–2027)
auf den nächsten Seiten:

EXPECTED FUTURE INFORMATION (2020–2027)
on the next pages:

Kui õnnestub organisatsiooniliselt ja finantsiliselt, siis edaspidi näeks tänane korraldustoimkond konverentse järgmiste pühendumustega/

Falls es organisatorisch und finanziell möglich sein wird, schlägt das heutige Organisationskomitee vor, dass kommende Konferenzen folgenden Jahrestagen oder kulturellen Ereignissen gewidmet sein werden:

If it works out in organisational and financial terms, the Organising Committee would like to dedicate the future conferences to the following anniversaries:

XXVIII 2020

100 aastat Eesti Vabadussõja rahulepingu allakirjutamisest Tartus (2.02.1920)

Vor 100 Jahren wurde der Friedensvertrag von Tartu unterzeichnet (2.02.1920)

100 years from signing the Peace Treaty of the Estonian War of Independence in Tartu (2.02.1920)

100 aastat Eesti Vabariigi esimesest põhiseadusest (kehtis aastatel 1920–1933)

Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland in Kraft (1920–1933)

100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933)

25.-27.06.2020 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2020: Tartu rahuleping – 100 / 100 aastat Eesti Vabariigi esimesest põhiseadusest (kehtis aastatel 1920 – 1933)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2020: Friedensvertrag von Tartu – 100 / Vor 100 Jahren trat die erste Verfassung der Republik Estland in Kraft (1920–1933)

Economic Policy in the EU Member States – 2020: Peace Treaty in Tartu – 100 / 100 years from the first Constitution of the Republic of Estonia (was in effect from 1920 to 1933)

XXIX 2021

30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991)

30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991)

30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20. August 1991)

25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus-Värskas (1996)

Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskastart (1996)

25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu-Värskastart (1996)

25 aastat regionaalse kolledži, Tartu ülikooli Pärnu kolledži asutamisest Pärnus (17. mai 1996), (Pärnu Majanduskooli /asutatud 1991/ baasil)

Vor 25 Jahren wurde das College Pärnu der Tartuer Universität gegründet (17. Mai 1996)

25 years from the establishment of the regional college, Pärnu College of the University of Tartu in Pärnu (17. May 1996)

1.-3.07.2021 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2021: 30 aastat Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest (20. august 1991) / 25 aastat esimesest rahvusvahelisest majanduspoliitika teaduskonverentsist Tartus-Värskas (1996) / Tartu Ülikooli regionaalne Pärnu kolledž – 25 aastat

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2021: 30 Jahre seit Wiederherstellung der Unabhängigkeit der Republik Estland (20. August 1991) / Vor 25 Jahren fand die erste internationale Konferenz für Wirtschaftspolitik in Tartu und Värskastart (1996) / College Pärnu (regional) der Universität Tartu – 25 Jahre

Economic Policy in the EU Member States – 2021: 30 years from the restoration of independence of the Republic of Estonia (20. August 1991) / 25 years from the first International Scientific Conference on Economic Policy in Tartu-Värskastart (1996) / Pärnu College (regional) of the University of Tartu – 25 years

XXX 2022

390 aastat Tartu Ülikooli asutamisest (anno 1632)

30. juunil 1632. aastal kirjutas Rootsi kuningas Gustav II Adolf alla Tartu akadeemia asutamiskirjale – sellega oli loodud alus Rootsi riigi teisele kõrgkoolile. Uus õppeasutus sai samad

privileegid, mis kuus aastat varem olid antud Uppsala Ülikoolile. 15. (uue kalendri järgi 25.) oktoobril 1632. aastal toimus Academia Gustaviana avaaktus.

Vor 390 Jahren wurde die Universität Tartu gegründet (anno 1632)

Am 30. Juni 1632 unterzeichnete der schwedische König Gustav II Adolf die Urkunde über die Gründungsurkunde der Tartuer Akademie. Damit wurde die Grundlage der zweiten schwedischen Hochschule geschaffen. Die neue Lehranstalt bekam dieselben Privilegien wie die Universität Uppsala, die ihr vor sechs Jahren zugesprochen wurden. Am 15. (nach dem neuen Kalender 25.) Oktober 1632 wurde Eröffnungszereemonie der Academia Gustaviana abgehalten.

390 years from the establishment of the University of Tartu (anno 1632)

On 30 June 1632, Gustav II Adolf, the King of Sweden, signed the Foundation Decree of the Academy in Tartu – laying the basis for the second establishment of higher education in Sweden. The new educational institution was granted the same privileges as had been granted to the University of Uppsala six years earlier. The opening ceremony of Academia Gustaviana was held on the 15th (according to the new calendar on the 25th) of October 1632

Kakskümmend korda konverentse Värskas (1984, 1994–2012) ja kümme korda järjest Jänedal (alates 2013)

Die zwanzig Konferenzen in Värska (1984, 1994–2012) und das zehnte Mal in Folge die Konferenzen in Jänedal (ab 2013)

20 conferences held in Värska (1984, 1994–2012) and for the 10th time at Jänedal (since 2013)

30.06-02.07.2022 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2022: Tartu Ülikool – 390 aastat (anno 1632)

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2022: Universität Tartu – 390 Jahre (anno 1632)

Economic Policy in the EU Member States – 2022: University of Tartu – 390 years (anno 1632)

XXXI 2023

29.06-1.07.2023 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2023

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2023

Economic Policy in the EU Member States – 2023

XXXII 2024

27.-29.06.2024 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2024

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2024

Economic Policy in the EU Member States – 2024

XXXIII 2025

26.-28.06.2025 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2025

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2025

Economic Policy in the EU Member States – 2025

XXXIV 2026

25.-27.06.2026 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2026

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2026

Economic Policy in the EU Member States – 2026

XXXV 2027

1.-3.07.2027 (Eesti-Estland-Estonia):

Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides – aasta 2027

Die Wirtschaftspolitik in den EU-Mitgliedsstaaten – 2027

Economic Policy in the EU Member States – 2027

2027 – Kakskümmend korda konverentse Värskas (1984, 1994–2012) ja viieteistkümnendat korda järjest Jänedal (alates 2013)

2027 – Die zwanzig Konferenzen in Värska (1984, 1994–2012) und das fünfzehnte Mal in Folge die Konferenzen in Jänedal (ab 2013)

2027 – 20 conferences held in Värska (1984, 1994–2012) and for the 15th time at Jänedal (since 2013)

INFORMATSIOON ajakirja toimkonnalt

Käesolev rahvusvaheline teadusajakiri-publikatsioon ilmub aastast 2007 (üks number aastas) ja aastast 2011 (kaks numbrit¹ aastas).² Ajakiri arenes välja järjepidevuse alusel aastatel 1984–2006 ilmunud teadusartiklite kogumikest. Artiklite temaatika on seni hõlmanud paljude riikide majanduspoliitikat ning selle valdkondi nii ühe kui ka mitme riigi näitel ning nende omavahelistes suhetes ja võrdlustes. Lisaks Eestile on avaldatud artiklites uuritud paljude riikide majanduspoliitikat nagu **Albaania, Austria, Belgia, Bulgaaria, Georgia, Hiina, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Jaapan, Kanada, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Leedu, Läti, Madalmaad (Holland), Malta, Montenegro, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Põhja-Makedoonia, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa LV, Serbia, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi Vabariik, Ukraina, Ungari, USA, Venemaa Föderatsioon, Ühendkuningriik** (seega, kokku on uuritud 41 riigi majandust ja majanduspoliitikat ning seda meie ajakirjas ka avaldatud).

Vähemal määral on käsitletud ka mitmeid teisi riike. Kajastust on leidnud järgmiste piirkondade, ühenduste või valdkondade majanduspoliitika: Euroopa ja Euroopa Liit, Euroopa Liidu regioonid, Euroopa rohelised pealinnad, Balti riigid ja Skandinaavia regioon, Ida- ja Kesk-Euroopa, Põhja-Euroopa, OECD-riigid jmt.

Lisaks traditsioonilistele majanduspoliitika valdkondadele on artiklites kajastamist leidnud ka avaliku sektori rahandus; regionaalne areng ja kohalike omavalitsuste arenguprobleemid, eelkõige haldusreformi vajadused ja võimalikud suunad; Euroopa Liidu finantssüsteem; Euroopa Liidu toetusmehhanismid ja –mudelid; rahapoliitika ja valuutakursid; euroruumi probleemid; finants- ja majanduskriis; majanduse globaliseerumine; ettevõtluse arengut toetavad erinevad majanduspoliitikad; J. M. Keynesi seisukohad ja paljud teised kompleksvaldkonnad.

Seni on avaldatud artiklite autorid esindanud järgmisi riike: **Austria, Eesti, Georgia, Hiina, Läti, Saksamaa, Slovakkia, Tšehhi, Ukraina, Ungari ja Venemaa**. Lisaks nimetatud riikidele olid enne 2007. aastat avaldatud artiklite autorite kaudu esindatud ka **Belgia, Leedu, Poola, Prantsusmaa, Soome, USA ja Ühendkuningriik** (seega kokku 18 riigi esindajad).

Ajakirja toimkond soovib, et ajakirjas käsitletavate artiklite majanduspoliitiline geograafia laieneks tulevikus veelgi. Ajakirjas avaldatud artikleid kajastavad ja levi-

¹ Aastal 2019 ilmus neli numbrit, numbrid 1 ja 2 ilmusid koos juunis ning numbrid 3 ja 4 aasta lõpul koos. Selliseid erandkordi võib ka edaspidi ette tulla. Ka varem, näiteks aastal 2018, ilmusid number 1 ja 2 koos. Olukord sõltub sellest, kuivõrd ajakirjale on avaldamiskõlblikke ja sobivaid materjale esitatud.

² Aastatel 2007–2014 oli ajakirja inglise keelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiema majanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti ja saksa keelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

tavad seni järgmised rahvusvahelised andmebaasid: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EconBib, ECONIS, Elsevier-SCOPUS, ESO, SSRN** (seega kokku üheksa andmebaasi).

Juba aastaid on väljaande tellijaks olnud ka Washingtonis asuv 1800. aastal asutatud maailma suurim, **USA Kongressi raamatukogu**.

Lugupidamisega ning edukate koos- ja kaastöösoovidega,

Teie ajakirja toimkond

INFORMATION from the editorial team

This international research journal (publication) has been published since 2007 (once a year) and 2011 (twice a year).¹ The journal developed as a successor of collections of research papers published in 1984–2006. The subjects of the papers have covered economic policies and their subject areas of many countries on the basis of case studies from one or several countries and considering their mutual relations and comparisons. Besides Estonian economic policy, the papers have treated economic policies of many countries, such as **Albania, Austria, Belgium, Bulgaria, Canada, China, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Georgia, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Japan, Latvia, Lithuania, Malta, Montenegro, Netherlands, Northern Macedonia, Norway, Poland, Portugal, Romania, Russian Federation, Serbia, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom, U.S.A.** Also other countries have been studied to a lesser extent. Economic policies of the following regions, associations or subject areas have been treated: Europe and the European Union, EU regions, European green capitals, the Baltic States and the Scandinavian region, Eastern and Central Europe, Northern Europe, OECD countries, etc.

In addition to traditional areas of economic policy the papers have treated also the issues of finances of the public sector; regional development and development problems of local municipalities, above all the need for and possible directions of the administrative reform; the financial system of the EU; the support structures and support models of the EU; monetary policy and currency exchange rates; Eurozone problems; financial and economic crisis; globalisation of the economy; different economic policies to support business development; positions of J. M. Keynes, and many other complex areas.

¹ From 2007 to 2014 the English name of the journal was “Discussions on Estonian Economic Policy”. Above all, for more accuracy concerning the topics of papers published until now, including in the interests of broader geography of economic policy in future, we specified the name of the journal from 2015 and it will be “Estonian Discussions on Economic Policy” in English. The name of the journal in German and Estonian remained the same, and the continuity of the publication was maintained.

Authors of papers published until now have represented the following countries: **Austria, China, Czech Republic, Estonia, Georgia, Germany, Hungary, Latvia, Russia, Slovakia and Ukraine.** Besides the abovementioned countries also **Belgium, Finland, France, Lithuania, Poland, United Kingdom and U.S.A.** were represented by authors of papers published before 2007.

The editorial team would like to see in the future an even broader geography of economic policy of papers published in the journal. Papers published in this journal are presented and distributed by the following international databases: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EconBib, ECONIS, Elsevier-SCOPUS, ESO, SSRN, + US Congress Library.**

With best wishes and looking forward to successful cooperation and contributions,

Editorial Team of the journal

INFORMATION des Redaktionsteams

Das vorliegende internationale Wissenschaftsmagazin erscheint seit 2007 (ein Mal pro Jahr) und seit 2011 (zwei Mal pro Jahr).¹ Die Zeitschrift hat ihre Ursprünge in den Sammelbänden von **wirtschaftswissenschaftlichen** Beiträgen, die in den Jahren 1984–2006 kontinuierlich erschienen. Die Thematik umfasst die Wirtschaftspolitik verschiedener Länder mit ihren vielfältigen Bereichen. Man geht vor allem auf die jeweiligen wirtschaftlichen Verflechtungen mit anderen Nationen ein und vergleicht sie untereinander. Neben Estland gibt es noch eine Reihe von anderen Ländern, die in den Artikeln auf ihre Wirtschaftspolitik hin untersucht werden wie **Albanien, Belgien, Bulgarien, China, Deutschland, Dänemark, Finnland, Frankreich, Georgien, Griechenland, Irland, Italien, Japan, Kanada, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Montenegro, Nord-Mazedonien, Niederlande, Norwegen, Polen, Portugal, Rumänien, die Russische Föderation, Schweden, die Schweiz, Serbien, die Slowakei, Slowenien, Spanien, Tschechische Republik, Ukraine, Ungarn, die USA, Vereinigtes Königreich, Österreich, Zypern.** Im geringeren Umfang sind auch einige andere Länder in Beiträgen vertreten. Ebenso ist die Wirtschaftspolitik aus Sicht größerer und kleinerer Regionen thematisiert worden, z. B. Europa und die Europäische Union, einzelne Regionen der Europäischen Union, Europas Grüne Hauptstädte, die Baltischen Staaten und Skandinavien, Mittel- und Osteuropa, Nordeuropa, OECD-Staaten u.a.m.

¹ In den Jahren 2007–2014 lautete der englische Titel des Magazins „Discussions on Estonian Economic Policy“. Im Interesse der Genauigkeit und der breiteren geographischen Dimension der Beiträge wurde 2015 der englische Titel in „Estonian Discussions on Economic Policy“ geändert. Der Titel des Magazins in estnischer und deutscher Sprache blieb unverändert, gleichzeitig ist die Kontinuität der Zeitschrift erhalten geblieben.

Zusätzlich zu den klassischen Feldern der Wirtschaftspolitik wird in den Artikeln auch auf folgende Themengebiete eingegangen: Finanzwesen der öffentlichen Hand, regionale Entwicklung und Entwicklungsprobleme der kommunalen Selbstverwaltungen, Notwendigkeit einer Verwaltungsreform und mögliche Reformwege, Finanzsystem der EU, EU-Förderungsmechanismen und ihre Modelle, Geldpolitik und Währungskurse, Probleme der Eurozone, Finanz- und Wirtschaftskrise, Globalisierung der Wirtschaft, wirtschaftspolitische Instrumente zur Unternehmensförderung, Standpunkte von J. M. Keynes.

Unsere Autoren kommen aus **China, Deutschland, Estland, Georgien, Lettland, Russland, der Slowakei, Tschechischen Republik, Ungarn, Ukraine und Österreich**. Vor 2007 sind Beiträge auch von **amerikanischen, belgischen, englischen, finnischen, französischen, litauischen und polnischen** Autoren erschienen.

Der Wunsch des Redaktionsteams ist, dass sich der Autorenkreis geographisch weiter vergrößert. Die im Magazin publizierten Beiträge sind in folgenden internationalen Datenbanken verfügbar: **DOAJ, EBSCO, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, EBSCO Discovery Service (EDS), EconBib, ECONIS, Elsevier-SCOPUS, ESO, SSRN, + US-Kongressbibliothek**.

Wir hoffen auf eine weitere erfolgreiche Zusammenarbeit,

Ihr Redaktionsteam

21.02.2017 anti rahvusvahelise uuringu tulemusel Euroopas ettevõttele Mattimar OÜ varasemate aastate tegevuste eest Usaldusväärse Ettevõtte Sertifikaat – laitmatu reputatsiooni, eetilise ja usaldusväärse tegevuse ning klientidele pühendumise eest. Sertifikaat „Usaldusväärne Ettevõtte“ sai alguse Poolas 2013. aastal ning on tänaseks populaarseks ja lugupeetuks nii ettevõtjate kui ka klientide seas saanud, olles üks nimekamaid, mida Euroopas väljastatakse.¹

See on rahvusvaheline märk, mis ühendab ettevõtteid kaheksas Euroopa riigis (märts 2017). Uuring viidi läbi valdavalt Euroopa Liidu liikmesriikide (Bulgaaria, Eesti, Poola, Rumeenia, Serbia /ei ole EL liige/, Slovakkia, Tšehhi, Ungari) rohkem kui 218 000 ettevõtte seas. Seni on Sertifikaadi saanud ca 1200 ehk 0,55 % uuritavatest ettevõtetest. Uuringute tegemiseks on loodud innovaatiline ja originaalne tarkvara-programm, mis põhineb algoritmil ja määratleb nn arvamuste koefitsiendi.

* * *

Als Ergebnis einer in Europa durchgeführten entsprechenden internationalen Untersuchung wurde dem Unternehmen Mattimar GmbH am **21.02.2017** für die Tätigkeit früherer Jahre, für seine tadellose Reputation, ethische und vertrauenswerte Arbeit und Kundenwidmung das Zertifikat des zuverlässigen Unternehmens verliehen. Das Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõtte“) wurde 2013 in Polen eingeführt und bis zum heutigen Tag ist es zu einer populären und geschätzten Auszeichnung sowohl unter Unternehmern als auch Kunden geworden. Es handelt sich um eines der am meisten namenhaften Zertifikate, die in Europa verliehen werden.²

Diese internationale Auszeichnung vereint Unternehmen in acht europäischen Ländern (März 2017). Die oben genannte Untersuchung wurde unter mehr als 218 000 Unternehmen der EU-Länder (Bulgarien, Estland, Polen, Rumänien, Serbien (ist nicht EU-Mitglied), Slowakei, Tschechien und Ungarn) durchgeführt. Bisher ist das Zertifikat an ca. 1200 oder 0,55% der untersuchten Unternehmen verliehen worden.

* * *

On **21.02.2017** the company Mattimar Ltd received the Certificate of a Trustworthy Enterprise on the basis of an international survey, for its activities in earlier years – for its flawless reputation, ethical and trustworthy activities and dedication to clients. The Certificate “Trustworthy Enterprise” (“Usaldusväärne ettevõtte”) was initiated in Poland in 2013 and has become popular and respected both among entrepreneurs and clients, being one of the most renowned certificates issued in Europe.³

It is an international mark which has been issued to enterprises in eight European countries (by March 2017). The survey was conducted among more than 218,000 enterprises from mainly EU Member States (Bulgaria, Estonia, Poland, Romania, Serbia (not an EU Member State), Slovakia, Czech Republic, Hungary). By now, approximately 1,200, i.e. 0.55% of the enterprises surveyed have received the certificate. Innovative and original software based on an algorithm has been created for the survey, to determine the coefficient of opinions.

¹ Statistika näitab, et üle poolte klientidest, kes peavad valima kahe tundmatu ettevõtte sarnase pakkumise vahel, valivad ettevõtte, kellel on sertifikaat „Usaldusväärne Ettevõtte“.

² Wie die Statistik zeigt, entscheidet sich mehr als die Hälfte der Kunden bei zwei unbekannten und ähnlichen Unternehmen für das Unternehmen mit dem Zertifikat „Zuverlässiges Unternehmen“ („Usaldusväärne ettevõtte“).

³ According to the statistics, more than a half of the clients who have to choose between similar offers from two unknown enterprises, choose the enterprise which has the Certificate “Trustworthy Enterprise” (“Usaldusväärne ettevõtte”).